ILAN PAPPE

İSRAİL HAKKINDA ON MİT

ÇEVİREN:
S. ERDEM TÜRKÖZÜ

nika

İSRAİL HAKKINDA ON MİT

Ilan Pappe

Nika Yayınevi - 62
1. Baskı: Ocak 2018

ISBN: 978-605-9386-25-8
Sertifika No: 26357

Orijinal Künye: *Ten Myhts About Israel,* Verso, 2017

Kitap Editörü: Bülent Özçelik
Çeviren: S. Erdem Türközü
Düzelti: Menekşe Sözbilir
Kapak Tasarım: Leyla Çelik
Sayfa Düzeni: İlhan Ulusoy

Bu kitabın basım, yayın, satış hakları © Fita Petrol, Madencilik, Yayıncılık Tic. Ltd. Şti.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, mekanik, elektronik, manyetik ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz. Nika Yayınevi Fita Petrol, Madencilik, Yayıncılık Tic. Ltd. Şti.'nin markasıdır.

Baskı ve Cilt: ERS Reklamcılık Matbaacılık
Altuntop İş Hanı No:87/7 İskitler/Ankara
Sertifika No: 33885

Nika Yayınevi
Yüksel Cad. 30/8 Kızılay Ankara
T: 0312 433 71 15 F: 0 312 433 71 15
www.nikayayinevi.com e-posta: info@nikayayinevi.com

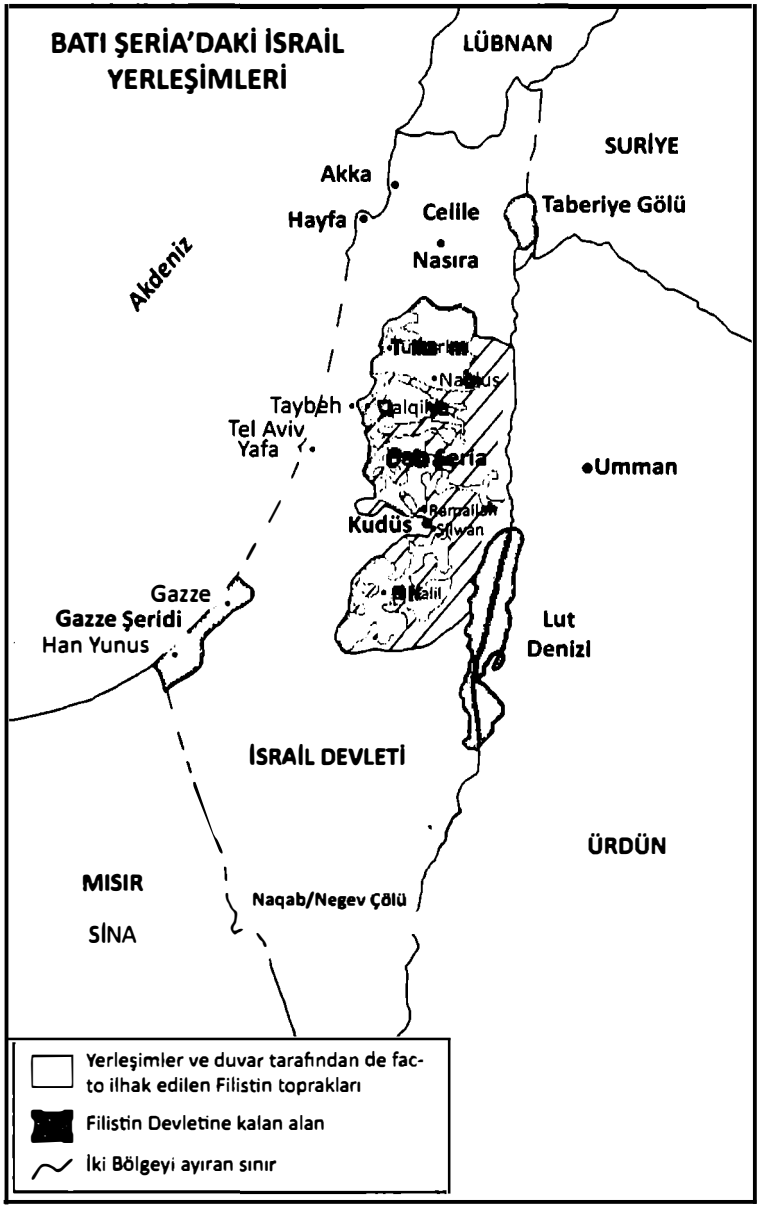
İSRAİL HAKKINDA ON MİT

ILAN PAPPE

Çev: S. ERDEM TÜRKÖZÜ

Nika Yayınevi

İsrailli tarihçi ve sosyalist akivist **Ilan Pappe**, University of Exeter Sosyal Bilimler ve Uluslararası Çalışmalar Koleji'nde dersler vermektedir. Üniversitenin Filistin Çalışmaları Avrupa Merkezi'nin de yöneticisi olan Pappe, Exeter Etno-Politik Çalışmalar Merkezi'nin de eş-yöneticisi. Wingate Tarih Ödülü'ne aday gösterilen İsrail Düşüncesi kitabının yanı sıra, *Filistin'de Etnik Temizlik, Modern Filistin Tarihi* (Phoenix Yayınevi, 2007), *Ortadoğu'yu Anlamak* (NTV Yayınları, 2011), Noam Chomsky ile birlikte *Yaşamla Ölüm Arasında Gazze/ Dünden Bugüne Filistin Sorunu* (BGST, 2011) gibi Filistin sorununa dair pek çok kitabın da yazarıdır.

Harita 1: Batı Şeria'daki İsrail Yerleşimleri

İÇİNDEKİLER

●

ÖNSÖZ 9

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ 15

KISIM I
GEÇMİŞİN HİLELERİ

BİRİNCİ BÖLÜM
Filistin Boş Bir Ülkeydi 19

İKİNCİ BÖLÜM
Yahudiler Ülkesiz Bir Halktır 29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Sizyonizm Museviliktir 43

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Siyonizm Sömürgecilik Değildir 65

BEŞİNCİ BÖLÜM
Filistinliler 1948'de Gönüllü Olarak Vatanlarını Terk Etti 75

ALTINCI BÖLÜM
Haziran 1967 Savaşı
"Başka Seçeneğin Olmadığı" Bir Savaştı 95

KISIM II
GÜNÜMÜZÜN SAFSATALARI

YEDİNCİ BÖLÜM
İsrail Ortadoğu'daki Tek Demokrasidir 115

SEKİZİNCİ BÖLÜM
Oslo Mitolojileri 131

DOKUZUNCU BÖLÜM
Gazze Mitolojileri 147

KISIM III
İLERİYE BAKMAK

ONUNCU BÖLÜM
İki Devletli Çözüm İleriye Dönük Tek Yoldur 183

SONUÇ 189

ZAMANDİZİNİ 193

NOTLAR 199

DİZİN 215

ÖNSÖZ

Tarih, her çatışmanın merkezinde yer alır. Geçmişin hakiki ve önyargısız bir kavranışı, barış olasılığı sunar. Aksine tarihin çarpıtılması ya da manipüle edilmesi ise sadece felaket ekecektir. İsrail-Filistin çatışması örneğinin gösterdiği üzere, tarihsel çarpıtma, en yakın geçmişe dair bile olsa, muazzam bir zarar verebilir. Tarihin bu kasıtlı yanlış kavranışı baskıyı teşvik edebilir ve bir sömürge ve işgal rejimini koruyabilir. Bu nedenle dezenformasyon ve çarpıtma politikalarının günümüze dek devam etmesi ve gelecek için çok küçük bir umut bırakarak, çatışmanın sürdürülmesinde önemli bir rol oynaması şaşırtıcı değildir.

İsrail ve Filistin'deki geçmiş ve günümüz hakkında inşa edilmiş safsatalar çatışmanın kökenini kavramamızı engelliyor. Bu arada, ilgili gerçeklerin sürekli olarak manipülasyonu, süregiden katliam ve şiddet tarafından kurbanlaştırılanların aleyhine işliyor. Peki, ne yapmalı?

Tartışmalı toprakların nasıl İsrail devleti haline geldiğine dair Siyonist tarihsel anlatı, Filistinlilerin topraklar üzerindeki ahlaki hakkına kurnazca şüphe düşüren bir dizi mit üzerinden temelleniyor. Çoğu zaman Batılı anaakım medya ve siyasî seçkinler, bu mit kümesini verili bir hakikat ve İsrail'in son altmış küsür yıldaki eylemlerinin bir gerekçesi olarak kabul

eder. Bu mitlerin sessiz kabulü, sık sık, Batılı yönetimlerin, ulusun kuruluşundan bu yana süregiden bir çatışmaya anlamlı bir biçimde müdahaleye isteksizliğinin bir açıklaması olarak hizmet eder.

Bu kitap, kamuoyunda ve kamusal alanda tartışmasız hakikatler olarak beliren bu mitlere meydan okuyor. Bu ifadeler, benim gözümde, tarihsel kayıtların daha yakından bir incelemesi aracılığıyla çürütülebilecek -ve çürütülmesi gerekençarpıtmalar ve uydurmalardır. Bu kitap boyunca ilerleyen düşünüş biçimi popüler sanı ve tarihsel gerçekliği yan yana getirmedir. Her bölüm, mitlerin her birini hakikatle yan yana getirerek, en son tarihsel araştırmanın bir incelemesi aracılığıyla kabul edilen hikmetin zayıflığını ortaya çıkarır.

Kitap, yaygın ve İsrail-Filistin sorununa öyle ya da böyle, bir şekilde bulaşmış herhangi biri için tanınabilir on temel miti, ya da mitlerin bir dizisini kapsıyor. Mitler ve karşı görüşler, kronolojik bir düzen izliyor.

İlk bölüm ondokuzuncu yüzyılın sonunda, Siyonizmin bölgeye gelişinden hemen önceki Filistin'in haritasını çıkarıyor. Mit, Filistin'in, gelen Siyonistler tarafından bayındır hale getirilen, boş, kurak, neredeyse çöle benzeyen bir ülke olarak resmedilmesidir. Karşı görüş ise modernleşme ve uluslaşmanın ivmelenmiş süreçlerinden geçen, serpilen ve önceden var olan bir toplumu açığa çıkarır.

Filistin'in halksız bir ülke olması miti, İkinci Bölüm'ün konusu olan ünlü ülkesiz halk mitiyle ilişkilidir. Gerçekten de Yahudiler, "anavatan"larına "dönüş"leri olanaklı her yolla desteklenmeyi hak eden, Filistin'in özgün sakinleri midirler? Mit, 1882'de gelen Yahudilerin, yaklaşık olarak MS 70'te Romalıların sürgün ettiği Yahudilerin soyundan olduğunda ısrar ediyor. Karşı görüş ise bu soykütüksel bağlantıyı sorguluyor. Oldukça yoğun akademik çalışmalar, Roma Filistini Yahudilerinin ülkede kaldığını ve önce Hıristiyanlığa ve ardından da İslam'a geçtiğini gösterdi. Bu Yahudilerin kimler olduğu hala

açık bir sorudur - belki dokuzuncu yüzyılda Yahudiliğe geçen Hazarlar; ya da belki binyıl boyunca ırkların bir karışımı- bu tür bir soruya herhangi bir yanıt geliştirmeyi engelliyor. Daha önemlisi bu bölümde, Siyonizm öncesi dönemde dünyadaki ve Filistin'deki Yahudi cemaatler arasındaki bağlantının siyasî değil, dinî ve ruhanî olduğunu ileri sürüyorum. Siyonizmin ortaya çıkışından önce, Yahudilerin dönüşünü devletle ilişkilendirmek, onaltıncı yüzyıla dek bir Hıristiyan ve daha sonra da özgül bir biçimde bir Protestan (özellikle Anglikan) projesiydi.

Üçüncü Bölüm Siyonizmi Yahudilikle eşitleyen miti (öyle ki Siyonizm karşıtlığı sadece semitizm karşıtlığı olarak resmedilebilir) yakından inceliyor. Bu eşitliği Siyonizme karşı Yahudi tutumunun tarihsel değerlendirmesi ve Yahudiliğin sömürgeci ve daha sonra stratejik nedenlerle Siyonist manipülasyonunun bir çözümlemesi aracılığıyla çürütmeye çalıştım.

Dördüncü Bölüm sömürgecilik ve Siyonizm arasında bağlantı olmadığı iddiasıyla yüzleşiyor. Mit, Siyonizmin liberal bir ulusal kurtuluş hareketi olduğudur; karşı görüş ise onu, Güney Afrika, Amerikalar ve Avusturalya'da görülene benzer, sömürgeci, aslen yerleşimcilere dayanan sömürgeci, bir proje olarak çerçeveler. Bu çürütmenin önemi, Filistin'in, Siyonizme ve daha sonra İsrail'e karşı direnişi hakkında nasıl düşündüğümüzü yansıtmasıdır. İsrail sadece kendini savunan bir demokrasi ise, FKÖ gibi Filistin örgütleri saf terörist gruplardır. Bununla beraber onların mücadeleleri sömürgeci bir projeye karşı ise onlar sömürge karşıtı hareketlerdir ve onların uluslararası imgesi, İsrail ve onun destekçilerinin dünya kamuoyuna dayatmaya çalıştığından oldukça farklı olacaktır.

Beşinci Bölüm 1948'in iyi bilinen mitolojilerini yeniden ziyaret ediyor ve özellikle, gönüllü Filistin kaçışı iddiasının maskesinin, profesyonel tarihyazımı tarafından neden başarıyla düşürüldüğünü okuyucuya hatırlatmayı amaçlar. 1948 olaylarıyla bağdaştırılan diğer mitler de bu bölümde ele alındı.

Son tarihsel bölüm 1967 savaşının İsrail'e dayatılıp dayatılmadığını ve bu nedenle de "başka seçeneğin olmadığı" bir savaş olup olmadığını sorgular. Bunun, 1948 savaşında neredeyse tamamlanan, İsrail'in Filistin'i tümüyle ele geçirme arzusunun bir parçası olduğunu ileri sürüyorum. Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin işgalinin tasarlanması 1948'de başladı ve Haziran 1967'de Mısır'ın pervasız bir kararının sunduğu tarihsel fırsata kadar da sona ermedi. İşgalden hemen sonraki İsrail politikalarının, İsrail'in savaşa kazara maruz kalmasından ziyade savaşı önceden gördüğünü kanıtladığını da ileri süreceğim.

Yedinci Bölüm bizi günümüze getirir. Soruyorum, İsrail demokratik bir ülke mi yoksa demokratik olmayan bir oluşum mu? İsrail'in içindeki ve işgal edilmiş topraklardaki Filistinlilerin (birlikte İsrail yönetimindeki nüfusun neredeyse yarısını oluşturur) statüsünü inceleyerek ikincisini savunuyorum.

Sekizinci Bölüm Oslo Süreci'yle ilgili. Antlaşmanın imzalanmasından bu yana geçen neredeyse çeyrek yüzyıl sonra, süreçle ilişkili safsatalar üzerine iyi bir bakış açısına sahibiz ve onun başarısız olmuş bir barış antlaşması mı yoksa işgali derinleştirmek için başarılı bir İsrail dalaveresi mi olduğunu sorabiliriz. Benzer bir bakış açısı, Gazze Şeridi'ne ve oradaki insanların sefaletinin Hamas'ın terörist doğasından kaynaklandığına dair hala yaygın olarak kabul edilen mite de uygulanabilir. Dokuzuncu Bölüm'de farklı düşünmeyi seçiyorum ve son yüzyılın başından itibaren Gazze Şeridi'nde ne olduğunun bir başka yorumunu sunuyorum.

Son olarak, Onuncu Bölüm'de iki devletli çözümün olanaklı tek yok olduğu mitine meydan okuyorum. Bu formülü eleştiren ve alternatif çözümler sunan kusursuz aktivist eserlerine ve akademik eserlere sahibiz. Onlar bu son mite karşı heybetli bir meydan okuma oluşturur.

Kitap bir ek olarak, okuyucuların görüşleri daha da bağlamına yerleştirmesine yardım edecek, bir zamandizini içeriyor.

Umudum, okuyucu ister alana yeni gelen biri isterse de onun emektar bir öğrencisi olsun, kitabın yararlı bir araç olmasıdır. Kitap, öncelikli olarak, kendisini İsrail-Filistin sorununun her dem taze konuları üzerine bir tartışma içinde bulanlara yöneltilmiştir. Bu dengeli bir kitap değildir; bununla beraber İsrail ve Filistin topraklarındaki sömürgeleştirilmiş, işgal edilmiş ve bastırılmış Filistinliler lehine güç dengesini onarmak için bir başka girişimdir. Siyonizmin savunucuları ya da İsrail'in sadık destekçileri buradaki görüşlerle tartışmaya girerse gerçek bir teşvik olacaktır. Nihayetinde kitap, kendi toplumu kadar Filistin toplumu için de kaygılanan bir İsrailli Yahudi tarafından yazıldı. Adaletsizliği destekleyen mitolojileri çürütmek ülkede yaşayan ya da yaşamak isteyen herkesin yararına olacaktır. Bu, sadece bir ayrıcalıklı grubun hâlihazırda erişiminde olan büyük başarılardan, ülkenin tüm sakinlerinin faydalanabilmesi için bir temel oluşturuyor.

Dahası kitabın, Filistin hakkındaki bilginin davaya adanmışlık kadar gerekli olduğunu kabul eden aktivistler için yararlı bir araç olduğunu kanıtlayacağını umut ediyorum. Bu, katkıları bunun gibi bir kitabın olanaklı kılınmasını sağlayan birçok akademisyen tarafından yıllar içinde gerçekleştirilen inanılmaz eserin bir ikamesi değildir; ama bilgi dünyasına bir giriş noktasıdır.

Öğrenciler ve akademisyenler, zamanımızın akademik dünyasının en büyük rahatsızlığından -adanmışlığın akademik araştırmanın mükemmelliğinin altını oyduğu fikrinden- kendilerini sağaltırlarsa bu kitaptan faydalanabilirler. Öğretme ve danışmanlık yapma zevkine sahip olduğum en iyi lisans ve lisansüstü öğrencileri adanmış olanlardı. Bu kitap geleceğin akademisyenlerine fildişi kulelerini terk etmeleri ve yararına araştırmalarını yürüttükleri toplumlarla yeniden bağlantı kurmaları için alçakgönüllü bir davettir. Onlar ister küresel ısınma, ister yoksulluk isterse de Filistin üzerine yazıyor olsun, adanmışlıklarını gururla akademik cübbelerinin üzerine giy-

melidir. Ve üniversiteleri hala bunun için hazır değilse, onlar, bunun tamamen sahte görünüş olduğunu kabul ederek, bu çekişmeli konular üzerine "önyargısız, nesnel akademik araştırma" oyununu oynayacak kadar zeki olmalıdır.

Genel kamuoyu için bu kitap, sık sık aşırı derecede karmaşık (gerçekten de bazı görünümleri karmaşıktır) görünen bir konunun basit bir sürümünü temsil eder; ama bu konu kolayca açıklanabilir ve adalet ve insan haklarının evrensel bakış açısıyla ilişkilidir. Son olarak umut ediyorum ki bu kitap, geçmişteki ve günümüzdeki İsrail-Filistin sorununun kalbindeki derin yanlış anlamaların bazılarını açıklığa kavuşturacaktır. Bu çarpıtmalar ve miras alınan sanılar sorgulanmadığı sürece, bunlar Filistin topraklarında hâlihazırdaki insanlıkdışı rejim için bir bağışıklık kalkanı sağlamaya devam edecektir. Son araştırmalar ışığında bu sanıları inceleyerek, tarihsel hakikatten ne kadar uzak olduklarını ve tarihsel kayıtları doğru tutmanın İsrail ve Filistin'de barış ve uzlaşma şansı üzerinde nasıl bir etkiye sahip olabileceğini görebiliriz.

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ

Bu kitabı Türkçe okuyanlara sunmak büyük bir mutluluk. Kitap, öncelikli olarak Filistin davasından yana olan İngilizce konuşan aktivistlere hitap etmeyi amaçladı. Adil bir dava için emek verirken şevk ve adanmışlık kadar bilgi de önemlidir. Karşı propaganda incelikli olduğu kadar karmaşıktır da ve savunmasız yakalanırsanız davanızın duyulmasını sağlamanız güçtür. Modern Filistin tarihi hakkında iyice bilgi sahibi olmak bu tür tartışma ve yüzleşmelerde çok değerlidir.

Bununla beraber bu tarih bilgisinin önemli olmasının bir nedeni daha bulunmaktadır ve bu kesinlikle Türkçe okuyanlarda yankısını bulacaktır. Filistin barış süreci üzerine hegemonik anlatı, geçmişin barış için bir engel oluşturduğunda ısrar eder ve geleceğe bakmak yerine uzun süredir geçmişte yaşadıkları için özellikle Filistinlileri suçlar. Bununla beraber bu kitabın ortaya koyduğu tam da bunun tersidir: Filistin tarihini görmezden gelmek barış sürecinin başarısızlığının esas nedenidir.

Bu nedenle aktivistler, bu tarihi bilmelidir ve bu, Filistin'de adalet, barış ve uzlaşmanın temelini sağlayacaktır. Kitap, bu tarihin, Filistin hakkındaki İsrail mitolojisini -Filistinlileri kendi toprakları üzerinde yabancılar ve günümüzün teröristleri olarak resmeden bir dizi mit- çürüttüğünü göstermeye de yar-

dım ediyor. Bu çürütme, yakın geçmişteki, cefakâr akademik çaba üzerine temelleniyor.

Her şey bir yana, Türkiye'de Filistin davasını ve olgusunu samimi bir biçimde sunmak daha kolaydır ama Türkiye'de bile Filistin'in tarihi ve oradaki çatışmanın doğası hakkında yanlış yönlendirilmiş iyi insanlar bulunmaktadır. Bu kitabın, ondokuzuncu yüzyılın sonunda başlamış ve günümüze kadar devam eden Filistin'in sömürgeleştirilmesini örten ve koruyan sisi dağıtmaya yardım edeceğini umuyorum. Doğru düzgün bir çözümlemeyle, Filistin'in barış ve adaletin ülkesine nasıl dönüştürüleceğinin yerinde bir teşhisine sahip olunabileceği umut edilebilir.

Ilan Pappe
9 Ocak 2018

KISIM I
GEÇMİŞİN HİLELERİ

BİRİNCİ BÖLÜM

●

FİLİSTİN BOŞ BİR ÜLKEYDİ

Günümüzde İsrail ya da Filistin olarak adlandırılan jeopolitik uzam, Roma zamanından bu yana kabul edilmiş bir ülke olageldi. Onun uzak geçmişteki statüsü ve koşulları, *Eski Ahit* gibi kaynakların hiçbir tarihsel değeri olmadığına inananlarla kutsal kitabı tarihsel bir anlatı olarak görenler arasındaki sıcak tartışmanın konularıdır. Ülkenin Roma öncesi tarihi bu kitabın sonraki birkaç bölümünde ele alınacaktır. Bununla beraber akademisyenler arasında, ülkeye "Palestina" adını verenlerin Romalılar olduğuna dair yaygın bir oydaşma vardır. Bu da Palestine [Filistin] olarak ülkeye benzer tüm diğer atıfları önceler. Roma döneminde ve daha sonra Bizans yönetiminde, bir imparatorluk eyaletiydi ve kaderi, büyük ölçüde Roma'nın ve daha sonra Konstantinopolis'in bahtına bağımlıydı.

Yedinci yüzyılın ortalarından itibaren Filistin'in tarihi, (Haçlılara terk edildiği Ortaçağ dönemindeki kısa bir zaman dilimiyle) Arap ve Müslüman dünyalarıyla yakın bir biçimde bağlantılıydı. Mekke ve Medine'den sonra İslam'ın ikinci en kutsal yeri haline gelmesinden sonra, ülkenin kuzeyinden, doğusundan ve güneyinden çeşitli Müslüman imparatorluklar ve hanedanlar onu denetim altında tutmayı arzuladı. Elbette bereketli olması ve stratejik konumu nedeniyle başka çekici özelliklere de sahipti. Geçmişteki bu yöneticilerin bazılarının

kültürel zenginliği İsrail ve Filistin'in çeşitli yerlerinde hala görülebilir. Yerel arkeoloji önceliği Roma ve Yahudi mirasına verdiğinden, bereketli ve gelişmiş Ortaçağ İslam hanedanları olan Memlük ve Selçuk mirası henüz kazılmamıştır.

Çağdaş İsrail ve Filistin'in bir kavranışıyla daha ilişkili olan, 1517'de ülkeyi işgalleriyle başlayan Osmanlı dönemidir. Osmanlılar orada 400 yıl kaldı ve mirasları, birçok açıdan günümüzde hala hissedilir. İsrail'in hukukî sistemi, dinî mahkeme kayıtları (sicil), toprak kayıtları (tapu) ve birkaç mimari mücevher, bunların tümü Osmanlı varlığının önemine tanıklık eder. Osmanlılar geldiğinde, Arapça konuşan küçük, kentli seçkinlerle birlikte çoğunluğu Sunnî Müslüman olan kırsal bir toplum buldu. Nüfusun yüzde 5'inden azı Yahudi'ydi ve muhtemelen yüzde 10 ila 15'i Hıristiyan'dı. Yonatan Mendel'in açıkladığı üzere:

> Siyonizmin yükselişinden önceki Yahudilerin kesin yüzdesi bilinmiyor. Bununla beraber bu, muhtemelen yüzde 2 ila 5 aralığındaydı. Osmanlı kayıtlarına göre, 1878'de günümüzde İsrail/Filistin olan yerde, toplam 462.465 nüfus ikamet ediyordu. Bu sayının 403.795'i (yüzde 87'si) Müslüman, 43.659'u (yüzde 10'u) Hıristiyan ve 15.011'i (yüzde 3'ü) Yahudi'ydi.[1]

Dünya çapındaki Yahudi cemaatleri o zamanın Filistini'ni *Eski Ahit*'in kutsal toprakları olarak görüyordu. Yahudilikte hac, Hıristiyanlık ve İslam'da oynadığı role sahip değildir ama yine de bazı Yahudiler bunu bir görev olarak gördü ve hacılar olarak küçük gruplar halinde ülkeyi ziyaret etti. Kitaptaki bölümlerden birinin göstereceği üzere, Siyonizmin ortaya çıkışından önce, dinî nedenlerle, Yahudilerin Filistin'e daha kalıcı bir biçimde yerleşmesini isteyenler esas olarak Hıristiyanlardı.

Bunun, İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın, altıncı yüzyıldan bu yana Filistin tarihiyle ilgili resmi internet sitesine bakarak, 400 yıllık Osmanlı yönetimindeki Filistin olduğunu bilemezsiniz:

> 1517'deki Osmanlı fethinden sonra, ülke, yönetimsel olarak Şam Vilayeti'ne bağlanmış, İstanbul'dan yönetilen, dört yönetimsel birime bölündü. Osmanlı Dönemi'nin başlangıcında, esas olarak Kudüs, Nablus (Schechem), Hebron, Gazze, Safed (Tzfat) ve Celile köylerinde yaklaşık 1000 Yahudi aile ülkede yaşıyordu. Topluluk daima ülkede yaşamış olan Yahudilerin soyundan gelenlerin yanı sıra Kuzey Afrika ve Avrupa'dan göçmenlerden oluşuyordu.
>
> Kanuni Sultan Süleyman'ın ölümüne (1566) dek düzenli yönetim kalkındırdı ve Yahudi göçünü teşvik etti. Bazı yeni gelenler Kudüs'e yerleşti ama çoğunluğu Safed'e gitti. Onaltıncı yüzyılın ortalarına doğru Safed'deki Yahudi nüfusu yaklaşık 10.000'e yükseldi ve kent serpilmekte olan bir tekstil merkezi haline geldi.[2]

Onaltıncı yüzyıl Filistini, görünüşe göre esas olarak Yahudi'ydi ve bölgenin ticari yaşam kaynağı bu kentlerdeki Yahudi topluluklarında yoğunlaşmıştı. Daha sonra ne oldu? Dışişleri bakanlığının internet sitesine göre:

> Osmanlı yönetim kalitesinin aşamalı gerilemesiyle ülke yaygın ihmalkârlıktan ıstırap çekti. Onsekizinci yüzyılın sonuna doğru, ülkenin büyük bir kısmına uzakta yaşayan toprak beyleri sahipti ve yoksul kiracı çiftçilere kiraya veriliyordu ve vergilendirme felç edici olduğu kadar keyfiydi. Celile'nin ve Karmel Sıradağları'nın büyük ormanları ağaçlardan arındırıldı; bataklıklar ve çöl tarım alanlarını gasp etti.

Bu öyküde 1800'e doğru Filistin, oraya ait olmayan çiftçilerin, kendilerine ait olmayan toprak parçalarını bir biçimde ekip biçtiği bir çöl haline geldi. Aynı topraklar, dışarıdan Osmanlılar tarafından yönetilen ve toprağın verimliliğini soyan yoğun imparatorluk projelerinden ıstırap çeken, kayda değer bir Yahudi nüfusuyla bir ada olarak belirdi. Her geçen yıl toprak daha da çoraklaştı, ormansızlaşma arttı ve çiftlikler çöle döndü. Devletin resmi internet sitesi aracılığıyla desteklenen bu uydurulmuş resmin eşi görülmemiştir.

Yazarın bu anlatıyı oluştururken İsrail akademisine itimat etmemesi acı bir ironidir. İsrailli akademisyenlerin birçoğu bu ifadelerin geçerliliğini kabul etmekte ya da bu tür bir anlatıyı desteklemekte oldukça ihtiyatlıdır. Onların, David Grossman (ünlü yazar değil, demograf olan), Amnon Cohen ve Yehoushua Ben-Arieh gibi birkaçı, buna gerçekten de başarılı bir biçimde meydan okudu. Onların araştırmaları, yüzyıllar boyunca Filistin'in bir çöl olmaktan ziyade serpilmekte olan -büyük ölçüde Müslüman, hakim bir biçimde kırsal ama canlı kent merkezleri olan- bir Arap toplumu olduğunu gösterdi.

Bununla beraber anlatıların çekişmesine rağmen, bu hala İsrail eğitim müfredatının yanı sıra daha az ünlü ama eğitim sistemi üzerinde büyük etkisi olan akademisyenler tarafından bilgilendirilmiş medya aracılığıyla propaganda edilmektedir.[3] İsrail'in dışında özellikle Birleşik Devletler'de Siyonizmin gelişinden önce vaat edilmiş toprakların boş, terk edilmiş ve çorak olduğu savı hala canlı ve heyecan vericidir ve bu nedenle dikkat vermeye değerdir.

Gerçekleri incelememiz gerekir. Muhalif tarihsel anlatı, Osmanlı döneminde Filistin'in çevresindeki tüm diğer Arap toplumları gibi bir toplum olduğuna dair farklı bir öyküyü açığa çıkarır. Filistin bir bütün olarak Doğu Akdeniz ülkelerinden farklılaşmaz. Filistin halkı kuşatılmış ve yalıtılmış olmaktan ziyade daha geniş Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olarak diğer kültürlerle etkileşimlere kolayca maruz kalıyordu. İkinci olarak, değişime ve modernleşmeye açık olarak Filistin, Siyonist Hareket'in gelişinden çok önce bir ulus olarak kalkınmaya başladı. Daher al-Umar (1690–1775) gibi enerji dolu yöneticilerin ellerinde, Hayfa, Shefamr, Tiberias ve Akra kentleri yenilendi ve canlandı.

Limanların ve kentlerin kıyı şeridinde oluşturduğu ağ Avrupa'yla ticaret bağlantıları aracılığıyla hızla büyürken iç ovalar yakın bölgelerle ticaret yapıyordu. Bir çöl olmanın tam

aksine Filistin Bilad al-Sham'ın (kuzeyin toprakları) ya da zamanının Levantı'nın gelişmekte olan kısmıydı. Aynı zamanda zengin bir tarım endüstrisi, küçük kentler ve tarihsel yerler Siyonistlerin gelişinden önce yarım milyonluk bir nüfusa hizmet etti.[4]

Ondokuzuncu yüzyılın sonunda bu, yukarıda belirtildiği gibi, sadece küçük bir yüzdesi Yahudi olan, büyük bir nüfustu. O dönemdeki bu kalabalığın, Siyonist Hareket'in desteklediği fikirlere karşı olduğu fark edilebilir. Birçok Filistinli kırsal kesimde, sayısı neredeyse 1000'e ulaşan köylerde yaşıyordu. Bu sırada serpilmekte olan kentli seçkinler evlerini kıyı boyunca, içerideki ovalarda ve dağlarda inşa etti.

Şimdi, orada yaşamış olan insanların, ülkeye Siyonist sömürgeleştirme gelmeden önce kendilerini nasıl tanımladıklarına dair daha iyi bir kavrayışa sahibiz. Ortadoğu'da ve ötesindeki diğer yerlerde olduğu gibi, Filistin toplumu da ondokuzuncu ve yirminci yüzyılların güçlü tanımlayıcı kavramıyla tanıştırıldı: ulus. Dünyanın diğer yerlerinde meydana geldiği gibi, kendi kendine atıfta bulunmanın bu yeni tarzını harekete geçiren yerel ve dışsal dinamikler bulunuyordu. Milliyetçi fikirler kısmen, hem kendi dinlerinin propagandasını yapma isteğiyle hem de kendi kaderini tayin etme soylu nosyonunu yayma arzusuyla ondokuzuncu yüzyılın başında gelen Amerikan misyonerler tarafından Ortadoğu'ya ithal edildi. Amerikalılar sadece Hıristiyanlığı değil aynı zamanda küresel harita üzerindeki en yeni bağımsız devleti temsil ettiklerini hissetti. Filistin'deki eğitimli seçkinler, onları Osmanlı İmparatorluğu'ndan daha fazla özerklik ve eninde sonunda da bağımsızlık talep etmeye sürükleyen, bu fikirleri sindirmede ve otantik bir ulusal doktrin formüle etmede Arap dünyasındaki diğerlerine katıldı.

Ondokuzuncu yüzyılın ortalarında Osmanlı entelektüelleri ve siyasî seçkinleri, Osmanlılığı Türk olmakla denkleştiren romantik milliyetçi fikirleri benimsedi. Bu akım İstanbul'un,

çoğunluğu Arap olan Türk olmayan tebaasının, Osmanlı İmparatorluğu'ndan yabancılaşmasına katkıda bulundu. Türkiye'nin kendisindeki millileşme sürecine, ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, dinî otorite ve odak olarak İstanbul'un önemini azaltan sekülerleşme eğilimleri eşlik etti.

Arap dünyasında sekülerleşme millileşme sürecinin de bir parçasıydı. Esas olarak Hıristiyanlar gibi azınlıkların, ortak toprak, dil, tarih ve kültür temelinde seküler bir ulusal kimlik fikrini sıcak bir biçimde kucaklaması şaşırtıcı değildir. Filistin'de milliyetçiliğe angace olan Hıristiyanlar, Müslüman seçkinler arasında istekli müttefikler buldu. Bu da, Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru, Filistin'in her yerinde Müslüman-Hıristiyan derneklerinin fışkırmasına neden oldu. Arap dünyasında Yahudiler farklı dinlerden aktivistler arasındaki bu tür ittifaklara katıldı. Aynısı, Siyonizm Filistin'deki kadim Yahudi topluluğundan mutlak sadakat talep etmemiş olsaydı, orada da meydana gelebilirdi.

Siyonizmin gelişinden önce Filistin milliyetçiliğinin nasıl yükseldiğine dair eksiksiz ve kapsamlı bir çalışma, Muhammad Muslih ve Rashid Khalidi gibi Filistinli tarihçilerin eserlerinde bulunabilir.[5] Onlar, 1882'den önce, Filistin toplumunun hem seçkin hem de seçkin olmayan kesimlerinin ulusal bir hareketin ve duygunun geliştirilmesine katıldığını açıkça gösteriyorlar.

Özellikle Khalidi, vatansever hislerin, yerel sadakatlerin, Arabizmin, dinsel duyguların, eğitimin daha yüksek düzeylerinin ve okuryazarlığın nasıl yeni milliyetçiliğin ana bileşenleri olduğunu ve sadece daha sonraları, Filistin milliyetçiliğinin tanımlanmasında, Siyonizme karşı direnişin nasıl can alıcı bir ek rol oynadığını gösteriyor.

Diğerlerinin yanı sıra Khalidi, Siyonizmin Britanya'nın 1917'de Yahudi vatanı vaadiyle Filistin'e damgasını vurmadan önce, modernleşmenin, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünün ve Ortadoğu'da açgözlü Avrupalı toprak arayışının, Filis-

tin milliyetçiliğinin katılaşmasına nasıl katkıda bulunduğunu sergiler. Bu yeni öz-tanımlamanın en açık dışavurumlarından biri, ülkede, Filistin'e coğrafi ve kültürel bir kendilik ve daha sonra siyasî bir kendilik olarak yapılan atıftır. Bir Filistin devleti olmasa da, Filistin'in kültürel konumu çok açıktır. Birleştirici bir ait olma algısı bulunuyordu. Yirminci yüzyılın hemen başında *Filastin* gazetesi insanların ülkeyi nasıl adlandırdığını yansıtır.[6] Filistinliler kendi diyalektlerini konuşuyordu, kendi geleneklerine ve ritüellerine sahipti ve dünya haritasında Filistin olarak adlandırılan bir ülkede yaşıyor olarak belirdi.

Ondokuzuncu yüzyıl boyunca Filistin, komşusu olan diğer bölgeler gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'dan başlatılan yönetimsel reformların hemen öncesinde, açıkça coğrafi bir birim olarak tanımlanır hale geldi. Sonuç olarak yerel Filistin seçkinleri birleşik bir Suriye ya da birleşmiş bir Arap devleti (biraz Amerika Birleşik Devletleri gibi) içinde bağımsızlığın yollarını aramaya başladı. Bu pan-Arabist ulusal itki Arap kavimciliği [*Arabic qawmiyya*] olarak adlandırıldı ve Filistin ve Arap dünyasının geri kalanında popülerdi.

Britanya ve Fransa arasında 1916'da imzalanan ünlü ya da daha ziyade kötü ünlü Sykes-Picot Antlaşması'ndan sonra, iki sömürgeci güç bölgeyi yeni ulus-devletlere böldü. Bölge bölünürken, yeni bir duygu gelişti: Arap vatanı [Arabic wataniyya] olarak adlandırılan, milliyetçiliğin daha yerel bir çeşitlemesi. Sonuç olarak Filistin kendisini bağımsız bir Arap devleti olarak görmeye başladı. Siyonizm kapısının eşiğinde belirmeseydi, Filistin de muhtemelen Lübnan, Ürdün ya da Suriye ile aynı yoldan gidecekti ve bir modernleşme ve büyüme sürecini kucaklayacaktı.[7] Aslında bu, ondokuzuncu yüzyılın sonundaki Osmanlı politikalarının bir sonucu olarak, 1916'ya doğru zaten başlamıştı. 1872'de, İstanbul hükümeti Kudüs Sancak'ını (yönetimsel birim) kurumsallaştırdığında, Filistin'de tutunumlu bir jeopolitik alan yarattı. Kısa bir süre

için İstanbul'daki güçler, günümüzde Filistin olarak bildiğimizin büyük bir kısmını kapsayan sancağa, alt yönetim birimleri olarak Nablus ve Akra'yı da ekleme olasılığıyla bile oynadı. Osmanlılar bunu yapmış olsalardı, Mısır'da olduğu gibi, belirli bir milliyetçiliğin çok daha erken yükselebileceği, bir coğrafi birim yaratmış olacaklardı.[8]

Bununla beraber, kuzeydeki (Beyrut tarafından yönetilen) ve güneydeki (Kudüs tarafından yönetilen) yönetimsel bölünmeye rağmen, bu değişiklik bir bütün olarak Filistin'i, küçük, bölgesel alt yönetim birimlerine bölünmüş olduğu önceki çepersel statüsünden yükseltti. Britanya yönetiminin 1918'de başlamasıyla, kuzey ve güney birimleri tek bir birim haline geldi. Benzer bir biçimde ve aynı yılda Britanya, üç Osmanlı vilayetini (Musul, Bağdat ve Basra) tek bir modern ulus-devlette kaynaştırdığında, modern Irak'ın temelini kurumsallaştırdı. Irak'ın aksine Filistin'de ailevi bağlantılar ve coğrafi sınırlar (kuzeyde Litani Irmağı, doğuda Ürdün Irmağı, batıda Akdeniz) üç sancağı (Güney Beyrut, Nablus ve Kudüs) bir toplumsal ve kültürel birimde birleştirmek için birlikte çalıştı. Bu coğrafi uzam kendi diyalektine ve kendi göreneklerine, folkloruna ve geleneklerine sahipti.[9]

Bu nedenle, 1918'e doğru Filistin, Osmanlı dönemine göre daha birleşmişti ama yeni değişiklikler olacaktı. Britanya hükümeti, 1923'te Filistin'in statüsünün nihai uluslararası onayını beklerken, ulusal hareketlerin üzerinde mücadele edebileceği daha iyi tanımlanmış coğrafi bir uzam ve orada yaşayan insanlar için daha açık bir ait olma algısı yaratarak, ülkenin sınırlarını yeniden belirledi. Artık Filistin'in ne olduğu açıktı; açık olmayan ise kime ait olduğuydu: yerli Filistinlilere mi yoksa yeni Yahudi yerleşimcilere mi? Bu yönetimsel rejimin son bir ironisi, sınırların yeniden şekillendirilmesinin Siyonist Hareket'in coğrafi olarak, sadece Yahudilerin topraklar ve onun kaynakları üzerinde bir hakka sahip olduğu "Eretz Israel"i, İsrail Ülkesi'ni, kavramsallaştırmasına yardım etmesiydi.

Bu nedenle Filistin boş bir ülke değildi. O, ondokuzuncu yüzyılda modernleşme ve uluslaşma süreçlerinden geçen, zengin ve bereketli doğu Akdeniz dünyasının bir parçasıydı. O tomurcuklanmak için bekleyen bir çöl değildi; modern bir toplum olarak, bu tür bir dönüşümün tüm iyi ve kötü yanlarıyla birlikte, yirminci yüzyıla girmenin eşiğinde pastoral bir ülkeydi. Siyonist Hareket tarafından sömürgeleştirilmesi, bu süreci, orada yaşayan yerli halkın çoğunluğu için bir felakete dönüştürdü.

İKİNCİ BÖLÜM

•

YAHUDİLER ÜLKESİZ BİR HALKTIR

Önceki bölümdeki Filistin'in insansız bir ülke olduğu iddiası, Yahudilerin ülkesiz bir halk olduğu iddiasıyla ele ele ilerler.

Ama Yahudi yerleşimciler bir halk mıydı? Yakın geçmişteki akademik çalışmalar yıllar önce bu konuda ifade edilmiş şüpheleri tekrar ediyor. Bu eleştirel bakış açısının ortak ana fikri, Shlomo Sand'in *The Invention of the Jewish People* [*Yahudi Halkının* İcadı] kitabında özetlenir.[1] Sand Hıristiyan dünyasının, kendi çıkarları gereği ve modern tarihin belirli bir uğrağında, kutsal topraklara bir gün geri dönmesi gereken bir ulus olarak Yahudiler fikrini desteklediğini gösterir. Bu açıklamada, bu geri dönüş, ölülerin dirilişi ve Mesih'in ikinci gelişiyle birlikte, zamanın sonu kutsal şemasının bir parçası olacaktır.

Onaltıncı yüzyıldan itibaren, Reformun teolojik ve dini ayaklanmaları, özellikle Protestanlar arasında, binyılın sonu nosyonu ile Yahudilerin din değiştirmesi ve Filistin'e geri dönüşleri arasında açık bir çağrışım üretti. Onaltıncı yüzyılda İngiliz bir dinadamı olan Thomas Brightman, "Onlar yeniden Kudüs'e geri dönecekler mi? Daha kesin bir şey yoktur: peygamberler her yerde bunu doğruladı ve bunu aradı"[2] diye yazdığında bu nosyonları temsil etmişti. Brightman sadece kutsal bir vaadin gerçekleşmesini umut etmiyordu: o aynı zamanda, kendisinden sonraki birçokları gibi, Yahudilerin ya Hıristiyanlığa geçmesini ya da topyekûn Avrupa'yı terk etmesini istedi.

Bir Alman teolog ve doğa tarihçisi olan Henry Oldenburg, yüz yıl sonra şunları yazdı:

> "İnsani işlerin duyarlı olduğu değişimlerin ortasında fırsat kendisini sunarsa, [Yahudiler] imparatorluklarını yeniden yükseltebilir ve (...) Tanrı onları bir kez daha seçebilir."[3]

Avusturya-Macaristan mareşali Ling'li Charles-Joseph onsekizinci yüzyılın ikinci yarısında şunları söylüyordu:

> Yahudi'nin asimile edilemeyeceğine ve nerede olursa olsun, sürekli olarak bir ulus içinde bir ulus oluşturacağına inanıyorum. Benim görüşüme göre yapılabilecek en basit şey onları, sürüldükleri, vatanlarına geri göndermektir.[4]

Bu son metinde oldukça görünür olduğu üzere, Siyonizmin bu kurucu fikirleriyle daha uzun ömürlü Semitizm karşıtlığı arasında aşikâr bir bağlantı bulunuyordu.

Ünlü Fransız yazar ve siyasetçi François-René de Chateaubriand, neredeyse aynı sıralarda Yahudilerin "Judea'nın meşru efendileri" olduğunu yazdı. Chateaubriand, ondokuzuncu yüzyılın başında Ortadoğu'yu işgal etme girişiminde, Filistin'deki Yahudi topluluğunun yanı sıra ülkenin diğer sakinlerine yardım sağlamayı umut eden Napoleon Bonaparte'ı etkiledi. Onlara "Filistin'e geri dönüşün" ve bir devletin kurulmasının sözünü verdi.[5] Bu nedenle, görebildiğimiz gibi, Siyonizm, bir Yahudi projesi haline gelmesinden önce sömürgeci bir Hıristiyan projesiydi.

Bu görünüşte dini ve mistik inançların meşum işaretlerinin, sömürgeleştirme ve mülksüzleştirmenin gerçek bir programına nasıl dönüşebileceği, 1820'ler gibi erken bir tarihte, Victoria Britanyası'nda ortaya çıktı. Yahudilerin Filistin'e geri dönüşünü, Filistin'i ele geçirmek ve onu Hıristiyan bir oluşuma dönüştürmek için stratejik bir planın kalbine yerleştirilmiş güçlü bir teolojik ve emperyal hareket ortaya çıktı. Ondokuzuncu yüzyılda bu duygu Britanya'da daha popüler hale geldi

ve resmi imparatorluk siyasalarını etkiledi: "Filistin toprağı (...) sadece kovulmuş çocuklarının geri dönüşünü ve evrensel bolluğun bir kez daha fışkırması ve Süleyman'ın zamanında olduğu gibi olmak için tarımsal kapasitesiyle uyumlu sanayinin uygulanmasını bekliyor."[6] Böyle buyuruyordu İskoç soylusu ve askeri komutan John Lindsay. Bu duygu, bir İngiliz filozof olan David Hartley tarafından yankılandı: "Yahudilerin Filistin'de yeniden başlaması olasıdır."[7]

Süreç, Birleşik Devletler'in desteğini almadan önce tamamen başarılı değildi. Burada da Yahudi halkının Filistin'e geri dönme ve bir Zion inşa etme hakkına sahip olduğu fikrinin onaylanmasının bir geçmişi vardı. Bunlar, Avrupa'da Protestanların bu görüşleri eklemlemesiyle aynı anda, Atlantik'in öte yakasında benzer bir biçimde belirdi. ABD Başkanı John Adams (1735–1826) şöyle ifade ediyordu: "Yahudilerin bağımsız bir ulus olarak yine Judea'da olmasını gerçekten diliyorum."[8] Basit bir düşünce tarihi, Filistin'in kaderini değiştirmek için, doğrudan bu hareketin vaiz pederlerinden iktidar sahibi olanlarına yol gösterir. Onların en önemlisi, Filistin'de bir Yahudi vatanı için etkin bir biçimde kampanya düzenleyen, önde gelen Britanyalı siyasetçi ve reformcu Lord Shaftesbury'di (1801–85). Filistin'de daha büyük bir Britanya varlığı için iddiaları hem dinî hem de stratejikti.[9]

Birazdan göstereceğim gibi, dinsel şevk ve reformist gayretin bu tehlikeli karışımı, ondokuzuncu yüzyılın ortalarında Shaftesbury'nin çabalarından 1917'deki Balfour Deklarasyonu'na giden yola rehberlik etti. Shaftesbury Yahudilerin geri dönüşünü desteklemenin yeterli olmayacağını ve ilk kolonilerini oluşturma aşamasında Britanya tarafından etkin bir biçimde onlara yardım edilmesi gerektiğini fark etti. O bu tür bir ittifakın, Yahudilerin Osmanlı Filistini'ne seyahat etmesine maddi yardım sağlayarak başlaması gerektiğini ileri sürdü. Kudüs'teki Anglikan piskoposluk merkezi ve katedralini bu projenin ilk maddi desteğini sağlamaya ikna etti. Shaftesbury, kayınpederi olan Lord Palmerston'un önce

Britanya'nın dışişleri bakanı ve daha sonra başbakanı yapılması davasında başarılı olmasaydı, bu muhtemelen hiçbir zaman meydan gelmeyecekti. 1 Ağustos 1838 tarihli günlüğünde Shaftesbury şunları yazdı:

> Palmerston'la akşam yemeği yedik. Yemekten sonra onunla yalnız kaldım. Tasarılarımı arz etmem ilgisini çekmiş görünüyor. Sorular sordu ve bunu [Yahudilerin Filistin'e geri dönüşüne yardım etme ve yönetimi teslim alma programını] düşünmeye kolayca söz verdi. Takdir-i ilahinin düzeni ne kadar eşsiz. İnsanlar açısından düşünürsek, eşsiz. Palmerston Tanrı'nın kadim halkına iyiliğin bir vasıtası olmak, miraslarına bağlılık yemini etmek ve kaderlerine inanmaksızın onların haklarını tanımak için zaten Tanrı'nın kendisi tarafından seçilmişti. Daha fazlasını yapacakmış gibi görünüyor. Her ne kadar dürtüsü nazikse de mantıklı değil. Siyasi, mali, ticari olarak savunmak zorunda kaldım. Efendisi gibi ne Kudüs için gözyaşı döktü ne de sonunda güzel elbiselerini giymesi için dua etti.[10]

Shaftesbury ilk adım olarak Palmerston'u arkadaşı restorasyoncu (Filistin'in Yahudilere restorasyonunun bir inananı) William Young'ı Kudüs'e ilk Britanya konsolos yardımcısı olarak atamaya ikna etti. Ardından günlüğüne şöyle yazdı: "Ne kadar muhteşem bir olay! Tanrının halkının kadim kenti uluslar arasında bir yere yeniden kavuşacak; ve İngiltere 'onu ayakları altında çiğnemeye' son veren ilk Yahudi olmayan [gentile] krallık."[11] Bir yıl sonra 1839'da Shaftesbury, *The London Quarterly Review* için "Devlet ve Yahudilerin Restorasyonu" başlıklı [State and Restauration (*sic*) of the Jews] otuz sayfalık bir makale yazdı. Makalede tanrının seçilmiş halkı için yeni bir çağ öngördü. Şöyle ısrar ediyordu:

> Yahudilerin daha kalabalık gruplar halinde geri dönmeye ve bir kez daha Judea ve Celile'nin çiftçileri olmaya cesaretlendirilmeleri gerekir... hiç kuşkusuz inatçı, karanlık yürekli ve ahlaki yozlaşmaya batmış, acımasız, İncil'den

bihaber bir halk olsa da, [onlar] sadece kurtarılmaya değer değildir aynı zamanda Hıristiyanların kurtuluş umudu için de hayatidir.[12]

Shaftesbury'nin Palmerston'a yönelik nazik lobi faaliyeti başarılı olduğunu kanıtladı. Dini olanlardan çok siyasi nedenlerle Palmerston da Yahudi restorasyonunun bir savunucusu haline geldi. Etkili olan diğer etmenlerin arasında onun düşüncesi "Yahudilerin Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünde yararlı olabileceği ve bu nedenle Britanya'nın bölgedeki dış siyasasının önemli bir hedefine ulaşmasına yardım edebileceğiydi."[13]

Palmerston, 11 Ağustos 1840'ta İstanbul'daki Britanya Büyükelçisi'ne, Yahudilerin Filistin'e geri dönüşüne izin vermenin hem Osmanlı hem de Britanya'nın karşılıklı çıkarına olduğuna dair bir mektup yazdı. İronik bir biçimde Yahudilerin restorasyonu status quo'yu sürdürmenin ve Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasını engellemenin önemli bir aracı olarak görüldü. Palmerston şunları yazdı:

Günümüzde Avrupa'ya dağılmış Yahudiler arasında, uluslarının Filistin'e geri döneceği zamanın yaklaştığına dair güçlü bir nosyon bulunmaktadır. (...) Sultan için Yahudileri geri dönmeye ve Filistin'e yerleşmeye teşvik etmenin önemi aşikârdır çünkü beraberlerinde getirecekleri zenginlik Sultan'ın hâkimiyetindeki kaynakları arttıracaktır; ve Yahudi halkı Sultan'ın onayı, koruması ve davetiyle dönerlerse, Mehmet Ali ve onun ardıllarının gelecekteki herhangi bir şeytani tasarısını denetim altında tutabilecektir (...) Ekselanslarına, [Osmanlı hükümetine] Avrupalı Yahudilerin Filistin'e geri dönüşünü teşvik etmeyi güçlü bir biçimde tavsiye etme talimatını vermek zorundayım.[14]

Daha yaygın bir biçimde Muhammed Ali olarak bilinen Mehmet Ali, ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nu terk eden Mısır Valisi'ydi. Palmerston İs-

tanbul'daki büyükelçisine bu mektubu yazdığında, Mısır'ın yöneticisinin sultanın kendisini neredeyse alaşağı etmesinin üzerinden on yıl geçmişti. Filistin'e ihraç edilen Yahudi zenginliğinin Osmanlı İmparatorluğu'nu olası iç ve dış düşmanlara karşı güçlendireceği fikri, Siyonizmin, Semitizm karşıtlığı, Britanya emperyalizmi ve teolojiyle nasıl ilişkili olduğunun altını çizer.

Lord Palmerston'un bu mektubu göndermesinden birkaç gün sonra *The Times*'da yer alan bir başmakale "Yahudi halkını babalarının topraklarına yerleştirecek" bir plan için çağrıda bulundu. Bunun "siyasî olarak ciddiye" alındığını iddia eden makale, "pratik ve devlet adamına yakışır" olduğunu ileri sürdüğü planın yazarı olarak Shaftesbury'nin çabalarını övdü.[15] Lady Palmerston da eşinin duruşunu destekliyordu; bir arkadaşına şöyle yazacaktı: "Yanıbaşımızda fanatik ve dinî unsur var ve bu ülkede onların nasıl bir kitleye sahip olduğunu biliyorsun. Onlar Kudüs'ün ve Filistin'in tamamının Yahudilerin geri dönüşü için ayrılacağı konusunda kesinlikle kararlı; bu onların Yahudilerin yerleştirilmesi için tek özlemidir."[16] Bu nedenle Shaftesbury Earl'ü "ondokuzuncu yüzyıldaki Hıristiyan Siyonizmi'nin önde gelen bileşeni ve Yahudilerin Filistin'de bir vatan kurması için yolu hazırlayan ilk önemli siyasetçi" olarak betimlendi.[17]

Britanya kilisesinin restorasyon fikri karşısında heyecanlandığı bu uğrak, doğru bir biçimde proto-Siyonizm olarak betimlenmelidir. Bu ondokuzuncu yüzyıl görüngüsünü günümüzdeki ideoloji üzerinden yorumlarken dikkatli olmalıyız; buna rağmen bu görüngü, bu fikirleri yerli Filistin nüfusunun temel haklarını silmenin ve reddetmenin gelecekteki mazeretine dönüştürecek tüm bileşenlere sahipti. Elbette yerel Filistinlilerle özdeşleşen kiliseler ve din adamları vardı. Bunların arasında en dikkate değeri, Anglikan yüksek kilisesinden bazı meslektaşlarıyla birlikte, Filistinlilerin isteklerine ve haklarına karşı güçlü bir sempati geliştiren, İngiliz Kilisesi'nin

bir rahibi olan George Francis Popham Blyth'tı. 1887'de Blyth, günümüzde hala Doğu Kudüs'teki en iyi liselerden biri olan, (yerel seçkinlerin, yirminci yüzyılın ilk yarısında Filistin siyasetinde hayati bir rol oynayacak, çocuklarının devam ettiği) St. George Koleji'ni kurdu. Bununla beraber güç, daha sonraları Siyonist dava haline gelecek Yahudi davasını destekleyenlerle birlikteydi.

Kudüs'teki ilk Britanya konsolosluğu 1838'de açıldı. Konsolosluğa verilen talimatlar, onları korumaya söz vererek ve bazı vakalarda onları Hıristiyan yapmaya kalkışarak, Yahudilerin Filistin'e gelmesini gayrı resmî olarak teşvik etmeyi kapsıyordu. İlk konsoloslardan en bilineni, karakteri ve doğrudan yaklaşımı bu talimatın içerimlerini yerel Filistinlilerden gizlemesini olanaksız kılan, James Finn'di (1806–72). Finn, Yahudilerin Filistin'e geri dönüşü ile bunun sonucu olarak Filistinlilerin olası yerinden edilmesi arasındaki bağlantı hakkında açıkça yazdı ve muhtemelen bunu yapan ilk kişiydi.[18] Sonraki yüzyılda bu bağlantı, Siyonist yerleşimcilerin sömürge projesinin kalbinde olacaktı.

Finn, 1845 ve 1863 yılları arasında Kudüs'te görevlendirildi. Daha sonra İsrailli tarihçiler tarafından, Yahudilerin atalarının topraklarına yerleşmesine yardım ettiği için övüldü ve anıları İbranice'ye çevrildi. Finn, bir ulusun *pantheon*'unda ve bir başkasının haydutlar galerisinde yer alan ilk tarihsel şahsiyet değildi. Finn bir bütün olarak İslam'dan ve özellikle Kudüs'ün önde gelenlerinden nefret etti. Hiçbir zaman Arapça konuşmayı öğrenmedi ve yerel Filistinli nüfusla ilişkisini yumuşatmak için hiçbir şey yapmayan bir çevirmen aracılığıyla iletişim kurdu.

Yahudilikten Hıristiyanlığa geçen bir dönme olan Michael Solomon Alexander'ın liderlik ettiği Kudüs'teki Anglikan piskoposluğunun 1841'deki açılışı, Kudüs'te Yafa Kapısı'nın yakınlarında ilk Anglikan kilisesi olan İsa'nın Kilisesi'nin 1843'teki açılışı, Finn'e yardım etti. Daha sonra bu kurumlar

Filistin'in kendi kaderini tayin hakkıyla güçlü bir yakınlık geliştirse de, o dönemde Finn'in proto-Siyonist özlemlerini destekledi. Finn diğer herhangi bir Avrupalıdan daha hevesli bir biçimde Kudüs'te kalıcı Batılı varlığını kurumsallaştırmak, misyonerler, ticarî çıkarlar ve devlet organları için toprakların ve gayrimenkullerin satın alınmasını örgütlemek amacıyla çalıştı.

Bu ilk, esas olarak Britanyalı, Hıristiyan Siyonist tomurcukları Siyonizmle bağlayan önemli bağlantı, Filistin'de 1860'lardan Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesine dek etkin olan, Germen Tapınak Pietist Hareketi'ydi (daha sonra Tapınakçılar [*Templers*] olarak bilindi. Pietist Hareket Almanya'daki, (ilk yerleşimci sömürgeciliği üzerindeki etkisi günümüze kadar hissedilen) Kuzey Amerika dahil tüm dünyaya yayılan, Lutherci Hareket'ten büyüyüp gelişti. Hareketin Filistin'e ilgisi 1860'larda evrim geçirdi. İki Alman rahip Christoph Hoffman ve Georg David Hardegg, 1861'de Tapınak Derneği'ni [*Temple Society*] kurdu. Almanya'nın Württemberg şehrindeki Pietist Hareket ile güçlü bağlantılara sahiplerdi ama Hıristiyanlığın kendi çeşitlemelerini nasıl en iyi şekilde ileri sürebilecekleri konusunda kendi fikirlerini geliştirdiler. Onlara göre Kudüs'te Yahudi Tapınağı'nı yeniden inşa etmek kefaret ve bağışlanma için ilahi düzendeki hayati bir adımdı. Daha önemlisi, onlar Filistin'e yerleşirlerse Mesih'in ikinci gelişini hızlandıracaklarına ikna olmuşlardı.[19] İlgili kiliseler ve ulusal örgütlerdeki herkes onların kendilerine özgü, Pietizm'i, Filistin'de yerleşimci sömürgeciliğine tercüme etme yollarını hoş karşılamasa da, Prusya Kraliyet Sarayı'nın kıdemli üyeleri ve Britanya'daki birçok Anglikan teolog, onların dogmasını hevesle destekledi.

Tapınak Hareketi'nin önemi arttıkça, harekete, Almanya'daki kurumsallaşmış kiliselerin birçoğu tarafından eziyet edilmeye başlandı. Ama onlar fikirlerini daha pratik bir aşamaya taşıdı ve -yol boyunca birbirleriyle kavga etmenin yanı sıra yeni üyeler kazanarak- Filistin'e yerleşti. İlk kolonilerini

1866'da Hayfa'daki Karmel Dağı'nda kurdular, ülkenin diğer kısımlarına genişlettiler. Kayser II. Wilhelm ile sultan arasındaki ilişki ondokuzuncu yüzyılın sonunda samimileşmesi onların yerleşim projesini daha da zenginleştirdi. Tapınakçılar Britanya Mandası altındaki Filistin'de, yeni Yahudi devletinin onları kovduğu 1948'e dek kaldı.

Tapınakçıların kolonileri ve yerleşim yöntemleri ilk Siyonistler tarafından taklit edildi. Alman tarihçi Alexander Scholch, Tapınakçıların yerleşim kurma çabalarını "Sessiz Haçlı Seferi" olarak betimledi; 1882'den sonra kurulan ilk Siyonist yerleşimleri sessiz olmaktan başka her şeydi.[20]

Tapınakçıların Filistin'e yerleştiği sıralarda Siyonizm Avrupa'da dikkate değer bir siyasi hareket haline gelmişti. Kısaca Siyonizm, Avrupa'daki Yahudilerin sorunlarının Filistin'in sömürgeleştirilmesi ve orada bir Yahudi devletinin kurulmasıyla çözülebileceğini ileri süren bir hareketti. Aydınlanma, 1848 "Ulusların Baharı" ve daha sonraları sosyalizm tarafından esinlenen bu fikirler 1860'larda Avrupa'nın birçok yerinde filizlendi. Siyonizm entelektüel ve kültürel egzersizden siyasi bir projeye Theodor Herzl'in görüşleri aracılığıyla dönüştü; özellikle Rusya'da 1870'lerin sonu ve 1880'lerin başındaki iğrenç Yahudi karşıtı baskı dalgasına ve (kötü şöhretli Dreyfus davasının Fransız ve Alman toplumunda Semitizm karşıtlığının ne kadar derine kök saldığını açığa çıkardığı) Batı Avrupa'da Yahudi düşmanı milliyetçiliğin yükselişine bir yanıttı.

Siyonizm, Herzl'in ve benzer düşüncelere sahip Yahudi liderlerin çabaları aracılığıyla, uluslararası tanınan bir hareket haline geldi. Bir grup Doğu Avrupalı Yahudi, ilk başlarda bağımsız olarak, Avrupa'daki Yahudi sorununun çözümü hakkında benzer nosyonlar geliştirdi ve onlar uluslararası tanınmayı beklemedi. Onlar, ülkelerindeki küçük yerlerde çalışarak zemini hazırladıktan sonra, 1882'de Filistin'e yerleşme-

ye başladı. Siyonist jargonda onlar İlk Aliyah -Siyonist göçün 1904'e kadar süren ilk dalgası- olarak adlandırıldı. İkinci dalga (1905–14) esas olarak hayal kırıklığına uğramış, o sıralarda Siyonizmi sadece Yahudi sorununun bir çözüm olarak değil aynı zamanda Filistin'e kolektif yerleşme aracılığıyla komünizme ve sosyalizme öncülük etme olarak gören komünistleri ve sosyalistleri içerdiğinden, farklıydı. Bununla beraber her iki dalgada da çoğunluk Filistin kentlerine yerleşmeyi seçti, sadece daha küçük bir grup Filistinlilerden ve uzaktaki Arap toprak sahiplerinden satın aldıkları toprakları ekip biçmeye girişti. Çoğunluk, daha bağımsız iktisadi varoluşun yollarını aramadan önce, kendilerini desteklemeleri için Avrupa'daki Yahudi sanayicilere güvendi.

Almanya'yla Siyonist bağlantı günün sonunda önemsiz olduğunu kanıtlarken, Britanya'yla bağlantı hayati hale geldi. Gerçekten de Siyonist hareket güçlü bir desteğe gereksinim duydu çünkü Filistin halkı göçün bu belirli biçiminin, ülkenin geleceği için iyi bir işaret olmadığını fark etmeye başladı. Yerel liderler toplumları için oldukça olumsuz sonuçları olacağını hissetti. Bu tür şahsiyetlerden biri, Kudüs'e Yahudi göçünü, kentin Müslüman kutsiyetine Avrupalı bir meydan okumayla bağlantılandıran, Kudüs müftüsü Tahir el-Hüseyni II'ydi.

El-Hüseyni II'nin bazı ataları, Yahudilerin gelişini Haçlı Seferleri'nin zaferinin restorasyonuyla bağlantılandırmanın James Finn'in fikri olduğunu önceden fark etmişti. O halde müftünün, bu tür projelere toprak satmaktan kaçınma gereksinimine özel bir vurguyla, bu göçe karşı muhalefete öncülük etmesi şaşırtıcı değildir. O, yerleşim olmaksızın göçün geçici hac ziyareti olarak kavranabilecekken, toprağa sahip olmanın mülkiyet iddialarını haklı çıkardığını fark etti.[21]

Böylece, Britanya'nın, Yahudilerin Filistin'e geri dönüşünü Londra'nın "Kutsal Topraklar"daki varlığını derinleştirmenin bir aracı olarak kullanmak konusundaki stratejik imparatorluk güdüsü, Avrupa'da Siyonizmin yeni kültürel ve entelek-

tüel hayalleriyle birçok açıdan çakıştı. Bu nedenle hem Hıristiyanlar hem de Yahudiler için Filistin'in sömürgeleştirilmesi geri dönüş ve kefaret edimi olarak görüldü. İki güdünün çakışması, Yahudileri Avrupa'dan Filistin'e aktarmanın Yahudi karşıtı ve binyılcı fikrini, Filistin'in yerli halkının aleyhine gerçek bir yerleşim projesine dönüştüren güçlü bir ittifak üretti. Bu ttifak 2 Kasım 1917'de Balfour Deklarasyonu'nun -Britanya Dışişleri Bakanı'ndan Anglo-Yahudi topluluğunun liderlerine gönderilen, onlara Filistin'de bir Yahudi vatanı oluşturmak için tam destek sözü veren bir mektupla- ilan edilmesiyle kamusal bilgi haline geldi.

Britanya arşivlerinin erişilebilir ve verimli yapısı sayesinde, günümüzde deklarasyonun arkaplanını araştıran birçok mükemmel akademik çalışmaya sahibiz. Hala bunların en iyilerinden biri, Kudüs'teki İbrani [*Hebrew*] Üniversitesi'nden Mayer Verte tarafından 1970'de yazılmış metindir.[22] Verte, Britanya memurlarının, Bolşevik Hareket'in Yahudi üyelerinin Siyonistlerle benzer özlemlere sahip olduğunu ve bu nedenle de Siyonist yanlısı deklarasyonun Rusya'daki yeni siyasi iktidarla iyi ilişkilerin yolunu döşeyeceğini nasıl yanlış bir biçimde ileri sürdüğünü özellikle gösterdi. Daha önemlisi bu siyasa oluşturucuların, bu tür bir jestin, Britanyalıların, Washington'da büyük bir etkiye sahip olduklarından şüphelendikleri Amerikalı Yahudiler tarafından hoş karşılanabileceği varsayımıydı. Binyılcılığın ve İslamofobinin bir karışımı da söz konusuydu: Dönemin başbakanı ve dindar bir Hıristiyan olan David Lloyd George Yahudilerin geri dönüşünü dini temelde destekledi ve stratejik olarak hem o hem de meslektaşları Kutsal Topraklarda Yahudi yerleşimini Müslüman - Filistinlileri bu şekilde görüyorlardı- yerleşimine tercih etti.

Daha yakın geçmişte, 1939'da yazılmış ama 2013'te yeniden ortaya çıkıncaya kadar uzun yıllar kaybolmuş, daha da kapsamlı bir çözümlemeye sahip olduk. Bu, 700 sayfa boyunca Balfour Deklarasyonu'nun ardında neyin yattığını açıklayan,

Britanyalı gazeteci J. M. N Jeffries'ın *Palestine: The Reality* [*Filistin: Hakikat*] adlı eseridir.[23] Kitap, Jeffries'in kişisel bağlantıları ve artık var olmayan çok sayıda belge aracılığıyla, Britanya donanmasında, ordusunda ve hükümetinde kimlerin ve neden deklarasyon için çalıştığını açığa çıkarıyor. Onun öyküsünde Siyonizm yanlısı Hıristiyanlar, Britanya'nın mali olarak desteklediği Filistin'in sömürgeleştirme süreci hakkında, Siyonistlerin kendilerinden çok daha fazla heveslidir.

Deklarasyon üzerine bugüne kadar yürütülen tüm araştırmaların nihai sonucu, Britanya'daki çeşitli karar alıcıların Filistin'de bir Yahudi vatanı fikrini Britanya'nın bölgedeki stratejik çıkarlarıyla uyumlu gördüğüdür. Britanya Filistin'i işgal ettiğinde, bu ittifak Yahudilerin, Majestelerinin Hükümeti'nin süngüleri tarafından korunurken, Britanya'nın himayesinde bir Yahudi devletinin altyapısını inşa etmesine izin verdi.

Ama Filistin kolayca ele geçirilmedi. Türklere karşı Britanya'nın seferi neredeyse tüm 1917 yılı boyunca sürdü. Sefer, Britanya güçlerinin Sina Yarımadası boyunca taarruzuyla iyi başladı ama ardından onlar, Gazze Şeridi ve Bir Saba arasındaki cephede yıpratıcı bir siper savaşıyla engellendi. Bu pata durumu aşıldığında, daha kolay hale geldi -aslında Kudüs çatışma olmaksızın teslim oldu. Ardından gelen askerî işgal, ülkeyi ve halkını sonraki otuz yıl boyunca yerle bir eden ideolojilerin güçlü bir kaynaşması olarak üç ayrı süreci - Siyonizmin ortaya çıkışı, Protestan binyılcılığı ve Britanya emperyalizmi- Filistin kıyılarına beraberinde getirdi.

1918 sonrasında Siyonistler olarak Filistin'e yerleşen Yahudilerin, gerçekten de Roma tarafından 2000 yıl önce sürgün edilen Yahudilerin soyundan gelip gelmediğini sorgulamak isteyenler bulunmaktadır. Bu, Yahudi Yerleşimcilerin sekizinci yüzyılda Museviliğe geçen ve daha sonra Batı'ya doğru ilerlemeye zorlanan Kafkaslardaki bir Türk ulusu olan Hazarların soyundan geldiği kuramını ileri sürdüğü *Onüçüncü Kabile*'yi [*The Thirteenth Tribe*] (1976) yazan Arthur Koestler'in (1905–83)

ortaya attığı yaygın şüpheyle başladı.[24] İsrailli biliminsanları o günden bu yana Roma Filistini'nindeki Yahudilerle günümüz İsrail'indekiler arasındaki genetik bağlantı bulunduğunu kanıtlamaya çalıştı. Buna rağmen tartışma günümüzde devam etmektedir.

Daha ciddi çözümlemeler Keith Whitelam, Thomas Thompson, ve İsrailli âlim Israel Finkelstein gibi (tümü gerçekliğin, herhangi bir değere sahip, bir anlatısı olarak Eski Ahit'i reddeder) Siyonizmden etkilenmemiş Eski Ahit alimlerinden geldi.[25] Whitelam ve Thompson da Eski Ahit zamanlarında bir ulus benzeri herhangi bir şeyin varoluşundan şüphe eder ve diğerleri gibi, "modern İsrail'in icadı" olarak adlandırdıkları Siyonist yanlısı Hıristiyan teologların bir eseri olarak eleştirir. Bu fikrin en son ve en güncel yapısökümü, Shlomo Sand'in iki kitabıyla, *The Invention of the Jewish People* [*Yahudi Halkının* İcadı] ve *The Invention of the Land of Israel* [İsrail Ülkesinin İcadı] geldi.[26] Bu akademik çabalara saygı duyuyorum ve değer veriyorum. Bununla beraber siyasi olarak Filistinlilerin varoluşunu yadsıyan sanıdan (her ne kadar o sanının bir tamamlayıcısı olsa da) daha az önemli olduğunu düşünüyorum. İnsanlar, birçok ulusal hareketin başlangıç uğrağında yapmış olduğu gibi, kendilerini icat etmeyi hak eder. Ama doğuş anlatısı soykırım, etnik temizlik ve baskı gibi siyasi projelere neden olursa, sorun akut hale gelir.

Ondokuzuncu yüzyıl Siyonizminin iddialarına dair özel vakada, sorun bu iddiaların tarihsel doğruluğu değildir. Sorun,. günümüzde İsrail'deki Yahudilerin, Roma döneminde yaşayanların otantik torunları olup olmadıkları değildir; daha ziyade İsrail devletinin dünyadaki tüm Yahudileri temsil ettiği ve yaptığı her şeyin onların yararına ve onlar adına olduğu konusundaki ısrarıdır. 1967'ye dek bu iddia İsrail devleti için çok yararlı oldu. Dünyanın dört bir yanındaki Yahudiler, özellikle Birleşik Devletler'dekiler, siyasaları ne zaman sorgulansa onun esas destekçileri haline geldi. Birçok açıdan, günümüzde

Birleşik Devletler'de hala durum budur. Bununla beraber günümüzde, diğer Yahudi topluluklarının yanı sıra orada bile, bu açık ilişkiye meydan okunmaktadır.

Sonraki bölümde göreceğimiz gibi, özgün haliyle Siyonizm, Yahudiler arasında bir azınlık görüşüydü. Siyonistler, Yahudilerin Filistin'e ait bir ulus olduğu ve oraya geri dönmesi için onlara yardım edilmesi gerektiği savını geliştirirken, Britanya memurlarına ve daha sonra askerî gücüne dayanmak zorundaydı. Yahudiler ve genel olarak dünya, Yahudilerin topraksız bir halk olduğuna ikna olmuş görünmedi. Shaftesbury, Finn, Balfour, ve Lloyd George fikri sevdi çünkü fikir, Britanya'nın Filistin'de bir tutunma noktası elde etmesine yardım etti. Bu, Britanya Filistin'i güç kullanarak aldığında önemsiz hale geldi ve ardından ülkenin Yahudi mi yoksa Filistinli mi olduğuna yeni bir başlangıç noktasından karar vermek zorunda kaldı. Bu soru, Britanya'nın hiçbir zaman doğru dürüst yanıt veremediği ve bu nedenle de otuz yıllık hayal kırıklığına uğratıcı yönetimden sonra çözmek için başkalarına bıraktığı bir sorudur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

●

SİZYONİZM MUSEVİLİKTİR

Siyonizmin Musevilik'le aynı şey olduğu savını uygun bir biçimde incelemek için, savın doğduğu tarihsel bağlamla başlamak gerekir. Savın ondokuzuncu yüzyılın ortalarındaki doğumundan bu yana Siyonizm Yahudi kültürel yaşamının önemsiz dışavurumlarından biriydi. Orta ve Doğu Avrupa'daki Yahudi toplulukları içindeki iki dürtüden doğdu. Bunların ilki Yahudileri eşitler olarak bütünleştirmeyi reddeden ve zaman zaman onlara ya mevzuatla ya da iktisadi krizlerde ya da siyasi ayaklanmalarda dikkati başka yöne çekmek için iktidardakiler tarafından örgütlenen ya da cesaretlendirilen kargaşalar aracılığıyla eziyet eden bir toplumdaki güvenlik arayışıydı. İkinci güdü, tarihçilerin Avrupalı Ulusların Baharı olarak adlandırdığı zamanlarda Avrupa'da mantar gibi çoğalan diğer, yeni ulusal hareketleri taklit etme isteğiydi. Museviliği bir dinden bir ulusa dönüştürmek isteyen Yahudiler parçalanmakta olan iki imparatorluğun -Avusturya-Macaristan ve Osmanlı- içindeki, kendilerini bir ulus olarak yeniden tanımlamak isteyen, birçok etnik ve dini grup arasında benzersiz değildi.

Modern Siyonizmin kökleri, onsekizinci yüzyılda, Yahudi Aydınlanma Hareketi olarak adlandırılanda bulunabilir. Bu İbraniceyi yeniden canlandıran ve geleneksel ve dini Yahudi eğitiminin sınırlarını bilim, edebiyat ve felsefenin daha evrensel çalışmalarına doğru genişleten yazarlar, şairler ve rabbi-

lerden oluşan bir gruptu. Orta ve Doğu Avrupa'nın dört bir yanında İbranice gazeteler ve dergiler çoğalmaya başladı. Bu gruptan, Siyonist tarihyazımında "Siyonizmin Müjdecileri" olarak bilinen, yazılarında daha güçlü ulusal eğilimler gösteren ve İbranicenin canlandırılmasını milliyetçilikle ilişkilendiren birkaç entelektüel belirdi. Onlar iki yeni fikir ileri sürdü: Museviliğin ulusal bir hareket olarak yeniden tanımlanması ve Yahudilerin MS 70'te Romalılar tarafından sürgün edildikleri kadim vatana geri dönüşü için Filistin'in sömürgeleştirilmesinin gerekliliği. Onlar "tarımsal yerleşimler" (Avrupa'nın birçok kısmında Yahudilerin toprağa sahip olması ya da ekip biçmesine izin verilmiyordu bu nedenle sadece özgür yurttaşlar değil çiftçi de olan yeni bir ulusu başlatmak çekiciydi) olarak tanımladıkları yolla "geri dönüşü" savundu.

Bu fikirler 1881'de Rusya'daki acımasız pogrom dalgasıyla daha da yaygınlaştı; bu da onları, 1882'de Filistin'de ilk yeni yerleşimleri inşa etmek birkaç yüz, hevesli, genç Yahudi'yi gönderen, "Siyon Sevdalıları" olarak adlandırılan bir hareket tarafından propagandası yapılan bir siyasi programa dönüştürdü. Siyonizmin tarihinin ilk aşaması Theodor Herzl'in eserleri ve eylemleriyle doruğa ulaştı. 1860'ta Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndaki Pest'te doğan ama yaşamının büyük bir kısmını Viyana'da geçiren Herzl, toplumundaki modern Yahudilerin statüsü ve sorunlarıyla ilgili bir oyun yazarı olarak kariyerine başladı. Herzl ilk başlarda yerel topluma eksiksiz bir asimilasyonun bu kötü durumun anahtarı olduğunu ileri sürdü. O 1890'larda bir gazeteci oldu ve hayatının kendi versiyonuna göre, bu sıralarda Yahudi düşmanlığının ne kadar güçlü olduğunun farkına vardı. Herzl asimilasyon için hiçbir umudun olmadığı sonucuna vardı ve bunun yerine, "Yahudi Sorunu" olarak tanımladığı sorunun en iyi çözümü olarak Filistin'de bir Yahudi devletinin kurulmasını seçti.

Bu erken dönem Siyonist fikirler Almanya ve Birleşik Devletler gibi ülkelerdeki Yahudi toplulukları arasında kamusal

orak ifade edildikçe, bu toplulukların önemli rabbileri ve önde gelen şahsiyetleri Siyonizmi sekülerleşmenin ve modernleşmenin bir biçimi olarak redderken, seküler Yahudiler yeni fikirlerin Yahudilerin kendi ulus-devletlerine karşı sadakatleri hakkında soruları gündeme getirebileceğinden ve bu nedenle de Yahudi düşmanlığını arttırabileceğinden korktu. Grupların her ikisi de Avrupa'daki Yahudilere uygulanan modern eziyetlerle baş etmek için farklı fikirlere sahipti. Bazıları (Avrupa modernizmiyle yüzleştiklerinde köktenci İslamcıların yapabileceği gibi) Yahudi dinini ve geleneklerini daha da güçlendirmenin yanıt olduğuna inandı; diğerleri Yahudi olmayan yaşama daha fazla asimile olmayı savundu.

Siyonist fikirler 1840'lar ve 1880'ler arasında Avrupa'da ve Birleşik Devletler'de belirdiğinde, Yahudilerin birçoğu Museviliği iki farklı yoldan uyguluyordu. Biri güçlendirmeyi içerdi: çok sıkı bir dini topluluk içinde yaşamak, milliyetçilik gibi yeni fikirlerden uzak durmak ve gerçekten de modernleşmeyi, kendi yaşam biçimlerine karşı hoş karşılanmayan bir tehdit olarak görmek. Diğer yol, Yahudi olmayan topluluklarla sadece çok asgari yollarla farklılaşan, seküler bir yaşam sürmeyi içerdi: belirli tatilleri kutlamak, cumaları sinagoga devam etmek ve kefaret gününde (Yom Kippur) oruç sırasında kamusal alanda yemek yememek. Bu tür Yahudilerden biri olan Gershom Scholem, *Berlin to Jerusalem* [*Berlin'den Kudüs'e*] başlıklı anılarında Almanya'da genç bir Yahudi grubunun üyesi olarak, Yom Kippur sırasında Berlin'deki aynı restoranda arkadaşlarıyla nasıl akşam yemeği yediğini anımsatır; restorana vardıklarında oranın sahibi, "restoranda oruç tutan centilmenler için özel oda hazır" diyerek onları bilgilendirirdi.[1] Bireyler ve topluluklar kendilerini, bir yanda sekülerleşmenin bu iki kutbu ve diğer yanda da Ortodoks yaşam arasında buldu. Ama ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında Siyonizme karşı benimsedikleri konumlara daha yakından bakalım.

Yahudi sekülerizmi, Hıristiyan sekülerizmi ya da İslam sekülerizmi gibi, elbette bir parça tuhaf bir kavramdır. Yu-

karıda betimlendiği üzere seküler Yahudiler, (Britanya'da, Paskalya'yı ve İsa'nın doğum yortusunu kutlayan, çocuklarını İngiliz Kilisesi'nin okullarına gönderen ya da zaman zaman ya da sık sık Pazar ayinine katılan, seküler Hıristiyanlara çok benzer bir biçimde) dinle çeşitli derecelerde bağlantıları olan insanlardı. Museviliği uygulamanın bu modern biçimi, ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, dinin artzamanlı görünümlerine yenilmeksizin, onu modern yaşama uyarlamanın yollarını arayan, Reform Hareketi olarak bilinen güçlü bir hareket haline geldi. Bu özellikle Almanya'da ve Birleşik Devletler'de popülerdi.

Reformistler Siyonizmle ilk kez karşılaştıklarında Museviliği milliyetçilik olarak yeniden tanımlama fikrini ve Filistin'de bir Yahudi devletinin oluşturulmasını güçlü bir biçimde reddetti. Bununla beraber Siyonizm karşıtı duruş, 1948'de İsrail devletinin kurulmasından sonra yer değiştirdi. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında onların çoğunluğu Birleşik Devletler'de, ülkedeki en güçlü Yahudi örgütlerinden biri haline gelen yeni bir Reform Hareketi oluşturdu. Yeni hareket 1999'a dek İsrail'e ve Siyonizme resmi olarak bağlılık yemini etmedi. Bununla beraber çok sayıda Yahudi yeni hareketi terk etti ve 1993'te dünyaya Yahudiler arasında Siyonizmin hala bir azınlık görüşü olduğunu hatırlatan ve Siyonizm hakkında eski Reformist nosyonlara sadık kalan Amerika Musevilik Konseyi'ni [American Council of Judaism (ACJ)] kurdu.[2]

Bu bölünmeden önce hem Almanya'da hem de Birleşik Devletler'de Reform Hareketi Siyonizme karşı güçlü ve birleşik bir dava sağladı. Onlar Almanya'da, bir Yahudi ulusu fikrini kamusal olarak reddetti ve kendilerini "Mozaik inancın Almanları" olarak ilan etti. Alman Reformistlerin ilk edimlerinden biri dua ritüellerinden "Eretz İsrail"e geri dönüşe ya da orada bir devleti yeniden inşa etmeye herhangi bir atfı kaldırmak oldu. Benzer bir biçimde, 1869'da, Amerikan Reformistleri ilk toplantılarından birinde şunları ifade etti:

İsrail'in [yani, Yahudi halkının] mesihçi amacı, dünya uluslarından ikinci bir kopuşu içeren, Davud'un soyundan gelen birinin yönetimi altında bir Yahudi devletini restore etmek değildir, tüm ussal varlıkların birliğini ve onların ahlâkî kutsanma çağrısını gerçekleştirmek için, tanrının birliğinin itirafıyla, tanrının çocuklarının birliğidir.

1885'te bir başka Reformist konferans şunu açıkladı: "Kendimizi artık bir ulus olarak değil bir dini topluluk olarak görüyoruz ve bu nedenle ne Filistin'e bir geri dönüşü, ne Harun'un oğullarının yönetiminde kurbansal bir tapınmayı ne de Yahudi devletiyle ilgili herhangi bir kanunun restorasyonunu umuyoruz."

Bu açıdan ünlü bir lider, "Judea'nın Yahudilerin evi olduğu -dünya üzerindeki Yahudileri 'evsiz kılan'[*sic*] fikri" reddeden Rabbi Kaufman Kohler'di. Ondokuzuncu yüzyılın sonunda hareketin bir başka lideri Isaac Mayer Wise, Herzl gibi Siyonist liderlerle, onları bilime katkıda bulunduğunu iddia eden şarlatan simyacıyla karşılaştırarak, alay etti. Herzl'in kenti olan Viyana'da Adolf Jellinek, Siyonizmin Avrupa'daki Yahudilerin konumunu tehlikeye atabileceğini ileri sürdü ve onların birçoğunun fikre karşı çıktığını iddia etti. O "Avrupa'da evlerinde olduklarını" ilan etti.

Reformculardan ayrı olarak zamanın liberal Yahudileri de Siyonizmin Yahudi düşmanlığına karşı tek çözümü sağladığı iddiasını reddetti. Walter Lacquer'in *The History of Zionism* [*Siyonizmin Tarihi*] kitabında gösterdiği, liberal Yahudiler Siyonizmi Avrupa'daki Yahudilerin sorunlarına hiçbir yanıt sağlamayan hayalci bir hareket olarak gördü. Onlar, vatanlarına topyekûn sadakati ve yurttaşlar olarak tamamen asimile olmaya bir istekliliği sergilemeyi içeren Yahudilerin "yeniden doğuşu" olarak adlandırdıkları düşünceyi savundular.[3] Onlar daha liberal bir dünyanın zulmü ve Yahudi karşıtlığı sorunlarını çözebileceğini umdu. Tarih liberalizmin Birleşik Krallık'a ve Birleşik Devletler'e taşınan ya da oralarda yaşayan Yahudi-

leri koruduğunu gösterdi. Bunun Avrupa'nın geri kalanında da meydana gelebileceğine inananların hatalı olduğu kanıtlandı. Ama günümüzde bile, önemi sonradan anlaşılsa bile, birçok liberal Yahudi ne o zaman ne de şimdi Siyonizmi doğru yanıt olarak görmez.

Sosyalistler ve Ortodoks Yahudiler sadece 1890'larda, Siyonizm on yılın sonunda, Herzl'in gayretli çalışmaları sayesinde, daha tanınmış bir siyasi güç haline geldiğinde, Siyonizm eleştirilerini dile getirmeye başladı. Herzl dönemin siyasetini kavradı ve Filistin'de modern bir Yahudi devletini inşa etmeye yardım etmenin Avrupa'nın çıkarına olduğu fikrini özetleyen ütopyacı öyküler, siyasi broşürler ve gazete makaleleri yazdı. Ne dünya liderleri ne de Filistin'in yöneticileri olan Osmanlılar etkilendi. Herzl'in en büyük başarısı 1897'de tüm aktivistleri bir konferansta bir araya getirmek ve buradan yola çıkarak iki temel örgütü -Siyonizm fikirlerini küresel olarak teşvik eden bir dünya kongresini ve Filistin'deki Yahudi sömürgeleştirmesini genişleten alandaki yerel Siyonist ekipleri- kurmaktı.

Böylece Siyonist fikirlerin billurlaşmasıyla, Siyonizme karşı çıkan Yahudilerin eleştirisi de daha açık hale geldi. Reform Hareketi'nden ayrı olarak, eleştiriler soldan, çeşitli toplulukların ruhban olmayan liderlerinden ve Ortodoks Yahudilerden geldi. 1897'de, ilk Siyonist konferansın Basel'de toplandığı yıl, Rusya'da da bir sosyalist Yahudi örgütü doğdu: Bund. Örgüt hem bir siyasi hareket hem de Yahudi sendikasıydı. Bund üyeleri sosyalist hatta Bolşevik bir devrimin, Avrupa'daki Yahudilerin sorunları için, Siyonizme göre, çok daha iyi bir çözüm olduğuna inandı. Onlar Siyonizmi kaçışçılığın bir biçimi olarak gördü. Daha önemlisi, Nazizm ve Faşizm Avrupa'da yükseldiği sırada Bundist'ler, Siyonizmin Yahudilerin vatanlarına sadakatini sorgulayarak, Yahudi düşmanlığının bu modeline katkıda bulunduğunu hissetti. Bundistler, Holocaust'tan sonra bile Yahudilerin insan ve yurttaş haklarına değer veren toplumlarda bir yer aramaları gerektiğine ikna olmuştu ve bir

Yahudi ulus-devletini her derde deva ilaç olarak görmedi. Bununla beraber Siyonizm karşıtı güçlü yargı, yaklaşık 1950'lerin ortalarında dibe çöktü ve bir zamanlar güçlü olan bu hareketin kalıntıları, sonunda İsrail'i kamusal olarak desteklemeye karar verdi (hatta Yahudi devletinde bir şubeleri vardı).[4]

Bund'un tepkisi, Herzl'i, Britanya ve Fransa gibi yerlerdeki Yahudi siyasi ve iktisadi seçkinlerinin ilgisiz yanıtı kadar rahatsız etmedi. Onlar Herzl'i, fikirleri gerçeklikten uzak bir şarlatan ya da daha kötüsü, Britanya'da olduğu gibi, özgürleşme ve bütünleşme bağlamında muazzam ilerleme kaydettikleri toplumlardaki Yahudi yaşamının altını oyabilecek biri olarak gördü. Victoria Britanyası Yahudileri, onun, yabancı bir ülkede, diğer egemen devletlerle aynı statüye sahip Yahudi egemenliği için çağrısından rahatsız oldu. Orta ve Batı Avrupa'nın daha kurumsallaşmış kesimlerindeki Yahudiler için Siyonizm, İngiliz, Alman ve Fransız Yahudilerinin ülkelerindeki uluslara sadakatini sorgulatan provakatif bir görüştü. Herzl'e destek vermemeleri sayesinde Siyonist Hareket, Birinci Dünya Savaşı öncesinde güçlü bir aktör haline gelemedi. Sadece Herzl'in 1904'teki ölümünden sonra hareketin diğer liderleri -özellikle Herzl'in öldüğü yıl Britanya'ya göç eden ve orada, Birinci Dünya Savaşı'nda Britanya savaş çabalarına katkıda bulunarak, önde gelen bir biliminsanı olan, Chaim Weizmann- bu bölümde daha sonra betimleneceği üzere Siyonizme iyi hizmet eden, Londra'yla güçlü bir ittifak inşa etti.[5]

Siyonizm üzerine üçüncü eleştiri aşırı Ortodoks Yahudi kurumlarından geldi. Bugüne kadar aşırı Ortodoks Yahudi toplulukları, ondokuzuncu yüzyılın sonunda olduklarından çok daha küçük olsalar ve bazıları İsrail'e taşınsalar ve siyasi sistemin bir parçası haline gelseler bile, coşkulu bir biçimde Siyonizme karşı çıktı. Buna rağmen, onlar, geçmişte olduğu gibi, Yahudi olmanın Siyonist olmayan bir başka yolunu oluşturdu. Gerçekten de Siyonizm Avrupa'da ilk çıkışını yaptığında, birçok geleneksel rabbi, izleyicilerinin Siyonist etkinliklerle herhangi bir ilişkisinin olmasını yasakladı.

Onlar Siyonizmi, Tanrı'nın Mesih'in gelişine kadar, Yahudileri sürgünde tutma iradesine karışmak olarak gördüler. Yahudilerin "sürgün"e son vermek için yapabilecekleri her şeyi yapması gerektiği fikrini topyekûn reddettiler. Aksine onlar bu konuda tanrının sözünü beklemeli ve beklerken de yaşamın geleneksel yolunu izlemeliydi. Bireylerin, hacılar olarak Filistin'i ziyaret etmelerine ya da orada eğitim görmelerine izin verilirken bu kitlesel bir hareket için izin olarak yorumlanmamalıdır. Dzikover'in Büyük Hasidik Alman Rabbisi, Siyonizmin ondan yüzlerce yıllık Yahudi bilgeliğini ve hukukunu, bir çaput, toprak ve bir şarkı (yani, bayrak, ülke ve ulusal marş) ile değiştirmesini istediğini söylediğinde bu yaklaşımı buruk bir biçimde özetlemiş oldu.[6]

Bununla beraber önde gelen rabbilerin tümü Siyonizme karşı değildi. Siyonist programı onaylayan, al-Qalay, Gutmacher, and Qalisher rabbileri gibi oldukça ünlü otoriter şahsiyetlerden olan küçük bir grup bulunuyordu. Onlar küçük bir azınlıktı ama sonradan anlaşıldığı üzere, Siyonizmin ulusal dini boyutunun temelini attılar. Onların dini akrobatlıkları oldukça etkileyiciydi. İsrail tarihyazımında onlar "Dini Siyonizmin Babaları" olarak adlandırılır. Dini Siyonizm, 1967'den itibaren Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ni sömürgeleştiren, mesihçi yerleşim hareketinin, Gush Emunim'in, ideolojik evi gibi, günümüz İsrail'inde çok önemli bir harekettir. Bu rabbiler Yahudilere sadece Avrupa'yı terk etmeleri çağrısında bulunmadı, aynı zamanda Yahudiler için toprağın ekilip biçilmesi yoluyla Filistin'in sömürgeleştirilmesinin sadece ulusal bir görev değil dini bir görev olduğunu da ileri sürdüler (ülkenin yerel halkının bu yazılarda belirtilmemesi şaşırtıcı değildir). Onlar bu tür bir edimin tanrının iradesine burnunu sokmak olmadığını ileri sürdü; aksine peygamberlerin kehanetlerinin yerine getirilmesi ve Yahudi halkının topyekûn kefaretinin ve mesihin gelişinin ilerletilmesiydi.[7]

Ortodoks Museviliğin önde gelenlerinin birçoğu bu planı ve yorumu reddetti. Onların Siyonizme dair bir başka şikâyeti

vardı. Yeni hareket sadece Filistin'i sömürgeleştirmek istemiyordu; onlar aynı zamanda Yahudi halkını sekülerleştirmeyi, Avrupa'nın dindar Ortodoks Yahudilerinin antitezi olan "yeni Yahudi"yi icat etmeyi de umuyordu. Bu, Yahudi düşmanlığı nedeniyle artık Avrupa'da yaşayamayan ama bir Avrupalı olarak kıtanın dışında yaşamak zorunda olan, yeni Avrupalı Yahudi imgesinde doruğuna ulaştı. Böylece bu dönemdeki birçok hareket gibi Siyonizm de kendini ulusal terimlerle yeniden tanımladı -ama Siyonizm radikal olarak farklıydı çünkü bu dönüşüm için yeni bir ülke seçmişti. Ortodoks Yahudiler Siyonistler tarafından alay konusu edildi ve sadece Filistin'de sıkı çalışmayla kefaret edebilecek birileri olarak görüldü. Bu dönüşüm, kurulduktan uzun zaman sonra Yahudi devletine ulaşan bir Alman turist grubunun öyküsünü anlatan, Herzl'in fütüristik ütopyacı romanı, *Altneuland*'de güzel bir biçimde betimlenir.[8] Turistlerden biri, Filistin'e varmadan önce genç bir Ortodoks Yahudi dilenciyle karşılaşır - Filistin'de, artık seküler, eğitimli, aşırı derecede zengin ve memnun olan ona, yeniden rastlar.

Yahudi yaşamında Eski Ahit'in rolü, Musevilik ve Siyonizm arasında bir başka açık farklılığı sundu. Siyonizm öncesi Yahudi dünyasında Eski Ahit, ister Avrupa'daki isterse de Arap dünyasındaki çeşitli Yahudi eğitim merkezlerinde, herhangi bir siyasi ya da ulusal yananlamlar taşıyan tek bir metin olarak öğretilmezdi. Önde gelen rabbiler Eski Ahit'in içerdiği siyasi tarihi ve İsrail ülkesi üzerindeki Yahudi egemenliği fikrini, öğrenmenin uhrevi dünyasında marjinal konular olarak ele aldı. Onlar, aslında genel olarak Musevilik, inananlar arası ilişkilere ve özellikle onların tanrıyla ilişkilerine odaklanan kutsal yazılarla çok daha fazla ilgiliydi.

1882'deki "Siyon Sevdalıları"ndan, Birinci Dünya Savaşı arifesinde, Yahudilerin Filistin'deki hak iddialarını desteklemesi için Britanya'ya çağrıda bulunan Siyonist liderlere, Eski Ahit'e atıfta bulunmak yaygındı. Kendi çıkarlarının peşinde

koşarken Siyonist liderler, geleneksel Eski Ahit yorumlarına meydan okudu. Örneğin Siyon Sevdalıları, Eski Ahit'i, Filistin ülkesinde, Kenanlıların rejiminin boyunduruğu altında ezilmiş bir halk olarak doğan Yahudi ulusunun bir öyküsü şeklinde okudu. Kenanlılar Yahudi halkını, ülkeye geri dönünceye ve onu Joshua'nın liderliğinde kurtarıncaya dek, Mısır'a sürgün etti. Aksine geleneksel yorum, bir ulus ya da bir vatandan ziyade monoteist bir tanrı keşfeden bir grup olarak, İbrahim'e ve onun ailesine odaklanır. Birçok okuyucu tanrıyı keşfeden ve sınamalar ve çilelerden geçerek kendilerini Mısır'da bulan İbrahim'in ve ailesinin[9] bu geleneksel anlatısına -hiç de kurtuluş mücadelesine girişmiş ezilen bir ulusun öyküsü değildir- aşinadır. Bununla beraber ikincisi, günümüz İsraili'nde hala geçerli olan, Siyonistlerin seçtiği yorumdu.

Siyonizmde Eski Ahit'in en şaşırtıcı kullanımlarından biri hareketin sosyalist kanadı tarafından uygulanandır. Sosyalizmle Siyonizmin alçakgönüllü bir biçimde kaynaştırılması, Herzl'in 1904'teki ölümünden sonra çeşitli sosyalist grupların Dünya Siyonist Hareketi içinde ve Filistin'de önde gelen partiler haline gelmesiyle başladı. Sosyalistler için, onlardan birinin söylediği üzere, Eski Ahit "ülke üzerindeki hakkımız için gerekli miti" sağladı.[10] Uluslarının doğumunun kadim altın çağının betimlenmesi olarak kendilerine mal ettikleri, Yahudi çiftçiler, çobanlar, krallar ve savaşlar hakkındaki öyküler Eski Ahit'teydi. Ülkeye geri dönüş, çiftçiler, çobanlar, krallar haline gelmek için geri dönüş anlamına geldi. Böylece kendilerini meydan okuyan bir ikilemle karşı karşıya buldular çünkü onlar hem Yahudi yaşamını sekülerleştirmek hem de Filistin'i sömürgeleştirmenin haklı nedeni olarak Eski Ahit'i kullanmak istiyordu. Bir başka deyişle onlar tanrıya inanmasa da, tanrı yine de onlara Filistin'i vaat etmişti.

Birçok Siyonist lider için Eski Ahit'teki Filistin ülkesine atıf, Siyonizmin özü değil, amaçları için sadece bir araçtı. Bu özellikle Theodor Herzl tarafından yazılan metinlerde açıktır.

Herzl, *The Jewish Chronicle*'daki (10 Temmuz 1896) ünlü makalesinde, Filistin için Yahudi talebini Eski Ahit'e dayandırdı ama gelecekteki Yahudi devletinin, zamanının Avrupa siyaset ve ahlak felsefesine göre işlemesini istediğini belirtti. Herzl, onun yerini alan liderlerden muhtemelen daha sekülerdi. Hareketin bu peygamberi Filistin'e, Siyon'un vaat edilmiş ülkesi olarak Uganda gibi, alternatifleri göz önünde bulundurdu. Ayrıca Kuzey ve Güney Amerika'da ve Azerbaycan'daki diğer istikametlere de baktı.[11] Herzl'in 1904'teki ölümüyle Siyonizm Filistin'e doğru ilerledi ve Eski Ahit, ülke üzerindeki kutsal Yahudi hakkının ilahi bir kanıtı olarak, önceden olduğundan bile daha değerli bir varlık haline geldi.

1904 sonrası, Siyonizmin uygulanabileceği tek ülke olarak Filistin'in sabitlenmesi, Britanya ve Fransa'da Hıristiyan Siyonizminin artan gücüyle pekiştirildi. Eski Ahit'i inceleyen teologlar ve "Kutsal Toprakları" kazan evangelist arkeologlar, Yahudilerin yerleşimini, "Yahudi geri dönüşü"nün zamanın sonuna dair ilahi vaadin gözler önüne serilmesinin müjdecisi olduğuna dair dini inançlarının doğrulanması olarak hoş karşıladı. Yahudilerin geri dönüşü Mesih'in geri dönüşünün ve ölülerin dirilmesinin bir işaretiydi. Bu ezoterik inanç, Siyonizmin Filistin'in sömürgeleştirilmesi projesine bu ezoterik dini inanç iyi hizmet etti.[12] Bununla beraber bu dini görüşlerin ardında Yahudi karşıtı duygular yatıyordu. Çünkü Yahudi topluluklarını Filistin'e doğru iteklemek sadece dini bir buyruk değildi: Bu Yahudisiz bir Avrupa oluşturmaya da yardım etti. Bu nedenle çifte kazancı temsil etti. Avrupa'daki Yahudilerden kurtulmak ve aynı zamanda Yahudilerin Filistin'e geri dönüşüyle (ve ardından Hıristiyanlığa geçişi ya da reddederlerse cehennemde kızarmalarıyla) ivmelenecek İkinci Gelişin ilahi düzeninin yerine getirilmesiydi.

O andan sonra Eski Ahit hem Filistin'in Yahudi sömürgeleştirmesinin haklı nedeni hem de yol haritası haline geldi. Tarihsel olarak, Eski Ahit, Siyonizmin doğuşundan İsrail dev-

letinin 1948'deki kuruluşuna dek Siyonizme iyi hizmet etti. Eski Ahit, İsrail'in hakim anlatısında, onun Eski Ahit'te tanrı tarafından İbrahim'e söz verilen ülkeyle aynı ülke olduğu ileri sürülerek, -hem iç hem dış amaçlar için- önemli bir rol oynadı. Bu anlatı da "İsrail", Romalıların onu yerle bir ettiği ve halkını sürgün ettiği MS 70'e dek var oldu. Kudüs'teki ikinci Tapınak'ın yerle bir edildiği o günün dini anması, matem günüydü. Bu İsrail'de, restoranlar dahil boş zaman endüstrisinin önceki akşamdan kapanmak zorunda olduğu, ulusal bir matem günü haline geldi.

Bu anlatının belli başlı akademik ve seküler kanıtı, son yıllarda Eski Ahit arkeolojisi (Eski Ahit birçok insan tarafından yazılmış, pek de tarihsel bir metin sayılamayacak büyük bir edebi eser olduğundan oksimoronik bir kavram[13]) olarak adlandırılanın yardımıyla sağlandı. Anlatıya göre MS 70'ten Siyonist geri dönüşe kadar ülke az çok boştu. Bununla beraber önde gelen Siyonistler Eski Ahit'in otoritesine başvurmanın yeterli olmayacağını biliyordu. Hâlihazırda insanların yaşadığı Filistin'i sömürgeleştirmek sistematik bir yerleşim, mülksüzleştirme ve hatta etnik temizlik siyasasını gerektirirdi. Bu amaç için, küresel Hıristiyan desteğini Siyonizm için harekete geçirirken, Filistin'in mülksüzleştirilmesinin ilahi bir Hıristiyan düzenin yerine getirilmesi olarak resmedilmesi paha biçilmezdi.

Gördüğümüz gibi, diğer bütün teritoryal seçenekler reddedildiğinde ve Siyonizm Filistin'i geri istemeye odaklandığında, ilk öncülerden hareketi devralan liderler sosyalist hatta marksist ideolojiyi büyümekte olan seküler harekete enjekte etti. Şimdi amaç Kutsal Topraklarda seküler, sosyalist, sömürgeci Yahudi projesini (tanrının yardımıyla) kurmaktı. Sömürgeleştirilen yerliler, yerleşimciler yanlarında ister Eski Ahit'i ister Marx'ın yazılarını isterse de Avrupa Aydınlanmasının sistemini getirmiş olsun, kaderlerinin nihai olarak mühürlendiğini hızla öğrendi. Tek önemli olan, yerleşimcilerin gelecek

hakkındaki görüşlerine dahil edilip edilmedikleri ya da nasıl dahil edildikleriydi. Bu nedenle ilk Siyonist liderlerin ve yerleşimcilerin tuttuğu takıntılı kayıtlarda yerlilerin, kim olduklarına ya da ne istediklerine bakılmaksızın, bir engel, bir yabancı ve bir düşman olarak belirtilmesi anlamlıdır.[14]

Bu kayıtlardaki ilk Arap karşıtı girdiler yerleşimciler eski yerleşimlere giderken ya da kentte hala Filistinliler tarafından misafir edildikleri sırada yazıldı. Şikayetler iş ya da hayatta kalma yolları aradıkları sıradaki kurucu deneyimlerinden kaynaklandı. Bu tatsız durum, ister eski yerleşimlere gitmiş isterse de şanslarını kentlerde denemiş olsunlar, onları genel olarak etkilemiş göründü. Nerede olurlarsa olsunlar, hayatta kalmak için Filistinli çiftçilerle ya da işçilerle omuz omuza çalışmak zorundaydılar. Bu tür yakın temas aracılığıyla en cahil ve uyumsuz yerleşimciler bile, Filistin'in insan manzarası açısından tamamen bir Arap ülkesi olduğunu fark etti.

İngiliz Mandası döneminde Yahudi topluluğunun lideri ve İsrail'in ilk başbakanı olan David Ben-Gurion, Filistinli işçileri ve köylüleri *beit mihush* ("kuşatılmış acı yuvası") olarak betimledi. Diğer yerleşimciler Filistinlilerden yabancılar ve uzaylılar olarak söz etti. Onlardan biri, "buradaki insanlar bize, Rus ya da Polonya köylülerinden daha yabancıdır" diye yazdı, "burada yaşayan insanların çoğunluğuyla ortak hiçbir şeyimiz yok" diye ekledi.[15] Onlara ülkenin boş olduğu söylendiğinden, Filistin'de insanlarla karşılaştıkları için şaşkındılar. Bir yerleşimci "Hadera'daki [1882'de inşa edilen erken bir Siyonist bir yerleşim] evlerden bir kısmının Araplar tarafından işgal edildiğini öğrendiğimde tiksindim" diye bildirirken, bir başkası Rishon LeZion'dan (1882 tarihli bir başka yerleşim) geçen birçok Arap erkek, kadın ve çocuk gördüğünde dehşete düştüğünü Polonya'ya rapor etti.[16]

Ülke boş olmadığından ve yerlilerin varlığının üstesinden gelmek zorunda olduğunuzdan, tanrının sizin yanınızda ol-

ması -ateist bile olsanız- iyiydi. Hem David Ben-Gurion ve onun yakın arkadaşları hem de meslektaşı Yitzhak Ben-Zvi (Ben-Gurion ile birlikte Filistin'deki Siyonist sosyalist hizbi yönetti ve daha sonra İsrail'in ikinci başkanı oldu) Filistin'in sömürgeleştirilmesi için esas haklı neden olarak Eski Ahit'in vaadini kullandı. Bu, 1970'lerin ortalarında İşçi Partisi'nde onların yerini alan ideologlardan, Likud Partisi'nin oldukça sığ seküler Kitab-ı Mukaddesçiliğine ve yakın geçmişteki onların torunlarına dek bir sorun olarak varlığını sürdürdü.

Eski Ahit'in Siyonizmin ilahi nedeni olarak yorumu, sosyalistlere, dayanışma ve eşitliğin evrensel değerlerine bağlılıklarıyla mülksüzleştirmenin sömürgeleştirme projesini uzlaştırmaya yardım etti. Gerçekten de sömürgeleştirme Siyonizmin esas hedefi olduğundan, bunun ne türden bir sosyalizm olduğu sorulmalıdır. Buna karşın birçoklarının kolektif hafızasında, Siyonizmin altın dönemi, Kibbutz'ların kurumsallaşmasıyla cisimleşen kolektivist, eşitlikçi yaşamla ilgilidir. Bu yaşam biçimi İsrail kurulduktan sonra uzun süre devam etti ve tüm dünyadan gönüllü olmak ve en saf biçiminde komünizmi deneyimlemek için gelen genç insanları kendine çekti. Bunların çok azı Kibbutz'ların birçoğunun, nüfusu 1948'de sürgün edilen yerle bir edilmiş Filistin köyleri üzerine inşa edildiğini fark etti ya da bilebilirdi. Durumu açıklarken Siyonistler, bu köylerin Eski Ahit'te belirtilen eski Yahudi yerleri olduğunu ve bu nedenle de onlara el koyulmasının bir işgal değil bir özgürleştirme olduğunu ileri sürdü. "Eski Ahit arkeologları"nın özel bir komitesi terk edilmiş bir köye girer ve Eski Ahit zamanında adının ne olduğunu belirlerdi. Ardından Yahudi Ulusal Fonu'nun [1901'de kurulan ve Filistin'de toprak kazanma faaliyetleri de yürüten fon] enerjik memurları yeni kurtarılan adıyla yerleşimi kurardı.[17] 1967'den sonra benzer bir yöntem, seküler bir sosyalist Yahudi olan, Çalışma Bakanı Yigal Alon tarafından, Eski Ahit'e göre Yahudi halkına "ait olduğundan," Hebron yakınlarında yeni bir kent kurmak için kullanıldı.

Bazı eleştirel İsrailli akademisyenler, aralarından en ünlü olanları Gershon Shafir ve Zeev Sternhell'di (yanı sıra Amerikalı akademisyen Zachary Lockman), toprağa sömürgeci el konulmasının, sosyalist Siyonizmin sözde altınçağını nasıl lekelediğini açıkladı. Bu tarihçilerin gösterdiği üzere, bir praksis ve yaşam biçimi olarak, Siyonizm içindeki sosyalizm daima evrensel ideolojinin koşullara bağlı ve sınırlı bir çeşitlemesiydi. Batı solunun çeşitli ideolojik hareketlerini karakterize eden evrensel değerler ve özlemler, ulusallaştırılmış ya da Siyonize edilmiş Filistin üzerinde çok erkendi. O halde sosyalizmin, yerleşimcilerin sonraki kuşağı için çekiciliğini yitirmesi şaşırtıcı değildir.[18]

Yine de din, ülke Filistinlilerden alındıktan sonra bile sürecin önemli bir görünümü olarak kaldı. Onun adına, emperyalizmin ölmekte olduğu o günlerde, ülke üzerinde diğer tüm dışsal hak iddialarına meydan okuyan, Filistin üzerinde kadim bir ahlaki hakkı hatırlatabilir ve ileri sürebilirdiniz. Bu hak, yerli nüfusun ahlaki hak iddialarının da ayağını kaydırdı. Yirminci yüzyılın en sosyalist ve seküler sömürgeci projelerinden biri, saf ilahi vaat adına ayrıcalık talep etti. Kutsal metinlere dayanma Siyonist yerleşimciler için fazlasıyla karlı ve yerel nüfus için aşırı pahalı olduğunu kanıtladı. Müteveffa ve parlak Michael Prior'ın son kitabı *The Bible and Colonialism* [*Eski Ahit ve Sömürgecilik*] dünya çapında aynı türden projelerin, Filistin'in sömürgeleştirilmesiyle birçok ortak noktası bulunan yollarla nasıl sürdürüldüğünü gösterdi.[19]

İsrail 1967'de Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ni işgal ettikten sonra, Eski Ahit benzer amaçlarla kullanılmaya devam edildi. Yakınlardaki bir Filistin kenti olan Hebron'un halkından el geçirilen topraklar üzerinde bir Yahudi kenti, Kiryat Arba, inşa etmek için Eski Ahit'i kullanan Yigal Alon'u önceden belirttim. Kiryat Arba Eski Ahit'i bir eylem rehberi olarak daha da ciddi bir biçimde ele alan insanlar için hızla bir yuva haline geldi. Onlar seçici bir tarzda, kendi gözlerinde Filistinlilerin

mülksüzleştirilmesini haklılaştıran, Eski Ahit bölümlerini ve deyişlerini seçti. İşgal yılları sürerken, mülksüzleştirilenlere karşı gaddarlık rejimi de sürdü. Kutsal metinlerden siyasi meşruiyet çıkarma süreci tehlikeli sonuçları olan fanatizme sürükleyebilir. Örneğin Eski Ahit soykırıma atıflar içerir: Amalek'liler [*Amalekites*] son bireyine kadar Yeşu tarafından öldürüldü. Günümüzde, sadece Filistinlilere değil aynı zamanda onlara göre yeterince Yahudi olmayanlara da Amalek'liler olarak atıfta bulunanlar, iyi ki şimdilik sadece fanatik bir azınlık, bulunmaktadır.[20]

Benzer bir biçimde tanrı adına soykırıma atıflar Hamursuz [Pesach] için Yahudi Haggadah'ında belirir. Hamursuz Akşam Yemeği'nin [Passover Seder] -tanrının Musa'yı ve İsraillileri, uygun gördükleri biçimde sahip olmaları için, başkalarını yaşadığı bir ülkeye gönderdiği- esas öyküsü, elbette Yahudilerin büyük çoğunluğu için buyruksal bir konu değildir. Bu savaş için elkitabı değil edebi bir metindir. Bununla beraber, 1995'te İsak Rabin suikastı ve 2015 yazında ilk olarak bir gencin ve daha sonra iki ebeveyn ve bir bebeğin yakılarak öldürülmesi olaylarında olduğu gibi, Yahudi mesihçi düşünüşünün yeni akımı tarafından sömürülebilir. İsrail'in yeni Adalet Bakanı Ayelet Shaked, şimdiye dek sadece İsrail'e direnme girişimlerinde ölen Filistinliler için benzer fikirlerle oyalandı: onların tüm ailesi, dedi "oğullarını izlemeli, hiçbir şey daha adil olamaz. Onlar, yılanları büyüttükleri evleri gibi, gitmeli. Aksi halde daha küçük yılanlar orada büyüyecek."[21] Şu ana kadar bu sadece gelecek için bir uyarıdır. Gördüğümüz üzere, 1882'den bu yana Eski Ahit mülksüzleştirme için bir haklı neden olarak kullanıldı. Bununla beraber İsrail devletinin ilk yıllarında, 1948–67, Eski Ahit'e atıf duruldu ve sadece Siyonist Hareket'in marjinal sağ kanadı tarafından Filistinlileri altinsan (insanlık dışı) ve Yahudi halkının ebedi düşmanı olarak betimlemeyi haklılaştırmak için kullanıldı. Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin 1967'deki işgalinden sonra, Dini Ulusal Parti (MAF-

DAL) içinde büyüyen, bu mesihçi ve köktenci Yahudiler, halüsinasyonlarını sahada gerçek eyleme dönüştürüme fırsatını yakaladı. Yeni işgal edilmiş topraklarda, hükümetin rızası olsun ya da olmasın, her yere yerleştiler. Onlar Filistin toprakları içinde Yahudi yaşamının adalarını oluşturdu ve sanki hepsine sahiplermiş gibi davranmaya başladı.

1967 sonrası yerleşim hareketi, Gush Emunim'in en militan hizbi, Batı Şeria ve Gazze Şeridi üzerindeki İsrail yönetiminin oluşturduğu çok özel koşullardan, kutsal metinler adına mülksüzleştirmek ve kötüye kullanmak için yararlandı. İsrail hukuku, askeri olağanüstü hal düzenlemeleriyle yönetilen işgal edilmiş topraklarda geçerli değildi. Bununla beraber bu askeri hukuk rejimi, birçok açıdan her iki hukuk sisteminin yaptırımlarından bağışık olan yerleşimcilere, uygulanmadı. Hebron ve Kudüs'ün Filistin mahallelerinin ortalarında güç kullanarak yerleşmeleri, Filistinlilerin zeytin ağaçlarını köklerinden sökmeleri ve Filistinlilerin tarlalarını ateşe vermelerinin tümü "Eretz Israel"de yerleşmenin ilahi görevinin bir parçası olarak haklılaştırıldı.

Ama yerleşimcilerin Eski Ahit'in mesajını vahşi yorumlayışı sadece işgal edilmiş topraklarla sınırlı kalmadı. Onlar, Acre, Jaffa ve Ramleh gibi İsrail içindeki Araplarla Yahudilerin birlikte yaşadığı kentlerde yıllardır hüküm süren hassas yaşam tarzını rahatsız etmek için, yerleşimlerini bu kentlerin kalbine doğru itekledi. Yerleşimcilerin, 1967 öncesi İsrail sınırlarının içindeki bu hassas noktalara taşınması, Yahudi devleti ve onun Filistinli azınlığı arasında zaten gerilmiş ilişkilerin, Eski Ahit adına, altını oyma potansiyeline sahipti.

Eski Ahit tarafından belirlendiği üzere, Kutsal Toprakların Siyonist iade talebi için sunulan son neden dünya çapındaki Yahudilerin, özellikle Holocaust sonrası güvenli bir sığınağa gereksinimiydi. Bununla beraber gerçek olsa bile, Eski Ahit'in haritasıyla kısıtlı olmayan ve Filistinlileri mülksüzleştirmeyen bir çözüm bulmak olanaklıydı. Bu duruş Mahatma Gandhi

ve Nelson Mandela gibi, birkaç iyi bilinen şahsiyet tarafından seslendirildi. Bu yorumcular, Filistinlilere, yerli nüfusun yanı başında, onların yerine değil, eziyet görmüş Yahudilere güvenli bir sığınak sağlamaları için sorulması gerektiğini önermeye çalıştı. Ama Siyonist Hareket bu tür önerileri sapkınlık olarak gördü.

Yerli halkın yanı başına yerleşmekle onları basitçe yerinden etmek arasındaki fark, Yahudi filozof Martin Buber tarafından Siyonist projeye destek vermesi istendiğinde Mahatma Gandhi tarafından kabul edildi. 1938'de Buber'den, Ben-Gurion tarafından birçok iyi bilinen ahlaki şahsiyete, Siyonizme kamusal desteklerini göstermeleri için baskı yapması istendi. Onlar emperyalizme karşı şiddet içermeyen ulusal mücadelenin lideri olarak Gandhi'nin onayının özellikle yararlı olacağını hissetti ve bunu elde etmek için onun Buber'e saygısını kullanmaya hazırlandı. Gandhi'nin Filistin ve Yahudi sorunu üzerine esas beyanı, yerli Filistinlilerin Britanya yönetiminin Siyonizm yanlısı siyasalarına karşı büyük ayaklanmasının ortasında, 11 Kasım 1938'de, geniş bir biçimde dağıtılan *Harijan Gazetesi*'ndeki başmakalesinde belirdi. Gandhi tüm sempatisinin, bir halk olarak yüzyıllardır insanlık dışı muameleye ve eziyete tabi kılınan Yahudilerle birlikte olduğunu söyleyerek makalesine başladı. Ama ekledi:

> Sempatim adaletin gereksinimleri için beni kör etmiyor. Yahudiler için ulusal vatan çığlığı bana cazip gelmiyor. Bunun için onay Eski Ahit'te ve Yahudilerin Filistin'e geri dönüşlerinden sonraki isteklerindeki inatçılıkta arandı. Neden onlar, dünya üzerindeki diğer halklar gibi, doğdukları ve hayatlarını kazandıkları ülkeyi, evleri kılmaz?[22]

Böylece Gandhi, "Eski Ahit'in Filistin kavramının coğrafi bir alan olmadığına" işaret ederek vaad edilmiş topraklarda Yahudi devleti fikrini reddederek siyasi Siyonizmin temel mantığını sorguladı. Nitekim Gandhi hem siyasi hem de dini

nedenlerle Siyonist projeyi onaylamadı. Bu projenin Britanya yönetimi tarafından onaylanması ise Gandhi'yi daha da yabancılaştırdı. Filistin'in kime ait olduğu konusunda şüphesi yoktu:

> Filistin, İngiltere'nin İngilizlere ya da Fransa'nın Fransızlara ait olmasıyla aynı anlamda Araplara aittir. Yahudileri Araplara dayatmak yanlış ve insanlık dışıdır. (...) Filistin'in Yahudilere kısmen ya da tamamen ulusal evleri olarak iade edilebilmesi için gururlu Arapları alçaltmanın insanlığa karşı bir suç olacağı kesindir.[23]

Gandhi'nin Filistin sorununa yanıtı, ahlaki bir duruştan siyasi gerçekçiliğe dek uzanan, farklı anlam düzeyleri içerir. İlginç olan, din ve siyasetin ayrılmazlığına kararlı bir biçimde inanan Gandhi'nin, tutarlı ve coşkulu bir biçimde Siyonizmin dini milliyetçiliğini reddetmesidir. Ulusal bir devlet talebinin dini haklılaştırılması, ona herhangi bir gerçek anlamda çekici gelmedi. Buber Siyonizmi haklılaştırmaya çalışarak yanıt verdi ama görünüşe göre Gandhi yeterince dinlemişti ve yazışmalar durdu.

Gerçekten de Siyonist Hareket'in kendisi için talep ettiği uzam eziyet edilmiş Yahudileri kurtarma gereksinimi tarafından değil, uygulanabilir olduğu ölçüde, olabildiğince az sakiniyle birlikte Filistin'in olabildiğince geniş kısmını elde etme isteği tarafından belirlendi. Sober ve seküler Yahudi akademisyenler, kadim bir geçmişten muğlak bir vaadi güncel bir gerçeğe çevirirken "bilimsel" kalmaya çalıştı. Proje Britanya Mandası altındaki Filistin'deki Yahudi topluluğunun baş tarihçisi Ben-Zion Dinaburg (Dinur) tarafından zaten başlatılmıştı ve 1948'de devletin oluşturulmasından sonra yoğun bir biçimde sürdürüldü. Onun nihai ürünü, Birinci Bölüm'de İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın internet sitesinden yapılan alıntıyla gösterildi. Dinur'un 1930'lardaki görevi, o zamandan bu yana ardıllarınınki gibi, Roma zamanından bu yana Filistin'deki Yahudi varlığını bilimsel olarak kanıtlamaktı.

Herhangi biri bundan şüphe ettiği için değil. Onsekizinci yüzyıl Filistini'nde yaşamış olan Yahudilerin Yahudi devleti nosyonunu reddettiğinin tarihsel kanıtına rağmen, ondokuzuncu yüzyılın sonundaki Ortodoks Yahudilerin yaptığı gibi, bu, yirminci yüzyılda da düşünülmeksizin reddedildi. Dinur ve meslektaşları, Yahudilerin onsekizinci yüzyıl Filistin nüfusunun yüzde 2'sinden daha fazlasını oluşturmadığına dair istatistikleri, Eski Ahit vaadinin ve Filistin için modern Siyonist talebin geçerliliğini kanıtlamak için kullandı.[24] Bu anlatı standart, kabul edilen tarih haline geldi. Britanya'nın en seçkin tarihçilerinden biri olan Sir Martin Gilbert uzun yıllar önce, Cambridge University Press tarafından birçok baskısı yapılan, *Atlas of the Arab-Israeli Confict* [Arap-İsrail Çatışması Atlası][25] kitabını hazırladı. *Atlas*, Yahudilerin 2000 yıllık sürgünden geri döndükleri toprakların Yahudi Krallığı olduğunu verili olarak kabul ederek, çatışmanın tarihini Eski Ahit zamanlarından başlatır. Açılış haritaları tüm öyküyü anlatıyor: İlki Eski Ahit Filistin'idir; ikincisi Romalıların yönetimi altında Filistin'dir; üçüncüsü Haçlı Seferleri zamanında Filistin'dir; ve dördüncüsü 1882'deki Filistin'dir. Böylece Ortaçağ ile ilk Siyonistlerin gelişi arasında önemli hiçbir şey meydana gelmedi. Sadece yabancıların Filistin'de olduğu zamanlar -Romalılar, Haçlılar, Siyonistler- belirtmeye değerdir.

Günümüzde İsrail ders kitapları Eski Ahit'in bir vaadine temellenen ülke üzerindeki hakka dair aynı mesajı taşır. Eğitim Bakanlığı'nın 2014'te İsrail'deki bütün okullara gönderdiği bir mektuba göre: "Eski Ahit İsrail devletinin kültürel altyapısını sağlar, onda ülke üzerindeki hakkımız demirlemiştir."[26] Günümüzde Eski Ahit çalışmaları -ülke üzerindeki hak iddiasını haklılaştıran kadim tarihin bir kaydı olarak Eski Ahit'e özel bir odaklanmayla- müfredatın hayati ve genişletilmiş bir bileşenidir. Onlardan öğrenilebilecek Eski Ahit öyküleri ve ulusal dersleri, Holocaust çalışmalarıyla ve 1948'de İsrail devletinin oluşturulmasıyla kaynaştırılır. 2014 tarihli

mektupla 1937'de Royal Peel Commission'a (belirmekte olan çatışmaya bir çözüm bulmaya çalışmak için kurulan Britanya araştırma komisyonu) David Ben-Gurion tarafından sunulan kanıt arasında doğrudan bir bağlantı bulunur. Filistin'in geleceği üzerine kamusal tartışmada, Ben-Gurion, Eski Ahit'in bir kopyasını komisyonun üyelerine bağırarak salladı: Bu bizim Kuşhan'ımızdır *Qushan* [Osmanlı toprak kaydının kanıtı], Filistin üzerindeki hakkımız Manda Antlaşmasından kaynaklanmaz, Eski Ahit bizim Manda Antlaşmamızdır."[27]

Elbette tarihsel olarak, Eski Ahit'i, Avrupa'daki Yahudilere ne olduğunu ve 1948 savaşını bir tarihsel bölümde anlatmak mümkün değildir. Ama ideolojik olarak üç olay birbirleriyle bağlantılandırılır ve zamanımızdaki Yahudi devletinin temel haklı nedeni olarak endoktrine edilir. Modern İsrail'deki Eski Ahit'in rolü üzerine bu tartışma bizi sonraki soruya yönlendirir: Siyonizm sömürgeci bir hareket midir?

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

•

SİYONİZM SÖMÜRGECİLİK DEĞİLDİR

İlk Siyonist yerleşimciler 1882'de geldiğinde Filistin toprakları boş değildi. Bu gerçek ilk Yahudi yerleşimciler gelmeden önce bile Siyonist liderler tarafından biliniyordu. İlk Siyonist örgütler tarafından Filistin'e gönderilen bir delegasyon meslektaşlarına "gelin güzel ama başka bir adamla evli" raporunu verdi.[1] Buna rağmen ilk yerleşimciler geldiklerinde, işgalciler ve yabancılar olarak gördükleri yerel halkla karşılaştıkları için şaşkınlardı. Onlara göre yerli Filistinliler vatanlarını gasp etmişti. Liderleri onlara yerel halkın doğuştan oranın yerlisi olmadığını, ülke üzerinde hiçbir haklarının bulunmadığını söylemişti. Aksine onlar çözülmesi gereken ve çözülebilir bir sorundu.

Bu muamma benzersiz değildi: Siyonizm, iki Amerika'yı, Güney Afrika'yı, Avustralya'yı ve Yeni Zelanda'yı sömürgeleştiren Avrupalıların hareketlerine benzer, yerleşimci bir sömürgeci hareketti. Yerleşimci sömürgeciliği, klasik sömürgecilikten üç açıdan farklılaşır. Birincisi yerleşimci kolonilerinin hayatta kalabilmek için, sadece başlangıçta ve geçici olarak imparatorluğa dayanmasıdır. Aslında Filistin'de ve Güney Amerika'da olduğu gibi birçok örnekte, yerleşimciler, başlangıçta imparatorluk gücü onları desteklediğinden, aynı ulusa bağlı değildir. Onlar, çoğu zaman, yeni bir ulus olarak kendilerini tanımlayarak, zaman zaman onları destekleyen impa-

ratorluğa karşı bir kurtuluş mücadelesi (örneğin, Amerikan Devrimi'nde meydana geldiği gibi) aracılığıyla imparatorluğu terk etti. İkinci farklılık yerleşimci sömürgeciliği yabancı bir ülkedeki topraklara el koyma arzusu tarafından motive edilirken, klasik sömürgeciliğin yeni jeopolitik mülklerindeki doğal kaynakları istemesidir. Üçüncü farklılık onların yeni yerleşim hedefini ele alma biçimidir. Bir imparatorluğun ya da anavatanın hizmetinde yönetilen geleneksel sömürgeci projelerin aksine, yerleşimci sömürgeciler sadece bir ev değil aynı zamanda bir vatan da arayan bir tür mültecidir. Sorun yeni "vatan"ın diğer halklar tarafından zaten ikamet edilmesiydi. Buna yanıt olarak yerleşimci topluluklar, yeni toprakların, Siyonizmin dışındaki örneklerde, binlerce yıl önce orada yaşadıklarını iddia etmeseler bile, ilahi ya da ahlaki haklarının olduğunu ileri sürdü. Birçok örnekte bu tür engellerin aşılmasının kabul edilen yöntemi yerlilere soykırım uygulamaktı.[2]

Yerleşimci sömürgeciliği üzerine önde gelen akademisyenlerden biri olan Patrick Wolfe, yerleşimci sömürgeci projelerin "yok etme mantığı" olarak adlandırdığı şey tarafından motive edildiğini ileri sürer. Bu, yerleşimcilerin yerlileri ortadan kaldırmak için zorunlu ahlaki gerekçeleri ve siyasi araçları geliştirdikleri anlamına gelir. Wolfe'nin işaret ettiği üzere bu mantık zaman zaman gerçek soykırıma ve diğer zamanlarda da etnik temizliğe ya da yerlilerin tüm haklarını reddeden baskıcı bir rejime yol açar.[3] Yok etme mantığına izin veren bir başka mantığın olduğunu ekleyebilirim: insanlıktan çıkarma mantığı. Kendiniz Avrupa zulmünün bir kurbanı olarak, aynısını ya da daha kötüsünü aynı türden insanlara yapmaya istekli olmadan önce, ilk önce, yerli bir ulusu ya da toplumu topyekûn insanlıktan çıkarmanız gerekir.

Bu ikiz mantığın bir sonucu olarak Amerikalardaki tüm uluslar ya da uygarlıklar, yerleşimci sömürgeci hareket tarafından yeryüzünden silindi. Kuzeydeki ve güneydeki yerli Amerikalılar, katledildi, zorla Hıristiyanlaştırıldı ve son olarak yerleşim bölgelerine [*reservations*] hapsedildi. Benzer bir

kader Avusturalya'daki Aborijinleri ve biraz daha azı Yeni Zelanda'daki Maori'leri bekliyordu. Güney Afrika'da bu tür bir süreç yerel halka apartheid sisteminin dayatılmasıyla son bulurken daha karmaşık bir sistem yaklaşık bir yüzyıl boyunca Cezayirlilere dayatıldı.

Bu nedenle Siyonizm benzersiz [*sui generis*] değildir ama daha geniş bir sürecin parçasıdır. Bu sadece sömürgeci projenin dolaplarını değil aynı zamanda Filistinlilerin ona karşı direnişini anlamak için de önemlidir. Filistin'in ülkesiz bir halkı bekleyen halksız bir ülke olduğu ileri sürülürse Filistinliler kendilerini korumak için herhangi bir kanıttan yoksun bırakılır. Ülkelerini ellerinde tutmak için tüm çabaları haklı sahiplere karşı temelden yoksun şiddet eylemleri haline gelir. Bu haliyle sömürgecilik olarak Siyonizmi sömürgeleştirilen yerli halk olarak Filistinliler sorunundan ayırmak güçtür. Bu ikisi aynı çözümlemede birbirleriyle bağlantılıdır.

Resmi İsrail anlatısı ya da kurucu mitolojisi, Filistinlilerin, 1882'de başlayan, vatanlarının Yahudiler tarafından sömürgeleştirilmesine direnmesi ahlaki hakkını, eser miktarda bile olsa tanımaz. En başından itibaren Filistin direnişi, Yahudilere karşı nefretle motive edilmiş olarak gösterildi. Direniş, ilk yerleşimciler geldiğinde başlayan ve İsrail devletinin oluşturulmasına dek devam eden Yahudi düşmanı çok yönlü bir terör kampanyasını teşvik etmekle suçlandı. İlk Siyonistlerin günlükleri farklı bir öykü anlatıyor. Bu günlükler, yerleşimcilerin, onlara barınak sunan ve birçok örnekte toprağı ekip biçmeyi öğreten Filistinliler tarafından nasıl hoş karşılandığını açığa vuran anekdotlarla doludur.[4] Yerleşimcilerin yerli nüfusun yanı başında değil de onların yerinde yaşamak için geldikleri açıklığa kavuştuğunda Filistin direnişi başladı. Ve bu direniş başladığında da, tüm diğer sömürgecilik karşıtı mücadelelerin biçimini hızla aldı.

Yoksullaştırılmış Yahudilerin güvenli bir sığınağı hak ettiği fikrine Filistinliler ve onları destekleyenler karşı çıkmadı. Bununla beraber Siyonist liderler tarafından buna karşılık ve-

rilmedi. Filistinliler ilk yerleşimcilere barınak ve iş sunarken ve mülkiyet kimin olursa olsun omuz omuza çalışmaya karşı çıkmazken, Siyonist ideologlar hem Filistinlileri ülkenin emek piyasasından uzaklaştırmak hem de Filistinlilere hala iş veren ya da onlarla birlikte çalışan yerleşimcilere yaptırım uygulamak gerektiği konusunda oldukça netti.

Bu esas olarak *avoda aravit*e (Arap emeği'ne) son verme gereksinimi anlamına gelen *avoda aravit* (İbrani emeği), fikriydi. İkinci Aliyah, Siyonist göçün ikinci dalgası (1904–14) üzerine çığır açıcı eserinde Gershon Shafir, bu ideolojinin nasıl geliştiğini ve uygulandığını iyice açıklar.[5] Bu dalganın lideri (topluluğun lideri haline gelen ve ardından İsrail başbakanı olan) David Ben-Gurion Arap emeğine, tek tedavisi Yahudi emeği olan bir hastalık olarak sürekli atıfta bulundu. Onun ve diğer yerleşimcilerin mektuplarında İbrani işçiler ulusu çürümeye ve ölüme karşı bağışık kılacak sağlıklı kan olarak karakterize edildi. Ben-Gurion "Arap"lara iş vermenin, ona, ölü bir aslanı dirilten ve onun tarafından yenen aptal bir adama dair eski Yahudi öyküsünü hatırlattığı yorumunu da yaptı.[6]

Filistinlilerin başlangıçtaki olumlu tepkisi, Britanya yönetimi (1918–48) boyunca bazı yerleşimcilerin kafasını karıştırdı. Sömürgeci dürtü yerli nüfusu görmezden gelmek ve kapalı bir topluluk yaratmaktı. Neredeyse her yerde yeni gelen Yahudilerle yerli nüfus arasında bir arada varoluşun ve işbirliğinin çok sayıda kanıtı bulunur. Yahudi yerleşimciler, özellikle kent merkezlerindekiler, Filistinlilerle, en azından iktisadi olarak, ilişkiye girmeksizin hayatta kalamazdı. Siyonist liderlerin bu ilişkiye son vermek için sayısız girişimine rağmen bu yıllar boyunca sendika kooperatiflerinin ve tarımsal işbirliğinin yanı sıra yüzlerce ortak iş kuruldu. Ama bu, yukarıdan siyasi destek olmaksızın Filistin'de farklı bir gerçekliğin yolunu açamazdı.[7]

Aynı sıralarda Filistinli siyasi liderler, Siyonist Hareket daha saldırgan hale geldikçe, bu tür ortak girişimlere karşı daha düşmanca yaklaştı. Filistinli siyasi, toplumsal ve kültü-

rel seçkinler arasında, Siyonizmin sömürgeci bir proje olduğunun yavaş yavaş fark edilmesi, yerleşimcilere karşı ortak ulusal kimliği güçlendirdi. Ve eninde sonunda işbirliğine ve karşılıklı etkileşime son verilmesi için yukarıdan Filistinli baskı da meydana geldi. Birçok Filistin kentindeki, Müslüman-Hıristiyan toplumdan gelen küçük gruplardan gelişen Filistin siyasi hareketinin ortaya çıkışı zaman aldı. Geniş anlamda Arap dünyasının iki katlı kaygılarına eklenen toplumun yol gösterici ilkeleri, öncelikli olarak modern ve sekülerdi: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha da güçlü hale gelen yerel vatanseverlikle iç içe geçmiş bir pan-Arap görüşü.

Pan-Arap milliyetçiliğinin ilk patlaması ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında meydana geldi. Bu beraberinde Osmanlı dünyasını, Birleşik Devletler gibi bağımsız bir Arap devletine ya da Avusturya-Macaristan gibi bir Arap-Osmanlı imparatorluğuna dönüştürme umudunu beraberinde getirdi. Bu dürtünün, Osmanlı Ortadoğusu'nu kendi aralarında bölmek isteyen Britanya ve Fransa'nın imparatorluk çıkarlarına direnemeyeceğinin farkına varıldığında, Osmanlı yönetimsel sınırlarının ve sömürgeci güçler tarafından bölgenin bölünmesinin oluşturduğu haritaya kendini uyarlayan milliyetçiliğin daha yerel bir versiyonu gelişti. Birinci bölümde belirtildiği üzere, ilk Arap milliyetçi dürtü, kavimcilik [*qawmiyya*] ve sonraki yerel versiyonu vatanseverlik [*wataniyya*] olarak adlandırıldı. Filistin topluluğu her ikisinde de rol oynadı. Entelektüelleri Arap Birliği, bağımsızlık ve kendi kaderini tayin hakkı peşinde koşan çeşitli örgütlerin ve hareketlerin üyeleriydiler. O sıralarda, diğer Avrupa ülkelerinin yardımıyla Britanya Filistin olarak adlandırılan jeopolitik uzamı tanımlamadan bile önce, halkın geleneklerinde, Arapça diyalektlerinde ve paylaşılan geçmişte dışavurulan özgül bir Filistinli varoluş bulunuyordu. Ondokuzuncu yüzyıl sonunda Siyonistler Filistin'e geldiğinde iki dürtü Filistin topluluğu içinde hala faaldi. Birçok entelektüel ve aktivist birleşik bir Arap cumhuriyeti düşlüyordu. Diğerle-

ri, Filistin'in bir parçası olduğu yeni bir devletin merkezinin Şam olmasını isteyen, Büyük Suriye fikrinden hoşlanıyordu. Britanya geldiğinde ve Milletler Cemiyeti aracılığıyla uluslararası topluluk Filistin'in geleceğini tartışmaya başladığında, önde gelen Filistinliler *Güney Suriye* adında bir gazete çıkardı ve bu ad altında bir parti kurmayı bile düşündü.[8] 1919'da ABD Başkanı Woodrow Wilson, Filistinlilerin isteklerini anlamak için bir araştırma komisyonu, King Crane, gönderdiğinde, komisyon çoğunluğun toprakların bağımsız olmasını istediğini keşfetti.

İster pan-Arabist, ister yerel vatansever, isterse de Büyük Suriye'nin bir parçası olmak istesinler, Filistinliler bir Yahudi devletinin parçası olmamak için birleşmişti. Liderleri küçük ülkenin herhangi bir parçasını yerleşimci topluluğuna veren herhangi bir çözüme karşı çıktı. 1920'lerin sonunda Britanya'yla müzakerelerde açıkça ilan ettikleri üzere, o zamana kadar gelenlerle paylaşmaya istekliydiler ama daha fazlasını kabul edemezlerdi.[9] Filistinlilerin kolektif sesi, 1919'dan başlayarak on yıl boyunca her yıl bir araya gelen Filistin Ulusal Konferansı'nın yönetim kurulunda billurlaştı. Bu kurul, Filistinlileri, hem Britanya yönetimi hem de Siyonist Hareket'le müzakerelerinde temsil etti. Bununla beraber bu meydana gelmeden önce Britanya taraflar arası bir eşitlik antlaşması sağlamaya çalıştı. 1928'de Filistin liderleri, halklarının genel çoğunluğunun isteklerine rağmen, Yahudi yerleşimcilerin devletin gelecekteki kurumlarında eşit temsil edilmesine razı oldu. Siyonist liderliği Filistinlilerin bunu reddedeceğinden şüphelendikleri süre boyunca bu fikirden yanaydı. Ortak temsil Siyonizmin olduğu varsayılan her şeye karşıydı. Böylece öneri Filistin tarafınca kabul edildiğinde Siyonistler tarafından reddedildi. Bu, Hebron'da Yahudilerin katledilmesini ve Filistin topluluğundan çok daha fazlasının ölümünü içeren 1929 ayaklanmalarına neden oldu.[10] Ama Britanya Mandası'nın başlamasından sonraki en ciddisi olan şiddet dalgasının baş-

ka nedenleri de vardı. Ayaklanma Yahudi Ulusal Fonu tarafından satın alınan, uzaktaki toprak beylerinin ve yerel önde gelenlerin sahip olduğu topraklardan Filistinli kiracıların çıkarılmasıyla tetiklendi. Kiracılar yüzyıllardır aynı toprak üzerinde yaşamıştı ve şimdi kentlerdeki gecekondularda yaşamaya zorlandı. Bu tür gecekondulardan birinde sürgündeki Suriyeli vaiz İzzeddin el Kassam, 1930'ların başında Britanya ve Siyonist Hareket'e karşı İslami kutsal savaş için ilk izleyicilerini topladı. Mirası, adı Hamas Hareketi'nin askerî kanadı tarafından benimsenince, güvence altına alındı.

1930'dan sonra Filistinli liderler, Filistin topluluğundaki tüm siyasî partileri ve hareketleri temsil eden bir örgüt olan Arap Yüksek Komitesi biçiminde kurumsallaştı. 1937'ye dek Komite Britanya yönetimiyle uzlaşmaya çalıştı ama o günden sonra hem Siyonistler hem de emperyalistler, Filistin bakış açısıyla ilgilenmeye son verdi ve bölgenin geleceğini tek taraflı olarak belirlemeye devam etti. Bugüne kadar Filistin ulusal hareketi Siyonizmi yenilgiye uğratılması gereken sömürgeci bir proje olarak gördü. Yine de Britanya'nın sorunu Birleşmiş Milletler'e göndermeye karar verdiği 1947'de bile, Filistinliler, diğer Arap devletlerle birlikte, Britanya Mandası'nın yerini alacak Filistin'de üniter bir devlet önerdi. BM Filistin'in kaderini yedi ay boyunca ele aldı ve iki seçenek arasında karar vermek zorundaydı: Filistinliler tarafından önerilen üniter devlet seçeneği, var olan Yahudi yerleşimcileri özümseyecek ama herhangi bir Siyonist sömürgeleştirmeye izin vermeyecekti; diğer seçenek ülkenin bir Arap devleti ve Yahudi devleti olarak bölünmesini önerdi. BM sonuncusunu seçti ve bundan dolayı Filistinlilere verilen mesaj şuydu: ülke üzerinde yaşamınızı yerleşimcilerle paylaşamazsınız; tek umut edebileceğiniz onun yarısını kurtarmak ve diğer yarısını yerleşimcilere vermektir.

Böylece Siyonizm, yerleşimci bir sömürgeci hareket ve Filistin ulusal hareketi sömürgecilik karşıtı bir hareket olarak resmedilebilir. Bu bağlamda topluluğun lideri Hacı Emin el

Hüseyni'nin, İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki ve sonraki davranışlarını ve politikalarını, tarihsel gerçek olarak servis edilen anlatıdan farklı bir ışık altında anlayabiliriz. Birçok okuyucunun bileceği üzere, İsrailliler tarafından sonu gelmez bir biçimde propaganda edilen yaygın iddialardan biri Filistin liderinin bir Nazi sempatizanı olduğudur. Kudüs müftüsü bir melek değildi. Çok küçük bir yaşta Filistinli önde gelenler ve Britanya tarafından topluluğun en önemli dini konumuna sahip olmak için seçildi. El Hüseyni'nin Britanya Mandası dönemi (1922-48) boyunca sahip olduğu konum, ona siyasi iktidar ve yüksek toplumsal saygınlık getirdi. Siyonist sömürgeleştirme karşısında topluluğuna öncülük etmeye kalkıştı ve İzzeddin el Kassam gibi insanlar 1930'larda silahlı mücadele için bastırdığında, o çoğunluğu şiddet seçeneğinden öteye yönlendirdi. Bununla beraber grevleri, gösterileri ve Britanya politikasını değiştirmeye çalışan diğer yolları onayladı; imparatorluğun düşmanı haline geldi ve 1938'de Kudis'ten kaçmak zorunda kaldı.[11] Bu koşullarda düşmanının düşmanına, bu örnekte İtalya ve Almanya, itildi. Almanya'daki iki yıllık siyasi sürgünü sırasında Nazi doktrinin etkisinde kaldı ve Musevilik ve Siyonizm arasındaki ayrımı karıştırdı. Naziler için radyo yorumcusu olarak hizmet etmeye ve Balkanlardaki Müslümanların Alman Savaşı'na katılmasına yardım etmeye istekliliği, şüphesiz kariyerini lekeledi. Ama Britanya İmparatorluğu'na karşı Nazilerle bir ittifak arayan 1930'ların Siyonist liderlerinden ya da imparatorluktan kurtulmak için onun birincil düşmanıyla ittifak yolları arayan tüm diğer sömürgecilik karşıtı hareketlerden hiç de farklı davranmadı.

Savaş 1945'te sona erdiğinde müftü kendine geldi ve Filistinlileri, Nakbah'ın hemen öncesinde örgütlemeye çalıştı ama artık güçsüzdü ve ait olduğu dünya, Arap Osmanlı kentli seçkinleri, gitmişti. Müftü, eleştiriyi hak ediyorsa da, bu Siyonizmle ilgili hataları yüzünden değildir. Filistin'deki köylülerin durumu karşısındaki sempati yoksunluğu ve sömürgeci

karşıtı hareketi zayıflatan, diğer önde gelenlerle anlaşmazlıkları yüzünden eleştiriyi hak eder. Yaptığı hiçbir şey, Amerikan-Siyonist projesi *The Encyclopedia of the Holocaust*'ta [*Holocaust Ansiklopedisi*] Hitler'den sonraki en uzun ikinci madde olmasını haklı çıkarmaz.[12] Eninde sonunda ne hataları ne de başarıları Filistin tarihinin seyri üzerinde büyük bir etkiye sahip oldu. O, savaşın sonunda bir savaş suçlusu olma suçundan müttefikler tarafından aklandı ve Filistin'e olmasa da Mısır'a dönmesine izin verildi.

Tüm hatalarıyla, 1938'de Filistin'den kaçmadan önce ve belirli bir noktaya dek, sonrasında sürgünde, sömürgecilik karşıtı bir kurtuluş hareketini yönetti. Vatanına gıpta eden ve halkının varoluşunu tehdit eden sömürgeci bir harekete karşı mücadelede dinin işe koşulması gerektiğine inanan bir müftü olması gerçeği konu dışıdır. Cezayir'deki FLN gibi sömürgecilik karşıtı hareketler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya, Britanya ve Fransa'dan bağımsız olmak için mücadele eden Arap dünyasındaki birçok kurtuluş hareketi gibi, İslam'la güçlü bir bağa sahipti. Ne müftünün ne de el Kassam (Britanya tarafından 1935'te öldürüldü ve Hayfa yakınlarında gömüldü) gibi diğer liderlerin şiddete adanmışlığı sömürgecilik karşıtı mücadelelerde benzersiz değildir. Güney Amerika ve Güneydoğu Asya'daki kurtuluş hareketleri pasifist örgütler değildi ve onlar kaderlerini silahlı mücadeleye olduğu kadar siyasi sürece de bağladı. Müftü Filistin'e geri dönebilseydi, Siyonizmin sadece başarılı bir yerleşimci sömürgeci proje olmadığını aynı zamanda onun en hayati varoluşsal projesinin hemen öncesinde olduğunu fark edebilirdi.

1945'e doğru Siyonizm, nüfusu yaklaşık 2 milyon olan bir ülkeye yarım milyondan fazla yerleşimci çekmişti. Bazıları Britanya Mandası'nın izniyle, diğerleri ise izinsiz olarak geldi. NeYerli nüfusa danışıldı ne de onun, Filistin'i bir Yahudi devletine dönüştüren projeye karşı çıkışı dikkat alındı. Yerleşimciler -tüm gerekli altyapıyı inşa ederek- bir devlet içinde

bir devlet inşa etmeyi becerdi ama iki açıdan başarısız oldu. Toprağın sadece yüzde 7'sini satın almayı başarmışlardı, bu da gelecekteki bir devlet için yeterli olamazdı. Onlar hala bir azınlıktı -dışlayıcı bir ulus olmak istedikleri bir ülkenin üçte biri.

Önceki tüm yerleşimci sömürgeci hareketler gibi, bu soruların yanıtı da yok etme ve insanlıktan çıkarmanın ikiz mantığıydı. Yerleşimcilerin toprak üzerindeki nüfuzlarını yüzde 7'nin ötesinde genişletmelerinin ve dışlayıcı bir demografik çoğunluğu güvence altına almalarının tek yolu, yerlileri vatanlarından çıkarmaktı. Siyonizm bu nedenle yerleşimci bir sömürgeci projedir ve henüz tamamlanmamıştır. Filistin demografik olarak tamamen Yahudi değildir ve her ne kadar İsrail, çeşitli araçlarla, onun tamamını siyasi olarak denetim altında tutuyor olsa da, İsrail devleti -oradaki Yahudilerin sayısını arttırmak adına Celile, Negev ve Batı Şeria'da yeni yerleşimler inşa ederek-, Filistinlileri mülksüzleştirerek ve yerlilerin vatanları üzerindeki hakkını reddederek, hala sömürgeleştirmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

●

FİLİSTİNLİLER 1948'DE GÖNÜLLÜ OLARAK VATANLARINI TERK ETTİ

Bu savla ilgili iki soru bulunmaktadır ve her ikisi de burada incelenecektir. Birincisi: Filistinlileri sürmek için bir irade var mıydı? İkincisi: 1948 savaşının hemen öncesinde, Siyonist mitolojide söylendiği gibi, Filistinlilere gönüllü olarak evlerini terk etmeleri için çağrıda bulunuldu mu? Siyonist düşünüşte nakletme fikrinin merkeziliği, bana göre çok ikna edici bir biçimde, Nur Masalha'nın *Expulsion of the Palestinians* [*Filistinlilerin Sürgün Edilmesi*] kitabında analiz edilmiş.[1] Ben burada sadece, Siyonist liderlerin ve ideologların, anlaşma ya da güç kullanarak yerli nüfustan kurtulmaksızın projelerini başarıyla uygulamayı düşünemeyeceklerini vurgulamak için, bazı alıntılar ekleyeceğim. Yıllar süren inkârdan sonra, daha yakın zamanda, Anita Shapira gibi Siyonist tarihçiler, kahramanlarının, Siyonist Hareket'in liderlerinin, Filistinlileri nakletmeye ciddi bir biçimde kafa yorduğunu kabul ettiler. Bununla beraber "zorunlu" ve "gönüllü" nakil arasında bir karışıklık olduğu olgusuna çaresizce sarıldılar.[2] Siyonist liderlerin ve ideologların kamusal toplantılarda uzlaşma içerisinde nakilden söz ettikleri doğrudur. Ama bu söylevler bile buruk bir gerçeği açığa çıkarır: Gönüllü nakil diye bir şey yoktur. Bu semantiktir, pratik değil.

Berl Katznelson muhtemelen 1930'lardaki en önemli Siyonist ideologlardan biriydi. O, hareketin ahlaki vicdanı olarak

bilinirdi. Onun nakle desteği tartışmasızdır. Britanya'nın ilk kayda değer barış önerisinden sonra toplanan Yirminci Siyonist Konferansı'nda, fikre desteğini güçlü bir biçimde dile getirdi. Katılanlara şunları söyledi:

> Vicdanım tamamen temiz. Uzaktaki bir komşu yakındaki düşmandan daha iyidir. Onlar nakille kaybetmeyecek ve biz de kesinlikle kaybetmeyeceğiz. Son kertede bu, her iki tarafın yararına bir siyasi reformdur. Uzun süredir bunun en iyi çözüm olduğuna ikna oldum (...) ve bu bugünlerde gerçekleşmelidir.[3]

Britanya yönetiminin Filistinlileri Filistin içinde taşıma olasılığını düşündüğünü duyduğunda büyük hayal kırıklığına uğradı: "'Filistin içine' nakil Shechem (Nablus) bölgesi anlamına gelecektir. Ben onların geleceğinin Suriye'de ve Irak'ta olduğuna inanıyorum."[4]

O günlerde Katznelson gibi liderler, Britanya'nın yerel nüfusu terk etmeye ikna ya da teşvik edeceğini umut ediyordu. Ben-Gurion, oğlu Amos'a Ekim 1937'de yazdığı kötü üne sahip mektubunda, bunu güç kullanarak yapmak gerekebileceğini çoktan anladığını yazdı.[5] Aynı yıl Ben-Gurion, şunları söyleyerek Katznelson'u kamuoyu önünde destekledi:

> Arapların, önerilen Yahudi devletinin vadilerinden zorunlu olarak nakli, bize, kendi ayaklarımızın üzerinde durduğumuz birinci ve ikinci Tapınak günlerinde bile sahip olmadığımız bir şeyleri verebilir. (...) Bize en vahşi hayallerimizde bile düşlemeye cesaret edemediğimiz bir fırsat verildi. Bu, bir devletten, yönetimden ve egemenlikten daha fazlasıdır -bu özgür vatanda ulusal güçlenmedir/birleşmedir.[6]

Benzer bir açıklıkla 1937'deki Siyonist Meclis'e "ülkenin birçok kısmında Arap fellahları nakletmeksizin yerleşmenin olanaklı olmayacağını" söyledi; bunu Britanya'nın yapacağını umut ediyordu.[7] Ama Britanya olsun ya da olmasın Ben-

Gurion, aynı yıl, "Zorunlu nakille birlikte yerleşim için geniş bir alana sahip olacağız. (...) Zorunlu nakli destekliyorum. Bunda ahlak dışı bir şey görmüyorum,"[8] diye yazdığında Filistin'deki Siyonist projenin geleceğinde sürgünün yerini açıkça dile getirdi.

2008'de, geçmişten gelen bu ifadeleri gözden geçiren İsrailli bir gazeteci, bunların yetmiş yıl sonra bile birçok İsrailli için hala kabul edilebilir olduğu sonucuna vardı. Gerçekten de 1937'den beri Filistinlilerin sürgün edilmesi Yahudi devletinin Siyonist DNA'sının bir parçası olagelmiştir.[9] Bununla beraber bu süreç kolay değildi. Ben-Gurion ve diğer liderler, Filistinlileri terk etmeye ikna etmenin olanaksız olduğu ortaya çıkarsa ne yapılması gerektiği konusunda ihtiyatlıydılar. Bunun ötesinde herhangi bir politikayı dillendirmeye eğilimli değillerdi. Ben-Gurion'un tüm söylemek istediği, güç kullanarak nakle karşı olmadığı, ama tarihin o noktasında bunun zorunlu olmadığına inandığıydı.

Bu ikilem Katznelson'un dikkatine sunuldu. 1942'deki halka açık bir toplantıda, Ben-Gurion'un Filistinlilerin nakli fikrinden vazgeçtiğini düşünen bazı solcu liderler bu konuda ona sorular sordular. Ben-Gurion, "Siyonist ideolojiyi bildiğim kadarıyla bu [nakil], Siyonizmin gerçekleşmesinin parçasıdır, bu Siyonizmin algısı halkın, bir ülkeden diğerine naklidir - uzlaşma yoluyla bir nakil" yanıtını verdi.[10] Kamunun önünde hareketin lideri Ben-Gurion ve Katznelson gibi diğer ideologlar, gönüllü nakil olarak adlandırdıkları şeyden yanaydılar. Ben-Gurion "Arapların nakli, bölgede başka Arap ülkeleri olduğundan, diğer herhangi bir nakle kıyasla daha kolaydır" dedi ve nakledilmenin Filistinliler için bir ilerleme olabileceğini (neden böyle olduğunu açıklamadı) ekledi. Onların Suriye'ye nakledilmelerini önerdi. Ayrıca gönüllü nakil üzerine konuşmaya devam etti.[11]

Ancak bu, ne dürüst ne de olanaklı bir konumdu. Aslında bu liderlerin ve ideologların meslektaşları zorunlu olma-

yan bir naklin nasıl olabileceğini göremiyordu. Yahudi Ajansı yönetim kurulunun, Haziran 1938'de, nakli konu eden kapalı bir toplantısında, Ben-Gurion, Katznelson, Sharett ve Ussishkin dahil katılan üyelerin tamamı zorunlu nakilden yana gibi gözüküyordu. Katznelson zorunludan ne kast ettiğini açıklamaya çalıştı: "Zorunlu nakil ile ne kast ediliyor? Bu, Arap devletinin isteklerinin aleyhine bir nakil midir? Aleyhte isteklere karşı dünya üzerindeki hiçbir güç bu tür bir nakli uygulayamaz."[12] Katznelson, zorunlunun, Filistinlilerin direnişinin üstesinden gelmek anlamına geldiğini açıkladı:

> Eğer her Arap köyüyle ve her Arap bireyle bir nakil antlaşması yapmak zorunda olursanız, sorunu hiçbir zaman çözemezsiniz. Tek tek Arapların naklini sürekli olarak gerçekleştiriyoruz ama sorun, Arap devletinin uzlaşmasıyla çok sayıda Arap'ın nakli olacaktır.[13]

Hile buydu. Konuşmalar gönüllü nakil üzerineydi, ama strateji, 1948'de kitlesel nakil için bir fırsat çıkıncaya dek, düzenli olarak artan bir nakil stratejisiydi. Benny Morris'in *The Birth of the Palestinian Refugee Problem* [*Filistin Mülteci Sorununun Doğuşu*] adlı kitabındaki, naklin uygulamada aşamalı olup kitlesel olmadığı yönündeki tezi kabul etseniz bile, ne kadar aşamalı olursa olsun, belirli bir sayıya ulaşıldıktan sonra, sonuç hala bir kitlesel etnik temizliktir -bu konu üzerinde daha sonra durulacaktır.

Haziran 1938'deki toplantının kayıtlarından, gönüllü naklin aslında zorunlu anlamına geldiğini öğreniyoruz. Ben-Gurion, zorunlu naklin gerçekleştirilmesinin, özellikle de bu Britanya tarafından yapılırsa, "Filistin'deki Yahudi yerleşimin tarihindeki en büyük başarı olacağını" belirtti. "Zorunlu nakilden yanayım; bunda ahlak dışı hiçbir şey görmüyorum" diye ekledi. Önde gelen lider ve ideologlardan Menachem Ussishkin, "En ahlaki olan Arapların Filistin'in dışına nakledilmesi ve daha iyi koşullarda yeniden yerleştirilmesidir," dedi.

Bunun muhtemelen Balfour Deklarasyonu'nun arkasındaki mantık olduğunu ima etti. Dahası, sayılar ve bunlara erişme araçları hakkında bir tartışma başlatmak için vakit kaybedilmedi. Bu sorunlar ancak 1948'de sonuçlandırılacaktı, ama temeller 1938'deki bu toplantıda atıldı. Katılanların çok küçük bir azınlığı zorunlu nakle karşı çıktı. Suriye tercih edilen nakil noktasıydı ve ilk dalgada en az 100.000 Filistinlinin taşınması umut ediliyordu.[14]

Nakil hakkındaki tartışma, topluluğun, Yahudi göçmenlerin sayısını arttırmaya ve gelecekteki devleti kurmaya odaklandığı, İkinci Dünya Savaşı sırasında rafa kaldırıldı. Görüşmeler, Britanya'nın Filistin'i terk etmek üzere olduğu netleşince, yeniden alevlendi. Britanya'nın kararı, tam da bu sıralarda güç yoluyla nakil üzerine tartışmanın yoğunlaştığını gördüğümüz Şubat 1947'de ilan edildi. *The Ethnic Cleansing of Palestine* [Filistin'in Etnik Temizliği] adlı kitabımda, 1947'deki bu tartışmaların, Mart 1948'de Filistinlilerin kitlesel sürgünü için bir ana plana (Plan D) dönüşme şeklini inceledim; bu bölümde bu konuya yine döneceğim.

Ancak İsrail'in resmî taktiği yıllarca değişmedi: "Filistinliler kendi liderleri ve Arap dünyasının liderleri onlara, Arap orduları saldırıp Yahudileri kovmadan önce Filistin'i terk etmelerini, sonradan geri dönebileceklerini söyledikleri için mülteci haline geldiler." Ama bu tür bir çağrı olmadı -bu İsrail Dışişleri Bakanlığı tarafından icat edilmiş bir mittir. 1948 savaşından hemen sonra BM'in çok kısa ömürlü, barış getirme girişiminde İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın duruşu, mültecilerin kaçtığı şeklindeydi. Bununla beraber (1949'un ilk yarısında birkaç ay süren) bu özel barış süreci, öylesine kısaydı ki, İsrail'den bu iddia için herhangi bir kanıt sağlaması istenmedi ve uzun yıllar boyunca mülteci sorunu uluslararası gündemden çıktı.

Kanıt sağlama gereksinimi, *Haaretz Gazetesi* için çalışan serbest muhabir Shay Hazkani'nin gayretli çalışması sayesinde yakın geçmişte öğrendiğimize göre, 1960'ların başında

ortaya çıktı.[15] Bu araştırmaya göre Washington'daki Kennedy yönetiminin ilk günlerinde, ABD hükümeti, 1948 mültecilerinin geri dönüşüne izin vermesi için İsrail'e baskı uygulamaya başladı. ABD'nin 1948'den bu yana resmi duruşu Filistinlilerin geri dönme hakkını desteklemekti. Gerçekten de 1949'da bile Amerikalılar mültecilerin yeniden vatan sahibi olmaları için İsrail'e baskı yaptı ve buna uymayı reddettiği için Yahudi devletine yaptırım dayattı. Bununla beraber bu kısa süreli bir baskıydı ve Soğuk Savaş yoğunlaştığında Amerikalılar, John F. Kennedy iktidara gelinceye kadar soruna ilgilerini yitirdiler. Kennedy, İsrail'e büyük askeri yardım sağlamayı reddeden son ABD başkanıydı; onun suikastından sonra musluk tamamen açıldı. Bu, Oliver Stone'un *JFK* filminde başkanın öldürülmesinde bir İsrail bağlantısını üstü kapalı olarak ima etmesinin nedenlerinden biridir.

Kennedy yönetiminin bu cephedeki ilk eylemlerinden biri, 1961 yazında, Birleşmiş Milletler Genel Konseyi'nde konu üzerine tartışmada aktif bir rol almaktı. Başbakan Ben-Gurion panikledi; Amerika'nın yardımıyla BM'nin İsrail'i, mültecilerin yeniden vatan sahibi olması için zorlayabileceğine ikna olmuştu. İsrailli akademisyenlerden Filistinlilerin topraklarını gönüllü olarak terk ettiklerini kanıtlayan araştırma yapmalarını istedi ve bu amaçla, o dönemde İsrail akademisinde Ordadoğu çalışmalarının önde gelen merkezi olan Shiloah Enstitüsü'ne yanaştı.

Genç bir araştırmacı olan Ronni Gabai bu konuda görevlendirildi. Gabai, gizli belgelere erişme izniyle birlikte, Filistinlilerin göçünün belli başlı nedenlerinin kovulma, korku ve gözdağı olduğu sonucuna vardı. Bulamadığı kanıt ise, Arap liderlerin, işgal ordularının yolunu açmak amacıyla Filistinlilere topraklarını terk etmeleri için çağrıda bulunduğuydu. Bununla beraber burada da bir muamma bulunmaktadır. Az önce belirtilen vargı Gabai'nin konu üzerine yazdığı doktora tezinde yer aldı ve onun tarafından, Dışişleri Bakanlığı'na

gönderdiği metin olarak hatırlandı.[16] Buna rağmen arşivlerdeki araştırmasında Hazkani, Gabai tarafından Dışişleri Bakanlığı'na yazılmış, araştırmasını özetleyen ve Arapların Filistinlilere topraklarını terk etmeleri yönünde yaptığı çağrıdan göçün esas nedeni olarak söz eden bir mektup buldu.

Hazkani, bu mektubu kendisinin yazmadığı ve mektubun gerçekleştirdiği araştırmayı yansıtmadığı konusunda günümüzde bile çok sert olan Gabai'yle söyleşi yaptı. Birileri, hala kim olduğunu bilmiyoruz, araştırmanın farklı bir özetini göndermişti. Ne olursa olsun, Ben-Gurion mutlu değildi. O özetin -araştırmanın tamamını okumadı- yeterince dokunaklı olmadığını hissetti. O, sonraları Mossad'ın İran üzerine uzmanlarından biri olan, tanıdığı bir araştırmacıdan, Uri Lubrani'den, ikinci bir araştırmayı üstlenmesini istedi. Lubrani topu, günümüzde İsrail'in önde gelen oryantalistlerinden biri olan Moshe Maoz'a attı. Maoz kendisinden bekleneni yaptı ve Eylül 1962'de Ben-Gurion, Beyaz Kağıdımız olarak betimlediği ve Filistinlilerin, öyle yapmaları söylendiği için topraklarından ayrıldıklarını şüpheye yer bırakmaksızın kanıtlayan bir belgeye sahip oldu. Daha sonraları Moaz müteveffa Albert Hourani'nin danışmanlığında bir doktora (ilişkisiz bir konuda) yapmak için Oxford'a gitti, ama bir söyleşide, araştırmasının gördüğü belgelerden ziyade siyasi görevlendirilmesinin etkisinde yapıldığını söyledi.[17]

Gabai'nin 1961'in başında incelediği belgelerin gizliliği 1980'lerin sonunda kaldırıldı ve aralarında Benny Morris'in ve benim de bulunduğum birçok tarihçi, Filistinlileri, Filistin'in dışına neyin ittiğinin açık kanıtını ilk kez gördü. Her ne kadar Morris ve ben kovulmanın nasıl önceden düşünüldüğü ve tasarlandığı konusunda anlaşamasak da, Arap ve Filistinli liderlerden ayrılma yönünde bir çağrının olmadığı konusunda hemfikiriz. O zamandan bu yana "yeni tarihçiler"in eseri olarak betimlenen araştırmamız, Filistinlilerin evlerini ve vatanlarını esas olarak kovulma, korku ve gözdağı aracılığıyla yitirdiği şeklindeki Gabai'nin vargısını doğruladı.[18]

Morris, İsrail ve ülkeye Britanya Mandası'nın sona erdiği 15 Mayıs 1948 günü giren Arap orduları arasında çarpışmaların başlamasının, "Filistin mülteci sorununun doğuşu" olarak adlandırdığı şeyin esas nedeni olduğunu ileri sürdü. Ben, mülteci haline gelenlerin yarısının -yüz binlerce Filistinli- savaş bile başlamadan önce sürgün edilmiş olmasından dolayı sorunun ortaya çıkmasının nedeninin savaşın kendisi olmadığını ileri sürdüm. Dahası savaşın, Filistinlileri sürgün etmek konusundaki tarihsel fırsatı güvenceye almak için İsrail tarafından başlatıldığını iddia ettim.[19] Filistinlilerin gönüllü olarak terk ettiği fikri 1948 savaşıyla ilişkili tek yanlış sanı değildir. O yılın olaylarını açıklamak için sık sık ortaya atılan üç tane sav daha bulunmaktadır. İlki, Filistinlilerin, BM'nin Kasım 1947'deki taksim planını reddettikleri için, başlarına gelen her şeyden kendilerinin sorumlu olduğudur. Bu suçlama Siyonist Hareket'in sömürgeci doğasını göz ardı etmektedir. Filistinlilerin etnik temizliğinin, Filistinlilerin kendisine hiçbir şekilde danışmaksızın tasarlanan BM barış planını reddettikleri için bir "cezalandırma" olarak hiçbir şekilde haklılaştırılamayacağı açıktır.

1948 ile ilişkilendirilen diğer iki sav, İsrail'in bir Arap Goliath'la dövüşen bir David [Davud] olduğu ve savaştan sonra İsrail'in barış eli uzattığı ama Filistinlilerin ve Arap dünyasının bu jesti reddettiğidir. İlk sav üzerine yapılan araştırma Filistinlilerin hiçbir askerî gücünün olmadığını ve Arap devletlerinin -Yahudi güçlerine göre küçük ve çok daha az eğitimli ve donanımlı- görece küçük bir askerî birlik gönderdiğini kanıtladı. Dahası bu birlikler Filistin'e, İsrail devletinin kuruluşuna bir tepki olarak değil, Şubat 1948'de zaten başlamış olan Siyonist operasyona ve özellikle Nisan 1948'de Kudüs yakınlarındaki Der Yassin Köyü'nde gerçekleştirilen, iyice duyurulan katliamın ardından bir karşılık olarak gönderildi.[20]

Çatışmanın sonunda İsrail devletinin barış eli uzattığına dair üçüncü mit konusunda ise belgeler tam tersini göster-

mektedir. Aslında uzlaşmaz İsrailli liderler, Britanya Mandası sonrası Filistin'in geleceği üzerine müzakerelere girmeyi ya da sürgün edilen ya da kaçan insanların geri dönüşünü göz önünde bulundurmayı açıkça reddettiler. Arap yönetimleri ve Filistinli liderler yeni ve daha makul bir BM barış girişimine katılmaya istekliyken, İsrail liderliği, Yahudi teröristlerin Eylül 1948'de BM barış arabulucusu Kont Bernadotte'e suikast düzenlemesini görmezlikten geldi.

Onlar, 1948'in sonunda yeni müzakereler başladığında, Bernadotte'nin yerini alan Filistin Uzlaştırma Komisyonu'nun [Palestine Conciliation Commission (PCC)] barış için benimsediği yeni önerileri reddettiler. Sonuç olarak Kasım 1947'de üçte ikilik çoğunlukla taksim planını kabul etmiş olan aynı BM Genel Kurulu, Aralık 1948'de oybirliği ile yeni bir barış planını kabul etti. Bu 11 Aralık'ta kabul edilen 194 sayılı Karar'dı. Kararın üç tavsiyesi buluyordu: Bölgedeki demografik gerçekliklere daha iyi uyacak bir tarzda Filistin'in taksim edilmesinin yeniden müzakere edilmesi; tüm mültecilerin eksiksiz ve koşulsuz geri dönüşü ve Kudüs'ün uluslararasılaştırılması.[21]

İsrail'in uzlaşmazlığı devam etti. Tarihçi Avi Shlaim'in *The Iron Wall* [Demir Duvar] adlı kitabında gösterdiği üzere, Filistinlilerin barışı reddetmek için bir fırsatı hiçbir zaman kaçırmadığı iddiasının aksine, masadaki teklifleri sürekli olarak reddeden İsrail'di.[22] Bu 1949'da Suriye'nin yöneticisi Hüsnü el Zaim tarafından ileri sürülen bir barış teklifinin ve mültecilerle ilgili yeni fikirlerin reddedilmesiyle başladı ve 1950'lerin başında Cemal Abdül Nasır'ın gönderdiği ilk barış arabulucularının yollarına Ben-Gurion tarafından taş konulmasıyla devam etti. İsrail'in, 1972'de Kral Hüseyin'le (Henry Kissinger'ın Batı Şeria üzerinde arabuluculuk yaptığı) müzakerelerinde herhangi bir esneklik göstermeyi reddetmesi ve Mısır Devlet Başkanı Sedat'ın 1971'deki, Sina üzerinde iki taraflı müzakere gerçekleşmezse Sina için savaş gitmeye zorlanacağı uyarısını – ki bunu iki yıl sonra, İsrail'in güvenlik ve yenilmezlik algısına

travmatik bir darbe indirerek yaptı- önemsemeyi reddetmesi daha iyi bilinir.

1948'e dair tüm bu mitler, tüm zorluklara rağmen savaşan, Filistinlilere destek öneren, onları kalmaya teşvik eden ve barış öneren ama karşı tarafta işbirliği yapacak bir ortağın olmadığını öğrenen/fark eden bir Yahudi devleti imajını oluşturdu. Bu imaja karşı çıkmanın en iyi yolu Filistin'de 1946 ve 1949 yılları arasında cereyan eden olayları sabırla ve sistematik biçimde yeniden tanımlamaktır.

1946 yılında Londra'daki Britanya yönetimi, bir süre daha Filistin'i elinde tutabileceğini düşündü. Britanya, Mısır'daki ulusal kurtuluş mücadelesi o sene yoğunlaşırken oradaki güçlerini bu bölgeye taşımaya başladı. Bununla beraber, yıl sonundaki sert kış, Britanya güçlerine karşı eylem yapmaya başlayan Siyonist paramiliter gruplar arasında artan gerilim ve en önemlisi, Hindistan'dan ayrılma kararı, Britanya'nın Filistin'e yönelik siyasasında köklü bir değişimi beraberinde getirdi. Şubat 1947'de Britanya bölgeyi terk etmeye karar verdi. İki topluluk -yerleşimciler ve yerliler- bu habere çok farklı bir biçimde tepki gösterdi. Filistin toplumu ve liderleri sürecin komşu Arap ülkelerindekine benzer olacağını varsaydı. Manda yönetimi, iktidarı, gelecek devletin doğasına demokratik bir biçimde karar verecek yerel nüfusa aşamalı olarak aktaracaktı. Ancak Siyonistler gelmekte olan şeye çok daha iyi hazırlanmışlardı. Londra'nın geri çekilme kararından hemen sonra Siyonist liderler gelecekteki yüzleşme için hazırlık yaparak diplomatik ve askerî olarak iki cephede kendilerini hazırladılar.

Başlangıçta esas odak diplomasi üzerindeydi. Bu, Filistinlilerin ülkenin geleceğine dair demokratik bir karar alınması konusundaki iyi savunulmuş hak taleplerini yenilgiye uğratmanın yollarını bulma biçimini aldı. Bunu yapmanın yollarından biri, Holocaust'u ve dünyanın dört bir yanındaki Yahudilerin kaderini, Filistin'deki yerleşimci Yahudi topluluğunkiyle ilişkilendirmekti. Böylece Siyonist diplomatlar uluslararası

toplumu, Filistin'de egemen bir güç olarak Britanya'nın yerini kimi alacağı sorununu dünyanın dört bir yanındaki Yahudilerin kaderiyle ilişkilendirmek için didindiler. Daha da dokunaklı biçimde, bu siyasa, Yahudi halkının Holocaust sırasındaki acılarını telafi etmekle ilişkilendirildi.

Sonuç 28 Kasım 1947 tarihli BM Taksim Kararı'ydı. Bu belge, Filistin sorunu hakkında bilgisi varsa bile çok az olan temsilcilerden oluşan özel bir komite, UNSCOP, tarafından hazırlandı. Ülkenin bölünmesinin en iyi çözüm olduğu fikri Siyonist hareketin kendisinden geldi. Gerçekten de komite üyeleri Filistinlilerin fikirlerini çok az dikkate aldılar. Filistinlilerin ve Arap Birliği'nin siyasi temsil örgütü olan Arap Yüksek Komitesi, UNSCOP'u boykot etmeye karar verdi. Filistinlilerin vatanları üzerindeki hakkına, Iraklılar ve Mısırlılarda olduğu gibi, saygı gösterilmeyeceği zaten açıktı. Birinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında, Milletler Cemiyeti Ortadoğu'daki tüm ulusların kendi kaderini tayin hakkını tanımıştı. 1947'deki Filistinlileri dışlama kararı (Kürt ulusunu dışlama kararına benzer şekilde) bölgede süregiden çatışmanın ana nedenlerinden biri olan ölümcül bir hataydı.

Siyonistler, Filistin'in %80'inin bir Yahudi devleti olması gerektiğini, geri kalanının ise ya bağımsız bir Arap Filistin devleti olabileceğini ya da Ürdün Krallığı'na ilhak edilebileceği ya da verilebileceğini ileri sürdüler. Ürdün'ün kendisi, BM çabaları karşısında bir ikilemle karşı karşıyaydı: Bir taraftan onlara, çorak krallıklarını Filistin'in verimli kısımlarına doğru genişletme olanağı sunuluyordu; diğer yandan Filistin davasına ihanet ediyormuş gibi görünmek istemiyorlardı. Bu ikilem Yahudi liderliği, Ürdün'deki Haşimilere [Muhammed'in soyundan gelen anlamına gelse de burada Ürdün kraliyet hanedanı-ç.n.] bu konuda bir antlaşma sunduğunda daha zor bir hale geldi. Bir bakıma 1948 savaşının sonunda, Filistin, az ya da çok, Siyonist Hareket ve Ürdün arasında bölünmüş durumdaydı.[23]

Buna rağmen UNSCOP üzerinde mutlak bir Siyonist denetim yoktu. Şubat ve Kasım 1947 arasında çözüm üzerine tartışan Komite, Siyonistlerin planını gözden geçirdi. Komite Filistinlilere ayrılmış alanı genişletti ve iki bağımsız devletin olması gerektiği konusunda ısrar etti. Onlar dolaylı olarak, iki devletin iktisadi bir birlik ve ortak bir göç siyasası oluşturmasını ve her topluluğun, isterse, diğer devlette oy seçeneğini olmasını umdular. Gizli dosyaların açığa çıkardığı üzere, Siyonist liderler BM'in teklif ettiği yeni haritayı ve koşulları kabul ettiler, çünkü diğer tarafın planı reddedeceğini biliyorlardı. Ayrıca ülkenin nihai bölünmesinin, bir komite odasındaki müzakerelerden ziyade alandaki eylemle belirleneceğini de biliyorlardı.[24] En önemli sonuç, gelecekteki devletin sınırlarını da içeren Yahudi devletinin uluslararası alanda meşruiyet kazanmasıydı. Geçmişe bakıldığında 1948'deki Siyonist liderlerin bakış açısını takdir edebiliriz; onlar, sınırları sabitlemeksizin devleti kurmak konsunda doğru yaklaşımı benimsediler.

Liderlik, taksim planı ve Mayıs 1948'deki Britanya Mandası'nın sonu arasındaki zamanda boş durmadı; aktif olmak zorundaydılar. Arap dünyasında, yeni Yahudi devletine karşı güç kullanılması için yönetimlere yapılan baskı artıyordu. Bu sırada Filistin'de, vatanlarını bir Yahudi devletine dönüşmeye yönelik uluslararası kararın uygulanmasını önlemeye çalışan yerel paramiliter gruplar, esas olarak Yahudi taşımacılığına ve yalıtılmış kolonilere saldırılar düzenlemeye başladılar. Bu direniş anları oldukça sınırlıydı ve BM taksim planının ilan edilmesinden birkaç hafta sonra sönüp gittiler. Bu sıralarda Siyonist liderlik üç farklı cephede faaliyetlerde bulunuyordu. Bunlardan ilki, kendisini Arap ülkelerinin askeri bir saldırı olasılığına karşı hazırlamayı içeriyordu. Bu gerçekleşti ve günümüzde, Yahudi ordusunun Arap güçlerinin gerçek bir hazırlıktan, amaçtan ve eşgüdümden yoksun olmasından yararlandığını biliyoruz. Arap siyasi seçkinleri Filistin'e müdahale etmek için hala oldukça isteksizdi. Ürdün

ile Ürdün'ün savaşa sınırlı bir katılım karşılığında, daha sonraları Batı Şeria olacak Filistin topraklarını teslim alacağı konusunda sözsüz bir antlaşma vardı. Bu, güç dengesinde hayati bir etmeni kanıtladı. Ürdün ordusu Arap dünyasının en iyi eğitimli ordusuydu.

Diplomatik cephede, 1948'in Şubat ve Mart ayları Siyonist Hareket için özellikle gergin bir zamandı. Birleşik Devletler bölgedeki temsilcileri aracılığıyla, Kasım 1947 tarihli BM taksim planının çatladığını fark etti. Plan, ülkeye sükûnet ve umut getirmek yerine, son zamanlarda şiddetin patlak vermesinin esas nedeni olmuştu. Şimdiden Filistinlilerin zorla evlerinden çıkarıldığına ve iki taraftan cinayetlere dair raporlar bulunuyordu. Her iki taraf da diğerinin toplu taşıma araçlarına saldırdı ve karma kentlerdeki Arap ve Yahudi mahallelerini ayıran hatlardaki çatışmalar birkaç gün devam etti. ABD Başkanı Harry Truman, taksim fikrini yeniden düşünmeyi kabul etti ve yeni bir plan önerdi. ABD'nin BM Büyükelçisi aracılığıyla, bir çözüm arayışına daha fazla zaman vermek için, tüm Filistin'in beş yıl boyunca BM adına uluslararası yönetim altına girmesini önerdi. Bu girişim çıkar çevreleri tarafından hemen durduruldu. Bu, Birleşik Devletler'deki Yahudi lobisinin, Amerikan yönetiminin konumunu değiştirmek için ilk kez kullanılmasıydı. AIPAC henüz yoktu ama yöntem, Filistin'deki Siyonizmin ve daha sonra İsrail'in çıkarlarını Amerika'nın iç siyasi sahnesiyle bağlantılandırmak için çoktan uygulamaya konulmuştu. Her hâlükârda bu işe yaradı ve ABD yönetimi, taksim planına desteğine geri döndü. İlginç bir biçimde SSCB, Siyonist duruşa daha sadıktı ve bu konuda tereddüdü bile yoktu. SSCB, Filistin Komünist Partisi (FKP) üyelerinin yardımıyla, Mayıs 1948'den önce ve sonra Yahudi güçlerine Çekoslovakya'dan silah ikmaline olanak tanıdı. Günümüzdeki okuyucular buna şaşırabilir ama FKP'nin Siyonist davaya desteği iki nedenden dolayı olanaklıydı. İlk neden Sovyetler Birliği'nin yeni Yahudi devletinin sosyalist ve Bri-

tanya karşıtı (ve bu nedenle de belirmekte olan Soğuk Savaş'ta Doğu Bloku'na daha eğilimli) olacağına inanmasıydı. İkincisi FKP ulusal kurtuluşun, daha eksiksiz toplumsal devrimlerine giden yolda zorunlu bir aşama olduğuna inanıyordu ve hem Filistinlileri hem de Siyonistleri ulusal hareketler olarak tanıyordu (bu nedenle parti günümüzde bile iki devletli çözümü destekler).[25]

Siyonist liderlik uluslararası onayı sağlama almak için mücadele ederken, zorunlu askerliği ve vergilendirmeyi dayatarak, askeri hazırlıkları yoğunlaştırarak ve silah satın almayı hızlandırarak, toplumu savaşa hazırlamakla meşguldü. Ayrıca Arap dünyasının geri kalanındaki hazırlıksızlığı açığa çıkaran istihbaratı toplamakta da oldukça beceriklilerdi. İki cephede -askeri ve diplomatik- çalışmak, hareketin liderlerini rahatsız eden en önemli soruna yönelik Siyonist stratejiyi etkilemedi: Filistin'in ne kadarını ele geçirmeyi başaracak olurlarsa olsunlar, orada konumlanmış hem demokratik hem Yahudi bir devleti nasıl oluşturmalı? Ya da başka bir deyişle: Gelecekteki Yahudi devletinde Filistinli nüfusla ne yapmalı?

Bu soru üzerine çeşitli akıl yürütmeler 10 Mart 1948'de, [Yahudi topluluğunun] Genelkurmay Başkanlığı, Yahudi güçleri tarafından işgal edilen alanlarda yaşayan Filistinlilerin kaderinin bir işaretini veren, meşum Plan Dalet'i, Plan D'yi, ürettiğinde sona erdi. Tartışmaları, gelecekteki herhangi bir devlette Yahudiler için demografik dışlayıcılığı güvence altına almaya kararlı olan, Yahudi topluluğunun lideri David Ben-Gurion yönetti. Bu onun, sadece 1948 öncesinde değil, İsrail devletinin kurulmasından çok sonra bile eylemlerini şekillendiren bir takıntıydı. Göreceğimiz üzere, bu, onun 1948'de Filistin'in etnik temizliğini planlamasına ve 1967'de Batı Şeria'nın işgaline karşı çıkmasına neden oldu.

Taksim Kararı kabul edildikten sonraki günlerde Ben-Gurion, liderliği oluşturan meslektaşlarına Yahudilerin sadece yüzde 60'ını oluşturduğu bir Yahudi devletinin sürdürülemez

olduğunu söyledi. Bununla beraber Filistinlilerin oranının kaç olmasının gelecekteki devleti sürdürülemez kılacağını belirtmedi. Generallerine ve onlar aracılığıyla sahadaki askerlere aktardığı mesaj buna rağmen netti: Yahudi devletinde ne kadar az Filistinli olursa o kadar iyi. Bu, Nur Masalha ve Ahmad Sa'di gibi Filistinli akademisyenlerin kanıtladığı üzere, onun savaş sonrasında Yahudi devleti içinde kalan Filistinlilerden ("Arap azınlık") neden kurtulmaya çalıştığını da açıklamaktadır.[26]

BM Kararı'nın kabul edildiği 29 Kasım 1947 ile Britanya Mandası'nın sona erdiği 15 Mayıs 1948 arasındaki dönemde, Siyonist Hareket'in gelmekte olan günlere daha iyi hazırlanmasına yardım eden başka olaylar da meydana geldi. Manda'nın sonu yaklaşırken Britanya güçleri Hayfa Limanı'na çekildi. Onların terk ettiği her bölgeyi, Yahudi topluluğunun askeri güçleri devraldı ve Manda'nın sona ermesinden bile önce yerel nüfusu temizledi. Süreç Şubat 1948'de birkaç köyle başladı ve Nisan'da Hayfa, Jaffa, Safad, Beisan, Acre ve Batı Kudüs'ün temizlenmesiyle doruğa ulaştı. Bu son aşamalar, Yahudi topluluğunun temel askeri kanadı olan Haganah Komutanlığı ile birlikte hazırlanan ana planın, Plan D'nin, altında sistematik bir biçimde tasarlanmıştı. Plan, nüfusun temizlenmesi sürecinde başvurulacak yöntemlere dair şu açık göndermeleri içeriyordu:

> Köylerin, özellikle sürekli olarak denetim altında tutması güç olan nüfus merkezlerinin, yerle bir edilmesi (ateşe vermek, havaya uçurmak ve kalıntıların arasına mayın döşemek)...
>
> Şu ilkelere uygun olarak arama ve denetim operasyonları düzenlenmesi: Köyün kuşatılması ve içinde bir aramanın gerçekleştirilmesi. Direniş durumunda silahlı güçler yok edilmeli ve nüfus devletin sınırlarının dışına sürgün edilmelidir.[27]

Küçük İsrail ordusu, 15 Mayıs'tan itibaren, Arap dünyasından düzenli güçlerle çatışırken, büyük ölçekli etnik temizlik

operasyonlarına nasıl girişebildi? Her şeyden önce (üç kent dışında: Lydd, Ramleh ve Bir Saba) kentsel nüfusun Arap ordularının gelişinden önce temizlenmiş olması belirtilmelidir.

İkincisi Filistin'in kırsal alanı zaten İsrail'in denetimindeydi ve Arap ordularıyla çatışmalar bu kırsal alanın içinde değil sınırlarında meydana geldi. Ürdünlülerin, Lydd ve Ramleh'de Filistinlilere yardım edebileceği bir olayda, Ürdün ordusunun Britanyalı komutanı Sir John Glubb güçlerini geri çekmeye ve İsrail ordusuyla yüzleşmekten kaçınmaya karar verdi.[28] Son olarak Arap askeri çabaları keder verici bir biçimde etkisiz ve kısa ömürlüydü. İlk üç haftadaki bazı başarılardan sonra Filistin'deki varlığı, yenilginin ve hızla geri çekilmenin kaotik bir öyküsüydü. 1948'in sonuna doğru kısa bir aradan sonra, İsrail etnik temizliği, şiddetinde azalma olmaksızın bu şekilde devam etti.

Günümüzdeki bakış açımızdan baktığımızda, Filistin'in kırsal kesimindeki İsrail eylemlerini bir savaş suçu, aslında insanlığa karşı bir suç olarak tanımlamaktan kaçış yoktur. Bu katı gerçeklik görmezlikten gelinirse, İsrail'in, bir siyasi sistem ve bir toplum olarak Filistin'e ve Filistinlilere karşı tutumunun arkasında neyin yattığı hiçbir zaman anlaşılamaz. İsrail yönetimi haline gelen Siyonist Hareket'in liderlerinin işlediği suç etnik temizlik suçuydu. Bu, salt bir retorik değil, siyasi, hukuki ve ahlaki içerimleri çok sayıda kişiyi etkiyen bir suçlamadır. Suçun tanımı, 1990'larda Balkanlar'daki iç savaş sonrasında netlik kazandı: Etnik temizlik, karma bir etnik bölgeyi saf bir etnik bölgeye dönüştürme amacıyla, bir etnik grup tarafından bir başka etnik grubu kovma anlamına gelen herhangi bir eylemdir. Bu tür bir eylem, bunu elde etmek için kullanılan araçlardan -ikna ve tehditlerden, kovmaya ve kitlesel katliamlara dek- bağımsız olarak etnik temizlik sonucuna varır.

Dahası eylemin kendisi tanımı belirler; uygulanmaları için bir ana plan keşfedilmese ya da açığa çıkarılmasa bile, belirli bazı siyasalar uluslararası topluluk tarafından etnik temizlik

olarak görüldü. Sonuç olarak, hem korkuyla evlerini terk eden insanlar hem de süregiden operasyonun parçası olarak zorla kovulanlar etnik temizliğin kurbanları olarak görüldüler. İlgili tanımlar ve atıflar ABD Dışişleri Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler web sitelerinde bulunabilir.[29] Bunlar, bu tür operasyonların planlamasından ve uygulanmasından sorumlu olanları yargılama görevi verildiğine Lahey'deki uluslararası mahkemeye rehberlik eden esas tanımlardır.

İlk Siyonist liderlerin yazdıklarına ve düşüncelerine dair bir çalışma, 1948'e gelinceye kadar bu suçun kaçınılmaz olduğunu gösterir. Siyonizmin hedefi değişmemişti: Bu hedef, manda Filistin'inin olabildiğince büyük bir kısmını devralmaya ve gelecekteki Yahudi devleti için ayrılan alandaki Filistinli köyleri ve kentlerdeki mahalleleri ortadan kaldırmaya adanmıştı. Uygulama, planda beklenenden çok daha sistematik ve kapsayıcıydı. Yedi ay içinde 531 köy yerle bir edildi ve 11 mahalle boşaltıldı. Kitlesel kovmayı; katliamlar, tecavüzler ve on yaşından büyük erkeklerin çalışma kaplarında bir yıldan daha uzun süreler için hapsedilmesi takip ediyordu.[30]

Siyasi içerim, Filistin mülteci sorununun oluşturulmasında, hukuki olduğu kadar ahlaki sorumluluğu da taşıyan, İsrail'in özellikle suçlu olduğudur. Hukuki içerim, bu kadar uzun zaman geçtikten sonra bir zaman aşımı söz konusu olsa bile, insanlığa karşı bir suç olarak anlaşılan bir fiili işleyenler için, işin kendisinin hala, hiç kimsenin adaletin karşısına getirilmediği bir suç olduğudur. Ahlaki içerim ise, Yahudi devletinin -elbette birçok diğer devlet gibi- günahtan doğduğudur, ama günah ya da suç, hiçbir zaman kabul edilmemiştir. Daha kötüsü İsrail'deki belirli çevrelerde bu kabul edilir, ama aynı zamanda, nerede olurlarsa olsunlar, Filistinlilere karşı hem geriye dönüp bakıldığında hem de gelecekteki bir siyasa olarak tamamen haklılaştırılır. Suç günümüzde hala işlenmektedir.

Tüm bu içerimler İsrailli siyasi seçkinler tarafından tamamen görmezlikten gelindi. Aksine 1948 olaylarından çok fark-

lı dersler öğrenilmişti: Bir devlet olarak, cezalandırılmaksızın bir ülkenin nüfusunun yarısının sürgün edilebileceği ve köylerinin yarısının yok edilebileceği. 1948'in hemen sonrasında ve daha sonraki zamanlarda, bu tür bir dersin sonuçları kaçınılmazdı - Etnik temizlik siyasasının başka araçlarla sürdürülmesi. Bu sürecin iyi bilinen dönüm noktaları vardı: 1948 ile 1956 arasında İsrail sınırlarından daha fazla köylünün kovulması; 1967 savaşı sırasında 300.000 Filistinlinin Batı Şeria ve Gaze Şeridi'nden zorla nakli ve 2000 yılına kadar sayısının 250.000'den daha fazla olduğu hesaplanan Filistinlilerin Büyük Kudüs alanından ölçülü ama kesintisiz olarak temizlenmesi.[31]

1948'den sonra etnik temizlik politikası birçok biçim aldı. İşgal edilmiş toprakların birçok kısmında ve İsrail'in içinde, sürgün siyasasının yerini, insanların köylerini ya da mahallerini terk etmesi yasağı aldı. Filistinlileri yaşadıkları yerle kısıtlamak onları kovmakla aynı amaca hizmet etti.

Batı Şeria'da Oslo Antlaşması'na göre A, B ve C alanları ya da Batı Şeria'nın parçası ilan edilen Kudüs'teki köyler ve mahaller ya da Gazze Gettosu gibi alanlarda kuşatıldıklarında, demografik olarak ne resmi ne de gayrı resmi nüfus sayımlarında sayılmaktadırlar; bu da İsrail siyasa üreticileri için her şeyden daha önemlidir.

İsrail'in geçmişteki ve günümüzdeki etnik temizlik siyasalarının tüm çıkarımları, uluslararası toplum tarafından tanınmadığı ve ele alınmadığı sürece, İsrail-Filistin çatışmasının çözümü olmayacaktır. Filistin mülteci sorununun görmezden gelinmesi çatışan tarafları uzlaştırmak için herhangi bir girişimin altını tekrar tekrar oyacaktır. 1948 olaylarını bir etnik temizlik operasyonu olarak tanımak bu nedenle, siyasi bir çözümün çatışmanın köklerini, yani Filistinlilerin kovulmasını, göz ardı etmemesini güvence altına almak için, önemlidir. Geçmişteki bu tür göz ardı etmeler, önceki tüm barış antlaşmalarının çökmesinin esas nedenini oluşturmuştur.

Hukuki dersler öğrenilmezse, Filistin tarafında kinci dürtüler ve intikamcı duygular daima kalacaktır. 1948 Nakbah olayının etnik temizlik olarak hukuken tanınması, bir tür onarıcı adalete giden yolu açabilir. Bu, yakın geçmişte Güney Afrika'da gerçekleşen sürecin aynısı olabilir. Geçmiş kötülüklerin kabul edilmesi suçluları adaletin önüne getirmek için değil, suçun kendisini kamuoyunun dikkatine ve yargının karşısına getirmek için yapılmaktadır. Nihai karar cezalandırıcı değil -ceza olmayacaktır- daha ziyade onarıcı olacaktır: Kurbanların zararları karşılanacaktır. Filistin mülteci vakası için en makul tazminat, BM Genel Kurulu tarafından Aralık 1948'de, 194 nolu Kararı'nda açıkça belirtildi: Mültecilerin ve ailelerinin vatanlarına (olanaklı olduğu yerlerde evlerine) koşulsuz geri dönüşü. Bu tür bir onarım olmaksızın, İsrail devleti Arap dünyasının kalbinde kuşatılmış düşman bir alan olmaya, İsrail'in ilişkilerini sadece Filistinlilerle değil bir bütün olarak Arap dünyasıyla da karmaşık hale getiren sömürgeci bir geçmişin son hatırlatıcısı olarak var olmaya devam edecektir.

Bununla beraber İsrail'de tüm bu dersleri özümsemiş Yahudilerin de olduğunu belirtmek önemlidir. Tüm Yahudiler Nakbah konusunda kayıtsız ya da cahil değildir. Kayıtsız ya da cahil olmayanlar şu anda küçük ama en azından bazı Yahudi yurttaşların, 1948 yılı boyunca öldürülenlerin, tecavüz edilenlerin, yaralananların çığlıklarına, acılarına ve kıyımına sağır olmadığını göstererek varlığını hissettiren bir azınlıktır. Onlar, 1950'lerde binlerce Filistinli yurttaşın tutuklandığını ve hapsedildiğini duydular ve devletin yurttaşlarının sadece Filistinli oldukları için ordu tarafından öldürüldüğü, 1956'daki Kafr Qasim katliamını kabul ettiler. 1967 Savaşı boyunca işlenen suçları ve 1982'de mülteci kamplarının duygusuzca bombalanmasını bilmektedirler. Bu insanlar 1980'lerde ve sonrasında işgal edilmiş topraklarda Filistinli gençlere uygulanan fiziksel istismarı unutmadılar. Bu İsrailli Yahudiler sağır

değillerdir ve günümüzde bile subayların masum insanların infazını emreden seslerini ve durup izleyen askerlerin kahkahalarını duyabilmektedirler.

Onlar kör de değillerdir. Yok edilen 531 köyün ve harabeye çevrilen mahallerin kalıntılarını görmüşlerdir. Bu Yahudiler her İsraillinin görebileceğini, ama büyük bir kısmının görmemeyi seçtiği şeyi görür: Kibbutizm evlerinin altındaki ve JNF (Yahudi Ulusal Fonu) ormanlarındaki çam ağaçlarının altındaki köylerin kalıntılarını. Toplumun geri kalanı unutsa bile onlar olanları unutmadılar. Belki de bu nedenle, 1948 etnik temizliği ile günümüze kadar onu izleyen olaylar arasındaki bağlantıyı tamamen anlamaktadırlar. İsrail bağımsızlık savaşının kahramanlarıyla iki İntifada'nın acımasızca bastırılmasını komuta edenler arasındaki bağlantıyı bilirler. Bu insanlar, İsak Rabin'in ya da Ariel Sharon'un barışın kahramanları olduğu yanılgısına hiçbir zaman düşmezler; duvarın inşa edilmesiyle daha kapsamlı etnik temizlik siyasası arasındaki apaçık bağlantıyı görmezden gelmeyi de reddederler. 1948 sürgünleri ve günümüzde insanların duvarların içine hapsedilmesi aynı ırkçı etnik ideolojinin kaçınılmaz sonuçlarıdır. Ne de 2006'dan bu yana Gazze'deki insanlıkdışı uygulamalarla bunların geçmişteki siyasalar ve uygulamalarla bağlantısını görmezlikten gelebilirler. Bu tür insanlıkdışı uygulamalar boşlukta doğmaz; bunların bir geçmişi ve onları haklı çıkartan bir ideolojik altyapısı vardır.

Filistin siyasi liderliği çatışmanın bu boyutunu reddettiği için, 1948 olaylarını ulusal gündemin merkezine yeniden yerleştirme çabalarına Filistin sivil toplumu liderlik etmektedir. İsrail'in içinde ve dışında BADIL, ADRID ve Al-Awda gibi Filistinli devlet dışı örgütler, 1948'in anısını koruma ve o yılın olaylarıyla bağlantı kurmanın gelecek adına neden hayati önem taşıdığını açıklama mücadelesini yönlendirmektedir.

•

ALTINCI BÖLÜM

HAZİRAN 1967 SAVAŞI "BAŞKA SEÇENEĞİN OLMADIĞI" BİR SAVAŞTI

1982 Haziranında İsrail'in Lübnan'a saldırısının ardından, ulusun bu şiddetli eylemlerini sürdürmekten "başka seçeneği olmadığı"na dair resmi açıklama üzerinde uzun uzun tartışmalar yapıldı. O zamanlar, İsrail kamuoyu savaşın zorunlu ve haklı olduğuna inananlarla savaşın ahlaki geçerliliğinden şüphe edenler arasında bölünmüştü. Her iki taraf da düşüncelerini temellendirirken, 1967 Savaşı'nı "başka seçeneğin olmadığı" bir savaşın şüphe edilemez örneği olarak tanımlayarak, önceki çatışmayı referans noktası olarak kullandı. Bu bir mittir.[1]

Bu kabul gören anlatıya göre, 1967 Savaşı İsrail'i Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ni işgal etmeye ve Arap dünyası ya da Filistinliler, Yahudi devletiyle barış yapmaya istekli oluncaya dek elinde tutmaya zorladı. Sonuç olarak ayrı bir bölümde tartışacağım bir başka mit - yani, Filistinli liderler uzlaşmazdır ve bu nedenle barış olanaksızdır- ortaya çıktı. Bu şekilde bu sav, İsrail yönetiminin geçici olduğu izlenimini yarattı: Bu topraklar,

daha makul bir Filistin duruşu ortaya çıkıncaya kadar İsrail'in gözetiminde kalmak zorundadır.

1967 Savaşı'nı yeniden değerlendirmek için ilk önce 1948 Savaşı'na geri dönmemiz gerekir. İsrailli siyasi ve askeri seçkinler, ikincisini kaçırılmış bir fırsat olarak gördüler: İsrail'in Ürdün Nehri'nden Akdeniz'e kadar tarihsel Filistin'in tamamını işgal edebileceği ve etmesi gerektiği tarihi bir an. Bunu yapmamalarının tek nedeni komşuları Ürdün'le yaptıkları antlaşmaydı. Bu gizli antlaşma Britanya Mandası'nın son günlerinde müzakere edilmişti ve son şekli verildiğinde de, Ürdün ordusunun, 1948'deki genel Arap savaş çabalarındaki askeri katılımını sınırlandırdı. Karşılığında Ürdün'ün, Batı Şeria haline gelen Filistin topraklarını ülkesine katmasına izin verildi. 1948 öncesi antlaşmayı bozmayan David Ben-Gurion, Ürdün'ün Batı Şeria'yı almasına izin verme kararını, gelecek kuşakların ağıt yakacağı karar anlamına gelen *bechiya ledorot* olarak adlandırdı. Daha metaforik bir çeviri bunu "ölümcül bir tarihsel hata" olarak çevirmeyi seçebilir.[2]

1948'den bu yana, Yahudi kültürel, askeri ve siyasi seçkinlerinin önemli bir kısmı, bu hatayı düzeltmek için bir fırsat kolluyordu. 1960'ların ortalarından itibaren, Batı Şeria'yı da içerecek Büyük İsrail'i nasıl oluşturacaklarını dikkatle planladılar.[3] Neredeyse planlarını uygulayacak olup son anda geri çekildikleri birçok tarihsel yol ayrımı oldu. Bunların en ünlüleri, David Ben-Gurion'un öncelikli olarak uluslararası tepkiden korktuğu için ve ikinci olarak da demografik nedenlerle (İsrail'in bu kadar çok sayıda Filistinliyi topraklarına katamayacağını hesap ederek) planın uygulanmasını iptal ettiği 1958 ve 1960'takilerdir. En iyi fırsat 1967 Savaşı'yla birlikte geldi. Bu bölümün ilerleyen sayfalarında, tarihsel anlatı ne olursa olsun, savaşta Ürdün'ün rolüne bakılması gerektiğini ileri sürerek savaşın kökenlerini inceleyeceğim. Örneğin İsrail'in Ürdün'le 1948'den bu yana sahip olduğu iyi ilişkileri sürdürmek için, Batı Şeria'yı işgal etmek ve elde tutmak zorunlu

muydu? Yanıt hayır ise, ki ben bu şekilde düşünüyorum, o zaman İsrail'in neden bu siyasayı izlediği ve bunun bize İsrail'in Batı Şeria'yı gelecekte bırakma olasılığı hakkında ne söylediği soruları gündeme gelir. Resmi İsrail mitolojisinin iddia ettiği gibi, Batı Şeria, Ürdün'ün 5 Haziran 1967'deki saldırganlığına bir misilleme olarak işgal edildiyse bile, İsrail'in, tehdit ortadan kalktıktan sonra Batı Şeria'da neden kaldığı sorusu hâlâ ortadadır. Her şey bir yana, İsrail devletinin teritoryal genişlemesiyle sonuçlanmayan saldırgan askeri eylemlerine birçok örnek bulunmaktadır. Bu bölümde göstermeye çalışacağım gibi, Batı Şeria'yı ve Gazze Şeridi'ni İsrail'e dahil etmek, ancak 1967'de uygulanmış olsa bile, 1948'den bu yana planlanmaktaydı.

1967 Savaşı kaçınılmaz mıydı? Yanıtımıza -modern Ortadoğu üzerine akademik yazında devrimci yıl olarak betimlenen- 1958'den başlayabiliriz. O yıl, Mısırlı Özgür Subaylar'ı Kahire'de iktidara getiren ilerici, radikal fikirler tüm Arap dünyasını etkilemeye başladı. Bu eğilim Sovyetler Birliği tarafından desteklendi ve kaçınılmaz bir biçimde buna Birleşik Devletler tarafından meydan okundu. Ortadoğu'da Soğuk Savaş'ın bu "sonuna dek oynanışı", İsrail'de 1948'in "ölümcül tarihsel hata"sını düzeltmek için bir bahane arayanlar için bir fırsat sağladı. Bu, İsrail yönetimi ve ordusu içindeki, 1948'in savaş kahramanları Moshe Dayan ve Yigal Alon liderliğindeki güçlü lobi tarafından tahrik edildi. Batı'da, Mısır'da ortaya çıkan "radikalizm"in, Ürdün dahil, diğer ülkeleri de içine katabileceğine dair bir konsensus geliştiğinde, lobi, Başbakan Ben-Gurion'a, İsrail'in Batı Şeria'ya önleyici bir müdahale gerçekleştirmesi fikrini desteklemesi için NATO'ya yaklaşması tavsiyesinde bulundu.[4]

Bu senaryo, Irak ilerici hatta radikal subayların eline düştüğünde daha mantıklı hale geldi. 14 Temmuz 1958'de bir grup Iraklı subay, Haşimi Hanedanı'nı tahtan indiren bir askeri darbe gerçekleştirdi. Haşimiler, 1921'de, Irak'ı Batı yarımküre-

nin etkisi içinde tutmak için, Britanya tarafından iktidara getirilmişti. İktisadî durgunluk, milliyetçilik ve Mısır ve SSCB'yle güçlü bağlar, subayları iktidara getiren bir protesto hareketini tetikledi. Harekete, liderliğini Abdülkerim Kasım'ın yaptığı, kendilerini Özgür Subaylar olarak adlandıran grup öncülük etti. Grup, Mısır'da altı yıl önce monarşiyi yıkan grubu örnek alarak monarşinin yerine Irak Cumhuriyeti'ni kurdu.

O zamanlar Batı'da, Lübnan'ın devrimci güçler tarafından ele geçirilecek sonraki bölge olabileceğinden de korkuluyordu. NATO, kendi güçlerini (ABD deniz piyadelerini Lübnan'a ve Britanya özel kuvvetlerini Ürdün'e) göndererek, bu senaryoyu önlemeye karar verdi.

Arap dünyasında gelişen bu soğuk savaşa İsrail'i dahil etmeye ne gereksinim ne de istek vardı.[5] İsrail en azından Batı Şeria'nın "kurtarılması" fikrini dile getirdiğinde, bu talep Washington tarafından kararlı bir biçimde reddedildi. Bununla beraber Ben-Gurion, bu aşamada ikaz edilmiş olmaktan oldukça mutlu göründü. Ben-Gurion 1948'in demografik başarısına zarar vermek istemiyordu - Batı Şeria'da yaşayan Filistinlileri dahil ederek, yeni, "daha büyük" bir İsrail'de, Yahudiler ve Araplar arasındaki dengeyi değiştirmek istemiyordu.[6] Günlüğünde, bakanlarına Batı Şeria'nın işgal edilmesinin, ölümcül bir demografik tehlike oluşturacağını açıkladığını yazmıştır: "Onlara, bir milyon üç yüz binlik bir nüfusa sahip bir devlete bir milyon Arap'ı dahil etmenin tehlikesini anlattım".[7] Aynı nedenle, iki yıl sonra 1960'da, yeni bir krizi sömürmek için, daha katı kişilerden oluşan bir lobinin bir başka girişimini engelledi. Ben-Gurion iktidarda olduğu sürece, lobi, Tom Segev'in kitabı *1967*'de parlak bir biçimde betimlediği gibi, yolunu bulamadı. Bununla beraber 1960'a doğru lobiye direnmek gittikçe güçleşti. Gerçekten de o yıl, daha sonra 1967 krizini ortaya çıkartacak tüm bileşenler hazırdı ve savaş çıkarma konusunda aynı tehdidi taşıyordu. Ama savaş önlendi ya da en azından ertelendi.

1960'da sahnedeki ilk önemli aktör, altı yıl sonra da yapacağı gibi, gerilimi tırmandırma siyaseti izleyen Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdül Nasır'dı. Nasır, askerden arındırılmış Sina Yarımadası'na asker göndermekle ve güneydeki Eilat Kenti'ne deniz güzergâhını kapatmakla tehdit ederek, İsrail'e karşı savaş söylemlerini alevlendirdi. Bu şekilde davranmasının nedeni 1967'de de 1960 yılındakiyle aynıydı. Nasır İsrail'in, 1958 ile 1962 yılları arasında Mısır'la, Birleşik Arap Cumhuriyeti olarak adlandırılan resmi bir birlik içinde olan, Suriye'ye saldırmasından korkuyordu. İsrail ve Suriye 1949'un yazında bir ateşkes antlaşması yaptığından beri, çözülmemiş birkaç sorun bulunuyordu. Bunların arasında BM'in "sahipsiz topraklar" olarak adlandırdığı, her iki tarafın da istediği toprak parçaları bulunuyordu. İsrail zaman zaman, bunun bu toprakların hemen üzerindeki Golan Tepeleri'nden bir Suriye karşıtlığını kışkırtacağını çok iyi bilerek, Kibutizmlerin ve bunlara komşu yerleşimlerin sakinlerini, bu topraklara gitmeleri ve buraları ekip biçmeleri konusunda cesaretlendirmekteydi. 1960 yılında gerçekleşen tam olarak buydu ve bunu kızışan kısasa kısasın öngörülebilir döngüsü izledi: İsrail Hava Kuvvetleri, gerçek savaş deneyimi kazanmak ve Suriye Hava Kuvvetleri'nin kullandığı Rus jetleri üzerindeki üstünlüklerini göstermek için harekete geçirildi. Ardından dalaşmalar geldi, karşılıklı top atışları yapıldı, ateşkes komitesine şikâyetler sunuldu ve şiddet bir kez daha patlak verinceye dek huzursuz bir sessizlik hüküm sürdü.[8]

İsrail ve Suriye arasındaki sürtüşmenin ikinci bir kaynağı, İsrail'in, Ürdün Irmağı'nın haliçleriyle devletin güneyi arasında ulusal su taşıma hattı (bu, İsrail'in viyadükleri, boru hatlarını ve kanalları içeren devasa projeye verdiği resmi addı) inşa etmesiydi. Proje üzerinde çalışma 1953'te başladı ve hem Suriye'nin hem de Lübnan'ın çaresizce ihtiyaç duyduğu su kaynaklarının bazılarının çekilmesini içerdi. Yanıt olarak Suriyeli liderler Birleşik Arap Cumhuriyeti'ndeki Mısırlı

müttefiklerini, İsrail'in, stratejik Golan Tepeleri'ni ve Ürdün Irmağı'nın kaynaklarını güvence altına almak için Suriye'ye karşı topyekûn bir savaş başlatabileceğine ikna etti.

Nasır tarihsel Filistin'deki ve çevresindeki hassas dengeyi devirmek için bir başka nedene daha sahipti. O dönemin diplomatik sistemini kırmak ve Filistin sorununa karşı küresel kayıtsızlığa meydan okumak istedi. Avi Shlaim'in *The Iron Wall* [*Demir Duvar*] kitabında gösterdiği gibi, Nasır, İsrail'in barışçıl dışişleri bakanı ve 1950'lerin ortalarında, kısa bir süre için başbakanı olan Moshe Sharett'le müzakere ederken çıkmazdan kurtulmak için bir yol bulmayı umut etti.[9] Bununla beraber Nasır, iktidarın Ben-Gurion'un ellerinde olduğunu anladı ve 1955'de Ben-Gurion bir kez daha başbakanlık ofisine geri dönünce, iki devlet arasında barışı ilerletmek için umut çok azdı.

Bu müzakereler gerçekleşirken, iki taraf da, soğukluğa son vermenin karşılığında, Negev'de bir Mısır kara geçidinin olanaklılığını tartıştı. Bu gündemde olan, fazla geliştirilmemiş, eski bir deneysel fikirdi ve iki taraflı bir barış antlaşmasına neden olup olmayacağını bilmemiz mümkün değil. Tek bildiğimiz Ben-Gurion İsrail başbakanı olduğu sürece İsrail ve Mısır arasında herhangi bir iki taraflı bir barış antlaşmasının çok az bir şansa sahip olduğuydu. Ben-Gurion iktidarda olmadığında bile, orduyla bağlantılarını kullanarak komutanları, müzakereler devam ederken Gazze Şeridi'ndeki Mısır güçlerine karşı provakatif askeri operasyonlar yapmaya ikna etti. Bu operasyonlar için bahane, Filistinli mültecilerin Gazze Şeridi'nden İsrail'e sızmasıydı. Bu sızmalar daha askeri hale geldi ve eninde sonunda Yahudi devletine karşı gerçek bir gerilla savaşını oluşturdu. İsrail buna, Mısır'ın askeri üslerini yerle bir ederek ve Mısır askerlerini öldürerek tepki gösterdi.[10]

Ben-Gurion iktidara geri döndüğünde ve 1956'da, Britanya ve Fransa'yla, Nasır'ı iktidardan düşürmeyi amaçlayan bir askeri ittifaka katıldığında, barış çabaları tüm hedefleri

ve amaçlarıyla öldü. Dört yıl sonra Nasır'ın, İsrail'e karşı bir savaşı düşünürken, manevralarını, olası bir İngiliz-Fransız-İsrail saldırısına karşı rejimini korumak için önleyici bir hareket olarak addetmesi şaşırtıcı değildir. Bu nedenle 1960'ta İsrail-Suriye sınırında gerilim arttığında diplomatik cephede hiçbir ilerleme yoktu; Nasır, yukarıda "gerilimi tırmandırma" olarak bahsedilen yeni bir strateji denedi. Bu uygulamanın amacı, ihtimallerin sınırlarını sürekli olarak sınamaktı. Bu vakada, askeri hazırlıkların ve tehditlerin, gerçekten savaşa gitmeksizin, siyasi gerçekliği ne kadar değiştirebileceğini incelemekti. Böyle bir gerilimi tırmandırmanın başarısı, sadece bunu başlatan kişiye değil, aynı zamanda bu siyasanın yöneltildiği kişilerin öngörülemez tepkilerine de bağlıdır. Ve bu da, 1967'de olduğu gibi, bu politikanın korkunç bir biçimde ters gidebileceği noktadır.

Nasır bu stratejiyi ilk kez 1960'ta uyguladı ve benzer bir biçimde 1967'de tekrarladı. 1956 Savaşı'na son veren antlaşmaya göre askerden arındırılmış bölge olması gereken Sina Yarımadası'na asker gönderdi. 1960'ta İsrail yönetimi ve BM, bu tehdit karşısında çok mantıklı davrandı. BM Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld, Mısır güçlerinin hemen çekilmesini talep eden sağlam bir konum aldı. İsrail yönetimi muvazzaflarını çağırdı ama bir savaş başlatmayacağı net mesajını gönderdi.[11]

1967 Savaşı'nın hemen öncesinde, tüm bu unsurlar, şiddetin patlak vermesinde bir rol oynadı. Bununla beraber iki şahsiyet artık konuya dahil değildi: David Ben-Gurion ve Dag Hammarskjöld. Ben-Gurion siyaset sahnesini 1963'te terk etti. İronik bir biçimde, Büyük İsrail Lobisi sonraki adımını ancak onun ayrılmasından sonra planlayabildi. O zamana kadar Ben-Gurion'un demografik takıntısı Batı Şeria'nın ele geçirilmesini önlemişti ama aynı zamanda İsrail'in farklı Filistinli gruplara dayattığı, şu ana kadar tanıdık olan askeri yönetimi de üretti. Bu rejimin 1966'da feshedilmesi, Haziran 1967 Savaşı'nın pat-

lak vermesinden bile önce, hem Batı Şeria'nın hem de Gazze Şeridi'nin denetimi için hazır bir aygıta izin verdi. 1948'de İsrail yönetiminin Filistinli azınlığa dayattığı askeri yönetim, sivil nüfusa potansiyel bir yabancı grup olarak muamele eden ve bundan dolayı da onu temel insan ve yurttaş haklarından yoksun bırakan, Britanya Mandası'nın olağanüstü hal düzenlemeleri üzerine temellenmişti. Yürütme, yargı ve yasama otoritesine sahip askeri valiler Filistin'in her yerine yerleşti. Bu, 1966'ya doğru, benzer bir rejim Batı Şeria'ya ve Gazze Şeridi'ne dayatıldığında onun çekirdeği olarak hizmet edebilecek yüzlerce çalışanı içeren, oldukça iyi işleyen bir mekanizmaydı.

Böylece 1966'da feshedilen askeri yönetim 1967'de Batı Şeria'ya ve Gazze Şeridi'ne dayatıldı; her şey bir saldırı için hazırdı. 1963'ten bu yana ordu, bürokrasi ve akademiden İsrailli uzmanlar, fırsat olursa, bir Filistin bölgesinin olağanüstü hal düzenlemelerine göre nasıl yönetileceğine dair ayrıntılı bir elkitabını bir araya getirerek geçiş sürecini planlamışlardı.[12] Bu, hayatın tüm alanlarında orduya mutlak iktidar sağladı. Bu aygıtı bir Filistinli gruptan (İsrail'deki Filistinli azınlıktan) bir başkasına (Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki Filistinlilere) nakletme fırsatı 1967'de, Nasır'ın gerilimi tırmandırma politikasının 1966'nın son günlerinde Suriye'ye bir İsrail saldırısının gerçekleştirileceğine güçlü bir biçimde inanan Sovyet liderliği tarafından teşvik edildiğinde geldi.[13] O yılın yazında, subayların ve ideologların yeni bir grubu bir askeri darbe gerçekleştirdi ve (yeni "Baas" olarak bilinen) Suriye devletini ele geçirdi. Yeni rejimin ilk eylemlerinden biri, İsrail'in Ürdün Irmağı ve haliçlerinin suyunu sömürme planlarıyla daha etkili bir biçimde baş etmekti. Kendi ulusal su hatlarını inşa etmeye başladılar ve ırmağın yönünü kendi gereksinimlerine göre değiştirdiler. İsrail ordusu yeni projeyi bombaladı; bu da iki ülkenin hava kuvvetleri arasında daha sık ve gittikçe yoğunlaşan dalaşmalara neden oldu. Suriye'deki yeni rejim, yeni oluşturulan Filistin ulusal kurtuluş hareketine de sıcak baktı. Bu

da el-Fetih'i, Lübnan'ı saldırılar için bir üs olarak kullanarak, İsrail'e karşı Golan Tepeleri'nde bir gerilla savaşı düzenlemek için cesaretlendirdi. Bu, iki devlet arasındaki gerilime yalnızca katkıda bulundu.

Nasır, Nisan 1967'ye kadar, teatral hareketlerinin, savaşa başvurmaksızın, *status quo*'da bir değişimi zorlamak için yeterli olacağını hala umut ediyormuş gibi görünür. O, Kasım 1966'da Suriye'yle, İsrail'in bir saldırısı durumunda Suriye'nin yardımına geleceğini belirten bir savunma ittifakı imzaladı. Yine de İsrail-Suriye sınırındaki kötüye gidiş Nisan 1967'de arttı. İsrail, Golan Tepeleri'ndeki Suriye güçlerine, İsrail Genelkurmay Başkanı İsak Rabin'e göre "Suriye'yi küçük düşürmeyi" amaçlayan bir askeri saldırı düzenledi.[14] Bu aşamaya kadar İsrail, Arap dünyasını savaşa sokmak için elinden gelen her şeyi yapıyormuş görünmektedir. Nasır'ın - Sina Yarımadası'na asker göndererek ve Kızıldeniz'i Akabe Körfezi'ne bağlayan dar bir geçit olan Tiran Boğazı'nı kapatarak ve bunun sonucu olarak İsrail'in en güneydeki limanı Eilat'a deniz trafiğini durdurabileceği ya da engelleyebileceği- 1960 hamlesini tekrar etmek için kendisini zorunlu hissetmesi ancak bundan sonradır. 1960'ta olduğu gibi Nasır BM'in nasıl tepki vereceğini görmek için bekledi. 1960'ta, Dag Hammarskjöld etkilenmemiş ve 1956'dan bu yana orada konuşlandırılmış olan BM askerlerini geri çekmemişti. Yeni genel sekreter U Thant, daha az iddialıydı ve Mısır askerleri yarımadaya girince BM güçlerini geri çekti. Bu, gerilimi daha da arttırıcı bir etki yaptı.

Bununla beraber savaşa koşturmanın en önemli etmeni, o dönemin İsrail liderliği içinde savaş kışkırtıcılığına karşı herhangi bir meydan okumanın olmamasıydı. Bu, şahinlerin çatışma arayışını geciktiren ve uluslararası toplumun barışçıl bir çözüm aramasına izin veren içerden bir kırılma sunmuş olabilirdi. İsrail 5 Haziran 1967'de tüm Arap komşularına saldırdığında, Birleşik Devletler tarafından yönetilen diplomatik çabalar hala başlangıç aşamasındaydı. İsrail kabinesinde barış

arabulucularına gerekli zamanı sağlama niyeti yoktu. Bu kaçırılmaması gereken altın bir fırsattı.

Savaştan önceki İsrail kabinesinin hayati toplantılarında, Abba Eban genelkurmay başkanına ve onun meslektaşlarına, 1967'deki durumun aynı şekilde çözülebileceğini düşünerek, 1960 kriziyle 1967'deki durum arasında ne fark olduğunu sordu.[15] Yanıt, bunun bir "onur ve caydırıcılık sorunu" olduğuydu. Eban sadece onur ve caydırıcılık için genç askerleri kaybetmenin ödemek için çok yüksek bir insani bedel olduğu yanıtını verdi. Ona kayıtlarda yer almayan, olasılıkla, 1948'de Batı Şeria'yı işgal etmemiş olmanın "ölümcül tarihsel hata"sını düzeltmenin tarihsel fırsatını anlaması gerektiği hakkında başka şeylerin de söylendiğinden şüpheleniyorum.

Savaş 5 Haziran sabahının erken saatlerde İsrail'in Mısır Hava Kuvvetleri'ne saldırması ve onu neredeyse tamamen yok etmesiyle başladı. Bunu aynı gün, Suriye, Ürdün ve Irak Hava Kuvvetleri'ne yapılan benzer saldırılar izledi. İsrail güçleri Gazze Şeridi'ne ve Sina Yarımadası'na da saldırdı ve birkaç gün içinde, yarımadanın tamamını işgal ederek Süveyş Kanalı'na erişti. Ürdün Hava Kuvvetleri'ne saldırı Ürdün'ün, Kudüs'ün iki kısmı arasındaki BM'in küçük bölgesini ele geçirmesini tetikledi. Sert çarpışmalardan sonra, İsrail ordusu üç gün içinde Doğu Kudüs'ü (7 Haziran'da) ele geçirdi ve iki gün sonra Ürdün ordusunu Batı Şeria'dan sürdü.

7 Haziran'da İsrail yönetimi, Suriye'ye karşı Golan Tepeleri üzerinden yeni bir cephe açmak konusunda kararsızdı ama diğer cephelerdeki kayda değer başarı, siyasetçileri, orduya Golan Tepeleri'ni işgal etmeye izin vermek konusunda ikna etti. 11 Haziran'a gelindiğinde İsrail; Golan Tepeleri'ni, Batı Şeria'yı, Gazze Şeridi'ni ve Sina Yarımadası'nı denetim altında tutan küçük bir imparatorluk haline gelmişti. Bu bölümde İsrail'in Batı Şeria'yı işgal etme kararına odaklanacağım.

Savaşın hemen öncesinde Ürdün, Mısır ve Suriye'yle askeri ittifaka girmişti. Bu ittifaka göre İsrail Mısır'a saldırdığın-

da Ürdün savaşa girmek zorundaydı. Bu vaade rağmen Kral Hüseyin, İsrail'e, savaş başlarsa bir şeyler yapmak zorunda olacağına ama bunun kısa süreceğine ve gerçek bir savaşı gerektirmeyeceğine dair, açık bir mesaj gönderdi (bu, dedesinin 1948'deki konumuna çok benziyordu). Uygulamada ise Ürdün'ün katkısı simgesel olmaktan öteydi. Bu katkı Batı Kudüs'ün ve Tel Aviv'in doğu banliyölerinin ağır bombardımanını içerdi. Bununla beraber Ürdün'ün, birkaç saat önce, 5 Haziran günü öğlen saatlerinde, İsrail tarafından hava kuvvetlerinin tamamının yok edilmesine tepki gösterdiğini belirtmek önemlidir. Bu nedenle, Kral Hüseyin, olasılıkla amaçladığından daha güçlü bir biçimde tepki göstermeye zorunlu hissetti.

Sorun, ordunun kendi denetiminde olmaması, Mısırlı generaller tarafından komuta edilmesiydi. Bu olayların yaygın anlatımı Hüseyin'in ve o sıralarda ABD Dışişleri Bakanı olan Dean Rusk'in anılarına dayanır. Bu anlatıya göre İsrail, Hüseyin'e (Ürdün Hava Kuvvetleri'ni yok etmesine rağmen) onu savaşın dışında kalması konusunda uyaran, uzlaşmacı bir mesaj gönderdi. İlk gün İsrail, Ürdün'e saldırısında hala fazla ileri gitmeye isteksizdi ama Ürdün'ün hava kuvvetlerinin yok edilmesine tepkisi, İsrail'i, ikinci gün, daha geniş bir operasyona yöneltti. Hüseyin gerçekten de anılarında, ne Mısırlılara itiraz edebileceği ne de savaş riskini alabileceği için, her şey olup biterken, birilerinin bu deliliği durdurmasını umut ettiğini yazdı. İkinci gün İsraillilerden sakinleşmelerini istedi ve anlatıya göre, ancak o zaman İsrail daha geniş bir operasyona girişti.[16]

Bu anlatıda iki sorun bulunmaktadır. Ürdün Hava Kuvvetleri'ne yapılan saldırı, uzlaşmacı bir mesaj gönderilerek nasıl uzlaştırılabilir? Daha önemlisi İsrail Ürdün'e yönelik siyasası konusunda ilk gün hala kararsız olsa bile, ikinci güne gelindiğinde Ürdün'e soluklanma fırsatı vermek istemediği, bu anlatıda bile açıktır. Norman Finkelstein'ın doğru bir bi-

çimde belirttiği gibi, Ürdün ordusunun geri kalanını yok etmek ve İsrail'e en sadık Arap ülkesiyle ilişkilerinizi sürdürmek istiyorduysanız, Batı Şeria'yı işgal etmeksizin küçük bir operasyon yeterli olacaktı.[17] İsrailli tarihçi Moshe Shemesh Ürdün kaynaklarını inceledi ve İsrail, Kasım 1966'da Filistinli gerillaları yenilgiye uğratmak için Filistin köyü Samua'ya saldırdığında, Ürdün Genelkurmayı'nın İsrail'in Batı Şeria'yı güç kullanarak işgal etmeye niyetlendiğine ikna olduğu sonucuna vardı.[18] Yanılmıyorlardı.

Bu korkulduğu gibi 1966'da değil bir yıl sonra meydana geldi. İsrail toplumunun bütünü, Büyük İsrail tacının mücevheri olan Kudüs'ün de yer aldığı Museviliğin kutsal yerlerini "kurtarma" projesi çevresinde harekete geçirilmişti. Siyonistlerin sol ve sağ kanadı ve İsrail'in Batı'daki destekçileri, bu coşkulu histeriye tutulmuş ve onun tarafından büyülenmişti. Dahası Batı Şeria'yı ve Gazze Şeridi'ni işgal ettikten sonra hemen bırakmak gibi bir niyet de yoktu; aslında buradan ayrılma isteği hiç yoktu. Bu, Mayıs 1967 krizinin topyekûn bir savaşa dönüşmesinde İsrail'in sorumluluğuna bir başka kanıt olmalıdır.

Bu tarihsel anın İsrail için ne kadar önemli olduğu, İsrail yönetiminin, savaşın bitiminden kısa bir süre sonra alınan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin ünlü 242. Kararı'nda talep edildiği üzere, 1967'de işgal ettiği tüm topraklardan geri çekilmesi için yapılan uluslararası baskıya karşı koyma biçiminde görülebilir. Okuyucuların olasılıkla bildiği gibi, bir Güvenlik Konseyi kararı, bir Genel Kurul kararına göre daha bağlayıcıdır. Ve bu Birleşik Devletler tarafından veto edilmeyen, İsrail'i eleştiren birkaç Güvenlik Konseyi kararından biridir.

Şu anda İsrail yönetiminin, işgalin hemen sonrasındaki bir toplantısının kayıtlarına erişimimiz bulunmaktadır. Bu İsrail'in on üçüncü hükümetiydi ve bileşimi burada oluştur-

duğum savla fazlasıyla ilişkilidir. Bu İsrail'de, daha önce ya da daha sonra görülmemiş bir birlik hükümetiydi. Siyonist ve Yahudi siyasi yelpazesinin tüm kesimleri bu hükümette temsil edildi. Komünist Parti dışındaki tüm partiler, soldan merkeze ve sağa, hükümette bir temsilciye sahipti. Mapam gibi sosyalist partiler, Menachem Begin'in Herut'u gibi sağ kanattan partiler, liberaller ve dinci partiler dahildi. Kayıtları okuduğunuzda edindiğiniz izlenim, bakanların, toplumlarındaki geniş bir oydaşmayı temsil ettiklerini bildikleridir. Bu kanı, sadece altı gün süren muzaffer *blitzkrieg*'den [yıldırım savaşı-Nazilerin İkinci Dünya Savaşı sırasında kullandığı taktik] sonra İsrail'in içine girdiği sevinçli atmosferce daha da canlandı. Bu bağlamda düşünürsek, savaşın hemen sonrasında bu bakanların aldığı kararı daha iyi anlayabiliriz.

Dahası bu siyasetçilerin birçoğu 1948'den beri bu anı bekliyordu. Daha da ileri giderek kadim Eski Ahit'te adı geçen yerlerle birlikte Batı Şeria'nın ele geçirilmesinin de, 1948'den önce bile Siyonist amaç olduğunu ve bir bütün olarak Siyonist projenin mantığına uyduğunu söyleyeceğim. Bu mantık Filistin'in olabildiğince büyük bir kısmını ve olabildiğince az sayıda Filistinliyi ele geçirme isteği olarak özetlenebilir. Bu oydaşma, sevinç ve tarihsel bağlam sonraki İsrail yönetimlerinin hiçbirinin bu bakanların aldığı karardan neden sapmadığını açıklar. Aldıkları ilk karar İsrail'in Batı Şeria olmaksızın var olamayacağıydı. Tarım Bakanı Yigal Alon Yahudi yerleşimlerinin kurulabileceği bölgelerle dolaylı olarak yönetilmesi gereken, Filistinlilerin yoğun olduğu alanları ayırt ederek, bölgenin denetim altında tutulmasının doğrudan ve dolaylı yöntemlerini sundu.[19] Alon birkaç yıl içinde dolaylı yönetim hakkındaki düşüncesini değiştirdi. İlk başta Ürdünlülerin Batı Şeria'nın bazı kısımlarının yönetiminde (muhtemelen, bu hiçbir zaman dile getirilmese de, Batı Şeria'nın "Arap bölgelerinde" Ürdün yurttaşlığının ve hukukunun sürdürülmesi yoluyla) İsrail'e yardım etmeye istekli olabileceğini umut

etti. Bununla beraber Ürdün'ün bu plana isteksiz bir yanıtı, Alon'u, bu alanlarda Filistin özyönetiminin en iyi yol olacağı düşüncesine yönlendirdi.

İkinci karar, Batı Şeria ve Gazze Şeridi sakinlerinin, İsrail devletine yurttaş olarak dahil edilmeyecekleriydi. Bu, o sıralarda İsrail'in yeni "Büyük Kudüs" bölgesi olarak gördüğü yerde yaşayan Filistinlileri içermedi. O bölgenin tanımı ve oradakilerden kimlerin İsrail yurttaşlığına hakkının olduğu, bu alan boyut olarak her genişlediğinde değişti. Büyük Kudüs daha da büyük hale geldikçe, içindeki Filistinlilerin sayısı da arttı. Bugün Büyük Kudüs olarak tanımlanan alanda 200.000 Filistinli bulunmaktadır. Tamamının İsrail yurttaşı sayılmamasını sağlama almak için, mahallelerinin bir kısmı Batı Şeria köyleri olarak ilan edildi.[20] İsrail yönetimi, bir yandan yurttaşlığı reddederek bir yandan da bağımsızlığa izin vermeyerek, Batı Şeria ve Gazze Şeridi sakinlerini temel yurttaş ve insan haklarından yoksun bir yaşama mahkûm ettiğinin açıkça farkındaydı.

Bu nedenle sonraki soru İsrail ordusunun Filistin bölgelerini ne kadar süre daha işgal edeceğiydi. Birçok bakan için yanıt, çok uzun bir süre için şeklindeydi ve hala da öyledir. Örneğin Savunma Bakanı Moshe Dayan, bir seferinde elli yıllık bir dönem ortaya attı.[21] Şu anda [2017] işgalin ellinci yılındayız.

Üçüncü karar barış süreciyle ilişkiliydi. Daha önce belirtildiği gibi, uluslararası toplum, İsrail'in, barış karşılığında işgal ettiği toprakları geri vermesini bekledi. İsrail, Mısır'la Sina Yarımadası'nın ve Suriye'yle Golan Tepeleri'nin geleceğini müzakere etmeye istekliydi, ama Batı Şeria'nın ve Gazze Şeridi'nin geleceğini değil. 1967'deki kısa bir basın toplantısında zamanın Başbakanı Levy Eshkol bunu söyledi.[22] Ama meslektaşları, bu türden kamusal deklarasyonların, nazik bir biçimde ifade edilecek olursa, yararlı olmadığını kısa sürede anladılar. Bu nedenle bu stratejik konum bir daha asla kamuoyu karşısında açıkça kabul edilmedi. Elimizde, en ünlüsü Dan Bavli olan, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ne yönelik siyasaları

stratejileştirmekle görevli üst düzey görevlilerden birkaçının açık ifadeleri var. Geçmişe bakarak Bavli, özellikle Batı Şeria üzerinde müzakere konusundaki isteksizliğin, dönemin (ve bence o zamandan bu yana) İsrail siyasasını belirlediğini ifade etmektedir.[23] Bavli bu siyasayı, bir çözüm için herhangi bir arayışın yerini alan "münakaşacılığa ve basiretsizliğe bir ek" olarak tanımlamıştır: "Çeşitli İsrail yönetimleri barış hakkında çok şey söylediler, ama onu elde etmek için çok az şey yaptılar."[24] İsraillerin orada o zaman keşfettiği şey, daha sonra Noam Chomsky'nin adlandırdığı şekliyle "eksiksiz bir saçmalık"tır.[25] Onlar, barış hakkındaki konuşmanın, sahada barış fikrinin kendisini yenilgiye uğratan, tersine çevrilmez durumlar meydana getiremeyecekleri anlamına gelmediğini anladılar.

Okuyucular, haklı olarak o zamanlar hakikaten barış isteyen bir kampın ya da liberal Siyonist bir konumun olup olmadığını sorabilirler ve sormalıdırlar da. Aslında vardı ve belki günümüzde de hala vardır. Ancak bu kesim en başından itibaren marjinaldi ve seçmenlerin sadece küçük bir kısmının desteğine sahipti. Kamusal tartışmalar ne olursa olsun İsrail'de kararlar, siyasayı belirleyen siyasetçilerin, generallerin ve stratejistlerin çekirdek grubu tarafından alınır. Dahası, geriye dönerek İsrail stratejisinin ne olabileceğini değerlendirmenin tek yolu, devletin politika üreticilerinin söylemlerini değil, onların sahadaki eylemlerini incelemektir. Örneğin 1967'nin birlik hükümetinin siyasa deklarasyonları, İsrail'i 1977'ye dek yöneten İşçi Partisi hükümetlerininkinden ve (yirmi birinci yüzyılın ilk on yılında, günümüzde ortadan kalkmış Kadima Partisi'nin yönetimindeki Sharon ve Olmert hükümetlerinin birkaç yıllık yönetimi haricinde) günümüze dek aralıklı olarak İsrail'i yöneten Likud hükümetlerininkinden farklı olabilir. Bununla beraber her rejimin eylemleri, 1967 sonrası İsrail'inin Siyonist dogmasının kateşizmi haline gelen üç stratejik karara sadık kalarak aynı olmuştur.

Sahadaki en hayati eylem, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde Yahudi yerleşimlerin inşası ve genişletilme taahhüdü idi. İsrail yönetimi bu yerleşimleri ilk başlarda Batı Şeria'nın (1968'den bu yana) ve Gazze'nin (1969'dan bu yana) daha az yoğun nüfuslu Filistin bölgelerinde konumlandırdı. Ancak Idith Zertal ve Akiva Eldar'ın parlak kitabı *The Lords of the Land*'de [Ülkenin Efendileri] ürkütücü bir biçimde betimlendiği üzere, bakanlar ve planlayıcılar, mesihçi yerleşimci hareket Gush Emunim'in baskılarına dayanamadı ve Yahudileri Filistinli mahallelerin kalbine de yerleştirdi.[26]

1967'den bu yana İsrail'in gerçek niyetinin ne olduğunu değerlendirmenin bir başka yolu, Filistinli kurbanların bakış açısından bu siyasalara bakmaktır. İşgalden sonra yeni yönetici, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki Filistinlileri imkânsız bir arafa hapsetti: Onlar ne mülteci ne de yurttaştı -onlar vatansız mukimlerdi ve hala da öylelerdir. Onlar, içinde yurttaş ve insan haklarına ve gelecekleri üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadıkları devasa bir hapishanenin tutsaklarıydı ve birçok açıdan hâlâ öyledirler. Dünya bu duruma hoşgörü göstermektedir, çünkü İsrail durumun geçici olduğunu ve barış için uygun bir Filistin tarafı oluncaya dek devam edeceğini iddia etmektedir -ve yakın geçmişe dek, bu iddiaya hiçbir zaman meydan okunmadı. Bu tür bir Filistin tarafının şimdiye kadar bulunmamış olması şaşırtıcı değildir. Bu kitap yazıldığı sırada, İsrail, Filistinlilerin üçüncü bir kuşağını, çeşitli araçlar ve yöntemlerle hala hapsediyor ve bu devasa hapishaneleri, İsrail ve Filistin'e barış gelince değişecek olan geçici gerçeklikler olarak betimliyordu.

Filistinliler ne yapabilir? İsrail'in mesajı çok nettir: Eğer toprağa el konulmasına, seyahat özgürlüğü/yer değiştirme üzerindeki ağır kısıtlamalara, işgalin sert bürokrasisine uyum sağlarlarsa biraz fayda sağlayabilirler.

Bu faydalar İsrail'de çalışma hakkı, özerklik talebi ve 1993'ten bu yana, bu özerk bölgelerin bir kısmını bir devlet

olarak adlandırma hakkı olabilir. Ancak eğer, zaman zaman yaptıkları gibi, direniş yolunu seçerlerse, İsrail ordusunun tüm gücünü hissedeceklerdir. Filistinli aktivist Mazin Qumsiyeh bu devasa hapishaneden kaçma girişimi olan bu tür on dört ayaklanma saydı –bunların hepsi acımasızca ve hatta Gazze örneğinde soykırımla karşılandı.[27] Bu nedenle Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin ele geçirilmesinin 1948'de başlayan işin tamamlanmasını temsil ettiğini görüyoruz. O zamanlar Siyonist Hareket Filistin'in yüzde 80'ini ele geçirdi -1967'de ele geçirmeyi tamamladı. Ben Gurion'a musallat olan demografik korku -Yahudi çoğunluğun olmadığı bir Büyük İsrail- işgal edilmiş toprakların nüfusunu, yurttaşlık içermeyen bir hapishanede tutsak ederek kinik bir biçimde çözüldü. Bu salt tarihsel bir betimleme değildir; birçok açıdan 2017'de hala gerçekliğin ta kendisidir.

KISIM II

GÜNÜMÜZÜN SAFSATALARI

●

YEDİNCİ BÖLÜM

●

İSRAİL ORTADOĞU'DAKİ TEK DEMOKRASİDİR

Birçok İsraillinin ve onların dünya çapındaki destekçilerinin -bazı siyasalarını eleştirenlerin bile- gözünde İsrail, nihayetinde komşularıyla barış yapmanın yollarını arayan ve tüm yurttaşları için eşitliği güvence altına alan, iyi niyetli bir demokratik devlettir. İsrail'i eleştirenler, bu demokraside bir şeyler ters gittiyse bunun 1967 Savaşı yüzünden olduğunu varsayarlar. Bu görüşe göre savaş, işgal edilmiş topraklarda kolay para sunarak, mesihçi grupların İsrail siyasetine girmelerine izin vererek ve hepsinden önemlisi İsrail'i yeni topraklar üzerinde işgalci ve baskıcı bir oluşum haline getirerek dürüst ve çalışkan bir toplumu yozlaştırmıştır.

Demokratik bir İsrail'in 1967'de sıkıntıya girdiği ama yine de bir demokrasi olmayı sürdürdüğü miti bazı önde gelen Filistinli ve Filistin'i destekleyen akademisyenler tarafından bile savunulmuştur, ancak bunun hiçbir tarihsel temeli yoktur. 1967'den önce İsrail kesinlikle demokrasi olarak tanımlanamazdı. Önceki bölümlerde gördüğümüz üzere, devlet yurttaşlarının beşte birini, Filistinlilerin temel insan ve yurttaş haklarını reddeden, Britanya Mandası'nın merhametsiz olağanüstü hal düzenlemelerine dayanan askeri yönetime tabi tuttu. Bu yurttaşların hayatlarının mutlak yöneticileri yerel askeri valilerdi: Valiler onlar için özel yasalar çıkartabilir, evlerini ve iş yerlerini yıkabilir ve istediklerinde onları hapsedebilirdi.

Ancak 1950'lerin sonlarında, bu istismara karşı, Filistinli yurttaşların üzerindeki baskıyı zamanla azaltan güçlü bir Yahudi muhalefeti ortaya çıktı.

Savaş öncesi İsrail'de ve 1967 sonrasında Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde yaşayan Filistinliler için bu rejim, İsrail ordusunun (IDF) en düşük rütbeli askerine bile, Filistinlilerin yaşamlarını yönetme ve mahvetme izni veriyordu. Filistinliler, böyle bir askerin, ya da onun birliği ya da komutanının, evlerini yıkmaya, onları denetim noktalarında saatlerce tutmaya ya da yargılamaksızın hapsetmeye karar vermesi karşısında çaresizdiler. Yapabilecekleri hiçbir şey yoktu.[1] 1948 yılından günümüze kadar her an, bu tür deneyimlerden geçen Filistinli bazı gruplar olagelmiştir. Bu tür bir boyunduruk altında ıstırap çeken ilk grup İsrail'in içindeki Filistinli azınlıktı. İsrail'in bu siyasası devletin ilk iki yılında bunlar, Karmel Dağı'nda yaşayan Hayfa Filistinli topluluğu gibi gettolara itildiklerinde ya da Safad'da olduğu gibi, on yıllardır yaşadıkları kasabalardan sürüldüklerinde başlamıştır. Isdud örneğinde, nüfusun tamamı Gazze Şeridi'ne sürgün edilmiştir.[2] Kırsal kesimde durum daha da kötüydü. Çeşitli Kibbutz hareketleri verimli topraklar üzerindeki Filistin köylerine gıpta ile bakmışlardır. Buna, sözde iki uluslu dayanışmaya bağlı olan, sosyalist Kibbutzim Hashomer Ha-Zair de dahildi. 1948'in çatışmaları yatıştıktan uzun süre sonra, Ghabsiyyeh, Iqrit, Birim, Qaidta, Zaytun ve diğer birçok yerdeki köylüler, iki haftalık bir dönem için evlerinden ayrılmaları için oyuna getirildiler, ordu eğitim için bunların topraklarına gereksinim duyduğunu ileri sürdü; ama geri döndüklerinde köylerinin yok edildiğini ya da başkalarına devredildiğini öğrendiler.[3]

Bu askeri terör devleti kendisini bir başka örnekle, Ekim 1956'da, Sina operasyonunun hemen öncesinde, İsrail ordusu tarafından kırk dokuz Filistinli yurttaşın öldürüldüğü Kafr Qasim katliamı ile gösterdi. Yetkililer, bunların, tarlalardaki işlerinden, köyde sokağa çıkma yasağının olduğu sırada, geç

saatlerde döndüklerini iddia etti. Ancak gerçek neden bu değildi. Daha sonraki kanıtlar, İsrail'in Wadi Ara olarak adlandırılan tüm bölgeden ve köyün içinde bulunduğu üçgenden Filistinlileri çıkarmak konusunda ciddi bir biçimde düşünmüş olduğunu gösteriyor. Bu iki bölge -ilki, doğuda Afula'yla Akdeniz sahilindeki Hadera'yı birbirine bağlayan bir vadi; ikincisi, Kudüs'ün doğu hinterlandına uzanan alan- Ürdün'le imzalanan 1949 ateşkes antlaşması gereğince İsrail topraklarına katıldı. Gördüğümüz gibi, fazladan toprak elde etmek İsrail tarafından daima hoş karşılanmış, ama Filistinli nüfusundaki artış aynı şekilde karşılanmamıştır. Bu nedenle İsrail devleti her genişlediğinde, yakın geçmişte ilhak etmiş olduğu bölgelerdeki Filistinli nüfusu kısıtlamanın yollarını aradı.

"Hafarfert" (köstebek) Operasyonu, Arap dünyasıyla yeni bir savaş patlak verdiğinde, Filistinlilerin sürülmesine ilişkin bir dizi önerinin kod adıydı. Günümüzde birçok akademisyen 1956 katliamının, bölgedeki insanların burayı terk etmek için yıldırılıp yıldırılmayacağını görmek için başvurulmuş bir deneme olduğunu düşünmektedir. Knesset'in iki üyesinin; Komünist Parti'den Tawfiq Tubi ve solcu Siyonist Parti Mapam'dan Latif Dori'nin çaba ve azmi sayesinde katliamın failleri yargı önüne getirildi. Bununla beraber bölgeden sorumlu komutanlar ve suçu işleyen birliğin kendisi, sadece küçük para cezaları alarak kolayca kurtuldu.[4] Bu da orduya, işgal edilmiş topraklarda cezalandırılmaksızın cinayet işleme izin verildiğinin başka bir kanıtıydı.

Sistematik gaddarlık kendisini sadece katliam gibi büyük bir olayda göstermez. En korkunç kıyımlar rejimin gündelik, alelade varlığında da bulunabilir. İsrail'deki Filistinliler 1967 öncesi dönem hakkında hala çok fazla şey konuşmazlar ve bu döneme ait belgeler resmin bütününü göstermez. Şaşırtıcı bir biçimde, askeri bir yönetim altında yaşamanın nasıl bir şey olduğuna dair bir göstergeyi şiirde buluruz. Natan Alterman, kuşağının en ünlü ve önemli şairlerinden biriydi. Okuduğu ya

da duyduğu olaylar hakkında yorum yaptığı, "Yedinci Sütun" adında, haftalık bir gazete köşesi vardı. Bazen olayın tarihi ya da yeri hakkındaki ayrıntıları atlayabilirdi, ama okuyucuya, neye atıfta bulunduğunu anlamasına yetecek kadar bilgi verirdi. Saldırılarını çoğu zaman şiir biçimde dışa vururdu:

Haber gazetelerde sadece iki günlüğüne belirdi ve kayboldu.
Ve kimse ilgileniyormuş ve kimse biliyormuş gibi görünüyor.
Um al-Fahem'in uzak köyünde,
Çocuklar -devletin yurttaşları mı demeliyim- çamurda oynadılar.
Onlardan biri, "Dur!" diye bağıran
cesur askerlerimizden birine şüpheli göründü.
Emir emirdir.
Emir emirdir ama şapşal oğlan durmadı. Kaçtı.
Böylece cesur askerimiz ateş etti, şüphesiz
Ve vurdu ve öldürdü oğlanı.
Ve hiç kimse bundan söz etmedi.[5]

Bir seferinde Wadi Ara'da vurulan iki Filistinli yurttaş hakkında bir şiir yazdı. Bir başka seferinde, üç ve altı yaşlarında iki çocuğuyla, hiçbir açıklama yapılmaksızın Ürdün Irmağı'nın ötesine sürülen çok hasta bir kadının öyküsünü anlattı. Kadın geri dönmeye çalıştığında, o ve çocukları yakalanmış ve Nazareth hapishanesine kapatılmıştı. Alterman anne hakkındaki bu şiirin kalpleri ve zihinleri harekete geçirebileceğini ya da en azından resmi bir yanıt sağlayabileceğini umdu. Ancak bir hafta sonra şu satırları yazdı:

> Ve bu yazar yanlış bir biçimde Öykünün ya inkâr edileceğini ya da açıklanacağını sandı. Ama hiçbir şey, bir tek sözcük bile yok.[6]

1967 öncesinde İsrail'in bir demokrasi olmadığının başka kanıtları da bulunmaktadır. Devlet, topraklarını, ekinlerini ve

hayvanlarını geri almaya çalışan mültecilere karşı, öldürmek üzere ateş etme siyasası izledi ve Mısır'daki Nasır rejimini yıkmak için sömürgeci bir savaş başlattı. 1948 - 67 döneminde elliden fazla Filistinli yurttaşı öldüren devletin güvenlik güçleri de tetiği çekmeye hazırdı.

Her demokrasinin en önemli sınavı, içindeki azınlıklara yönelik genişletmeye istekli olduğu hoşgörü düzeyidir. Demokrasiler, içlerindeki azınlıklara karşı genişletmeye istekli olduğu hoşgörü düzeyleriyle ölçülürler. Bu açıdan İsrail hakiki bir demokrasi olmaktan çok uzaktır. Örneğin, yeni toprak kazanımlarından sonra çoğunluğun üstün konumunu güvence altına alan birçok kanun kabul edildi: Yurttaşlığı düzenleyen kanunlar, toprak mülkiyetine ilişkin kanunlar ve en önemlisi, geri dönüş kanunu. Sonuncusu nerede doğarsa doğsun dünyadaki her Yahudi'ye otomatik olarak yurttaşlık bahşeder. Bu kanun özellikle de, BM Genel Kurulu'nun 1948 tarihli 194 sayılı kararı ile uluslararası alanda tanınan Filistinlilerin geri dönüş hakkını topyekûn inkâr ettiği için aşikâr bir biçimde demokratik değildir. Bu inkâr, İsrail'in Filistinli yurttaşlarının çekirdek aileleriyle ya da 1948'de sürgün edilenlerle birleşmesine izin vermeyi reddeder. İnsanların vatanlarına dönme hakkını reddetmek ve aynı zamanda ülkeyle hiçbir bağlantısı olmayan diğerlerine bu hakkı sunmak demokratik olmayan bir uygulamanın örneğidir.

Buna, Filistin halkının haklarının inkârının daha da katlandırılması eklendi. İsrail'in Filistinli yurttaşlarına karşı neredeyse her ayrımcılık, onların orduda hizmet etmemesi olgusuyla haklılaştırılır.[7] Demokratik haklar ve askeri görevler arasındaki ilişki, İsrailli siyasa üreticilerinin, nüfusun beşte birine nasıl muamele edecekleri hakkında karar vermeye çalıştıkları kurucu yılları yeniden gözden geçirirsek daha iyi anlaşılır. Onların varsayımı Filistinli yurttaşların nasıl olsa orduya katılmayı istemedikleriydi ve bu varsayımsal ret de onlara karşı ayrımcı siyasaları haklılaştırdı. Bu, 1954 yılında, İsrail Savunma Bakanlığı, orduda hizmet etmeye uygun Filistinli yurttaşları askere çağırmaya karar verdiğinde sınandı. Gizli

servis çağrının yaygın bir biçimde reddedileceği konusunda hükümete güvence verdi.

Onları şaşırtan bir biçimde, o dönemde topluluğun en önemli siyasi gücü olan Komünist Parti sayesinde, tüm askere çağırılanlar askerlik şubelerine gitti. Daha sonra gizli servis bunun temel nedeninin, gençlerin kırsal kesimdeki hayatlarından sıkılmaları ve biraz hareket ve macera istemeleri olduğunu açıkladı.[8]

Bu olaya rağmen Savunma Bakanlığı Filistinli topluluğun askeri hizmete karşı isteksizliğini betimleyen bir anlatının çığırtkanlığını yapmaya devam etti. Zaman içinde, kaçınılmaz olarak Filistinliler, onlara kesintisiz baskı uygulayanlar haline gelen İsrail ordusuna, gerçekten de sırt çevirdiler, ama yönetimin bunu ayrımcılığın bir bahanesi olarak sömürmesi, devletin bir demokrasi olma iddiasına büyük bir gölge düşürüyor. Bir Filistin yurttaşıysanız ve orduda hizmet etmemişseniz, bir işçi, öğrenci, ebeveyn ya da bir çiftin parçası olarak devlet yardımı alma hakkınız şiddetli bir biçimde kısıtlanır. Bu özellikle, barınmayı ve onun yanı sıra -İsrail sanayiinin yüzde 70'inin güvenlik bakımından hassas olarak görüldüğü, bu nedenle de iş bulunacak bir yer olarak bu yurttaşlara kapalı olduğu- istihdamı etkiler.[9]

Savunma Bakanlığı'nın altta yatan varsayımı Filistinlilerin sadece orduda hizmet etmek istemediği değil, aynı zamanda kendilerine güvenilemeyecek içteki potansiyel düşmanlar olduklarıydı. Bu savın sorunu İsrail ve Arap dünyası arasındaki tüm büyük savaşlarda Filistinli azınlığın beklendiği gibi davranmamış olmasıdır. Bunlar bir beşinci kol* oluşturmamış ya da rejime karşı ayaklanmamışlardır. Ancak bu onlara bir fayda sağlamadı: Günümüze gelene kadar çözülmesi gereken

* Editör Notu: Beşinci kol, fiilî müdahale ile ele geçirilemeyen bir kitleyi ya da devleti propaganda, casusluk, sabotaj ya da terör yoluyla manevî etkiye maruz bırakmak suretiyle müdahaleye uygun hale getirmek ya da fiilî savaş esnasında savaşı daha kolay kazanmak için yapılan her türlü manevî yıkıcı çalışmadır.

"demografik" bir sorun olarak görüldüler. Tek avuntu günümüzde hala birçok İsrailli siyasetçinin "sorun"u çözme yolunun, Filistinlilerin nakli ya da sürülmesi olduğuna (en azından barış zamanında) inanmamasıdır.

Bir demokrasi olma iddiası toprak sorununu kuşatan bütçe siyasası incelendiğinde de sorgulanabilirdir. 1948'den bu yana Filistin yerel konseyleri ve belediyeleri, Yahudi emsallerinden daha az fon aldı. Toprak alanlarının azlığı istihdam fırsatlarının azlığıyla birleştiğinde, anormal bir sosyoekonomik gerçeklik yaratmaktadır. Örneğin en zengin Filistin topluluğu, yukarı Galilee'deki Me'ilya Köyü, en yoksul Yahudi kalkınma kenti Negev'den daha kötü durumdadır. 2011'de *Jerusalem Post Gazetesi*, "1997 ila 2009 yılları arasında ortalama Yahudi gelirinin, ortalama Arap gelirinden %40 ila %60 civarında daha fazla olduğunu" ortaya koymuştur.[10]

Günümüzde toprakların yüzde 90'ından daha fazlası Yahudi Ulusal Fonu [Jewish National Fund (JNF)]'na aittir. Toprak sahiplerinin Yahudi olmayan yurttaşlarla alım satım işlemlerinde bulunması yasaktır ve kamu toprakları, öncelikle ulusal projelerin kullanımına ayrılmıştır. Bu da yeni Filistinli yerleşimler yok denecek kadar azken, yeni Yahudi yerleşimlerinin inşa edildiği anlamına gelmektedir. Bu nedenle en büyük Filistin kenti, Nazareth, 1948'den bu yana nüfusu üç katına çıkmasına rağmen bir kilometrekare bile genişlememişken, onun yukarısında inşa edilen Yukarı Nazareth kasabası, Filistinlilerin el konulan toprakları üzerinde üç kat genişlemiştir.[11]

Bu siyasanın başka örnekleri, Galilee'nin dört bir yanındaki Filistin köylerinin 1948'den bu yana nasıl yüzde 40, zaman zaman da yüzde 60 oranında küçüldüklerinin ve el konulan topraklarda nasıl yeni Yahudi yerleşimlerinin inşa edildiğinin benzer öykülerinde bulunabilir. Diğer yerlerde bu, "dört başı mamur "Yahudileştirme [Judaization]" girişimlerini başlattı. 1967'den sonra İsrail yönetimi, devletin kuzeyinde ve güneyinde yaşayan Yahudilerin azlığından endişe etmeye başladı

ve böylece, bu bölgelerdeki nüfusu arttırmayı planladı. Bu tür bir demografik değişim, Yahudi yerleşimlerinin inşa edilmesi için Filistin topraklarının kamulaştırılmasını gerektirdi.

Daha da kötüsü Filistinli yurttaşların bu yerleşimlerden dışlanmasıydı. Yurttaşların istedikleri yerde yaşama hakkına dair ihlaller günümüzde de devam etmektedir ve İsrail'deki insan hakları örgütlerinin bu *apartheid*a meydan okuma çabaları şimdiye kadar topyekûn bir başarısızlıkla son bulmuştur. İsrail Yüksek Mahkemesi, bu siyasanın meşruluğunu yalnızca birkaç davada sorgulayabildi, ama ilke olarak değil. Birleşik Krallık'ta ya da ABD'de Yahudi yurttaşların ya da hatta Katoliklerin, belirli köylerde, mahallelerde ya da belki kasabaların bütününde yaşamalarının kanunla yasaklandığını hayal edin. Bu tür bir durum demokrasi kavramıyla nasıl uzlaştırılabilir?

Bu nedenle iki Filistinli gruba -mülteciler ve İsrail'deki topluluk- yönelik tutumu göz önünde bulundurulduğunda Yahudi devleti hiçbir şekilde bir demokrasi olarak varsayılamaz. Ama bu varsayıma en açık meydan okuma İsrail'in üçüncü bir Filistinli gruba -1967'den bu yana Doğu Kudüs, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde İsrail'in doğrudan ya da dolaylı yönetimi altında yaşayanlara- yönelik acımasız tutumudur. Savaşın başlangıcında Batı Şeria'nın içinde ve Gazze Şeridi'nin dışında ordunun sorgulanamaz mutlak iktidarı aracılığıyla uygulamaya konulan hukuki altyapıdan, gündelik bir rutin olarak milyonlarca Filistinlinin aşağılanmasına kadar Ortadoğu'daki "tek demokrasi," en kötüsünden bir diktatörlük olarak davranmaktadır.

İsrail'in son suçlamaya yönelik, diplomatik ve akademik, temel yanıtı, bu önlemlerin geçici olduğu ve Filistinliler, nerede olurlarsa olsunlar, "daha iyi" davranırlarsa bunların değişeceğidir. Ama buralardaki hayatlar bir yana bırakılarak işgal edilmiş topraklar araştırılırsa, bu savların ne kadar saçma olduğu anlaşılacaktır. Gördüğümüz üzere İsrailli siyasa üreticileri, Yahudi devleti varlığını sürdürdüğü sürece, işgali

canlı tutmaya kararlıdır. Bu, İsrail siyasi sisteminin, her zaman herhangi bir değişimden daha iyi olan *status quo* [statüko] olarak gördüğü şeyin bir parçasıdır. İsrail Filistin'in büyük bir kısmını denetim altında tutacaktır ve Filistinli nüfusun önemli bir kısmını daima içereceği için de bu sadece demokratik olmayan araçlarla yapılabilir.

Dahası, aksine ilişkin tüm kanıtlara rağmen, İsrail devleti bunun aydınlanmacı bir işgal olduğunu ileri sürmektedir. Buradaki mit İsrail'in iyiliksever bir işgal gerçekleştirmek için iyi niyetlerle geldiği ama Filistin şiddeti nedeniyle daha sert bir tutum takınmaya zorlandığıdır. 1967'de hükümet Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ni "Eretz İsrail"in, İsrail Ülkesinin doğal bir parçası olarak ele aldı ve bu tutum o zamandan bu yana devam etti. İsrail'deki sağ ve sol kanattan partiler arasında bu konu hakkındaki tartışmaya baktığınızda, uzlaşmazlıklarının konusu bu hedefin geçerliliği değil, ona nasıl ulaşılacağıdır.

Bununla beraber daha geniş kamuoyunda "kurtarıcılar" ve "muhafızlar" olarak adlandırılabilecekler arasında hakiki bir tartışma bulunmaktaydı. "Kurtarıcılar" İsrail'in vatanın kadim kalbini kurtardığına ve gelecekte onsuz hayatta kalamayacağına inandı. "Muhafızlar" ise aksine toprakların, Batı Şeria örneğinde Ürdün'le ve Gazze Şeridi örneğinde Mısır'la barış için değiş tokuş edilmesi gerektiğini ileri sürdü.[12] Bununla beraber bu kamusal tartışma, temel siyasa üreticilerinin, işgal edilmiş toprakların nasıl yönetilmesi gerektiğini belirlemelerinde çok az etkiye sahip oldu. Bu sözde "aydınlanmacı işgal"in en kötü kısmı hükümetin bu toprakların yönetiminde kullandığı yöntemlerdi. İlk olarak bölge "Arap" ve potansiyel "Yahudi" alanlarına bölündü. Filistinli nüfusunun yoğun olduğu bölgeler, askeri yönetim altında yerel işbirlikçiler tarafından yönetilen özerk bölgeler hale geldi. Bu rejim ancak 1981'de sivil yönetimle değiştirildi. Diğer bölgeler "Yahudi" alanları, Yahudi yerleşimleri ve askeri üslerle sömürgeleştirildi. Bu siyasa, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki nüfusu, ne yeşil

alanı ne de herhangi bir kentsel genişleme olanağı olan bağlantısız, kuşatılmış bir alanda bırakmayı amaçladı.

İşler, işgalden hemen sonra Gush Emunim, yönetimin değil, Eski Ahit'in sömürgeleştirme haritasını izlediğini iddia ederek, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde yerleşmeye giriştiğinde daha da kötüye gitmeye başladı. Onlar Filistinli nüfusun yoğun olduğu bölgelere girdikçe yerel nüfusa bırakılan alan daha da küçüldü.

Her sömürgeci hareket öncelikle toprağa ihtiyaç duyar; işgal edilmiş topraklarda, bu topraklara kütlesel bir biçimde el konulmasıyla, insanların kuşaklar boyunca yaşadığı yerlerden sürgün edilmesiyle ve zor yaşam koşullarının olduğu alanlara hapsedilmeleriyle sağlandı. Batı Şeria'nın üzerinde uçtuğunuzda bu siyasanın kartografik sonuçlarını; toprakları bölen ve Filistinli toplulukları küçük, yalıtılmış ve bağlantısız topluluklara dönüştüren yerleşimlerin oluşturduğu kuşakları açıkça görebilirsiniz. Yahudileştirme kuşakları köyleri köylerden, köyleri kasabalardan ayırır ve zaman zaman bir köyü iki kısma böler. Bu, akademisyenlerin, özellikle de bu siyasaların su kaynaklarını kurutarak ve Filistin manzarasının en güzel kısımlarını mahvederek ekolojik bir felakte de dönüşmesinden dolayı "felaketin coğrafyası" olarak adlandırdıkları şeydir. Dahası bu yerleşimler -Filistinlilerin öncelikli kurbanları olduğu- Yahudi aşırılıkçığının denetimsiz bir biçimde serpildiği kaynaklar haline geldiler. Bu nedenle Efrat'daki yerleşim, Beytüllahim yakınlarındaki Wallajah Vadisi'ndeki dünya mirası alanını mahvetti ve tatlı su kanallarıyla ünlü Ramallah yakınlarındaki Jafneh Köyü turistik çekim merkezi kimliğini yitirdi. Bunlar, yüzlerce benzer vakadan sadece iki küçük örnektir.

Evlerin yıkılması Filistin'de yeni bir şey değildir. 1948'den bu yana İsrail'in kullandığı kolektif cezalandırmanın daha barbarca birçok yöntemi gibi bu da ilk kez 1936–39 Büyük Arap Ayaklanması sırasında Britanya manda yönetimi tara-

fından tasarlandı ve uygulandı. Bu Britanya mandasının Siyonist yanlısı siyasalarına karşı ilk Filistin ayaklanmasıydı ve ayaklanmayı bastırmak Britanya ordusunun üç yılını aldı. Manda yönetimi, bu süreçte, yerel nüfusa verilen çeşitli kolektif cezalandırmalar sırasında yaklaşık 2000 evi yerle bir etti.[13] İsrail, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin askeri işgalinin neredeyse ilk günlerinden itibaren evleri yıktı.

Ordu, aile üyelerinin üstlendiği çeşitli eylemlere yanıt olarak her yıl yüzlerce evi havaya uçurdu.[14] Askeri yönetimin küçük ihlallerinden işgale karşı şiddet eylemlerine kadar, İsrailliler sadece binaları değil, aynı zamanda yaşam ve varoluşun odağını da yeryüzünden silmek için buldozerlerini göndermekte hızlıydı. Binaların yıkımı, İsrail'in içinde olduğu gibi Büyük Kudüs bölgesinde de mevcut bir evin izinsiz bir uzantısına ya da faturaları ödememeye verilen bir cezaydı.

İsrail repertuvarına yakın geçmişte geri dönen kolektif cezalandırmanın bir başka biçimi evlerin bloke edilmesidir. Tekrar geri dönmemeniz ya da zamanında alamadığınız bir şeyi alamamanız için, evinizin tüm kapılarının ve pencerelerinin, beton, sıva ve taşlarla kapatıldığını hayal edin. Tarih kitaplarında bunun başka bir örneğini bulmak için çok arama yaptım ama başka bir yerde bu tür hissiz bir önlem uygulandığının kanıtını bulamadım.

Son olarak "aydınlanmacı işgal" altında, yerleşimcilere, insanları taciz etmek ve mülklerini yıkmak için çeteler oluşturma izni verildi. Bu çeteler yıllar geçtikçe yaklaşımlarını değiştirdiler. 1980'li yıllar boyunca -Filistinli liderleri yaralamaktan (liderlerden biri bu tür bir saldırıda bacaklarını yitirdi), Kudüs'teki Mescid-i Aksa'yı havayı uçurmayı tasarlamaya kadar- hakiki terör kullandılar. Bu yüzyılda Filistinlilere ağaçlarını köklerinden sökmek, ürünlerini yok etmek ve evlerine ve araçlarına rastgele ateş etmek şeklinde günbegün eziyet edilmesine giriştiler. 2000 yılından bu yana, İsrail ordusunun sessiz işbirliğiyle, 500 yerleşimcinin yerel nüfusu daha da acı-

masız yollarla taciz ettiği Hebron gibi yerlerde, her ay bu türde en az 100 saldırı bildirildi.[15]

İşgalin hemen başlangıcından itibaren Filistinlilere iki seçenek verildi: Çok uzun bir süre için devasa bir hapishaneye kalıcı olarak kapatılma gerçekliğini kabul etmek ya da Ortadoğu'nun en güçlü ordusuna meydan okumak. Filistinliler -1987, 2000, 2006, 2012, 2014 ve 2016'da yaptıkları gibi- direndiklerinde geleneksel bir ordunun askerleri ve birlikleri gibi hedef alındılar. Bu nedenle köyler ve kasabalar, askeri üslermiş gibi, bombalandı ve silahsız sivil nüfusa, savaş alanındaki bir ordu gibi ateş açıldı. Günümüzde, Oslo'dan önce ve sonra, işgal altındaki yaşam hakkında, direnmemenin daha az baskıyı güvence altına alacağı iddiasını ciddiye alacak kadar, çok şey biliyoruz. Yıllar boyunca birçokları tarafından deneyimlenen yargılanmaksızın tutuklamalar; binlerce evin yıkılması; masumların öldürülmesi ve yaralanması; su kuyularının kurutulması, zamanımızın en sert rejimlerinden birinin kanıtlarıdır. Uluslararası Af Örgütü işgalin doğasını oldukça kapsayıcı bir biçimde yıllık olarak belgeler. Aşağıdakiler 2015 raporundandır:

> İsrail güçleri, Doğu Kudüs dahil Batı Şeria'da, çocuklar dahil, Filistinli sivilleri yasadışı bir biçimde öldürdü ve İsrail'in süregiden askeri işgalini protesto eden ya da ona karşı çıkan binlerce Filistinliyi gözaltına aldı, bunlardan yüzlercesini idari gözetim altında tuttu. İşkence ve kötü muamele yaygın olarak devam etti ve ceza almaksızın uygulandı.

Yetkililer Batı Şeria'da yasadışı yerleşimleri teşvik etmeye devam etti ve Filistinlilerin seyahat özgürlüğünü, Ekim'den itibaren, Filistinliler tarafından İsrailli sivillere karşı saldırıları ve İsrail güçleri tarafından yargısız infazları içeren şiddetin tırmandığı dönemde yasakların daha da sıkılaştırılmasıyla, ağır bir biçimde kısıtladı. Batı Şeria'daki İsrailli yerleşimciler Filistinlilere ve onların mülklerine saldırdılar ve bundan do-

layı hiçbir ceza almadılar. Gazze Şeridi, yerel halka kolektif cezalandırma dayatan İsrail'in askeri blokajı altında kaldı. Yetkililer Batı Şeria ve İsrail'in içinde, özellikle Necef/Naqab bölgesindeki Bedevi köylerindeki, Filistinlilerin evlerini, sakinlerini zorla boşaltarak yıkmaya devam etti.[16]

Bunu aşamalı olarak ele alalım. İlk olarak –Uluslararası Af Örgütü raporunun "yasadışı cinayetler" olarak adlandırdığı- suikastlar: 1967'den bu yana yaklaşık 15.000 Filistinli İsrail tarafından "yasadışı bir biçimde" öldürüldü. Bunların 2.000 tanesi çocuktu.[17] "Aydınlanmacı işgal"in bir başka özelliği yargılanmaksızın hapsedilmedir. Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki her beş Filistinliden biri bu tür bir deneyim yaşadı.[18] Boykot, Yoksun Bırakma ve Yaptırımlar [Boycott, Divestment, and Sanctions (BDS)] hareketinin eleştirileri ABD uygulamalarının çok daha kötü olduğunu ileri sürerken İsrail'in bu uygulamasını geçmişteki ve günümüzdeki benzer Amerikan siyasalarıyla karşılaştırmak ilginçtir. Gerçekten de en kötü Amerikan örneği İkinci Dünya Savaşı sırasında 100.000 Japon yurttaşın yargılanmaksızın hapsedilmesi, daha sonra da sözde "teröre karşı savaş"ta 30.000 kişinin gözaltına alınmasıydı. Bu rakamların hiçbiri, bu tür bir süreci deneyimleyen çocukların ve yaşlıların yanı sıra uzun süreli hapsedilmeyi de içeren Filistinlilerin sayısının yanına bile yaklaşamaz.[19] Yargılanmaksızın tutuklanma travmatik bir deneyimdir. Size yöneltilen suçlamaları bilmemek, bir avukatla görüşememek ve ailenizle neredeyse hiç temas kurmamak, bir tutsak olarak sizi etkileyecek kaygılardan sadece birkaçıdır. Daha acımasız olanı, bu tutuklamaların birçoğunun insanları işbirliğine zorlamanın bir aracı olarak kullanılmasıdır. İnsanların sözde ya da gerçek cinsel yönelimleri hakkında dedikodu yaymak ya da onları utandırmak da, suç ortaklığına zorlamak için bir yöntem olarak sık sık kullanılır.

İşkence konusunda, güvenilir internet sitesi *Middle East Monitor* İsrailllilerin Filistinlilere işkence etmek için kullandığı

200 yöntemi betimleyen sarsıcı bir makale yayınladı. Bu liste bir BM raporuna ve İsrail insan hakları örgütü B'Tselem'in bir raporuna dayanmaktadır.[20] Diğer yöntemlerin yanı sıra liste, kaba dayağı, tutsağı bir kapıya ya da bir sandalyeye saatlerce zincirlemeyi, üzerlerine soğuk ya da sıcak su dökmeyi, parmaklarını koparmayı ve testisleri burmayı içerir.

Bu nedenle burada meydan okumamız gereken sadece İsrail'in aydınlanmacı bir işgal sürdürdüğü iddiası değil aynı zamanda bir demokrasi olduğu görüntüsüdür. Yönetimi altındaki milyonlarca insana karşı bu tür bir davranış, yalana bu tür bir siyasi hilekârlık katmaktadır. Bununla beraber dünyanın dört bir yanındaki sivil toplumların büyük bir kısmı İsrail'in demokrasi iddiasını reddetse de, bunların siyasi seçkinleri, çeşitli nedenlerle, İsrail'i hala demokratik devletlerin seçkin kulübünün bir üyesi olarak ele almaktadırlar. BDS hareketinin popülerliği, birçok açıdan bu toplumların, hükümetlerinin İsrail'e yönelik siyasaları karşısındaki hayal kırıklığını yansıtır.

Birçok İsrailli için bu karşı savlar en iyi durumda alakasız, en kötü durumda ise kötücüldür. İsrail devleti iyiliksever bir işgalci olduğu görüşüne dört elle sarılır. "Aydınlanmacı işgal" savı, İsrail'deki ortalama Yahudi yurttaşa göre, Filistinliler için işgal altında olmanın çok daha iyi olduğunu ve bunların şiddet kullanmak bir yana işgale direnmek için hiçbir nedenlerinin olmadığını ileri sürer. İsrail'in yurtdışından eleştirel olmayan bir destekçisiyseniz, bu savları siz de kabul edersiniz.

Ancak İsrail toplumunun bazı kesimleri, buradaki iddiaların bazılarının geçerliliğini kabul eder. 1990'larda, farklı görüşlere sahip, kayda değer sayıdaki Yahudi akademisyen, gazeteci ve sanatçı, İsrail'in bir demokrasi olarak tanımlanması konusundaki şüphelerini dile getirdi. Kişinin kendi toplumunun ve devletinin kurucu mitlerine meydan okuması cesaret gerektirir. Bunlardan bazılarının daha sonra bu cesur duruşlarından vazgeçmeleri ve genel çizgiye ayak uydurmaya geri

dönmeleri bundandır. Buna rağmen, geçtiğimiz yüzyılın son on yılı boyunca bir süre için bunlar, demokratik İsrail savına meydan okuyan eserler ürettiler. İsrail'i farklı bir topluluğa -demokratik olmayan uluslar topluluğuna- ait olarak resmettiler. Onlardan biri Ben-Gurion Üniversitesi'nden coğrafyacı Oren Yiftachel, İsrail'i, bir etnokrasi, tüm diğerleri karşısında bir etnik grubun hukuki ve resmi olarak tercih edildiği karma bir etnik devleti yöneten bir rejim olarak betimledi.[21] Diğerleri İsrail'i bir *apartheid* devleti ya da bir yerleşimci sömürgeci devlet olarak etiketleyerek daha da ileri gitti.[22] Kısacası bu eleştirel akademisyenlerin sunduğu betimleme ne olursa olsun, "demokrasi" bunların arasında yer almıyordu.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

•

OSLO MİTOLOJİLERİ

13 Eylül 1993'te İsrail ve Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), Beyaz Saray'ın çimlerinin üzerinde, Başkan Bill Clinton'ın himayesinde, Oslo Antlaşması olarak bilinen, bir İlkeler Bildirgesi [*Declaration of Principles*] imzaladı. FKÖ lideri Yaser Arafat, İsrail Başbakanı İshak Rabin ve İsrail Dışişleri Bakanı Şimon Peres, daha sonraları bu antlaşma için bir Nobel Barış Ödülü aldı. Bu, 1992'de başlamış uzun bir müzakere dönemini sona erdirdi. O yıla dek, İsrail, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin kaderi üzerinde ya da genel olarak Filistin Sorunu hakkında FKÖ'yle doğrudan müzakerelerde bulunmayı reddetmişti. Birbirini izleyen İsrail yönetimleri, Ürdün'le müzakere etmeyi tercih ettiler, ama 1980'lerin ortalarından itibaren, FKÖ temsilcilerinin Ürdün delegasyonuna katılmasına izin verdiler.

FKÖ'yle doğrudan müzakereleri mümkün kılan İsrail konumundaki değişikliğin birçok nedeni vardı. Bunlardan ilki 1992 seçimlerinde İşçi Partisi'nin zaferi (1977'den bu yana ilk kez) ve önceki Likud yönetimlerine göre siyasi bir çözümle daha fazla ilgilenen bir hükümetin oluşturulmasıydı. Yeni hükümet yerel Filistinli liderlerle özerlik konusundaki doğrudan müzakere girişimlerinin, her Filistin kararının Tunus'taki FKÖ karargâhına danışılması dolayısıyla yavaşladığını anladı; bu nedenle doğrudan bir hat daha yararlıydı.

İkinci neden İsrail'in, Birinci Körfez Savaşı'nın ardından bir çözüm üzerinde uzlaşmak için İsrail'i, Filistinlileri ve Arap dünyasının geri kalanını bir araya getiren bir Amerikan girişimi olan Madrid barış girişiminden kaynaklanan kaygılarla ilgiliydi. Başkan George Bush ve Dışişleri Bakanı William Baker 1991'de bu girişime önayak oldular. Her iki siyasetçi de İsrail'in barışa bir engel oluşturduğunu ileri sürdü ve İsrail hükümetine iki devletli çözüme bir şans vermek amacıyla yerleşim inşa etmeye bir son vermeyi kabul etmesi için baskı yaptı. O zamanlar İsrail - Amerikan ilişkileri önceden görülmemiş bir biçimde düşük düzeydeydi.

Yeni İsrail yönetimi FKÖ'nün kendisiyle de doğrudan temas başlattı. 1991 Madrid Konferansı ve onun himayesinde yürütülen barış çabaları muhtemelen, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde İsrail'in geri çekilmesine dayanan bir çözüm bulunması amacıyla gerçekleştirilen ilk Amerikan girişimiydi. İsrailli siyasi seçkinler, bu girişimi daha en başında engellemek istediler. Kendi barış önerilerini başlatmayı tercih ettiler ve Filistinlileri bunu kabul etmeye ikna ettiler. Yaser Arafat da, Gazan lideri Haydar Abd el-Şafi ve Kudüs'ten Faysal el-Hüseyni'nin öncülüğünü yaptığı işgal altındaki topraklardaki yerel liderlerin müzakereleri yöneterek, ona göre kendisinin liderliğini ve popülerliğini tehdit ettikleri için Madrid girişiminden mutsuzdu.

Bu nedenle Tunus'taki FKÖ ve Kudüs'teki İsrail Dışişleri Bakanlığı, Madrid barış girişimleri devam ederken perde arkasından müzakerelere başladı. Oslo merkezli bir Norveç barış enstitüsü olan Fafo'da gönüllü bir arabulucu buldular. Eninde sonunda iki ekip Ağustos 1993'te kamuoyunun önünde bir araya geldiler ve ABD'nin dahil olmasıyla İlkeler Bildirgesi'ni imzaladılar. İlkeler Bildirgesi, Eylül 1993'te Beyaz Saray'ın çimlerinin üzerinde çok sayıda yapmacık davranışla imzalandığında, çatışmanın sonu olarak göklere çıkartıldı.

Oslo süreciyle ilişkili iki mit bulunmaktadır. İlki bunun hakiki bir barış süreci olduğudur; ikincisi ise Yaser Arafat'ın, İsrail'e karşı bir terörist operasyon olarak İkinci İntifada'yı kışkırtarak kasıtlı bir biçimde onun altını oyduğudur.

İlk mit 1992'de her iki tarafın da bir çözüme ulaşma arzusundan doğdu. Ancak, başarısız olduğunda hızla bir suçlama oyununa dönüştü. İsrailli muhafazakârlar Filistin liderliğini suçladılar. Bu varsayımın daha farklı olan liberal Siyonist versiyonu suçu Yaser Arafat'a ve FKÖ liderinin 2004'teki ölümünden sonra yaşanan çıkmaz için de İsrail sağına, özellikle Benjamin Netanyahu'ya attı. Her iki senaryoda da barış süreci, her ne kadar bir başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da, gerçek bir süreç olarak görüldü. Bununla beraber hakikat daha karmaşıktır. Antlaşmanın koşullarını yerine getirmek olanaksızdı. Arafat'ın 1993 Antlaşması'ndaki Filistin taahhütlerine saygı göstermeyi reddettiği iddiasının bir dayanağı yoktur. O yerine getirilmesi olanaksız taahhütleri gerçekleştiremezdi. Örneğin Filistinli yetkililer işgal edilmiş topraklarda İsrail'in güvenlik taşeronu olmaya ve hiçbir direnişin olmamasını sağlamaya çağırıldı. Daha açık bir ifadeyle Arafat'ın, Antlaşma'dan kaynaklanan nihai uzlaşma konusundaki İsrail yorumunu tartışmaksızın kabul etmesi beklendi. İsrailliler bu emrivakiyi [*fait accompli*] FKÖ liderine, Filistin liderinin İsrail Başbakanı Ehud Barak ve ABD Başkanı Bill Clinton'la nihai antlaşmayı müzakere ettiği, 2000 yazındaki Camp David zirvesinde sundu.

Barak, Kudüs yakınlarında bir köyde, Abu Dis'te, bir başkenti olan ve Batı Şeria'nın, büyük Yahudi yerleşim bloklarının olduğu Ürdün Vadisi ve Büyük Kudüs'teki alanlar gibi kısımlarına sahip olmayan silahsızlandırılmış bir Filistin devleti talep etti. Gelecekteki bu devlet bağımsız bir ekonomi ve dış siyasaya sahip olmayacaktı ve sadece eğitim sistemini, vergi toplanmasını, belediyeleri, iç güvenliği yönetmek ve altyapıyı yönetmek gibi belirli iç meselelerde özerk olacaktı. Bu düzenlemenin resmileştirilmesi çatışmanın sonu anlamına gelecek

ve (1948 Filistin mültecilerinin geri dönme hakkı gibi) gelecekteki herhangi bir Filistin talebini sona erdirecekti.

Barış süreci daha başlangıcından itibaren başarısız olmaya mahkûmdu. Oslo başarısızlığını anlamak için, değerlendirme genişletilmeli ve olaylar, Antlaşma boyunca yanıtlanmamış olarak kalan iki ilkeyle ilişkilendirilmelidir. İlkelerden ilki barışın kendine has temeli olarak coğrafi ya da topraksal taksimin önceliğiydi; ikincisi ise Filistin mültecilerinin geri dönme hakkının reddi ve bunların müzakere masasından dışlanmalarıydı. Çatışmanın en iyi çözümünün ülkenin fiziksel olarak bölünmesi olduğu yönündeki öneri ilk olarak, 1937 yılında Britanya Kraliyet Komisyonu'nun Peel Raporu'nun bir parçası olarak ortaya çıktı. O zamanlar Siyonist Hareket, Ürdün'ün "Filistin'in Arap kısımları"nı ilhak etmesini önerdi ama bu fikir Filistinliler tarafından reddedildi.[1] Bu, Kasım 1947 tarihli BM Taksim Kararı'nda ilerlemek için en iyi yol olarak yeniden benimsendi. BM, çözüm bulmaya çalışması için özel bir araştırma komisyonu (UNSCOP) oluşturdu. Komisyonun üyeleri, Filistin hakkında çok az ilgisi ya da bilgisi olan ülkelerden geliyordu. Filistin'i temsil eden örgüt, Arap Yüksek Komitesi ve Arap Birliği UNSCOP'u boykot etti ve onunla işbirliği yapmayı reddetti. Bu, bir çözüm hakkındaki fikirleriyle UNSCOP'u besleyen Siyonist diplomatlar ve liderler tarafından doldurulan bir boşluk bıraktı. Bunlar Filistin'in yüzde 80'i üzerinde bir Yahudi devletinin oluşturulmasını önerdiler; Komisyon bunu yüzde 56'ya indirdi.[2] Mısır ve Ürdün, ikili antlaşmalar karşılığında (bu antlaşmalar 1979'da Mısır'la ve 1994'de Ürdün'le imzalandı) İsrail'in 1948'de Filistin'i ele geçirmesini meşrulaştırmaya isteklilerdi.

Taksim fikri, 1967'den sonra Amerikalılar tarafından yönlendirilen girişimlerde farklı adlar ve atıflarla yeniden gündeme geldi. Bu, ortaya çıkan yeni söylemde, her barış müzakerecisinin kutsal bir formül gibi ele aldığı "barış karşılığında toprak" - İsrail ne kadar çok topraktan geri çekilirse o kadar

çok barış elde edebilir- söyleminde zımni olarak anlaşılıyordu. Günümüzde İsrail'in geri çekilebileceği topraklar, 1948'de ele geçirmediği yüzde 20'nin içindedir. O halde fikir, esas olarak, geride kalan yüzde 20'nin İsrail ve onun barış ortağı olarak meşrulaştıracağı (1980'lerin sonuna dek Ürdünlüler ve o zamandan bu yana Filistinliler) taraflar arasında paylaşılması temelinde barışın inşa edilmesidir.

Bu nedenle şaşırtıcı olmayan bir biçimde bu, Oslo'nun açılış tartışmalarını belirleyen mantığın köşe taşı haline geldi. Ancak, tarihsel olarak taksim her önerildiğinde bunu daha fazla kan dökülmesinin izlediği ve de istenen barışı üretmekte başarısız olduğu kolayca unutuldu. Aslında Filistinli liderler hiçbir zaman taksimi talep etmedi. Bu daima Siyonistlerin ve sonrasında da İsrail'in fikri olagelmiştir. Dahası İsraillilerin gücü arttığı ölçüde talep ettikleri toprak miktarı da büyüdü. Böylece, taksim fikri artan bir küresel destek kazanırken, bu Filistinlilere gitgide başka araçlarla uygulanan saldırgan bir strateji olarak görünmeye başladı. Filistin tarafı sadece alternatif olmaması nedeniyle, müzakere şartları içinde kötünün iyisi olarak bu koşulları kabul etti. El Fetih 1970'lerin başlarında taksimi, kendi başına nihai bir uzlaşma olarak değil tam bağımsızlık için zorunlu bir araç olarak kabul etti.[3]

Yani, gerçekte, aşırı baskı uygulanmaksızın, yerli bir nüfusun kendi vatanının bir yerleşimci nüfusla taksim edilmesine herhangi bir şekilde gönüllü olmasını gerektirecek hiçbir neden bulunmamaktadır. Ve bu nedenle Oslo sürecinin adil ve eşit bir barış arayışı olmadığını, yenilgiye uğratılmış, sömürgeleştirilmiş bir halk tarafından kabul edilen bir ödün olduğunu kabul etmemiz gerekir. Sonuç olarak Filistinliler kendi çıkarlarına karşıt olan ve bizatihi kendi varoluşlarını tehlikeye atan çözümler aramaya zorlanmıştır.

Aynı iddia Oslo'da sunulan "iki devletli çözüm"le ilgili tartışmalar konusunda da ileri sürülebilir. Bu öneri olduğu

şekliyle görülmelidir: Farklı sözcüklerle taksim. Bu senaryoda bile, tartışmanın kavramları farklı görünse de, İsrail sadece ne kadar topraktan ödün vereceğine değil aynı zamanda geride bıraktığı topraklarda ne olacağına da karar verebilecekti. Devlet olma vaadi, dünya ve bazı Filistinliler için ikna edici olmuşsa da, kısa sürede bu vaadin boş olduğu anlaşıldı. Buna rağmen birbiriyle ilişkili bu geri çekilme ve devlet olma kavramları, 1993'de, Oslo'da, barış pazarlığının parçaları olarak başarıyla bir araya getirildi. Yine de Beyaz Saray'ın çimlerinin üzerindeki ortak imzadan sonraki birkaç hafta içinde hakikat apaçık görüldü. Eylül'ün sonuna gelinceye kadar, antlaşmanın muğlak ilkeleri II. Oslo (ya da Taba[4]) Antlaşması olarak adlandırılan hükümler altında, sahadaki yeni jeopolitik gerçekliğe tercüme edilmişti bile. Bu sadece Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin "Yahudi" ve "Filistin" bölgeleri arasında taksim edilmesini değil, aynı zamanda Filistin bölgelerinin tamamının küçük kantonlara ya da Bantustan'lara bölünmesini de içeriyordu. 1995'in barış haritası, birkaç yorumcunun sözleriyle, İsviçre peynirini andıran, ikiye bölünmüş Filistin bölgeleri anlamına geliyordu.[5]

Bu program netlik kazanır kazanmaz, müzakereler hızla geriledi. 2000 yazındaki nihai zirve toplantısından önce, Filistinli eylemciler, akademisyenler ve siyasetçiler destekledikleri sürecin ne İsrail ordusunun işgal edilmiş topraklardan fiili geri çekilmesini ne de gerçek bir devletin oluşturulmasını içerdiğini fark etti. Maskaralık açığa çıkarıldı ve ilerleme durdu. Peşi sıra gelen çaresizlik hissi 2000 sonbaharında ikinci Filistin ayaklanmasının patlak vermesine katkıda bulundu.

Oslo barış süreci, basitçe taksim ilkesine bağlılığı nedeniyle çökmedi. Özgün antlaşmada Filistinlileri en çok rahatsız eden üç konunun -Kudüs'ün kaderi, mülteciler ve Yahudi sömürgeleri- beş yıllık geçiş dönemi başarıyla sonuçlandığında müzakere edileceğine dair bir İsrail vaadi bulunuyordu. Bu geçiş döneminde Filistinliler, İsrail devletine, ordusuna, yerleşim-

cilerine ve yurttaşlarına karşı herhangi bir gerilla ya da terör saldırısını engelleyerek İsrail'in güvenlik taşeronu olarak etkili bir biçimde hizmet edebileceklerini kanıtlamak zorundaydılar. Oslo İlkeler Bildirgesi'nde verilen sözün aksine, ilk beş yıllık aşama sona erdiğinde, Filistinliler için daha önemli sorunların tartışılmasının tasarlandığı ikinci aşama başlamadı. Netanyahu yönetimi Filistinlilerin ("okullardaki kışkırtmalar" ve askerler, yerleşimciler ve yurttaşlara karşı terör saldırılarının zayıf şekilde kınanması dahil) "kötü davranışları" nedeniyle ikinci aşamayı başlatamadığını ileri sürmüştür. Ancak süreç, esas olarak, İsrail Başbakanı İsak Rabin'in, Kasım 1995'te suikasta uğraması nedeniyle yavaşlamıştı. Cinayeti, Netanyahu'nun lideri olduğu Likud Partisi'nin 1996 genel seçimlerindeki zaferi izledi. Yeni başbakanın antlaşmaya açık muhalefeti süreci frenledi. Amerikalılar onu müzakereleri yeniden başlatmaya zorladığında bile ilerleme, Ehud Barak'ın liderliğindeki İşçi Partisi'nin 1999'da iktidara geri dönüşüne kadar aşırı derecede yavaştı. Barak, süreci nihai bir barış antlaşmasıyla tamamlamaya kararlıydı ve bu ani hareketi Clinton yönetimi tarafından tamamen destekleniyordu.

İsrail'in, 2000 yazında Camp David'deki tartışmalar sırasında bildirdiği nihai önerisi, herhangi bir yerleşim yeri dağıtılmaksızın ve mültecilerin geri dönüşüne ilişkin umut vermeksizin, başkenti Abu Dis olan küçük bir Filistin devleti önerdi. Filistinlilerin öneriyi reddetmesinden sonra, İsrail Dışişleri Bakan Yardımcısı Yossi Beilin'in daha makul bir anlaşma önermek için gayrıresmi bir girişimi oldu. Mülteciler sorununda, onların gelecekteki bir Filistin devletine ve simgesel olarak İsrail'e geri dönüşlerini kabul etti. Ama bu gayrıresmi koşullar devlet tarafından hiçbir zaman onaylanmadı. (Filistin belgeleri olarak bilinen, önemli belgelerin sızması sayesinde, müzakerelerin doğası hakkında daha iyi bir kavrayışa sahibiz ve 2001 ila 2007 arasındaki müzakerelerin diğer görünümlerini incelemek isteyen okuyucuların, bu erişilebilir kaynakları

dikkate alması önerilir.[6]) Ve buna rağmen müzakereler çökerken, İsrailli siyasetçilerden ziyade Filistin liderleri, Oslo'nun çökmesine neden olacak şekilde uzlaşmaz olmakla suçlandı. Bu, taraflara ve taksim olasılığının ne kadar ciddiye alındığına zarar verdi.

Filistinlilerin geri dönüş hakkının gündemden dışlanması, Oslo Antlaşması'nın bir barış süreci olarak yetersiz olmasının ikinci nedenidir. Taksim ilkesi "Filistin"i Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ne indirgerken, mülteci sorununun ve İsrail içindeki Filistinli azınlığın dışlanması da "Filistin halkı"nı demografik olarak Filistin ulusunun yarısından azına indirgedi. Mülteci sorununa bu ilgisizlik yeni değildi. Manda Dönemi Filistini'nde barış çabalarının başlangıcından itibaren, mülteciler bir baskı ve ihmal kampanyasına maruz kaldılar. 1948 sonrası Filistini üzerine ilk barış konferansı olan 1949 Nisanı'ndaki Lozan [Lausanne] toplantısından bu yana, mülteci sorunu barış gündeminden çıkartıldı ve "Filistin Çatışması" kavramıyla bağı koparıldı. İsrail bu konferansa sadece bu, BM'ye[7] tam üye olarak kabul edilmesinin ön şartı olduğu için katıldı. BM ayrıca İsrail'in, Filistinli mültecilerin evlerine geri dönüşünü ya da bunlara tazminat ödenmesini koşulsuz olarak kabul etme çağrısında bulunan 194 Sayılı Karar'ın koşullarını kabul edeceği Mayıs Protokolü olarak adlandırılan bir protokolü imzalamasını da talep etti. Mayıs 1949'da protokolün imzalanmasından bir gün sonra İsrail BM'ye kabul edildi ve hemen protokole taahhüdünü geri çekti.

Haziran 1967 Savaşı'ndan sonra, bütün dünya, Filistin'deki çatışmanın bu savaşla başladığına ve bunun esas olarak Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin geleceği üzerinde bir mücadele olduğuna dair İsrail iddiasını kabul etti. Bazı Arap rejimleri de, mülteciler konusunu bir sorun olarak görmeyi bırakarak bu inancı kabul etti. Ancak mülteci kampları kısa sürede yoğun siyasal, toplumsal ve kültürel etkinliklerin alanları haline geldi.

Örneğin, Filistin ulusal hareketinin yeniden doğması burada gerçekleşti. Sadece BM, bazı kararlarında, uluslararası toplumun, Filistinli mültecilerin tam ve koşulsuz geri dönüşünü güvence altına alma yükümlülüğünden söz etmeye devam etti -Bu taahhüt ilk kez 1948'deki 194 Sayılı Karar ile gerçekleştirilmişti. Günümüzde bile BM "Filistinli Mültecilerin Devredilemez Hakları İçin Komite" adında bir organı hala içerir ama bu komitenin barış süreci üzerinde çok az etkisi olmuştur.

Oslo Antlaşması da farklı değildi. Bu belgede mülteci sorunu alt maddelerin ardına gizlenmiş ve sözcük kalabalığı içinde neredeyse görünmez hale gelmiştir. Antlaşmanın Filistinli tarafları muhtemelen kasıttan ziyade ihmal nedeniyle bu muğlaklığa katkıda bulunmuşlardı, ama sonuç aynıydı. Mülteci sorunu - Filistin çatışmasının kalbi, nerede olurlarsa olsun tüm Filistinliler ve Filistin davasına sempati duyan herkes tarafından kabul edilen bir hakikat- Oslo belgelerinde marjinalleştirildi. Buna karşılık olarak sorun, 1967 mültecilerine, Haziran Savaşı'nda sürgün edilen ya da topraklarını terk eden Filistinlilere odaklanması istenen, kısa ömürlü, çok taraflı bir gruba devredildi. Aslında Oslo Antlaşması, 1991 Madrid Barış Süreci'nden doğan, BM Genel Kurulu'nun 194 Sayılı Kararı temelinde mülteci sorununu tartışacak çok taraflı bir grup oluşturmaya yönelik, gelişimini tamamlamamış bir girişimin yerini aldı. Grup, 1994 yılı boyunca, geri dönüş hakkını bir mit olarak gören Kanadalılar tarafından yönetildi ve ardından yok oldu. Her hâlükârda herhangi bir resmi duyuru olmaksızın grup toplanmaya son verdi ve (300.000'den fazla olan) 1967 mültecilerinin kaderi bile kendi haline bırakıldı.[8]

Antlaşmanın 1993 sonrasında uygulanması durumu sadece kötüleştirdi. Antlaşmanın şartları, Filistinli liderlerin geri dönüş hakkını terk etmesini gerektirdi. Bu nedenle "Filistin varlığı"nın kantonlaştırılmasından ve bir Bantustan'a dönüştürülmesinden ancak beş yıl sonra, Filistin liderliğine, Filistin sorununun kalıcı çözümü üzerindeki müzakerelerin

bir parçası olarak mülteci sorununu ele alma isteklerini ifade etmeleri için izin verildi. Buna rağmen İsrail devleti tartışma koşullarını tanımlamaya muktedirdi ve bir tarafta "mülteci sorunu"nun Filistinlilerin meşru bir yakınması olarak sunulmasını, diğer tarafta ise Filistinlilerin bir provokasyonu olarak betimleyebildiği "geri dönüş hakkı" talebini birbirinden ayırmayı seçti.

2000'deki Camp David zirvesindeki antlaşmayı kurtarmak için başvurulan son girişimde de mülteci sorunu daha iyi bir sonuca varmadı. Ocak 2000'de Barak yönetimi, Amerikalı müzakereciler tarafından onaylanmış, müzakerelerin parametrelerini tanımlayan bir belge sundu. Bu İsrail'in bir diktasıydı ve zirve yazın toplanıncaya kadar Filistinliler bir karşı öneri üretemedi. Nihai "müzakereler", özünde İsrailli ve Amerikalıların, diğer şeylerin yanı sıra, Filistinlilerin geri dönüş hakkının da mutlak ve kategorik reddini içeren belgeyi Filistinlilere kabul ettirmeyi hedefleyen ortak bir girişimiydi. Müzakereler Filistin Otoritesi'nin denetimdeki topraklara geri dönmesine izin verilecek mülteci sayısını tartışmaya açık bıraktı. Oysa tüm taraflar, bu kalabalık alanların daha fazla insanı soğuramayacağının ve İsrail ile Filistin'in geri kalanında mülteciler için fazlasıyla yer olduğunun farkındaydı. Tartışmanın bu kısmı gerçek bir çözüm sunmaksızın herhangi bir eleştiriyi susturmak için devreye sokulmuş anlamsız bir jestti.

Bu nedenle 1990'ların barış sürecinin barışla ilgisi yoktu. Taksim üzerindeki ısrar ve mülteci sorunun gündemden dışlanması, en iyi durumda, Oslo barış sürecini, askerî bir yeniden sevk ve İsrail'in Batı Şeria ve Gazze Şeridi üzerindeki denetiminin yeniden düzenlenmesi haline getirdi. En kötü durumdaysa süreç, işgal edilmiş topraklardaki Filistinlilerin yaşamlarını, öncekine göre çok daha kötü kılan yeni bir denetim sistemini başlattı.

---

* Editör Notu: Bantustan, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Namibya'da bulunan Bantu kökenli siyahi Afrikalıların yaşadığı toplam 20 kabile bölgesine verilen isimdir.

1995'ten sonra, barış getirmekten ziyade Filistin toplumunun hayatını harap eden bir unsur olarak Oslo Antlaşması'nın etkisi, acı verici bir biçimde netleşti. Rabin'e yönelik suikasttan ve 1996'da Netanyahu'nun seçilmesinden sonra antlaşma sahadaki gerçeklikle ilgisi olmayan bir barış söylemi haline geldi. Görüşmelerin sürdüğü dönem boyunca -1996 ila 1999 yılları arasında- daha fazla yerleşim yeri inşa edildi ve Filistinlilere daha fazla kolektif cezalandırma uygulandı. 1999'da iki devletli çözüme inanmış olsanız bile, Batı Şeria'da ya da Gazze Şeridi'nde gerçekleştirilecek bir gezi, İsrail'in sahada tersine çevrilemez olgular yarattığını yazan İsrailli akademisyen Meron Benvenisti'nin sözlerine sizi ikna edebilirdi: "İki devletli çözüm İsrail tarafından öldürüldü."[9] Oslo süreci hakiki bir barış süreci olmadığından, Filistinlilerin bu süreçte yer alması ve buna devam etmekteki isteksizlikleri, onların sözde uzlaşmazlıklarının ve şiddete yatkın siyasi kültürlerinin bir işareti değil, işgal edilmiş topraklar üzerindeki İsrail denetimini sertleştiren ve derinleştiren diplomatik bir maskaralığa verilen doğal bir yanıttı.

O halde bu Oslo süreciyle ilişkili ikinci mite götürür: Arafat'ın uzlaşmazlığının 2000'deki Camp David Zirvesi'nin başarısızlığını sağladığı miti. Burada yanıtlanması gereken iki soru vardır. İlk olarak 2000 yazında Camp David'de ne oldu ve zirvenin başarısızlığından kim sorumluydu? İkinci olarak İkinci İntifada'nın şiddetinden kim sorumluydu? Bu iki soru, Arafat'ın, Camp David'e barış sürecini yerle bir etmek için gelen ve Filistin'e yeni bir İntifada başlatmaya kararlı bir biçimde geri dönen bir savaş çığırtkanı olduğuna dair yaygın kanıyla doğrudan bağlantı kurmamıza yardım edecektir.

Bu sorulara yanıt vermeden önce, Arafat'ın Camp David'e gittiği günlerde işgal edilmiş topraklardaki gerçekliği hatırlamamız gerekir. Buradaki esas savım, Arafat Camp David'e bu gerçekliği değiştirmek için gelirken, İsraillilerin ve Amerikalıların onu sürdürmek için geldikleridir. Oslo süreci işgal

edilmiş toprakları bir felaket coğrafyasına dönüştürdü. Bu da, antlaşmadan sonra Filistinlilerin yaşam kalitesinin, öncekine göre çok daha kötü olduğu anlamına gelmektedir. Daha 1994'te Rabin yönetimi, Arafat'ı, antlaşmanın sahada nasıl uygulanacağına dair kendi yorumunu kabul etmeye zorlamıştı. Batı Şeria kötü şöhretli A, B ve C alanlarına bölündü. Alan C doğrudan İsrail tarafından denetleniyor ve Batı Şeria'nın yarısından oluşuyordu. Bu alanlar arasında ve içinde hareket neredeyse olanaksız hale geldi ve Batı Şeria, Gazze Şeridi'nden koparıldı. Gazze Şeridi de, Filistinliler ile su kaynaklarının büyük bir çoğunluğunu devralan ve dikenli tellerle kuşatılmış, yüksek güvenlikli sitelerde yaşayan Yahudi yerleşimciler arasında bölündü. Bu nedenle bu sözde barış sürecinin nihai sonucu Filistinlilerin yaşam kalitesinin bozulmasıydı.

2000 yazında Camp David'e vardığında Arafat'ın karşı karşıya bulunduğu gerçek buydu. Ondan, iki devletli çözüm fikrini, en iyi durumda Filistinlilere iki küçük Bantusta veren ve en kötü durumda ise İsrail'in daha fazla toprağı ilhak etmesine izin veren bir düzenlemeye dönüştüren sahadaki tersine çevrilemez gerçeği nihai bir çözüm olarak imzalaması isteniyordu. Antlaşma, onu, Filistinlilerin gelecekteki herhangi bir talebinden ya da Filistinlilerin ıstırap çektikleri gündelik zorluklardan bazılarını hafifletmenin bir yolunu teklif etmekten de vazgeçmeye zorlayacaktı.

Camp David'de ne olduğuna dair, Dışişleri Bakanlığı'ndan Hussein Agha ve Robert Malley tarafından hazırlanmış, otantik ve güvenilir bir rapora sahibiz.[10] *New York Review of Books*'da yayınlanan bu ayrıntılı rapor, İsrail'in, Arafat'ın zirveyi mahvettiği iddiasını reddederek başlıyor. Makale, Arafat'ın, Oslo'dan beri esas sorununun, işgal edilmiş topraklardaki Filistinlilerin yaşamının sadece kötüye gitmesi olduğunu ortaya koyuyor. Oldukça mantıklı bir biçimde, bu iki Amerikalı memura göre, Arafat, "çatışmayı nihai olarak sonlandırmak için" iki haftada acele etmek yerine, İsrail'in, Filistinlilerin

barış sürecinin faydalı olacağına dair inançlarını tazeleyecek belirli önlemleri kabul etmesi gerektiğini söyledi. İki haftalık dönem rastlantısal olarak İsrail'in talebi değil, kendi mirasını düşünen Bill Clinton'ın üzerinde ısrar ettiği aptalca bir zaman aralığıydı.

Arafat'ın, potansiyel tartışma alanları olarak işaretini verdiği ve kabul edilseydi sahadaki gerçekliği iyileştirebilecek olan iki temel önerisi bulunuyordu. Birincisi, Oslo sonrasında hızlanan Batı Şeria'daki yoğun sömürgeleştirmenin azaltılmasıydı. İkincisi ise, seyahat etmenin aşırı kısıtlanmasıyla, sık sık kolektif cezalandırmalarla, yargılanmaksızın tutuklamalarla ve denetim noktalarındaki sürekli aşağılamalarla dışa vurulan normal Filistin yaşamının günlük gaddarlığına bir son verilmesiydi. Tüm bu uygulamalar İsrail ordusu ya da (toprakları yöneten organ olan) sivil yönetimin yerel nüfusla temas ettiği her alanda meydana geldi

Amerikalı görevlilerin ifadesine göre Barak, İsrail'in Yahudi sömürgelerine ya da Filistinlilerin gündelik istismarına yönelik siyasasını değiştirmeyi reddetti ve Arafat'a başka seçenek bırakmayan sert bir tutum aldı. Barak nihai çözüm olarak ne önerirse önersin, sahadaki gerçeklikte acil değişiklikler vaat edemediği sürece bunların pek bir anlamı yoktu. Öngörülebilir bir biçimde Arafat, İsrail ve müttefikleri tarafından, Camp David'den döner dönmez İkinci İntifada'yı kışkırtan bir savaş çığırtkanı olmakla suçlandı. Buradaki mit, İkinci İntifada'nın Yaser Arafat tarafından desteklenen ve hatta muhtemelen onun tarafından tasarlanan terörist bir saldırı olduğuydu. Hakikat ise, bunun Ariel Şaron'un kışkırtıcı eylemleriyle harmanlanan Oslo'daki ihanetler karşısındaki tatminsizliğin kitlesel bir sergilenişi olduğuydu. Eylül 2000'de muhalefetin lideri olarak Şaron, devasa bir güvenlik ve medya varlığıyla birlikte, Harem-i Şerif'i ziyaret ettiğinde bir protesto patlamasının fitilini ateşledi.

Filistinlilerin başlangıçtaki öfkesi, İsrail tarafından acımasız güç kullanılarak ezilen şiddet içermeyen gösterilerle dışa vuruldu. Bu hissiz baskı daha çaresiz bir yanıta -bölgenin en güçlü askeri gücü karşısında son çare olarak beliren intihar bombacıları- neden oldu. İsrailli gazete muhabirleri, -İsrail ordusu tarafından ezilen şiddet içermeyen bir hareket olarak- İntifada'nın başlangıç aşamasında, haberlerinin editörleri tarafından, hükümetin anlatısıyla uyumlu hale getirmek için, nasıl örtbas edildiğine dair çarpıcı kanıtlar sunmuşlardır. Bunlardan biri, İsrail'deki belli başlı günlük gazetelerden biri olan *Yeidot Ahronoth*'in yardımcı editörü olup İkinci İntifada'nın ilk günlerinde İsrail medyası tarafından üretilen yanlış bilgiler hakkında bir kitap yazdı.[11] İsrailli propagandacılar Filistinlilerin davranışlarının sadece, İsrailli deneyimli, süper-diplomat, Abba Eban'nın ünlü sözlerini doğruladığını ileri sürdüler: *Filistinliler barışı ıskalama fırsatını asla ıskalamaz.*

Günümüzde İsrail'in gözü dünmüş tepkisini neyin tetiklediğine dair daha iyi bir kavrayışa sahibiz. Deneyimli iki İsrailli gazeteci Ofer Shelah ve Raviv Drucker, *Boomerang* adlı kitaplarında, İsrail genelkurmay başkanı ve savunma bakanlığından stratejistlerle söyleşilerde bulunarak bize içeriden, bunların sorun hakkındaki düşünüş biçimlerinin bilgisini sağladılar.[12] Onların vardığı sonuç, 2000 yazında, İsrail ordusunun, Lübnan'da Hizbullah karşısındaki aşağılayıcı yenilgisinden sonra hayal kırıklığına uğramış olduğuydu. Bu yenilginin orduyu zayıf gösterdiğinden korkuluyor ve bu nedenle bir güç gösterisi yapmak gerekiyordu. İşgal edilmiş topraklardaki tahakkümlerinin yeniden tasdik edilmesi, "yenilmez" İsrail ordusunun ihtiyaç duyduğu türden katışıksız bir gücün sergilenişiydi. Orduya tüm gücüyle yanıt vermesi emredildi ve o da öyle yaptı. İsrail, Nisan 2002'de Netanya'nın deniz kıyısındaki bir tatil beldesinde bulunan otele yönelik (30 kişinin öldüğü) bir terör saldırısına misilleme yaptığında, ordu yoğun nüfuslu Filistin kentlerini ve Batı Şeria'daki mülteci kampları-

nı bombalamak için ilk kez savaş uçaklarını kullandı. Saldırıyı gerçekleştiren bireylerin peşine düşmek yerine, en ölümcül silahlar masum insanların üzerinde kullanıldı.

Camp David'deki başarısızlıktan sonra İsrail ve ABD'nin oynadığı suçlama oyunundaki bir başka yaygın gönderme, hakikat anında savaş çığırtkanlıklarını dışa vurabilecek Filistinli liderlerle ilgili kronik bir sorunun olduğunu kamuoyuna hatırlatmaktı. "Filistin tarafında konuşacak kimsenin olmadığı" iddiası, İsrail, Avrupa ve Birleşik Devletler'deki uzmanların ve yorumcuların ortak değerlendirmesi olarak bu dönemde yeniden su yüzüne çıktı. Bu tür iddialar bilhassa alaycıydı. İsrail yönetimi ve ordusu -Filistinlilerin rızasıyla işgali sonsuza dek uzatma anlamına gelen- Oslo'nun kendi versiyonlarını zor kullanarak dayatmaya çalıştı ve Arafat, güçten düşmüş halde bile, bunu kabul edemezdi. O ve halklarını uzlaşmaya yönlendirebilecek birçok lider İsrailliler tarafından hedef alındı ve birçoğu, olasılıkla Arafat'ın kendisi de, suikasta uğradı. Ilımlılar dahil, Filistinli liderlerin hedef alınarak öldürülmesi çatışmada yeni bir olgu değildi. İsrail, bu siyasaya 1972'de, halkına uzlaşma konusunda öncülük edebilecek bir şair ve yazar olan Gassan Kanafani'nin suikastıyla başladı. Seküler ve solcu bir eylemci olarak onun hedef alınması gerçeği, İsrail'in daha sonraları barış ortakları olarak orada olmamalarından "pişmanlık" duyduğu Filistinlilerin öldürülmesinde oynadığı rolün simgesidir.

Mayıs 2001'de, Başkan George W. Bush, Ortadoğu özel temsilcisi olarak Senatör Robert Mitchell'i atadı. Mitchell, İkinci İntifada'nın nedenleri hakkında, "Filistin Otoritesi'nin ilk fırsatta bir şiddet seferberliği başlatmak için kasıtlı bir planının olduğu; ya da [İsrail Yönetimi'nin] ölümcül güçle yanıt vermek için kasıtlı bir planının olduğu sonucuna varmak için hiçbir kanıt"larının olmadığına karar verdiği bir rapor hazırladı.[13] Diğer yandan, El Aksa Camii'ni ve İslam'ın kutsal yerlerini ziyaret ederek ve buraların kutsallığını ihlal ederek kargaşayı kışkırttığı için Ariel Şaron'u suçladı.

Kısacası, güçten düşmüş Arafat bile, İsrail'in 2000'deki Oslo yorumunun, olağan Filistin yaşamının sonu ve Filistinlilerin gelecekte daha fazla ıstıraba mahkûm edilmesi anlamına geldiğini fark etti. Bu senaryo onun gözünde sadece ahlaki olarak yanlış değildi aynı zamanda, bunun, İsrail'e karşı silahlı mücadeleyi Filistin'in kurtuluşunun tek yolu olarak görenlerin elini güçlendirdiğinin de farkındaydı. İsrail istediği anda İkinci İntifada'yı durdurabilirdi ama ordunun bir "başarı" gösterisine gereksinimi vardı; ancak 2002'deki "Savunma Kalkanı" adlı barbarca operasyon ve meşum "apartheid duvarı"nın inşası aracılığıyla bu elde edildiğinde, ayaklanmayı bastırmakta geçici olarak başarılı oldular.

DOKUZUNCU BÖLÜM

•

GAZZE MİTOLOJİLERİ

Uluslararası kamuoyunda Filistin sorunu Gazze Şeridi'yle yakından ilişkilidir. Gazze Şeridi'ne 2006'daki ilk İsrail saldırısından bu yana ve orada yaşayan 1,8 milyon Filistinlinin 2014'teki bombardımanına dek, bölgenin bu kısmı Filistin sorununu dünya için etraflıca özetlemiştir. Bu bölümde Gazze'de süregiden şiddetin nedenleri konusunda kamuoyunu yanlış yönlendiren ve dünyanın en yoğun bir biçimde nüfuslandırılmış toprak parçasına sıkışmış insanların sefaletine son vermek isteyen herhangi birinin hissettiği çaresizliği açıklayan üç miti sunacağım.

İlk mit Gazze Şeridi sahasındaki esas aktörlerden birine atıfta bulunur: Hamas Hareketi. Adı Arapça "İslami Direniş Hareketi"nin kısaltmasıdır ve *hamas* sözcüğü de gerçekte "heves" anlamına gelir. Hamas, 1980'lerin ikinci yarısında, Mısır'daki İslami köktenci hareket olan Müslüman Kardeşler'in yerel bir kolundan türemiştir.

Hamas hayırseverlik ve eğitim örgütü olarak başladı ama 1987'deki Birinci İntifada sırasında siyasi bir harekete dönüştü. Sonraki yıl sadece siyasal İslamcı dogmaların Filistin'i özgürleştirebileceğini iddia eden bir beyanname yayınladı. Bu dogmaların nasıl uygulanacağı ya da aslında ne anlama geldikleri hiçbir zaman tam olarak açıklanmadı ya da savunulmadı. Ha-

mas başlangıcından günümüze kadar, Batı'ya, İsrail'e, Filistin Otoritesi'ne (FO) ve Mısır'a karşı var olma mücadelesi verdi.

Hamas, 1980'lerin sonlarında ortaya çıktığında, Gazze Şeridi'ndeki esas rakibi, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) kurucusu ve hareketin içindeki esas örgüt olan Fetih Hareketi'ydi. Fetih Hareketi, Oslo Antlaşmasını müzakere ettiğinde ve Filistin Otoritesi'ni kurduğunda (bundan dolayı FKÖ'nün başkanı aynı zamanda Filistin Otoritesi'nin başkanı ve Fetih'in lideridir) Filistin halkı arasındaki desteğinin bir kısmını yitirdi. Fetih, 1950'lerin ve 1960'ların Üçüncü Dünya kurtuluş ideolojilerinden esinlenmiş güçlü sol kanat unsurlar taşıyan seküler bir ulusal harekettir ve hâlâ özünde, Filistin'de, herkes için demokratik ve seküler bir devletin kurulması düşüncesine bağlıdır. Bununla beraber stratejik olarak Fetih kendisini 1970'lerden bu yana iki devletli çözüme adamıştır. Kendi adına Hamas, İsrail'e tüm işgal edilmiş topraklardan tamamen geri çekilme izni vermeye ve herhangi bir gelecek çözümü tartışmadan önce geri çekilmeyi izleyen on yıllık bir ateşkesi sürdürmeye isteklidir.

Hamas, Fetih'in Oslo yanlısı siyasasına, toplumsal ve iktisadi refaha önem vermemesine ve işgali sonlandırmak konusundaki temel başarısızlığına meydan okudu. Bu meydan okuma, 2000'li yılların ortalarında Hamas, bir siyasi parti olarak yerel ve genel seçimlere katılmaya karar verdiğinde daha önemli hale geldi. Hamas'ın, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki popülerliği, üyelerinin canlı bomba olmaya ya da en azından işgale karşı direnişte daha etkin bir rol üstlenmeye istekli olduğu, 2000'deki İkinci İntifada sırasında oynadığı önemli rol sayesinde artmıştı. (İntifada sırasında Fetih'in genç üyelerinin de aynı direnişi ve adanmışlığı sergilediğine işaret edilmelidir ve onların ikonik liderlerinden Marwan Barghouti, ayaklanmadaki rolü nedeniyle, hala İsrail'deki bir cezaevindedir.)

Yaser Arafat'ın Kasım 2004'teki ölümü liderlikte siyasi bir boşluk oluşturdu ve Filistin Otoritesi, kendi anayasasına göre,

başkanlık seçimi düzenlemek zorunda kaldı. Hamas, bu seçimleri, Oslo süreciyle çok yakından ve demokrasi ile çok az bağlantılı olacaklarını iddia ederek boykot etti. Ancak aynı yıl, 2005 yılındaki belediye seçimlerine katıldı ve işgal edilmiş topraklardaki belediyelerin üçte birinden fazlasının denetimini ele geçirerek bir seçim başarısı yakaladı. Hamas 2006'daki parlamento -Filistin Otoritesi'nin yasama meclisi- seçimlerinde daha da başarılı oldu. Mecliste rahat bir çoğunluk ve böylece de hükümeti kurma hakkını kazandı -hem Fetih hem de İsrail ile çatışmadan önce, kısa bir süreliğine hükümeti de kurdu. Ardından gelen mücadelede Batı Şeria'daki resmi siyasi iktidardan dışlandı ama Gazze Şeridi'ni ele geçirdi. Hamas'ın Oslo Antlaşması'nı kabul etmekteki isteksizliği, İsrail'i tanımayı reddetmesi ve silahlı mücadeleye adanmışlığı, burada inceleyeceğim ilk mitin arka planını oluşturur. Hamas hem medyada hem de yasama organında bir terörist örgüt olarak damgalandı. Ben onun bir kurtuluş hareketi ve bu açıdan da meşru bir hareket olduğunu ileri süreceğim.

İncelediğim ikinci mit, Hamas'ı sadece 2006 seçimlerini kazanmaya değil, aynı yıl Fetih'i zorla yerinden etmeye muktedir kılan İsrail'in Gazze Şeridi'nde bir boşluk oluşturma kararıyla ilgilidir. Bu karar, 2005 yılında İsrail'in, yaklaşık kırk yıllık işgalden sonra, tek taraflı olarak Gazze'den çekilmesiydi. İkinci mit, bu geri çekilmenin, düşmanlık ve şiddetle karşılık verilen bir barış ya da uzlaşma jesti olduğudur. Bu bölümde olduğu gibi, İsrail'in kararının kökenlerini tartışmak ve o zamandan bu yana bunun Gazze üzerindeki etkisine yakından bakmak hayati önemdedir. Aslında bu kararın, İsrail'in Batı Şeria üzerindeki nüfuzunu arttırmayı ve Gazze Şeridi'ni, dışarıdan korunabilen ve gözetlenebilen devasa bir cezaevine çevirmeyi amaçlayan bir stratejinin parçası olduğunu ileri sürüyorum. İsrail Gazze'den sadece ordusunu ve gizli servisini geri çekmekle kalmadı, aynı zamanda çok sıkıntılı bir süreç içinde, 1969'dan beri yönetimin oraya gönderdiği binlerce Yahudi

yerleşimciyi de geri çekti. Bu nedenle bu kararı barışçıl bir jest olarak görmenin bir mit olduğunu ileri süreceğim. Bu daha ziyade, İsrail'in Hamas'ın zaferine, Gazze nüfusu için feci sonuçlarıyla sert bir biçimde yanıt vermeyi mümkün kılan güçlerin stratejik bir konuşlandırılmasıydı. Ve gerçekten de, ele alacağım üçüncü mit, İsrail'in, 2006'dan sonraki eylemlerinin, teröre karşı bir nefsi müdafaa savaşının bir parçası olduğu iddiasıdır. Bunu, başka yerlerde yaptığım gibi, Gazze halkının kademeli bir soykırımı olarak adlandırmayı göze alacağım.

Hamas Terörist Bir Örgüttür

Hamas'ın 2006 genel seçimlerindeki zaferi; İsrail'de bir İslamofobik tepki dalgasını tetikledi. Bu andan itibaren, Filistinlilerin iğrenç "Araplar" olarak şeytanileştirilmesi, yeni "fanatik Müslümanlar" etiketiyle zenginleştirildi. Nefret diline, işgal edilmiş topraklardaki durumu, zaten kasvetli ve acımasız olan halinin ötesine taşıyan, Filistin karşıtı, saldırgan yeni siyasalar eşlik etti.

Geçmişte İsrail'de başka İslamofobik patlamalar da olmuştu. İlki az sayıda Filistinli işçinin - 150.000 kişilik bir topluluktan kırk kişi- Yahudi işverenlerine ve yoldan geçenlere karşı bıçaklama olaylarına karıştığı 1980'lerin sonundaydı. Saldırılardan hemen sonra İsrailli akademisyenler, gazeteciler ve siyasetçiler, bıçaklama olaylarını, işgale ya da onun sınırlarında gelişmiş olan köleliği andıran emek piyasasına hiçbir atıfta bulunmaksızın, İslam'la -fark gözetmeksizin din ve kültürle- ilişkilendirdiler.[1] İslamofobinin daha şiddetli bir dalgası, Ekim 2000'de İkinci İntifada sırasında patlak verdi. Silahlı ayaklanma esas olarak İslami gruplar -özellikle canlı bombalar- tarafından gerçekleştirildiğinden, İslami siyasi seçkinler ve medya için "İslam"ı birçok İsraillinin gözünde şeytanileştirmek daha kolaydı.[2] Üçüncü dalga ise 2006'da, Hamas'ın Filistin parlamento seçimlerindeki zaferinden hemen önce başladı. Önceki

iki dalganın karakteristik özellikleri bunda da belirgindi. En çarpıcı özellik, İslami olan her şeyi şiddet, terör ve gaddarlıkla ilişkilendiren indirgemeci görüştü.

The Idea of Israel [*İsrail Fikri*][3] kitabımda da gösterdiğim üzere, 1948 ve 1982 yılları arasında Filistinliler, Nazilerle yapılan karşılaştırmalarla şeytanileştirildi.[4] Filistinlilerin "Nazileştirilmesi"nin sürecinin aynısı, günümüzde genel olarak İslam'a ve özel olarak onun adına hareket eden eylemcilere uygulanmaktadır. Bu, Hamas ve onun kardeş örgütü İslami Cihad, askerî, gerilla ve terör etkinliklerine karıştığı sürece devam etti. Aslında aşırılıkçı retorik, Filistin'deki siyasal İslam'ın zengin geçmişinin yanı sıra, Hamas'ın kurulmasından itibaren üstlendiği geniş kapsamlı toplumsal ve kültürel etkinlikleri de silip attı.

Daha tarafsız bir çözümleme, Hamas'ın acımasız ve çılgın bir fanatikler grubu olarak şeytanileştirilmiş imgesinin ne kadar zorlama olduğunu gösterir.[5] Hareket, siyasi İslam içindeki diğer hareketler gibi, işgalin katı gerçekliklerine karşı karmaşık bir yerel tepkiyi ve seküler ve sosyalist Filistin güçleri tarafından geçmişte sunulan yönünü yitirmiş yollara bir cevabı yansıtır. Bu durumun daha ilişkili bir değerlendirmesine sahip olanlar, İsrailli, Amerikalı ve Avrupalı yönetimlerin aksine, Hamas'ın 2006 seçimlerindeki zaferine daha hazırlıklıydı. Seçim sonuçlarına herkesten daha fazla hazırlıksız yakalananların, İsrailli siyasetçiler ve istihbarat şefleri bir yana, alimler ve oryantalistler olması ironiktir.

İsrail'deki İslam'ın büyük uzmanlarını özellikle hayrete düşüren şey zaferin demokratik doğasıydı. Onların kolektif okumalarında, fanatik Müslümanlar ne demokratik ne de popüler olabilirdi. Bu aynı uzmanlar geçmişin de benzer bir yanlış kavrayışını sergilediler. İran ve Arap dünyasında siyasal İslam'ın yükselişinden bu yana, İsrail'deki uzmanlar topluluğu, sanki olanaksız olan gözlerinin önünde seriliyormuş gibi davrandılar. Yanlış anlamalar ve bu nedenle yanlış öngörüler,

uzun bir süre boyunca Filistinlilere, özellikle Filistin içindeki siyasal İslamcı güçlere ilişkin, İsrailli değerlendirmelerini karakterize etti. İlk Rabin hükümeti, 1976'da Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde yerel seçimlerin gerçekleştirilmesine izin verdi. Onlar, yanlış bir biçimde, Batı Şeria'da Ürdün yanlısı eski siyasetçilerin ve Gazze Şeridi'nde Mısır yanlısı olanların seçileceğini hesapladılar. Seçmenler ezici bir biçimde FKÖ adaylarına oy verdiler.[6] Bu İsraillileri şaşırttı ama aslında şaşırtmamalıydı. Her şey bir yana, FKÖ'nün gücünün ve popülerliğinin genişlemesi, İsrail'in, ister mülteci kamplarında isterse de işgal edilmiş topraklarda olsun, Filistin toplumundaki seküler ve sosyalist hareketleri, tamamen ortadan kaldırmaya değilse bile, sınırlandırmaya yönelik tasarlanmış çabalarına paralel ilerledi. Gerçekten de, Hamas, İsrail'in, seküler Fetih Hareketi'nin yerel nüfus üzerindeki nüfuzunu dengelemek için, Gazze'de İslami bir eğitim altyapısının inşasını cesaretlendirme siyasası sayesinde, sahada önemli bir oyuncu haline geldi.

Hamas'ın 1980'lerin sonunda güç kazanmaya başladığı ve işgal edilmiş topraklarda din işlerinden sorumlu olduğu sıralarda Gazze Şeridi'nde görev yapan Avner Cohen, 2009'da *Wall Street Journal*'a, "Hamas'ın, ne yazık ki, İsrail'in eseri" olduğunu söyledi.[7] Cohen, İsrail'in, Hamas'ın 1987'de içinden çıktığı, Şeyh Ahmed Yassin tarafından 1979'da hayırseverlik örgütü olarak kurulan al-Mujama al-Islamiya'nın ("İslami Toplum"un) güçlü bir siyasi hareket olmasına nasıl yardım ettiğini açıkladı. Kötürüm, yarı kör bir İslamcı din adamı olan Şeyh Yassin, Hamas'ı kurdu ve 2004 yılında suikaste uğrayana kadar onun dini lideriydi.

İsrail tarafından Şeyh Yassin'e, bir yardım önerilerek ve genişlemesine izin verme sözü verilerek yaklaşıldı. İsrailliler, hayırseverlik ve eğitim çalışmaları aracılığıyla bu karizmatik liderin, seküler Fetih'in gücünü Gazze Şeridi ve ötesinde dengeleyebileceğini umdular. 1970'lerin sonlarında ABD ve Britanya gibi İsrail'in de, (günümüzde yokluklarına ağıt yakılan)

seküler ulusal hareketleri Batı'nın en kötü düşmanı olarak gördüğü belirtilmeye değerdir.

İsrailli gazeteci Shlomi Eldar, *To Know the Hamas* kitabında [*Hamas'ı Bilmek İçin*], Yassin ve İsrail arasındaki güçlü bağ hakkında benzer bir öykü anlatır.[8] İsrail'in lütfu ve desteğiyle "Toplum", 1979'da bir üniversite, bağımsız bir okul sistemi ve bir kulüpler ve camiler ağını açtı. 2014 yılında *Washington Post Gazetesi*, İsrail ve 1988'de Hamas'a dönüşümüne dek "Toplum" arasındaki yakın ilişki hakkında çok benzer sonuçlar ortaya çıkardı.[9]

Hamas 1993'te Oslo Antlaşması'nın ana muhalifi haline geldi. Oslo için hala desteğin olduğu bu sıralarda, Hamas kendi popülerliğinde bir düşme gördü; bununla beraber İsrail müzakereler sırasında verdiği neredeyse tüm sözlerden dönmeye başladığında, Hamas'a destek bir kez daha arttı. Özellikle önemli olan İsrail'in yerleşim siyasası ve işgal edilmiş topraklardaki sivil nüfusa karşı aşırı güç kullanımıydı.

Ama Hamas'ın Filistinliler arasındaki popülerliği, sadece Oslo Antlaşması'nın başarısına ya da başarısızlığına bağlı değildi. Hamas, seküler modernliğin işgal altındaki yaşamın günlük zorluklarına çözüm bulmaktaki başarısızlığı nedeniyle, (işgal edilmiş topraklardaki çoğunluğu oluşturan) birçok Müslümanın kalplerini ve zihinlerini de ele geçirdi. Arap dünyasının çevresindeki diğer siyasal İslamcı gruplarda olduğu gibi, seküler hareketlerin istihdam, refah ve iktisadi güvenlik sağlamadaki başarısızlığı, birçok insanı, tesellinin yanı sıra kurumsallaşmış hayırseverlik ve dayanışma ağları sunan dine geri çekti. Genel olarak dünyada olduğu gibi, bir Ortadoğu'nun tamamında, modernleşme ve sekülerleşme az sayıda kişinin yararına işledi ama birçoklarını mutsuz, yoksul ve buruk bıraktı. Din her derde deva bir ilaç -ve zaman zaman da siyasi bir seçenek- olarak görüldü.

Hamas, Arafat hala hayattayken, kamuoyunun desteğinin büyük bir kısmını kazanmak için çok mücadele etti ama onun

2004'teki ölümü, hemen doldurulamayan bir boşluk oluşturdu. Arafat'ın halefi, Mahmud Abbas (Ebu Mazen) selefiyle aynı meşruiyetten ve saygıdan yararlanamadı. Arafat İsrail ve Batı tarafından gayrimeşru gösterilirken ebu Mazen'in Filistin Başkanı olarak kabul edilmesi gerçeği, onun daha genç kuşaklar arasındaki, geri bırakılmış kırsal kesimdeki ve yoksul mülteci kamplarındaki popülerliğini azalttı. İkinci İntifada sırasında devreye sokulan İsrail'in yeni baskı yöntemleri -özellikle duvarın inşa edilmesi, yolların kapatılması ve hedef alınarak gerçekleştirilen suikastlar- Filistin Otoritesi'ne desteği daha da azaltti ve Hamas'ın popülerliğini ve saygınlığını arttırdı. Ardı ardına gelen İsrail yönetimlerinin, Filistinlilere, ünlü Amerikalı yazar Michael Chabon'un "hayatımda gördüğüm en ağır adaletsizlik"[10] olarak betimlediği bir işgale karşı direnmeye hazırlıklı bir gruba güvenmekten ve oy vermekten başka bir seçenek bırakmamak için ellerinden geleni yaptığı sonucuna varılabilir.

Filistin konusunda, kurumun içindeki ya da dışındaki, birçok İsrailli "uzman"ın, Hamas'ın yükselişi için sunduğu tek açıklama, tarihin nasıl işlediğini kavramanın bir yolu olarak Samuel Huntington'un yeni muhafazakâr "medeniyetler çatışması" modeline atıfları içerir. Huntington, dünyayı, kaçınılmaz bir biçimde çatışmaya girecek, ussal ve ussal olmayan, iki kültüre böldü. Hamas'a oy vererek Filistinliler, kendilerinin tarihin "ussal olmayan" tarafında -dinleri ve kültürleri göz önünde bulundurulduğunda kaçınılmaz bir konum- olduğunu kanıtladılar. Benjamin Netanyahu, iki halkı birbirinden ayıran kültürel ve ahlaki uçurumdan söz ettiğinde, bunu daha da kaba terimlerle ifade etti.[11]

İsrail'le müzakere sözü üzerinden ön plana çıkan Filistinli grupların ve bireylerin aşikâr başarısızlığı, çok az alternatif varmış gibi görünmesine neden oldu. Bu durumda İslamcı militan grupların İsraillileri Gazze Şeridi'nden çıkarmaktaki bariz başarısı umut verici oldu. Bununla beraber bundan daha

fazlası da bulunmaktadır. Günümüzde Hamas, eğitim, sağlık ve refah sağlayarak, sıradan insanların ıstırabını azaltmak için hakiki girişimleri sayesinde Filistin toplumu içinde derin bir biçimde kök salmıştır. Daha az önemli olmayan, Hamas'ın, FO'nun duruşunun aksine, 1948 mültecilerinin geri dönüş hakkı konusundaki net ve ikirciksiz konumudur. Hamas açıkça bu hakkı onaylarken, FO, Ebu Mazen'in kendi memleketi Safad'a geri dönme hakkından vazgeçtiği bir konuşması dahil, muğlak mesajlar verdi.

İsrail'in Geri Çekilmesi Bir Barış Eylemiydi

Gazze Şeridi, Filistin topraklarının yüzde 2'sinden biraz fazlasını oluşturur. Bu küçük ayrıntı Gazze Şeridi haberlere çıktığında hiçbir zaman belirtilmez; 2014 yazında Gazze'deki dramatik olayların Batılı medya haberleştirmelerinde de belirtilmedi. Gerçekten de ülkenin öylesine küçük bir kısmıdır ki geçmişte ayrı bir bölge olarak hiçbir zaman var olmadı.

Filistin'in 1948'de Siyonistleştirilmesinden önce Gazze'nin tarihi Filistin'in geri kalanından benzersiz ya da farklı değildi ve burası yönetimsel ve siyasi olarak daima ülkenin geri kalanına bağlıydı.

Filistin'in dünyaya açılan kara ve deniz yollarının birincil kapısı olarak Gazze daha esnek ve kozmopolitan bir yaşam tarzı geliştirmeye eğilimliydi; bu açıdan Modern Çağ'da Doğu Akdeniz'deki diğer geçit toplumlarından farklı değildi. Sahildeki ve Mısır'dan Lübnan'a dek uzanan Via Maris'deki [Via Mare olarak da bilinir; Akdeniz'in doğu sahili boyunca uzanan eski ticaret rotası -ç.n.] konumu beraberinde zenginlik ve istikrar getirdi, ancak bu 1948'de Filistin'deki etnik temizlikle kesintiye uğratıldı ve neredeyse yerle bir edildi.

Gazze Şeridi 1948 savaşının son günlerinde oluşturuldu. Burası, İsrail güçlerinin yüzbinlerce Filistinliyi Jaffa

Kenti'nden ve onun güney bölgelerinden, Bir-Saba Kenti'ne (günümüzdeki Beersheba) zorla sürdüğü bir bölgeydi. Diğerleri Majdal (Ashkelon) gibi kentlerden, 1950 gibi geç bir tarihteki etnik temizliğin son aşamalarında bölgeye sürüldü.

Böylece Filistin'in küçük bir pastoral kısmı dünyadaki en büyük mülteci kampı haline geldi. Bugün de aynı şekildedir. 1948 ve 1967 yılları arasında bu devasa mülteci kampının şekli belirlendi ve sırasıyla İsrail ve Mısır siyasalarıyla katı bir biçimde sınırlandırıldı. Her iki devlet de Gazze Şeridi'nin dışına herhangi bir hareketi yasakladı ve sonuç olarak, yaşayanların sayısı iki katına çıkarken yaşam koşulları daha da zorlu hale geldi. İsrail'in 1967'deki işgalinden hemen önce, bu zorunlu demografik dönüşümün feci doğası belirgindi. Güney Filistin'in bir zamanlar pastoral olan bu sahil kesimi, yirmi yıl içinde, onu destekleyecek iktisadî ve meslekî altyapı olmaksızın, dünyanın en yoğun bir biçimde yerleşilmiş alanlarından biri haline geldi.

İşgalin ilk yirmi yılında İsrail, çitle çevrilmiş alanın dışına bazı hareketlere izin verdi. On binlerce Filistinlinin, vasıfsız ve düşük ücretli işçiler olarak İsrail emek piyasasına katılmasına izin verildi. İsrail'in bunun için talep ettiği bedel topyekûn teslimdi. Buna razı olunmadığında, işçilerin hareket serbestliği geri alındı. 1993'te Oslo Antlaşması'nın yolu yapılırken, İsrail, barış kampının ya özerk ya da Mısır'ın bir parçası olacağını umduğu Gazze Şeridi'ni kuşatılmış bir bölge olarak biçimlendirmeye kalkıştı. Bu sıralarda ulusalcı sağcı kamp onu, Filistin'in yerine kurmayı hayal ettikleri "Eretz Israel"e [İsrail Devleti] dahil etmeyi istedi.

Oslo Antlaşması İsraillilerin, Gazze Şeridi'nin ayrı bir jeopolitik oluşum -sadece bir bütün olarak Filistin'in dışında değil aynı zamanda Batı Şeria'dan da ayrı- olarak statüsünü yeniden onaylamalarını mümkün kıldı. Göstermelik olarak her ikisi de Filistin Otoritesi'nin denetimindeydi ama onlar

arasındaki herhangi bir insan hareketliliği İsrail'in iyi niyetine bağlıydı. Bu koşullar altında bu nadir bir özellikti ve Netanyahu 1996'da iktidara geldiğinde neredeyse tamamen kayboldu. Aynı zamanda İsrail, günümüzde hala yaptığı gibi, su ve elektrik altyapısını denetimi altında tuttu. 1993'ten bu yana bu denetimi bir yandan Yahudi yerleşimci topluluğun refahını sağlamak diğer yandan da Filistin nüfusuna boyun eğmesi için şantaj yapmakta kullandı. Bu nedenle son elli yıl boyunca Gazze Şeridi'nin halkı, olanaksız bir insan uzamında esir, rehin ya da mahkûm olmak arasında seçim yapmak zorunda kaldı.

2006 yılından bu yana süregiden İsrail ve Hamas arasındaki şiddetli çatışmaları bu tarihsel bağlamda görmemiz gerekir. Bu bağlamın ışığında, İsrail'in eylemlerini, "teröre karşı savaş"ın parçası ya da "nefsi müdafaa savaşı" olarak betimlenmesini reddetmeliyiz. Ne de Hamas'ın, el-Kaide'nin bir uzantısı, İslam Devleti ağının bir parçası ya da İran'ın bölgeyi denetim altına almak için tahrik edici entrikasının basit bir piyonu olarak resmedilmesini kabul etmeliyiz. Hamas'ın Gazze Şeridi'ndeki varlığının çirkin bir yüzü varsa, bu, grubun 2005 ila 2007 yılları arasında diğer Filistinli gruplara karşı eylemlerinin arkasında yatar. Gazze Şeridi'nde esas çatışma Fetih'leydi ve her iki taraf da, eninde sonunda açık bir iç savaşa dönüşecek yarılmaya katkıda bulundu. Çatışma, Hamas 2006'daki seçimleri kazandıktan ve güvenlik güçlerinden sorumlu, Hamaslı bir bakanı içeren hükümeti kurduktan sonra patlak verdi. Başkan Abbas, Hamas'ı zayıflatmak amacıyla, sorumluluğu Filistin gizli servisinin -Fetih üyesi- başkanına aktardı. Hamas buna, Gazze Şeridi'nde kendi güvenlik güçlerini kurarak yanıt verdi.

Aralık 2006'da Başkanlık Muhafızları ve Hamas güvenlik güçleri arasında Rafah geçidindeki şiddetli bir çarpışma, 2007 yazına dek sürecek bir çatışmayı tetikledi. Başkanlık Muhafızları, çoğunluğu Abbas'a sadık, 3.000 güçlü askerden oluşan,

Fetih'in askeri bir birimiydi. Birim Amerikalı danışmanlar tarafından Mısır ve Ürdün'de eğitilmişti (Washington birimin idamesi için yaklaşık 60 milyon dolar ayırmıştı). Olay İsrail'in, Hamas Başbakanı İsmail Haniyeh'in Gazze Şeridi'ne girmesini reddetmesiyle tetiklendi -Haniyeh Arap dünyasından, onlarca milyon dolar olduğu bildirilen, nakit bağışları taşıyordu. Ardından Hamas güçleri bunun üzerine Başkanlık Muhafızları tarafından korunan sınır noktasına saldırdı ve çatışma patlak verdi.[12]

Durum bundan sonra hızla kötüleşti. Haniyeh'in otomobili Gazze Şeridi'ni geçtikten sonra saldırıya uğradı. Hamas saldırılar konusunda Fetih'i suçladı. Gazze Şeridi'nde ve Batı Şeria'da da çatışmalar patlak verdi. Aynı ay Filistin Otoritesi Hamas yönetimini lağvetmeye ve yerine bir olağanüstü hal kabinesi kurmaya karar verdi. Bu, 2007 Mayısı'nın sonuna dek süren, düzinelerce ölüme (120 kişinin öldüğü tahmin edilmektedir) ve birçok kişinin yaralanmasına neden olan, iki taraf arasındaki en ciddi çatışmaları ateşledi. Çatışmalar ancak Filistin yönetimi, biri Ramallah'ta diğeri Gazze'de olacak şekilde ikiye bölündüğünde sona erdi.[13]

Her iki taraf da dökülen kandan sorumluyken; Fetih'in Hamas'a karşı konumlanmasında (2007'de Al Jazeera'ya sızan Filistin gazetelerinden öğrendiğimize göre), dışsal bir etmen daha bulunuyordu. İsrailliler çekildiğinde, Gazze Şeridi'nde olası bir Hamas tahkimatını önceden önleme fikri, Britanya istihbarat servisi MI6 tarafından, Fetih'e, 2004 gibi erken bir tarihte önerilmişti. MI6 "Oslo Antlaşması'nı reddedenlerin [rejectionists] (daha sonra belgede Hamas olarak adlandırılır) kapasitesini aşındırarak (...) Filistin Otoritesi'ni güvenlik yükümlülüklerini tamamen karşılamaya teşvik etmeyi ve muktedir kılmayı" amaçlayan bir güvenlik planının taslağını hazırlamıştı.[14] Zamanın Britanya Başbakanı Tony Blair, Irak'taki feci macerasını temize çıkaracak ya da bağışlatacak bir etkisi olmasını umut ederek Filistin Sorunu'na özel bir ilgi göster-

di. *Guardian Gazetesi* onun ilişkisini, Fetih'i Hamas'ı bastırmaya teşvik etmek olarak özetledi.[15] Benzer tavsiyeler Fetih'e, Hamas'ın Gazze Şeridi'ni almasını engellemek arzusuyla, İsrail ve ABD tarafından da verildi. Bununla beraber işler sarpa sardı ve önleyici plan birçok açıdan geri tepti.

Bu, kısmen, demokratik olarak seçilmiş siyasetçilerle kamunun yargısını kabul etmekte hala zorlananlar arasındaki bir mücadeleydi. Ama bu öykünün tamamı değildi. Gazze'de gözler önünde serilen ABD ve İsrail'in yerel vekilleri -kasıtsız bir biçimde vekil haline gelen ama yine de İsrail'in çıkarlarına göre hareket eden, esas olarak Fetih ve FO üyeleri- ve onlara karşı çıkanlar arasında bir mücadeleydi. Hamas'ın diğer gruplara karşı davranış şekline, FO'nun Batı Şeria'da Hamas'a karşı yaptığı eylemlerle karşılık verildi. Bu eylemlerden herhangi birine göz yummak ya da bunları desteklemek çok zor olacaktır. Buna rağmen seküler Filistinlilerin, bir teokrasinin oluşturulmasına neden karşı çıktığı tamamen anlaşılabilirdir ve Ortadoğu'nun diğer birçok kısmında olduğu gibi, toplumda dinin ve geleneğin rolü üzerindeki mücadele Filistin'de de devam edecektir. Bununla beraber, şu anki şartlar altında, Hamas, İsrail'e karşı mücadelesindeki enerjisi nedeniyle, birçok seküler Filistinlinin desteğine ve birçok açıdan hayranlığına sahiptir. Gerçekten de bu mücadele gerçek bir sorundur. Resmi anlatıya göre Hamas, Gazze Şeridi'nden çekilmiş olan barışçıl bir İsrail'e karşı kötü niyetli eylemler gerçekleştiren terörist bir örgüttür. Ama İsrail barış adına mı geri çekildi? Yanıt herkes tarafından duyulan bir hayırdır.

Sorunun daha iyi anlaşılması için 18 Nisan 2004'e, Hamas lideri Abdul Aziz al-Rantissi'nin suikasta kurban gitmesinin ertesi gününe geri dönmemiz gerekir. O gün, Knesset'in Dışişleri ve Savunma Komitesi Başkanı ve Benjamin Netanyahu'nun yakın bir yardımcısı olan Yuval Steinitz, İsrail Radyosu'na mülakat verdi. Bir siyasetçi olmadan önce, Hayfa Üniversite'sinde Batı Felsefesi öğretiyordu. Steinitz, dünya görüşünün

Descartes tarafından biçimlendirildiğini ileri sürdü, ama bir siyasetçi olarak, ulusal mükemmelliğin önkoşulu olarak ırksal saflığı vurgulayan, Gobineau ve Fichte gibi romantik ulusalcılardan daha fazla etkilenmiş gibi görünüyordu.[16] Irksal üstünlüğün Avrupalı nosyonlarının İsrail'e uyarlanması, mülakatı yapan kişi geride kalan Filistinli liderler konusunda hükümetin planları hakkında sorular sorar sormaz daha görünür hale geldi. Mülakatı yapan ve kendisiyle mülakat yapılan kişiler, izlenecek siyasanın, hâlihazırdaki tüm liderliğin, yani Filistin Otoritesi'nin tüm üyelerinin –yaklaşık 40.000 kişinin- suikastla öldürülmesini ya da sürgün edilmesini içermesi gerektiği konusunda uzlaşınca kıkırdadılar. Steinitz "Çok mutluyum. Amerikalıların nihayet akılları başlarına geldi ve siyasalarımızı tamamen destekliyorlar," dedi.[17] Aynı gün Ben-Gurion Üniversitesi'nden Benny Morris, Filistinlilerin etnik temizliğine desteğini tekrarladı ve bunun çatışmayı çözmenin en iyi yolu olduğunu ileri sürdü.[18]

Geçmişte en iyi durumda marjinal ve en kötü durumda deli saçması olarak görülen görüşler, şimdi İsrailli Yahudi ortak görüşünün merkezindeydi ve akademisyenler tarafından tek hakikat olarak televizyonun en çok izlendiği saatlerdeki yayınlarda dile getiriliyordu. 2004 yılında İsrail, toplumuna ve potansiyel kurbanlarına maliyeti ne olursa olsun, çatışmayı zorla ve yıkımla sonlandırmaya kararlı olan paranoyak bir toplumdu. Çoğu zaman bu seçkinler sadece ABD yönetimi ve Batılı siyasi seçkinler tarafından desteklenirken, dünyanın geri kalanının daha vicdanlı gözlemcileri, çaresiz ve sersemlemiş olarak olanları izlediler. İsrail otopilotta uçan bir uçak gibiydi; rotası önceden planlanmış, hızı önceden belirlenmişti. Hedef Batı Şeria'nın yarısını ve Gazze Şeridi'nin küçük bir kısmını da içeren (böylece tarihsel Filistin'in neredeyse yüzde 90'ına ulaşan) Büyük İsrail'in oluşturulmasıydı. Filistin varlığı olmaksızın, onu, Gazze'de ve Batı Şeria'dan geride ne kaldıysa orada iki devasa tutsak kampına tıkıştırılmış yerli nüfustan

ayıran yüksek duvarlarla bir Büyük İsrail. Bu görüşe göre, İsrail'deki Filistinliler ya kamplarda çürüyen milyonlarca mülteciye katılabilirdi ya da ayrımcılık ve istismarın olduğu bir apartheid sistemine boyun eğebilirdi.

Aynı yıl, 2004'te Amerikalılar barışa giden "Yol Haritası" olarak adlandırdıkları sürece gözetmenlik yaptılar. Bu, ilk olarak 2002 Yazı'nda Başkan Bush tarafından ileri sürülen gülünç bir fikirdi ve Oslo Antlaşması'ndan bile daha zorlama idi. Fikir, Filistinlilere iktisadi bir kurtarma planının önerilmesi ve işgal edilmiş toprakların çeşitli kısımlarında İsrail askeri varlığının üç yıllığına azaltılmasıydı. Bundan sonra bir başka zirve, bir şekilde, çatışmalara sonsuza dek son verecekti.

Batılı dünyanın birçok kısmında medya, Yol Haritası'nı ve İsrail'in (özerk Filistin kuşatılmış bölgelerini içeren) Büyük İsrail görüşünü -her ikisini de barış ve istikrara giden tek güvenli yol olarak sunarak- bir ve aynı şey olarak ele aldı. Bu görüşü gerçekleştirmek için, BM, ABD, Rusya ve AB'nin İsrail-Filistin barışı için birlikte çalışmasını sağlamak amacıyla 2002'de kurulan "Dörtlü [Quartet]" (Ortadoğu Dörtlüsü ya da zaman zaman Madrid Dörtlüsü olarak da bilinir) görevlendirildi. Esas olarak dört üyenin dış işleri bakanlarını içeren bir koordinasyon organı olan Dörtlü, 2007'de Tony Blair'ı Ortadoğu özel temsilcisi olarak atadıktan sonra daha etkin hale geldi. Blair, Kudüs'teki efsanevi American Colony Oteli'nin yeni kanadını karargâhı olarak kiraladı. Bu, Blair'ın ücreti gibi, hiçbir şey üretmeyen pahalı bir operasyondu.

Dörtlü'nün sözcüsü, İsrail'in tamamen çekilmesine, Yahudi yerleşimlerine son verilmesine ve iki devletli bir çözüme atıflar içeren bir barış söylemi kullandı. Bu, bu rotanın anlamlı olduğuna hala inanan bazı gözlemciler arasında umut doğurdu. Bununla beraber Oslo Antlaşması gibi, Yol Haritası da sahada İsrail'in, Büyük İsrail'i oluşturmayı hedefleyen tek taraflı planını uygulamaya devam etmesini sağladı. Bu sefer

farklı olan, Rabin, Peres ya da Netanyahu'ya göre çok daha fazla odaklanmış ve kararlı olan Ariel Sharon'un planın mimarı olmasıydı. Sharon, çok az kişinin tahmin ettiği şaşırtıcı bir taktiğe sahipti: Gazze Şeridi'nden İsrailli yerleşimcilerin tahliye edilmesini önermek. Sharon bu öneriyi 2003'te ortaya attı ve ardından meslektaşlarına bunu benimsemeleri için baskı yaptı; onlar da bir buçuk yıl içinde bunu kabul ettiler. 2005 yılında ordu, isteksiz yerleşimcileri zorla tahliye etmek için gönderildi. Bu kararın ardında ne yatıyordu?

İsrail yönetimleri Batı Şeria'nın geleceği hakkında çok net olmuşlarken, Gazze Şeridi'ne ne olması gerektiği konusunda o kadar emin olmamışlardır.[19] Batı Şeria için strateji onun, doğrudan ya da dolaylı biçimde İsrail yönetiminde kalmasını garanti altına almaktı. 1967'den bu yana Sharon'unki dahil birçok hükümet, bu yönetimin "barış süreci"nin bir parçası olarak örgütlenebileceğini umdu. Bu görüşe göre Batı Şeria -bir Bantustan olarak kalırsa- bir devlet haline gelebilirdi.

Bu Yigal Alon ve Moshe Dayan'ın 1967'deki eski fikriydi; Filistinlilerin yoğun nüfusa sahip olduğu alanlar dışarıdan denetim altında tutulmalıydı. Ama Gazze Şeridi söz konusu olduğunda durum farklıydı. Sharon, tam da Sina Yarımadası'nda yerleşimlerin inşa edilmesini desteklediği gibi, (Mısır'la yapılan iki taraflı barış antlaşması gereğince bunlar tamamen tahliye edildi) Gazze Şeridi'nin kalbine yerleşimcileri göndermek konusunda, birçoğu İşçi Partisi hükümetleri olan, önceki hükümetlerin özgün kararını kabul etmişti.

Yirmibirinci yüzyılda, Sharon, Batı Şeria'yı elde tutmak adına Gazze'yi terk etme olasılığı konusunda, hem Likud hem de İşçi Partilerinin öndegelen üyelerinin pragmatik görüşlerini benimsedi.[20]

Oslo sürecinden önce, Gazze Şeridi'ndeki Yahudi yerleşimcilerin varlığı işleri karmaşıklaştırmadı, ama yeni bir Filistin Otoritesi fikri ortaya çıkar çıkmaz, bunlar İsrail için bir varlık-

tan ziyade bir yükümlülük haline geldiler. Sonuç olarak İsrailli birçok siyasa üretici, tahliye kararını doğrudan almayanlar bile, Gazze Şeridi'ni zihinlerinden ve kalplerinden çıkarmanın yollarını aradılar. Bu, Oslo Antlaşması imzalandıktan sonra aşikâr hale geldi; Gazze Şeridi dikenli tellerle kuşatıldı ve Gazzeli işçilerin İsrail ve Batı Şeria'ya hareketleri sert bir biçimde kısıtlandı. Stratejik olarak yeni düzenlemede Gazze'yi dışarıdan denetim altında tutmak daha kolaydı ama bu, yerleşimci topluluğu içeride kaldığı sürece tamamen olanaklı değildi.

Bir çözüm Gazze Şeridi'ni İsrail'e doğrudan erişimi olan bir Yahudi alanı ve bir Filistin alanı olarak bölmekti. Bu İkinci Intifada'nın patlak vermesine kadar iyi işledi. Yerleşimleri birbirine bağlantılandıran yol, adlandırıldığı şekliyle Gush Qatif bloku, ayaklanma için kolay bir hedefti. Yerleşimcilerin savunmasızlığı tamamen açığa çıktı. Bu çatışma sırasında İsrail ordusunun taktiği, isyancı Filistinlilerin hücrelerinin kütlesel bombardımanı ve yerle bir edilmesiydi; bu da Nisan 2002'de Cenin mülteci kampında masum Filistinlilerin katledilmesine neden oldu. Bu taktik Yahudi yerleşimcilerin varlığı nedeniyle yoğun nüfuslu Gazze Şeridi'nde kolayca uygulanamadı. Bu şaşırtıcı değildi, ardından, Batı Şeria'ya yapılan en acımasız askeri saldırıdan, "Savunma Kalkanı" operasyonundan, bir yıl sonra Sharon, misilleme siyasasını kolaylaştırmak için Gazze yerleşimcilerinin nakledilmesini düşündü. Bununla beraber 2004'te Gazze Şeridi üzerinde siyasi iradesini zorlayamaya muktedir olmayan Sharon bunun yerine Hamas liderlerine yönelik bir dizi suikast çağrısında bulundu. Sharon iki önde gelen liderin Abdul al-Rantisi ve Şeyh Ahmed Yassin (17 Mart 2004'te öldürüldü) suikastıyla geleceği etkilemeyi umut etti. *Haaretz Gazetesi* gibi makul bir kaynak bile, bu suikastlardan sonra Hamas'ın Gazze Şeridi'ndeki güç tabanını yitirebileceğini ve İsrail'in gerektiğinde yeniden saldırabileceği Şam'daki etkisiz bir varlığa indirgenebileceğini varsaydı. Gazete ayrıca suikastlar konusunda ABD'nin desteğinden de (her ne kadar

daha sonraları hem gazete hem de Amerikalılar bu siyasaya karşı daha az destekleyici olsalar da) etkilenmişti.[21]

Bu cinayetler Hamas'ın 2006 seçimlerini kazanmasından ve Gazze Şeridi'nde yönetimi devralmasından önce meydana geldi. Bir başka değişle İsrail'in siyasası Hamas'ın altını oymadı; aksine onun popülerliğini ve gücünü arttırdı. Sharon Filistin Otoritesi'nin Gazze'nin yönetimini almasını ve onu Batı Şeria'daki Alan A gibi ele almasını istedi, ama bu sonuca ulaşılamadı. Böylece Sharon Gazze Şeridi'yle iki yoldan biriyle baş etmek zorunda kaldı; ya İsrail vatandaşlarına zarar verme riski olmaksızın Hamas'a karşı misilleme yapabilmek için yerleşimcilerin tahliyesi; ya da Batı Şeria'yı veya onun bazı kısımlarını ilhak etme çabalarına yeniden odaklanmak için bölgeden tamamen ayrılmak. İkinci alternatifin uluslararası alanda anlaşıldığından emin olmak için, Sharon herkesin aldandığı bir maskaralık düzenledi. Sharon, Gazze Şeridi'nden yerleşimcilerin tahliye edilmesi konusunda gürültü koparmaya başladığında, Gush Emunim eylemi Holocaust'la karşılaştırdı ve yerleşimciler evlerinden tahliye edilirken televizyonlar için bir gösteri sahneledi. İsrail'de, yerleşimcileri destekleyenlerle Sharon'un geçmişteki zorlu düşmanları dahil, bir barış girişimi olarak onun planını destekleyen soldakiler arasında bir iç savaş varmış gibi bir görüntü ortaya çıktı.[22]

İsrail'in içinde bu hareket farklı sesleri zayıflattı ve bazı örneklerde ise tamamen yok etti. Sharon Gazze'den çekilme ve burada Hamas'ın yükselmesiyle birlikte, Oslo Antlaşması gibi büyük fikirleri ortaya koymanın anlamsız olduğunu ileri sürdü; şimdilik *status quo*'nun sürdürülmesini önerdi ve 2007'deki hastalığından sonra halefi Ehud Olmert de bunu kabul etti. Hamas'ı Gazze'de zaptetmek gerekiyordu ama Batı Şeria'da bir çözüm bulmak için aceleye gerek yoktu. Olmert bu siyasayı tek taraflılık [*unilateralism*] olarak adlandırdı: Filistinlilerle yakın gelecekte kayda değer müzakereler olmayacağına göre, İsrail Batı Şeria'nın hangi kısımlarını ilhak etmek

istediğine ve hangi kısımlarının Filistin Otoritesi tarafından özerk bir biçimde yönetileceğine tek taraflı olarak karar vermeliydi. İsrailli karar alıcılar arasında, kamuoyuna açıklanmasa da en azından sahadaki bir gerçeklik olarak, bu hareket tarzının hem Dörtlü hem de FO için kabul edilebilir olduğuna dair bir algı bulunuyordu. Günümüze kadar bu, işliyormuş gibi göründü.

Güçlü bir uluslararası baskı olmaksızın ve komşu olarak zayıf bir FO'yla, birçok İsrailli Batı Şeria'ya yönelik stratejinin büyük ilgi gerektiren bir sorun olacağını düşünmedi. 2005'ten beri seçim kampanyalarının gösterdiği gibi Yahudi toplumu, sosyoekonomik sorunları, toplumda dinin rolünü ve Hamas ve Hizbullah'a karşı savaşı tartışmayı seçti. Ana muhalefet partisi, İşçi Partisi, koalisyon hükümetinin görüsünü az ya da çok paylaştı, bundan dolayı da 2005'ten bu yana yönetimin hem içinde hem dışında olageldi. Batı Şeria ya da Filistin Sorunu'nun çözümü söz konusu olduğunda, İsrailli Yahudi toplumu bir oydaşmaya varmış görünür. Oydaşma algısını somutlaştıran şey, Sharon'un sağcı yönetiminin Gazze yerleşimcilerini tahliye etmesiydi. Kendilerini Likud'un solunda görenler için Sharon'un hamlesi bir barış jesti ve yerleşimcilerle cesur bir yüzleşmeydi. Sharon, barış adına *pied noir*'ı [Cezayir doğumlu Fransızları anlatmak üzere kullanılan ifade, *siyah ayak* anlamına gelir-ç.n.] Cezayir'den çıkaran de Gaulle gibi, solun olduğu kadar merkezin ve ılımlı sağın da bir kahramanı haline geldi. O zamandan bu yana Gazze Şeridi'nde Filistinlilerin tepkisi ve FO'nun İsrail siyasalarına eleştirisi, barış için herhangi bir mantıklı ya da güvenilir Filistinli ortağın olmadığının bir kanıtı olarak görüldü.

Haaretz Gazetesi'nden Gideon Levy ve Amira Hass gibi cesur gazetecilerin, solcu küçük Siyonist parti Meretz'in birkaç üyesinin ve Siyonizm karşıtı grupların dışında İsrail'deki Yahudi toplumu, 2005'ten bu yana yönetimlere Filistinlilere yönelik uygun gördükleri herhangi bir siyasayı izlemesi için

carte blanche [tam yetki anlamında boş kağıt-ç.n.] vererek etkili bir biçimde sessiz hale geldi. Bu nedenle, yönetimlerin siyasalarına, işgale ve onun dehşetine karşı yarım milyon İsrailliyi (7 milyonluk nüfustan) harekete geçiren 2011 protesto hareketinden, gündemin bir parçası olarak söz edilmedi. Herhangi bir kamusal söylemin ya da eleştirinin yokluğu, Sharon'a, zaten iktidardaki son yılı olan 2005 yılında, silahsız Filistinlilerin daha fazla öldürülmesi için yetki verme ve sokağa çıkma yasakları ve sınırların uzun süreli kapatılması yoluyla işgal altındaki toplumu açlığa mahkûm etme izni vermişti. Ve işgal edilmiş topraklardaki Filistinliler zaman zaman isyan ettiklerinde, yönetim daha büyük bir güç ve kararlılıkla tepki göstermeye yetkiliydi.

Önceki Amerikan yönetimleri, Filistinlileri nasıl etkilediğini ya da onlar tarafından nasıl algılandığını göz önünde bulundurmaksızın İsrail'in siyasalarını destekledi. Ancak bu destek, müzakere ve bir tür alışveriş gerektiriyordu.

İkinci İntifada'nın 2000 Ekim'inde patlak vermesinden sonra bile, Washington'daki bazı kişiler, ABD'yi İsrail'in ayaklanmaya verdiği yanıttan uzak tutmaya çalıştılar. Bir süre için Amerikalılar, her gün birçok Filistinlinin öldürülmesi ve kurbanların büyük bir kısmının çocuk olması gerçeği karşısında rahatsız göründü. İsrail'in kolektif cezalandırmaları, evleri yerle bir etmesi ve yargısız tutuklamaları kullanması konusunda da rahatsızlık söz konusuydu. Ama bütün bunlara alıştılar ve İsralli Yahudi oydaşması Nisan 2002'de Batı Şeria'ya saldırıyı -işgalin kötücül tarihinde benzeri görülmemiş bir dönem- onayladığında, ABD yönetimi sadece, AB-ABD tarafından desteklenen Yol Haritası'nda açıkça yasaklanan tek taraflı ilhak ve yerleşim edimlerine karşı çıktı.

2004'te Sharon ABD'den ve Birleşik Krallık'tan, Gazze Şeridi'nden çekilme karşılığında Batı Şeria'nın sömürgeleştirilmesine destek istedi ve bu desteği elde etti. İsrail'de oybirliğiyle bir barış planı olarak geçen, Sharon'un planı, ilk

başta verimsiz olduğu gerekçesiyle Amerikalılar tarafından reddedildi (dünyanın geri kalanı planı daha güçlü terimlerle mahkûm etti). Bununla beraber İsrailliler, Irak'taki Amerikan ve Britanya idaresiyle Filistin'deki İsrail siyasaları arasındaki benzerliklerin, ABD'nin konumunu değiştirmesine neden olabileceğini umdular ve haklılardı.

Son ana kadar Washington'un Sharon'a Gazze Şeridi'nden çekilmek için yeşil ışık yakmaya tereddüt ettiği belirtilmelidir. 13 Nisan 2004'te Ben-Gurion Havaalanı'nın pistinde tuhaf bir sahne yaşandı. Başbakanın jeti planlanmış kalkışından birkaç saat sonra dahi hareketsiz olarak kaldı. Uçağın içerisinde Sharon, ilişiğin kesilmesi olarak adlandırılan yeni planına ABD'nin onayını alıncaya kadar, Washington için kalkışa izin vermeyi reddetti.

Başkan Bush, kendi adına ilişiğin kesilmesini destekledi. Danışmanlarının sindirmekte zorlandığı şey, Sharon'un, Bush'tan, ABD'nin onayının bir parçası olarak imzalamasını istediği mektuptu. Mektup, Amerika'nın barış sürecindeki ilerleme konusunda gelecekte İsrail'e baskı yapmama ve gelecekteki herhangi bir müzakerede geri dönüş hakkını dışlama sözlerini içeriyordu. Sharon Bush'un yardımcılarını, Amerikan desteği olmaksızın ilişiğin kesilmesi planı konusunda İsrail kamuoyunun desteğini alamayacağı konusunda ikna etti.[23] Geçmişte ABD görevlilerinin, İsrail siyasetçilerinin oydaşma gereksinimini onaylaması zaman alıyordu. Bu sefer ise sadece üç saat aldı.

Günümüzde Sharon'un aciliyet algısının bir başka nedeninin daha olduğunu biliyoruz: Sharon, polis tarafından ciddi yolsuzluk suçlamalarıyla soruşturulmakta olduğunu biliyordu ve İsrail kamuoyunu, gelmekte olan mahkeme karşısında kendisine güvenmeye ikna etmesi gerekiyordu. Knesset'in sol kanat üyesi Yossi Sarid, Sharon'un mahkemedeki sorunlarıyla onun geri çekilmeye adanmışlığı arasındaki ilişkiye atıfta

bulunarak "Araştırma genişledikçe, ilişiğin kesilmesi planının kapsamı genişledi," demiştir.[24] ABD yönetiminin bir karara varması daha uzun sürmeliydi. Özünde Sharon, Başkan Bush'tan, Amerikalıların Filistin konusunda vermiş olduğu neredeyse tüm sözlerden vazgeçmesini istedi. Plan, İsrail'in Gazze Şeridi'nden geri çekilmesi ve oradaki bir avuç yerleşimin yanı sıra Batı Şeria'daki birçok diğerlerinin kapatılması karşılığında Batı Şeria'daki İsrail yerleşimlerinin çoğunluğunun İsrail'e ilhak edilmesini önerdi. Amerikalılar da, bir başka hayati parçanın bu yapboza nasıl uyduğunu çok iyi biliyordu. Sharon için, Batı Şeria'nın göz diktiği kısımlarının ilhakı, sadece İsrail'in 2003'te inşa etmeye başladığı, Batı Şeria'daki Filistin kısımlarını ikiye ayıran duvarın tamamlanmasıyla yerine getirilebilirdi. Uluslararası itirazı beklemiyordu -duvar işgalin en ikonik simgesi haline geldi; öyle ki Uluslararası Adalet Divanı duvarın bir insan hakları ihlali oluşturduğuna hükmetti. Zaman, bunun anlamlı bir dönüm noktası olup olmadığını gösterecektir.[25]

Sharon jetinde beklerken Washington, Batı Şeria'nın büyük bir kısmını ve sürgündeki mültecilerin tümünü İsrail'in ellerine terk eden bir tasarıya desteğini -ve duvara sessiz onayını- verdi. Sharon, bu ideal ABD başkanını yeni planlarına potansiyel bir müttefik olarak seçti. Başkan George W. Bush Hıristiyan Siyonistlerden fazlasıyla etkilenmişti ve onların Kutsal Topraklar'daki Yahudilerin varlığının, İsa'nın İkinci Gelişi'ni başlatabilecek kıyamet günü senaryosunun tamamlanmasının bir parçası olduğu inancını bile paylaşıyor olabilirdi. Bush'un daha seküler olan yeni muhafazakâr danışmanları, İsrail'in tahliye ve barış sözlerine eşlik eden, Hamas'a karşı savaştan etkilenmişti. Görünürde başarılı İsrail operasyonları -çoğunlukla 2004'teki planlı suikastlar- Amerika'nın kendi "teröre karşı savaşı"nın zafere mahkûm olduğunun vekâleten kanıtıydı. Gerçekte ise İsrail'in "başarı"sı sahadaki olguların kinik bir çarpıtılmasıydı. Filistinli gerilla ve terör etkinlikle-

rindeki göreli azalma, sokağa çıkma yasakları ve sınırların kapatılması ve uzun süreler boyunca iş ya da yiyecek olmaksızın 2 milyondan fazla insanın evlerine hapsedilmesiyle sağlandı. Yeni muhafazakârların bile, bunun, ister Irak'ta isterse de Filistin'de olsun, işgal eden güç tarafından kışkırtılan düşmanlık ve şiddete karşı uzun vadeli bir çözüm sağlamayacağını kavrayabilmiş olması gerekir.

Sharon'un planı, bunu, barışa yönelik bir başka adım olarak sunabilen ve dikkatleri Irak'ta büyüyen bozgundan uzaklaştırmak için kullanan, Bush'un yandaş gazetecileri [*spin doctors*] tarafından onaylandı. Bu, biraz olsun ilerleme görmek konusunda, planın barış ve daha iyi bir gelecek için bir şans sunduğuna kendi kendilerini inandıracak kadar, çaresiz olan daha tarafsız danışmanları için de muhtemelen kabul edilebilirdi. Bu insanlar, dilin büyüleyici gücü ile anlatmayı amaçladığı gerçeklik arasında nasıl ayrım yapılacağını uzun zaman önce unutmuştu. Plan büyülü "geri çekilme" terimini içerdiği sürece, ABD'deki genellikle sakin bazı gazeteciler, İsrail İşçi Partisi'nin (kutsal oydaşma adına Sharon yönetimine katılmaya eğilimli) liderleri ve İsrail'in solcu partisi Meretz'in yeni seçilmiş lideri Yossi Beilin tarafından bile özünde iyi bir şey olarak görüldü.[26]

2004'ün sonuna doğru Sharon dış baskılardan korkmak için bir nedenin olmadığını biliyordu. Avrupa'nın ve Birleşik Devletler'in yönetimleri işgale son vermeye ve Filistinlilerin daha fazla yok edilmesini önlemeye istekli ya da muktedir değillerdi. İşgal karşıtı hareketlerde yer almaya istekli olan İsrailliler yeni oydaşma karşısında sayıca az ve moralsizdi. O sıralarda Avrupa ve Birleşik Devletler'deki sivil toplumların çatışmada önemli rol oynama olasılığını fark etmeleri ve Boykot, Yoksun Bırakma ve Yaptırımlar [Boycott, Divestment, and Sanctions (BDS)] Hareketi'nin fikri etrafında eyleme geçmeleri şaşırtıcı değildir. Oldukça az sayıda örgüt, sendika ve birey, İsraillilerin, Sharon'unki gibi siyasaların yüksek bir bedelinin

olduğunu kavraması için her şeyi yapmaya yemin ederek kendilerini yeni bir kamusal girişime adamışlardı.

O zamandan bu yana, Batı'da, akademik boykottan iktisadi yaptırımlara dek, olanaklı her araç denendi. Yurtiçindeki mesaj da netti: Yönetimleri, Filistin halkının geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki felaketleri konusunda İsrail'den daha az sorumlu değildi. BDS Hareketi, sadece ahlaki ve tarihsel nedenlerle değil, aynı zamanda Batı'nın güvenliği ve hayatta kalması adına da, Sharon'un tek taraflı stratejisine karşı yeni bir siyasa talep etti. 11 Eylül 2001 olaylarından sonraki şiddetin acı bir biçimde gösterdiği gibi, Filistin çatışması, Birleşik Devletler ve İslam dünyasını birbirinden uzağa ve kâbus gibi bir ilişkiye ittiği gibi Batı toplumlarının çok kültürlü dokusunun altını da oydu. İsrail'e baskı yapmak, küresel barış, bölgesel istikrar ve Filistin'de uzlaşma adına ödenecek küçük bir bedel olarak görüldü.

Bu nedenle İsrail'in Gazze'den geri çekilmesi bir barış planının parçası değildi. Resmi anlatıya göre bu, nankör Filistinlilerin önce Hamas'ı seçerek ve ardından da İsrail'e roketler atarak karşılık verdiği bir barış jestiydi. Dolayısıyla işgal edilmiş herhangi bir Filistin toprağından daha fazla geri çekilmenin ne anlamı ne de bilgeliği vardı. İsrail'in tek yapabileceği kendisini savunmaktı. Dahası "neredeyse bir iç savaşa sürükleyen" "travma", İsrail toplumunu, onun tekrarlamaya değmeyecek bir dönem olduğuna ikna etti.

Gazze Üzerindeki Savaş Bir Nefsi Müdafaa Savaşı mıydı?

Her ne kadar *The War on Gaza* [*Gazze* Üzerindeki *Savaş*] başlıklı bir kitabın (Noam Chomsky'le birlikte) iki yazarından biri olsam da, "savaş"ın, 2006'da başlayan Gazze Şeridi üzerine çeşitli İsrail saldırılarında olanları betimlemek için doğru terim olduğundan emin değilim. Aslında 2009'da Operation

Cast Lead'in [Dökme Kurşun Harekatı adı verilen, Gazze'ye yönelik hava harekâtı-ç.n.] başlangıcından sonra, İsrail siyasasını aşamalı olarak artan bir soykırım olarak adlandırmayı yeğledim. Bu fazlasıyla yüklü terimi kullanmadan önce tereddüt ettim ama olanları tam olarak betimlemek için başka terim bulamadım. Diğerlerinin yanı sıra bazı önde gelen insan hakları aktivistlerinden aldığım, terimin bu tür kullanımına eşlik eden belirli bir rahatsızlığa işaret eden tepkilerden dolayı bir süre için bunu yeniden düşünmeye meylettim ama yakın geçmişte daha güçlü bir yargıyla bunu kullanmaya geri döndüm: Bu, İsrail ordusunun 2006'dan bu yana Gazze Şeridi'nden yapmakta olduğu şeyi tanımlamanın tek uygun yoludur.

28 Aralık 2006'da İsrail insan hakları örgütü B'Tselem işgal edilmiş topraklardaki katliamlar üzerine yıllık raporunu yayınladı. O yıl İsrail güçleri, yaklaşık 200 Filistinlinin öldürüldüğü önceki yılın üç katından fazla olarak 660 yurttaşı öldürdü. B'Tselem'e göre, 2006'da öldürülenler arasında 141 çocuk yer alıyordu. Ölen ve yaralananlardan çoğu, İsrail güçlerinin 300 evi yerle bir ettiği ve son ferdine kadar aileleri ezdiği, Gazze Şeridi'ndendi. Bu 2000 yılından bu yana, İsrail güçleri tarafından yarısı çocuk, neredeyse 4000 Filistinlinin öldürüldüğü; 20.000'den fazlasının yaralandığı anlamına gelir.[27]

B'Tselem muhafazakâr bir örgüttür ve ölen ve yaralananların sayısı daha fazla olabilir.

Ancak sorun sadece kasıtlı cinayetlerin artması değil, sorun bu tür eylemlerin arkasındaki stratejidir. Son on yıl boyunca İsrailli karar alıcılar Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde çok farklı iki gerçeklikle yüzleşti. İlkinde doğu sınırlarının inşasının tamamlanmasına her zamankinden daha yakınlardı. İç ideolojik tartışma sona ermişti ve Batı Şeria'nın yarısının ilhak edilmesi için ana plan artan bir hızda uygulanmaktaydı. Son aşama İsrail'in, Yol Haritası'nın koşulları altında, yeni yerleşim inşa etmeme sözü nedeniyle gecikmişti. Ama karar alıcılar bu söz-

de yasağın çevresinden dolanmak için hızla iki yol buldular. İlk olarak Batı Şeria'nın üçte birini Büyük Kudüs'ün parçası olarak yeniden tanımladılar; bu da, yeni ilhak edilen alanda kentler ve topluluk merkezleri inşa etmelerini sağladı. İkincisi eski yerleşimleri, yenilerini inşa etmelerine gerek kalmayacak ölçüde genişlettiler.

Genel olarak, yerleşimler, ordu üsleri, yollar ve duvar, İsrail'i, gerekli olduğuna inandığında Batı Şeria'nın neredeyse yarısını resmi olarak ilhak edebilecek bir konuma getirdi. Bu topraklarda, İsrail otoritelerinin yavaş ve ürpertici nakil siyasalarını onlara karşı uygulamaya devam edebileceği, çok sayıda Filistinli bulunuyordu. Bu, Batılı medyanın uğraşması için fazla sıkıcı, insan hakları örgütlerinin onlar hakkında genel bir fikir oluşturması için fazlasıyla kavranması güç bir konuydu. İsrailliler açısından telaş edecek bir durum yoktu -onlar üstünlüğü ellerinde tutuyorlardı: Ordu ve bürokrasinin ikili mekanizması tarafından uygulanan günlük istismar ve insanlıktan yoksun bırakma edimleri her zamanki gibi mülksüzleştirme sürecine katkı sağlamakta etkiliydi.

Sharon'un stratejik düşünüşü onun son hükümetine katılan herkesin yanı sıra halefi Ehud Olmert tarafından da kabul edildi. Sharon Likud'dan bile ayrıldı ve işgal edilmiş topraklara yönelik siyasa üzerindeki bu oydaşmayı yansıtan bir merkez parti olarak Kadima'yı kurdu.[28] Diğer yandan ne Sharon ne de onu izleyen herhangi biri, Gazze Şeridi konusunda net bir İsrail stratejisi sunabildi. İsraillilerin gözünde Gazze Şeridi, Batı Şeria'dan çok farklı bir jeopolitik birimdir. Filistin Otoritesi, İsrail ve Amerikan takdisiyle parçalanmış Batı Şeria'yı yönetirmiş gibi görünürken Gazze, Hamas'ın elinde kalır. Gazze Şeridi'nde İsrail'in arzulamadığı toprak parçası yoktur ve Filistinlileri sürgün edebileceği Ürdün gibi bir artalan da bulunmamaktadır. Bir çözüm aracı olarak etnik temizlik de burada etkisizdir.

Gazze Şeridi'nde benimsenen ilk strateji Filistinlilerin gettolaştırılmasıydı ama bu işe yaramıyordu. Kuşatma altındaki topluluk yaşama iradesini İsrail'e ilkel roketler atarak dışa vurdu. Bu topluluğa sonraki saldırı daha korkunç ve barbarcaydı. İsrail güçleri 12 Eylül 2005'te Gazze Şeridi'ni terk etti. Eşzamanlı olarak İsrail ordusu Tul-Karim kasabasını işgal etti. Özellikle Hamas'ın bir müttefiki olan İslami Cihad'a karşı kitlesel boyutta gözaltılar gerçekleştirdi ve kasaba halkından birkaç kişiyi öldürdü. Örgüt kimseyi öldürmeyen dokuz roket attı. İsrail buna "İlk Yağmur" Operasyonu'yla karşılık verdi.[29] Bu operasyonun doğası üzerinde bir süre durmaya değerdir. Tutsak alınmış ya da sürülmüş asi topluluklara karşı ilk olarak sömürgeci güçler ardından da diktatörlükler tarafından benimsenen cezalandırıcı önlemlerden esinlenen "İlk Yağmur", tüm nüfusu terörize etmek için Gazze üzerinde uçan süpersonik jetlerle başladı.

Bunu denizden, havadan ve karadan geniş alanların ağır bombardımanı izledi. Mantık, İsrail ordu sözcüsünün açıkladığı üzere, topluluğun roket atanlara desteğini zayıflatabilecek bir baskı kurmaktı.[30] İsraillilerce bile beklenebileceği üzere, operasyon sadece savaşçılara desteği arttırdı ve sonraki girişimlerine güç kattı. Söz konusu operasyonun gerçek amacı deneyseldi. İsrailli generaller böyle operasyonların yurtiçinde, genel olarak bölgede ve dünya genelinde, nasıl karşılanacağını bilmek istiyorlardı. Uluslararası kınama çok kısıtlı ve kısa ömürlü olunca, generaller sonuçtan tatmin oldular.

"İlk Yağmur"dan itibaren sonraki tüm operasyonlar benzer bir örüntüyü izledi. Farklılık onların yoğunluğundaydı: Daha fazla ateş gücü, daha fazla ölü ve yaralı ve daha fazla ikincil zayiat ve beklenebileceği üzere yanıt olarak daha fazla Kassam Roketi. 2006'dan sonra, İsrailliler Gazze Şeridi halkı üzerinde boykot ve abluka aracılığıyla sıkı bir kuşatma dayatmanın daha sinsi araçlarını devreye soktuklarında buna başka bir boyut eklendi. IDF askeri Gilad Shalit'in Haziran 2006'da

ele geçirilmesi Hamas ve İsrail arasındaki güç dengesini değiştirmedi ama yine de bu İsraillilerin taktiklerini ve sözde cezalandırıcı misyonları daha da artırmaları için bir fırsat sağladı. Buna karşın cezalandırıcı eylemlerin sonsuz döngüsünü sürdürmenin ötesinde ne yapılacağı konusunda strateji netlik bulunmamaktaydı.

İsrailliler operasyonlarına ipe sapa gelmez ve gerçekte şeytani olan isimler vermeye devam ettiler. "İlk Yağmur"u, Haziran 2006'da başlayan cezalandırıcı operasyona verilen ad olan, "Yaz Yağmurları" izledi. "Yaz Yağmurları" yeni bileşenleri beraberinde getirdi: Gazze Şeridi'nin çeşitli kısımlarına karadan bir saldırı. Bu, ordunun yurttaşları daha etkili bir biçimde öldürmesini ve bunu yoğun nüfuslu alanlardaki ağır çarpışmaların, yani İsrail siyasasından ziyade koşulların kaçınılmaz bir sonucu olarak sunmasını sağladı. Yazın sona ermesiyle birlikte, daha etkili olan "Güz Bulutları" Operasyonu geldi: 1 Kasım 2006'da kırk sekiz saatten az bir sürede yetmiş yurttaş öldürüldü. O ayın sonuna dek neredeyse 200 kişi öldürülmüştü ve bunların yarısı çocuk ve kadındı. Bu etkinliklerin bir kısmı İsrail'in Lübnan'a saldırılarına paralel ilerledi; bu da, bu operasyonların, eleştiri bir yana, dışarıdan çok fazla dikkat çekmeksizin tamamlanmasını kolaylaştırdı.

"İlk Yağmur"dan "Güz Bulutları"na kadar kızışma her alanda görülebilirdir. İlk olarak "sivil" ve "sivil olmayan" hedefler arasındaki ayrımın ortadan kalkması söz konusudur: Anlamsız cinayetler nüfusun tamamını operasyonun esas hedefine dönüştürmüştür. İkincisi İsrail ordusunun elindeki her olası öldürme makinesinin kullanılmasındaki artıştır. Üçüncüsü ölü ve yaralı sayısındaki bariz artıştır. Sonuncusu ve en önemlisi ise, operasyonların, İsrail'in, Gazze Şeridi sorununu çözmek için gelecekte kullanmaya eğilimli olduğu yolu işaret eden bir strateji doğrultusunda gitgide belirginlik kazanmasıdır: Hesaplanmış bir soykırım siyasası. Bununla beraber Gazze Şeridi halkı direnmeye devam etti. Bu İsrail'in soykırımsal

operasyonlarını daha da ilerletmesini sağladı ama günümüzde bile hala bölgeyi yeniden işgal etmekte başarılı olmuş değildir.

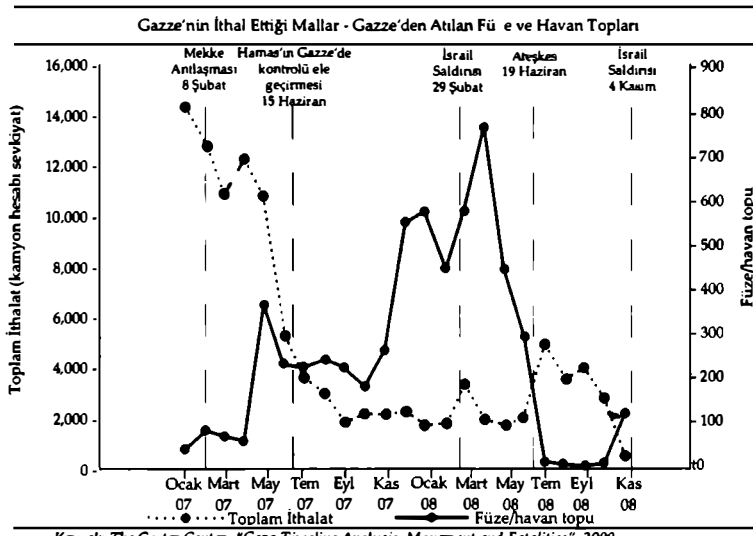
2008'de, "Yaz" ve "Güz" operasyonlarını "Sıcak Kış" operasyonu izledi. Beklenebileceği üzere, saldırıların yeni dalgası daha fazla sivilin ölümüne neden oldu; 100'den fazlası, bir kez daha havadan, denizden ve karadan bombalanan ve ayrıca istila edilen Gazze Şeridi'ndeydi. En azından bu sefer, uluslararası topluluk bir an için ilgi gösterirmiş gibi göründü. AB ve BM İsrail'i "orantısız güç kullanımı"ndan dolayı kınadı ve uluslararası hukuku ihlal etmekle suçladı; Amerika'nın eleştirisi "dengeli"ydi. Yine de bu, zaman zaman bir başka İsrail saldırısıyla ihlal edilecek olan bir ateşkesin ilan edilmesi için yeterliydi.[31] Hamas ateşkesi uzatmaya istekliydi ve onu -Arapça sükûnet ve ideolojik olarak da barışın uzun bir dönemi anlamına gelen- *tahadiah* olarak adlandırarak, dini terimlerle stratejiyi onayladı. Hamas birçok grubu İsrail'e roket atmayı durdurmak konusunda ikna etmeyi başardı. İsrail yönetiminin sözcüsü Mark Regev de bunu kabul etti.[32]

İsrail kuşatmasının eğer gerçekten gevşetilmesi söz konusu olsaydı ateşkesin başarısı güvence altına alınabilirdi. Uygulamada bu, Gazze Şeridi'ne girmesine izin verilen malların miktarının arttırılması ve insanların içeriye ve dışarıya hareketinin kolaylaştırılması anlamına geliyordu. Buna rağmen İsrail bu açıdan kendi sözlerini tutmadı. İsrailli yetkililer, ABD'li meslektaşlarına, planın Gazze ekonomisini "çöküşün eşiğinde" tutmak olduğunu anlattıklarında çok samimiydiler.[33] Carter Peace Center tarafından hazırlanan ilgili şemanın da çok iyi bir biçimde sergilediği gibi, kuşatmanın yoğunluğuyla İsrail'e atılan roketlerin yoğunluğu arasında doğrudan bir bağıntı bulunuyordu.

İsrail, Hamas tarafından -iddiaya göre bir başka kaçırma operasyonu için planlanarak- kazılmış bir tüneli açığa çıkardı-

ğı gerekçesiyle 4 Kasım 2008'de ateşkese son verdi. Hamas besin getirmek, insanları dışarı çıkarmak ve gerçekten de direniş stratejisinin bir parçası olarak Gazze gettosunun dışına tüneller inşa ediyordu. Bir tüneli ateşkese son vermenin gerekçesi olarak kullanmak, Hamas'ın sınırın yakınında İsrail askeri üslerinin bulunması nedeniyle onu ihlal etme kararıyla bağlantılı olabilir. Hamas yetkilileri söz konusu tünelin savunma gerekçesiyle inşa edildiğini ileri sürdüler. Başka örneklerde farklı bir işlev hakkında övünmekten hiçbir zaman kaçınmadıkları düşünülürse bu doğru olabilir. İrlanda Filistin Dayanışma Grubu - Sadaka, İsrailli yetkililerin tünelden herhangi bir tehlike gelmeyeceğini bildiğini gösteren kanıtları bir araya getiren çok ayrıntılı bir rapor yayınladı. Hükümetin yalnızca, Hamas'ı yıkmayı amaçlayan bir başka girişim için bir gerekçeye gereksinimi vardı.[34]

Hamas, İsrail saldırısına hiç kimseyi yaralamayan, hiç kimseyi öldürmeyen bir roket barajıyla yanıt verdi. İsrail, Hamas'ın İsrail'in belirlediği koşullar altında bir ateşkesi kabul etmesini talep ederek saldırılarını kısa bir süre için durdur-

Kaynak: The Carter Center, "Gaza Timeline Analysis: Movement and Fatalities", 2009.

du. Hamas'ın bunu reddetmesi, 2008'in sonunda kötü şöhretli "Dökme Kurşun" operasyonuna neden oldu (şimdi kod adları daha meşum olanlarla değiştirilmişti). Bu sefer başlangıçtaki bombardıman önceden görülmemişti – Bu, 2003'te Irak'taki halı bombardımanlarının birçoğunu hatırlattı. Esas hedef sivil altyapıydı; hiçbir şeyden kaçınılmadı -hastaneler, okullar, camiler- her şey vuruldu ve yerle bir edildi. Hamas, Beersheba ve Ashdod gibi önceden hedef alınmamış İsrail kentlerine roketler atarak yanıt verdi. Az sayıda sivil ölümü ve yaralı vardı ama öldürülen İsraillilerin çoğu, toplamda on üç kişi, dost ateşiyle öldürülen askerlerdi. Keskin bir karşıtlıkla, operasyonda 1.500 Filistinli yaşamını yitirdi.[35]

Şimdi yeni bir kinik boyut eklenmişti: Uluslararası ve Arap bağışçılar, gelecekte İsrail'in sadece tekrar yıkacağı şeyleri yeniden inşa etmek için milyarlara ulaşan yardım sözü verdiler. En kötü felaketten bile kâr elde edilebilir.

Sonraki saldırı iki operasyonla 2012'de geldi: Önceki saldırılarla karşılaştırıldığında daha küçük olan "Geri Dönen Yankı" ve daha önemlisi, o yazki yönetimi, iktisadi ve toplumsal siyasalardaki başarısızlığı nedeniyle alaşağı etme potansiyeline sahip toplumsal protesto hareketlerine son veren Temmuz 2012'deki "Savunmanın Sütunu" operasyonları. Genç İsrailliler protestoya son vermeye ve dışarı çıkıp vatanı savunmaya ikna etmek konusunda güneydeki bir savaş gibisi yoktur. Daha önce işe yaramıştı ve bu sefer de işe yaradı.

Hamas 2012'de -çok az hasar meydana gelmesine rağmen ölüm ya da yaralanmaya neden olmayan roketlerle- ilk kez Tel Aviv'e erişti. Bu arada tanıdık dengesizlikle, onlarcası çocuk, 200 Filistinli öldürüldü. Bu İsrail için kötü bir yıl değildi. Dermansız AB ve ABD hükümetleri 2012 saldırılarını kınamadılar bile; hatta tekrar tekrar "İsrail'in kendisini koruma hakkı"nı gündeme getirdiler. İki yıl sonra İsraillilerin daha da ileri gidebileceklerini anlamaları şaşırtıcı değildir. 2014 Yazı'ndaki

"Koruyucu Kenar" Operasyonu iki yıldır tasarlanma aşamasındaydı; Batı Şeria'da üç yerleşimcinin kaçırılması ve öldürülmesi, 2.200 Filistinlinin öldürüldüğü operasyonun uygulanması için gerekçeyi sağladı. Hamas'ın roketleri Ben-Gurion Havaalanı'na bile eriştiğinde İsrail'in kendisi dahi bir süre için felç oldu.

İsrail ordusu, Gazze Şeridi'nde Filistinli gerillalarla ilk kez yüz yüze savaştı ve bu süreçte altmış altı askerini yitirdi. Çaresiz, uzun ve acımasız kuşatma nedeniyle öfkeli Filistinlilerle İsrail ordusu arasındaki bu savaşta Filistinlilerin eli güçlüydü. Durum, esas olarak dışarıdan denetim altında tutulan yüksek güvenlikli bir cezaevine, sadece sistematik olarak aç bırakılan ve kısıtlanan mahkûmların çaresizliği ve direnciyle yüzleşmek için giren bir polis gücünün durumuna benziyordu. Cesur Hamas savaşçılarıyla bu çarpışmadan sonra İsrail'in operasyonel çıkarımlarının ne olabileceğini düşünmek ürkütücüdür.

Suriye'deki savaş ve bunun sonucu olan mülteci krizi Gazze'ye uluslararası eylem ya da ilgi için pek fazla alan bırakmadı. Bununla beraber Gazze Şeridi halkına karşı bir başka saldırı dalgasına kadar her şey dengedeymiş gibi görünür. BM hâlihazırdaki yıkım oranıyla 2020'ye doğru Gazze Şeridi'nin ikamet edilemez hale geleceğini öngördü. Buna sadece askeri güç değil aynı zamanda BM'nin "kalkınmadan arındırma" -kalkınmanın tersine çevrildiği bir süreç- olarak adlandırdığı şey de neden olacaktır:

> İsrail'in son altı yıldaki üç askeri operasyonuna ek olarak sekiz yıllık iktisadi kuşatma Gazze'nin zaten zayıflamış altyapısını tahrip etti, üretim tabanını parçaladı, yeniden inşa ya da iktisadi canlanma için anlamlı bir zaman aralığı bırakmadı ve Gazze'deki Filistinli nüfusun iktisadi refahını yirmi yıl öncesi düzeyden daha kötü hale getirerek onları yoksullaştırdı.[36]

Bu ölüm cezasının uygulanması, Mısır'daki askeri darbeden bu yana daha da olası hale geldi. Mısır'daki yeni rejim

Gazze'nin İsrail dışına olan tek çıkışını kapattı. 2010 yılından bu yana sivil toplum örgütleri dayanışmalarını göstermek ve kuşatmayı kırmak için gemi filoları gönderdiler. Bunlardan birine, *Mavi Marmara*'nın güvertesindeki dokuz yolcuyu öldüren ve diğerlerini tutuklayan İsrail komandoları tarafından acımasızca saldırıldı. Diğer filolara daha iyi davranıldı. Bununla beraber 2020 öngörüsü hala geçerlidir ve Gazze halkına dayatılan bu yavaş ölümü önlemek ve İsraillileri insafa getirmek için barışçıl filolardan daha fazlası gerekecektir.

KISIM III

İLERİYE BAKMAK

●

ONUNCU BÖLÜM

●

İKİ DEVLETLİ ÇÖZÜM İLERİYE DÖNÜK TEK YOLDUR

Genellikle olumlayıcı bir sesle aktarılan bu tanıdık mit, İsrail-Filistin çatışmasının bir çözümü olduğunu ve bunun hemen köşede beklemekte olduğunu ileri sürer. Bununla beraber Batı Şeria'nın geniş kısımlarının İsrail tarafından hâlihazırdaki sömürgeleştirilmesi iki devletli çözümü olanaksız bir tasavvur haline getirir. En iyi durumda bir Filistin Bantustan'ı umut edilebilir. Ama bu tür bir siyasal düzenleme, tam anlamıyla egemen olmayan, birçok kantona bölünmüş, İsrail'den bağımsız bir biçimde kendisini koruyacak ya da ayakta tutacak bir aracı olmayan bir devlet yaratabilir. İsrail tarafında mucizevi bir zihinsel değişim olmaması halinde, daha bağımsız bir oluşum hakkında herhangi bir beklenti, iki devletli çözümü çatışmada nihai bir edime dönüştürmez. Günümüzde neredeyse 150 yaşında olan bir ulusal kurtuluş mücadelesinin, vatanın sadece yüzde 20'si üzerinde koşullu bir özerk yönetimle son bulabileceği düşünülemez. Dahası hiçbir diplomatik antlaşma ya da belge, antlaşmaya kimin taraf olacağını ve kimin taraf olmayacağını tanımlayamaz.

Örneğin Batı Şeria'da yaşayanları Filistinli, ama Gazze Şeridi'ndekileri Filistinli olmayan olarak ilan etmek olanaksızdır. Halihazırdaki durum budur, çünkü Gazze Şeridi ve Kudüs'ün birçok kısmı müzakerelerden dışlanmış ve tasavvur edilen devlete dahil edilmemiş görünmektedir.

Daha önce de belirtildiği üzere, iki devletli çözüm, "daireyi bir kare kılmayı amaçlayan" bir İsrail icadıdır. Bu, Batı Şeria'da yaşayan nüfusu dâhil etmeksizin Batı Şeria'nın İsrail denetimi altında nasıl tutulabileceği sorusunu yanıtlar. Bu nedenle Batı Şeria'nın bir kısmının özerk, yarı-devlet olabileceği ileri sürüldü. Bunun karşılığında Filistinlilerin geri dönmek için, İsrail'deki Filistinlilere eşit haklar için, Kudüs'ün kaderi için ve kendi vatanlarında insan olarak normal bir yaşam sürmek için tüm umutlarından vazgeçmeleri gerekecekti.

Bu mite yönelik herhangi bir eleştiri sık sık antisemitizm olarak damgalanır. Bununla beraber birçok açıdan aksi doğrudur: Antisemitizm ile mitin kendisi arasında bir bağlantı bulunmaktadır. İki devletli çözüm, bir Yahudi devletinin Yahudi Sorunu için en iyi çözüm olduğu fikrine; yani Yahudilerin herhangi bir yerden ziyade Filistin'de yaşamaları gerektiği fikrine dayanır. Bu kavram antisemitistlere de uygundur. İki devletli çözüm, dolaylı olarak söylemek gerekirse İsrail ve Yahudiliğin aynı şey olduğu varsayımına dayanır. Bu nedenle İsrail, ne yaparsa Yahudilik adına yaptığı konusunda ve eylemleri dünya çapındaki insanlar tarafından reddedildiğinde, eleştirinin sadece İsrail'e değil aynı zamanda Yahudiliğe de yöneltildiğinde ısrar eder. İngiltere İşçi Partisi lideri Jeremy Corbyn, bana göre doğru bir biçimde, Netanyahu'nun siyasaları nedeniyle Yahudiliği suçlamanın İslam Devleti'nin eylemleri için İslam'ı suçlamaya benzediğini açıkladığında birçok eleştiri topladı. Bu, bazı insanların hassas noktalarına dokunsa da, doğru bir karşılaştırmadır.[1]

İki devletli çözüm arada sırada morgdan dışarı çıkarılan, güzelce giydirilen ve canlıymış gibi sunulan bir cesede benzer. Onda canlı hiçbir şey kalmadığı bir kez daha kanıtlandığında, morga iade edilir. Gelecekte değişebilecek olan tek şey Birleşmiş Milletler'in Filistin'i tam üye olarak kabul etmesidir. Aynı zamanda İsrail'in Alan C'yi (Batı Şeria'nın yüzde 50'sinden fazlası) devralmasının tamamlanmasını da görebiliriz. İkisi

-BMGK'nın simgesel eylemi ve sahadaki gerçeklik- arsındaki gerilim uluslararası topluluğun katlanması için çok fazla olabilir. Hayal edilebilir en iyi senaryo bu tür koşulların herkesi çizim tahtasına geri dönmeye ve ilk ilkeden itibaren çatışmanın bir çözümünü yeniden düşünmeye zorlamasıdır.

Maskaralık, kısa bir süre sonra, barışçıl ya da şiddetli bir biçimde, ama her iki durumda da acı şekilde sona erecektir. Günümüzde İsrail'in, Batı Şeria'nın sömürgeleştirmesini tamamlamasını ve Gazze Şeridi üzerindeki kuşatmasını sürdürmesini durduracak hiçbir şey yokmuş gibi görünmektedir.

Bu uluslararası onayla başarılabilir ama İsrail'de bu onay olmaksızın ilerlemeye istekli görünen yeterince siyasetçi var gibi görünmektedir. Her halükarda İsrail "çözüm"e dair bu tasavvuru -Batı Şeria'nın yarısını ilhak etmek, diğer yarısının yanı sıra Gazze Şeridi'ni gettolaştırmak ve kendi Filistinli yurttaşlarına bir tür apartheid rejimi dayatmak- uygulamak için acımasız bir güç kullanmaya ihtiyaç duyacaktır. Böyle bir durum iki devletli çözüm üzerine herhangi bir söylemi yersiz ve hükümsüz kılacaktır.

Kadim zamanlarda ölüler sevdikleri eserleri ve eşyalarıyla birlikte gömülürdü. Gelmekte olan bu cenaze töreni de muhtemelen benzer bir ritüel izleyecektir. Toprağın iki metre altına gidecek en önemli nesne, "barış süreci," "Ortadoğu'daki tek demokrasi," "barışsever bir ulus," "eşitlik ve karşılıklılık" ve "mülteci sorununa insani bir çözüm" gibi ünlü madde başlıklarıyla, yanılsama ve aldatma sözlüğüdür. Onun yerini alacak olan sözlük Siyonizmi sömürgecilik, İsrail'i bir apartheid devleti ve Nakbah'ı etnik temizlik olarak yeniden tanımlayarak uzun yıllardır yazım aşamasındadır. İki devletli çözüm ölü ilan edildiğinde sözlüğün ortak kullanıma açılması çok daha kolay olacaktır.[2]

Ölü çözümün haritaları cesedin hemen yanında yatıyor olacak. Filistin'i tarihsel Filistin'in onda birine indirgeyen ve

bir barış haritası olarak sunulan kartografi, umarım sonsuza dek ortadan kalkacaktır. Alternatif bir harita hazırlamaya gerek yok. 1967'den bu yana çatışma coğrafyası, liberal Siyonist siyasetçilerin, gazetecilerin ve akademisyenlerin söyleminde sürekli olarak dönüşse de, aslında hiçbir zaman değişmedi. Filistin daima ırmak ve deniz arasındaki topraktı. Hala da öyle. Filistin'in değişen talihi coğrafya tarafından değil demografi tarafından şekillendiriliyor. Ondokuzuncu yüzyılın sonunda oraya varan yerleşimci hareketi günümüzde nüfusun yarısını açıklar ve diğer yarıyı ırkçı ideolojinin ve apartheid siyasalarının bir karışımıyla denetim altında tutar. Barış, demografik değişim ya da haritaların yeniden çizilmesi sorunu değildir: Barış, bu ideolojilerin ve siyasaların ortadan kaldırılması sorunudur. Kim bilir, günümüzde bunu yapmak, şimdiye kadar olduğundan daha kolay olabilir.

Cenaze töreni, 2012'deki İsrailli kitlesel protesto hareketinin saçmalığını, aynı zamanda da onun olumlu potansiyelini açığa çıkaracaktır. O yaz yedi hafta boyunca orta sınıftan İsrailli Yahudiler, yönetimlerinin toplumsal ve iktisadi siyasalarını, devasa sayılarda bir araya gelerek protesto ettiler. Olabildiğince büyük bir protestoyu sağlama almak için, protestonun liderleri ve düzenleyicileri işgalden, sömürgeleştirmeden ya da apartheid'ten söz etmeye cesaret edemedi. Onlar, bütün kötülüğün kaynağının, yönetimin acımasız kapitalist siyasaları olduğunu ileri sürdüler. Bir düzeye dek haklılardı. Bu siyasalar, İsrail'in üstün ırkını, Filistin'e tecavüz edilmesinin ve onun mülksüzleştirilmesinin meyvelerinin tadına tam ve eşit olarak varmaktan alıkoydu.

Ancak kırıntıların daha adil bir paylaşımı ne Yahudiler ne de Filistinliler için normal bir yaşamı garanti edebilir; sadece yağma ve talanın sona ermesi bunu sağlayacaktır. Ve yine de göstericiler, medyalarının ve siyasetçilerinin sosyoekonomik gerçeklik hakkında onlara anlattıkları şeyler konusunda da şüpheciliklerini ve güvensizliklerini ifade ettiler; bu uzun yıl-

lardır beslendikleri "çatışma ve "ulusal güvenlik"leri hakkındaki yalanların daha iyi anlaşılmasının yolunu açabilir.

Cenaze töreni, daha önce olduğu gibi aynı işbölümünü izlememiz için hepimize enerji vermelidir. Filistinlilerin temsil sorununu çözme gereksinimi her zamankinden daha acildir. Ve dünya üzerindeki ilerici Yahudi güçlerin, BDS ve dayanışma kampanyalarına daha yoğun bir biçimde katılmaları gerekmektedir. Filistin'in kendisinde, tek devlet çözümü söylemini siyasi eyleme dökme ve belki de yeni bir sözlük benimseme zamanı geldi. Mülksüzleştirme her yerde olduğundan, yeniden sahiplenmenin ve yeniden uzlaştırmanın her yerde meydana gelmesi gerekmektedir. Yahudiler ve Filistinliler arasındaki ilişki adil ve demokratik bir temelde yeniden belirlenmelidir; o zaman ne iki devletli çözümün eski, gömülmüş haritasını ne de onun taksim mantığını kabul edebiliriz. Bu aynı zamanda İsrail'deki (1967 öncesi) ve Batı Şeria'daki (1967 sonrası) Yahudi yerleşimleri arasındaki kutsal ayrımın da mezara gönderilmesi gerektiği anlamına gelir. Bunun yerine ayrım, günümüzde nerede yaşadığından bağımsız olarak, ilişkilerin yeniden formüle edilmesini, rejim değişikliğini ve eşit statüyü tartışmaya istekli Yahudilerle istekli olmayanlar arasında yapılmalıdır.

Günümüzdeki İsrail-Filistin'in insani ve siyasi dokusu incelendiğinde, bu açıdan bazı şaşırtıcı olgular bulunmaktadır: Diyaloga girmeye isteklilik yeşil çizginin dışında, içine göre zaman zaman daha belirgindir. Rejim değişikliği, temsil sorunu ve BDS kampanyası hakkında içerideki diyaloglar, Filistin'e adalet ve barış getirmek için aynı çabanın ayrılmaz parçalarıdır. İki devletli çözüm gömüldüğünde, İsrail ve Filistin'de adil bir barışın önündeki önemli bir engel ortadan kaldırılmış olacaktır.

SONUÇ

●

YİRMİBİRİNCİ YÜZYILDA İSRAİL'İN YERLEŞİMCİ SÖMÜRGECİ DEVLETİ

2017'de İsrail'in Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki işgali elli yıldır sürüyor olacak. Bu kadar uzun bir süreden sonra "işgal" terimi bir şekilde gereksiz ve ilişkisiz hale gelir. Zaten Filistinlilerin iki kuşağı bu rejim altında yaşadı. Her ne kadar onlar bunu hala işgal olarak adlandırsa da, onların deneyimledikleri şeyin kökleri, yenilgiye uğratması ya da değiştirilmesi çok daha zor bir olan başka şeyde - sömürgecilikte- yatmaktadır. Giriş bölümünde belirttiğim gibi sömürgecilik terimi günümüze kolayca uygulanamaz -terim, ilişkili olduğundan daha sık bir biçimde geçmiş olaylar için kullanılır. Bu nedenle yakın geçmişteki ve heyecan verici araştırmalar sayesinde, İsrail üzerine yazan akademisyenler bir başka terimi -yerleşimci sömürgeciliği- daha sık bir biçimde kullanır hale geldi.

Sömürgecilik, Avrupalıların, bir zamanlar yerli halkın kendi krallıklarının olduğu yerlerde yeni "beyaz" uluslar oluşturarak, dünyanın farklı bölgelerine hareketi olarak betimlenebilir. Bu uluslar, yerleşimciler iki mantığa başvurursa oluşturulabilir: Ortadan kaldırma mantığı -yerli halktan, soykırım dahil olanaklı tüm araçları kullanarak kurtulmak; ve insanlıktan çıkarma mantığı - Avrupalı olmayanları aşağılık ve bu nedenle de yerleşimcilerle aynı hakları hak etmeyen varlıklar olarak görmek. Güney Afrika'da bu ikiz mantık, resmi olarak 1948'de kurulan Apartheid sisteminin oluşturulmasına

neden oldu; aynı yıl Siyonist hareket aynı mantığı Filistin'de bir etnik temizliğe uyarladı.

Bu kitabın göstermeye çalıştığı üzere, yerleşimci sömürgeci bir bakış açısından Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin işgali, Oslo Süreci ve 2005'te Gazze'den geri çekilme gibi olayların tamamı, İsrail'in, içinde olabildiğince az sayıda Filistinliyle Filistin'in olabildiğince geniş kısmını ele geçirme stratejisinin parçalarıdır. Bu hedefe ulaşmanın araçları zaman içinde değişti ve hedef tamamlanmamış olarak kaldı. Bununla beraber bu, çatışmanın ateşini besleyen esas yakıttır.

Böylelikle, dünya çapındaki Avrupalı yerleşimci sömürgeciliğinin yayılmasında fazlasıyla görünür olan, insanlıktan çıkarma ve ortadan kaldırma mantıkları arasındaki korkunç bağlantı, ilk olarak Ortadoğu'nun otoriter devletlerinde yerleşti. Birçok başka örnek arasında bulunan Saddam Hüseyin tarafından Kürtlerin öldürülmesinin yanı sıra Esad rejiminin 2012'deki cezalandırıcı eylemlerinde de bu durum insafsızca aşikârdı. Bu daha sonra o rejime muhalif gruplar tarafından da kullanıldı: En kötü örnekleri İslam Devleti'nin [IŞİD] soykırımsal siyasalarıdır.

Ortadoğu'da insan ilişkilerinin bu şekilde barbarlaştırılması sadece bölgede yaşayan insanlar tarafından durdurulabilir. Ancak bunlara dış dünyanın da yardım etmesi gerekir. Bu bölge, hep birlikte yol gösterici ilkenin "yaşa ve yaşamasına izin ver" olduğu, çok da uzak olmayan geçmişine geri dönmelidir. Bölgedeki topyekûn insan hakları ihlallerine son vermek hakkındaki hiçbir ciddi tartışma, Filistin'deki 100 yıllık insan hakları ihlalleri hakkındaki bir konuşmayı atlatamaz. İkisi sıkı bir biçimde bağlantılıdır. İsrail'in ve öncesinde Siyonist hareketin faydalandığı istisnacılık, Arap dünyasındaki insan hakları ihlallerinin herhangi bir Batılı eleştirisiyle alay etmektedir. Filistinlilerin insan haklarının ihlali hakkındaki herhangi bir tartışmanın, Siyonizm gibi yerleşimci sömürgeci

projelerin kaçınılmaz sonuçlarına dair bir kavrayışı içermesi gerekir. Yahudi yerleşimciler günümüzde ülkenin organik ve tamamlayıcı parçasıdırlar. Onlar ortadan kaldırılamaz ve kaldırılamayacaklardır ve geleceğin bir parçası olmalıdır, ama yerel Filistinlilerin sürekli ezilmesi ve mülksüzleştirilmesine dayanarak değil.

Yukarıda betimlenen sorunla herhangi bir ilgisi varmış gibi iki devletli çözüm hakkında konuşarak yıllar harcadık. Ama harcanan bu zamana, hem İsrailli Yahudileri hem de genel olarak dünyayı, bir başka halkı mülksüzleştirme temelinde bir devlet kurduğunuzda -serpilip gelişen bir kültürü, başarılı bir ileri teknoloji sanayii ve güçlü bir ordusu olsa bile- ahlaki meşruiyetinizin daima sorgulanacağına ikna etmek için ihtiyacımız vardı. Meşruiyet sorununu sadece İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklarla sınırlandırmak, söz konusu sorunu hiçbir zaman çözmeyecektir. Elbette İsrail'in Batı Şeria'dan çekilmesi yardımcı olacaktır, ama İsrail'in bu bölgeyi, 2006'dan bu yana Gazze Şeridi'ni denetim altında tuttuğu gibi gözetim altında tutması da bir olasılıktır. Bu, çatışmanın sonunu hızlandırmayacaktır, sadece onu farklı türden bir çatışmaya dönüştürecektir.

Bir çözüm için hakiki bir girişimde bulunulacaksa irdelenmesi gerekecek tarihin derin katmanları bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, sömürgeciliğin uygar dünya tarafından reddedildiği bir zamanda Siyonizmin sömürgeci bir hareket olmasına izin verildi, çünkü bir Yahudi devletinin oluşturulması Avrupa'ya ve özellikle Batı Almanya'ya, o zaman dek görülmemiş antisemitizmin en kötü aşırılıklarından kolay bir çıkış yolu sundu.

İsrail "yeni bir Almanya"yı tanıdığını ilan eden ilk ülkeydi -karşılığında muazzam miktarda para ama aynı zamanda, çok daha önemli olarak tüm Filistin'i İsrail'e dönüştürmek için bir *carte blanche* [açık çek] aldı. Siyonizm kendisini antisemitizmin çözümü olarak sundu, ama onun süregiden varlığının esas ne-

deni haline geldi. Hala Avrupa'nın kalbinde yatan ve kıtada Nazizm'i ve dışarıda zalim sömürgeciliği üreten ırkçılık ve yabancı düşmanlığını [xenophobia] kökünden sökmek için yapılan "anlaşma" da çöktü. Bu ırkçılık ve yabancı düşmanlığı günümüzde Müslümanlara ve İslam'a yöneldi; bu, İsrail-Filistin Sorunu'yla doğrudan bağlantılı olduğundan bu soruna gerçek bir yanıt bulunduğunda zayıflatılabilir.

Hepimiz Holocaust öyküsüne daha iyi bir sonu hak ediyoruz. Bu, Avrupa'nın geri kalanına yol gösteren, güçlü, çok kültürlü bir Almanya'yı; günümüzde hala yankılanan geçmişindeki ırkçı suçlarla cesurca baş eden bir Amerikan toplumunu; barbarlığını ve gaddarlığını silen bir Arap dünyasını içerebilir...

Mitolojileri hakikatler olarak ele alma tuzağına düşmeye devam ettiğimiz sürece buna benzer bir şey hiçbir zaman gerçekleşemez. Filistin boş bir toprak değildi ve Yahudi halkının kendi vatanları vardı; Filistin "kurtarılmadı", sömürgeleştirildi ve Filistin halkı 1948'de topraklarını gönüllü olarak terk etmekten ziyade vatansızlaştırıldı.

BM Sözleşmesi'ne göre sömürgeleştirilmiş halkın, kurtuluşu için bir orduyla bile, mücadele etme hakkı vardır ve bu tür bir mücadeleye başarıyla son vermek, tüm yaşayanları kapsayan demokratik bir devletin oluşturulmasıyla mümkündür. İsrail hakkındaki on mitten kurtarılmış, geleceğe yönelik bir tartışma, umut ederim ki sadece İsrail ve Filistin'e barış getirmeye yardım etmekle kalmayacak aynı zamanda Avrupa'nın, İkinci Dünya Savaşı'nın ve sömürgeciliğin karanlık çağının dehşeti konusunda da uygun bir sona kavuşmasına yardım edecektir.

ZAMANDİZİNİ

●

1881	1884'e dek süren Rus pogrom dalgası. Siyonist hareket Avrupa'da belirir.
1882	Birinci Aliyah (1882–1904). Filistin'de Rishon LeZion, Zichron Yaacov ve RoshPina'nın kuruluşu.
1897	Birinci Siyonist Kongresi Basel'de toplandı. Dünya Siyonist Kongresi'nin kuruluşu.
1898	İkinci Siyonist Kongresi.
1899	Üçüncü Siyonist Kongresi.
1901	Yahudi Ulusal Fonu (JNF) kuruldu.
1904	İkinci Aliyah (1904–14).
1908	Filistin Bürosu kuruldu (1929'da Yahudi Ajansı haline geldi).
1909	Degania, ilk Kibbutz (Kvutzat Degania), kuruldu. Tel Aviv'in inşası. Hashomer kuruldu.
1915–16	Hüseyin–McMahon yazışmaları.
1916	Sykes-Picot Antlaşması.
1917	Balfour Deklarasyonu. Britanya Filistin'i işgal etti ve (1920'ye dek) askerî yönetimle idare etti.
1920	Haganah kuruldu. Histadrut kuruldu. SanRemo Konferansı Britanya'ya Filistin üzerinde Manda yönetimini verdi.

1922	Britanya ayrı bir siyasi kendilik olarak Transürdün'ü ve yöneticisi olarak Emir Abdullah'ı tanıdı. ABD Kongresi Balfour Deklarasyonu'nu onayladı.
1923	Filistin ve Transürdün üzerindeki Britanya mandasına ilk olarak Milletler Cemiyeti, ardında da Lausanne Antlaşması'yla yetki verildi.
1931	İrgun Haganah'dan ayrıldı.
1936	Arap İsyanı başladı ve 1939'a dek sürdü.
1937	Peel Kraliyet Komisyonu.
1940	"Lehi" (Sternçetesi) İrgun'dan ayrıldı. Köy Dosyaları Projesi [Village Files Project] başlatıldı.
1946	İngiliz-Amerikan Araştırma Komisyonu.
1947	Britanya Manda'nın sonunu ilan etti ve Filistin Sorunu'nu BM'ye havale etti. BM, taksimi tavsiye eden, özel bir komite, BM SCOP, oluşturdu. Bu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylandı (Karar 181).
1948	Filistin'de etnik temizlik: Britanya Mandası sona erdi, İsrail Devleti ilan edildi ve Birleşik Devletler ve SSCB tarafından tanındı. İsrail, Filistin'e komşu Arap ülkelerinden giren birliklerle savaşırken Filistin nüfusunun yarısının sürgün edilmesini, köylerin yarısının yerle bir edilmesini ve on iki kentten on birinin boşaltılmasını ve yıkılmasını tamamladı.
1949	BMGK 194. Kararı (Filistinli mültecilerin geri dönüşünü için çağrıda bulundu. İsrail, Mısır, Ürdün ve Lübnan arasında ateşkes. İsrail içinde kalan Filistinli yurttaşlara, 1966'ya dek sürecek olan askeri yönetim dayatıldı.
1950	Arap ülkelerindeki Yahudilerin göçü başladı.
1956	İsrail, Sina Yarımadası'nı ve Gazze Şeridi'ni işgal ederek, Mısır'ın Nasır'ına karşı savaşta Britanya ve Fransa'ya katıldı. Kafr Qasim katliamı.

1959	Wadi Salib ayaklanması (Mizrahi ayrımcılığı protesto ederek Hayfa'da ayaklandı).
1963	Ben-Gurion döneminin sonu.
1967	Altı Gün Savaşları: İsrail Sina Yarımadası'nı, Gazze Şeridi'ni, Golan Tepeleri'ni, Doğu Kudüs'ü ve Batı Şeria'yı işgal etti. BMGK 242. Kararı, İsrail'i, tüm işgal ettiği topraklardan çekilmeye çağırdı. İsrail Batı Şeria ve Gazze Şeridi yerleşim projesine başladı.
1973	Ekim Savaşı: İsrail Mısır'ın bir kısmını işgal etti ve İsrail'i hazırlıksız yakalayan kanlı bir çarpışmadan sonra Golan Tepeleri'nin denetimini elinde tuttu.
1974	BM Güvenlik Konseyi 338. Kararı Filistinlilerin kendi kararını tayin hakkını ve ulusal bağımsızlığını yeniden onayladı.
1976	İsrail'deki Filistinlilerin Celile'nin Yahudileştirilmesine karşı Vatan Günü Protestoları.
1977	Menachem Begin liderliğindeki Likud, otuz yıllık İşçi Partisi yönetiminden sonra genel seçimleri kazandı. Mısır'ın başkanı Enver Sedat Kudüs'ü ziyaret etti ve İsrail'le iki taraflı görüşmeler başladı.
1978	İsrail ve Mısır arasında barış antlaşması imzalandı. FKÖ Tel Aviv'e saldırdı ve İsrail, güney Lübnan'ın bir kısmını işgal ettiği, "Litani" Operasyonu'yla karşılık verdi.
1981	Golan Tepeleri'nin İsrail tarafından ilhak edilmesi.
1982	Sina Yarımadası Mısır'a iade edildi. İsrail'in FKÖ'yü yıkmak için Lübnan'a saldırdığı "Celile için Barış" Operasyonu.
1987	Filistinlilerin Birinci İntifada'sı.
1989	SSCB'nin çöküşü ve Doğu Bloku'ndan Yahudilerin ve Yahudi olmayanların İsrail'e kitlesel göçü.
1991	Birinci Körfez Savaşı. ABD, Madrid'de, Filistin üzerine uluslararası konferans topladı.

1992	İşçi Partisi iktidara geri döndü ve İsak Rabin ikinci kez başbakan oldu.
1993	FKÖ ve İsrail, Beyaz Saray'da Oslo İlkeler Beyannamesi'ni imzaladı.
1994	Filistin Ulusal Otoritesi oluşturuldu ve Yaser Arafat, FKÖ başkanı, Filistin Ulusal Otoritesi'nin başkanı olmak için işgal edilmiş topraklara geldi. İsrail ve Ürdün barış antlaşması imzaladı.
1995	Oslo II imzalandı (Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin bazı kısımlarının Filistinliler tarafından denetim altında tutulması için ara antlaşma). İsak Rabin'e suikast düzenlendi.
1996	Likud iktidara geri döndü ve ilk Benjamin Netanyahu yönetimi oluşturuldu.
1999	İşçi Partisi'nden Ehud Barak başbakan olarak seçildi.
2000	İsrail Güney Lübnan'dan geri çekildi. İkinci İntifada patlak verdi.
2001	Ariel Sharon, Likud'un lideri, başbakan olarak seçildi. Daha sonraları kendi partisini (Kadima) oluşturur ve 2005 seçimlerini kazanır.
2002	Batı Şeria Duvarı projesi onaylandı; uygulama 2003'te başladı.
2005	Sharon yeniden seçildi. Boycott, Divestment and Sanctions Movement başladı. İsrail Gazze yerleşimlerini ve askeri üslerini tahliye etti.
2006	Hamas ikinci kez Filistin Yasama Konseyi seçimlerini kazandı. İsrail, Ortadoğu Dörtlüsü (Birleşik Devletler, Rusya, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği), birçok Batılı ülke ve Arap devleti, tüm yabancı yardımları askıya alarak, Filistin Otoritesi'ne yaptırımlar dayattı. Gazze kuşatması başladı, İkinci Lübnan Savaşı ve Gazze Şeridi'ne İsrail saldırısı.

2006	Ehud Olmert başbakan olarak seçildi (Şubat 2016'daOlmert, rüşvet ve adaletin engellemesi suçlarından on dokuz aylık hapis cezasına başladı).
2008	Gaza Savaşı- "Kurşun Dökümü" Operasyonu. BM ve insan hakları örgütleri 926'sı silahsız sivil olan,1.400'den fazla Filistinlinin öldüğünü hesapladı. Üç İsrailli sivil ve altı asker öldürüldü.
2009–13	İkinci NetanyahuYönetimi.
2011	Tüm İsrail'de toplumsal protestolar (Çadır Hareketi).
2012	"Bulut Sütunu" Operasyonu. Dört İsrailli sivil ve iki asker Filistinlilerin roket saldırılarında öldürüldü. BM'e göre, 107'si sivil,toplam 174 Filistinli öldürüldü.
2013–15	Üçüncü Netanyahu Yönetimi.
2014	"Koruyucu Hat" Operasyonu. Ana akım tahminlere göre 2.125 ila 2.310 Gazzeli öldürüldü (551 çocuk ve299 kadın dahil 1.492 sivil) ve (1.000'den fazlası kalıcı olarak özürlü hale gelen, 3.374 çocuk dahil) 10.626 ila 10.895 kişi yaralandı. Altmış altı İsrail askeri, beş İsrail yurttaşı ve bir Tayvan yurttaşı öldürüldü ve 469 İsrail askeri ve 261 İsrail yurttaşı yaralandı. İsrail yaklaşık 17.000 evi yerle bir etti ve 30.000 evi kısmen yıktı.
2015	Dördüncü Netanyahu Yönetimi.

Bu zamandizinini bir araya getirdiği için arkadaşım Marcelo Svirsky'ye teşekkür ederim.

NOTLAR

●

1. BÖLÜM

FİLİSTİN BOŞ BİR ÜLKEYDİ

1. Jonathan Mendel, *The Creation of Israeli Arabic: Political and Security Considerations in the Making of Arabic Language Studies in Israel*, Londra: Palgrave Macmillan, 2014, s. 188.
2. [İsrail] Dışişleri Bakanlığı'nın mfa.gov.il'deki resmi internet sitesinden.
3. Bunun iyi bir örneği Kudüs'teki Osmanlı Tarihi'ne dair günümüzdeki lise müfredatıdır, cms.education.gov.il adresinden erişilebilir.
4. Bu ticaret bağlantılarının odaklanmış bir çalışması için, bakınız Beshara Doumani, *Rediscovering Palestine: Merchants and Peasants in Jabal Nablus*, 1700–1900, Berkeley: University of California Press, 1995.
5. Rashid Khalidi, *Palestinian Identity: The Construction of Modern National Consciousness*, New York: Columbia University Press, 2010 ve Muhammad Muslih, The Origins of Palestinian Nationalism, Institute for Palestine Studies, 1989.
6. Makale ve onun ulusal hareket üzerindeki rolü hakkında daha fazlası için, bakınız Khalidi, *Palestinian Identity*.
7. Filistin'in olası alternatif modernleşmesi şu makale derlemesinde parlak bir biçimde tartışıldı: Salim Tamari, *The Mountain Against the Sea: Essays on Palestinian Society and Culture*, Berkeley: University of CaliforniaPress, 2008.
8. Bakınız, Butrus Abu-Manneh, "The Rise of the Sanjaq of Jerusalem in the Nineteenth Century," in Ilan Pappe (ed.), *The Israel/Palestine Question*, Londra ve New York: Routledge, 2007, s. 40–50.9.
9. Daha ayrıntılı bir çözümleme için, bakınız: Ilan Pappe, *A History of Modern Palestine: One Land, Two Peoples*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s. 14–60.

2. BÖLÜM

YAHUDİLER ÜLKESİZ BİR HALKTIR

1. Shlomo Sand, *The Invention of the Jewish People*, Londrave New York: Verso, 2010.
2. Thomas Brightman, *The Revelation of St. John Illustrated with an Analysis and Scholions* [sic], 4th edn, Londra, 1644, s. 544.
3. Spinoza'ya 4 Aralık 1665'te yazdığı bir mektuptan, alıntılandığı yer, Franz Kobler, *The Vision Was There: The History of the British Movement for the Restoration of the Jews to Palestine*, Londra: Birt Am Publications, 1956, s. 25–6.
4. Hagai Baruch, Le Sionisme Politique: Precurseurs et Militants: Le Prince De Linge, Paris: Beresnik, 1920, s. 20.
5. Suja R. Sawafta, "Mapping the Middle East: From Bonaparte's Egypt to Chateaubriand's Palestine," PhD thesis submitted to the University of North Carolina at Chapel Hill, 2013.
6. A. W. C. Crawford, Lord Lindsay, *Letters on Egypt, Edom and the Holy Land*, Vol. 2, Londra, 1847, s. 71.
7. Alıntılandığı yer Anthony Julius, *Trials of the Diaspora: A History of Anti-Semitism in England*, Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 432.
8. "Jews in America: President John Adams Embraces a Jewish Homeland"(1819), jewishvirtuallibrary.org.
9. Donald Lewis, *The Origins of Christian Zionism: Lord Shaftesbury and Evangelical Support for a Jewish Homeland*, Cambridge: Cambridge University Press, 2014, s. 380.
10. Anthony Ashley, Earl of Shaftesbury, Diary entries as quoted by Edwin Hodder, *The Life and Work of the Seventh Earl of Shaftesbury*, Londra, 1886, Vol. 1, s. 310–11; ayrıca bakınız Geoffrey B. A. M. Finlayson, *The Seventh Earl of Shaftesbury*, Londra: Eyre Methuen, 1981, s. 114; The National Register Archives, Londra, Shaftesbury (Broadlands) MSS, SHA/PD/2, August 1, 1840.
11. Alıntılandığı yer Gertrude Himmelfarb, *The People of the Book: Philosemitism in England, From Cromwell to Churchill*, New York: Encounter Books, 2011, s.119.
12. *The London Quarterly Review*, Vol. 64, s. 104–5.
13. A.g.e..

14. A.g.e..
15. *The Times of London*, 17 Ağustos 1840.
16. Alıntılandığı yer Geoffrey Lewis, *Balfour and Weizmann: The Zionist, The Zealot and the Emergence of Israel*, Londra: Continuum books, 2009, s. 19.
17. Deborah J. Schmidle, "Anthony Ashley-Cooper, Seventh Earl of Shaftsbury," içinde Hugh D. Hindman (ed.), *The World of Child Labour: An Historical and Regional Survey*, Londra ve New York: M. E. Sharpe, 2009, s. 569.
18. Bu fikri şurada geliştirdim: Ilan Pappe, *The Rise and Fall of a Palestinian Dynasty: The Husaynis, 1700–1948*, Londra: Saqi Books, 2010, s. 84, 117.
19. Helmut Glenk, *From Desert Sands to Golden Oranges: The History of the German Templers Settlement of Sarona in Palestine*, Toronto: Trafford, 2005, az sayıdaki İngilizce çalışmadan biridir. Tapınak Şövalyeleri üzerine birçok çalışma ya Almanca ya da İbranice'dir.
20. Alexander Scholch, *Palestine in Transformation, 1856–1882: Studies in Social, Economic, and Political Development*, Washington: Institute of Palestine Studies, 2006.
21. Pappe, *The Rise and Fall of a Palestinian Dynasty*, s. 115.
22. Verte'nin 1970 tarihli makalesi şu şekilde basıldı: "The Balfour Declaration and Its Makers" içinde N. Rose (ed.), *From Palmerston to Balfour: Collected Essays of Mayer Verte*, Londra: Frank Cass, 1992, s. 1–38.
23. J. M. N Jeffries, *Palestine: The Reality*, Washington: Institute of Palestine Studies, 2013.
24. Kitap şu şekilde yeniden basıldı: Arthur Koestler, *The Khazar Empire and its Heritage*, New York: Random House, 1999.
25. Keith Whitelam, in *The Invention of Ancient Israel*, Londra ve New York: Routledge, 1999, and Thomas L. Thompson, in *The Mythical Past: Biblical Archaeology and the Myth of Israel*, Londra: Basic Books, 1999, konu üzerine esas argümanları ve araştırmaları izleyen Kopenhag Eski Ahit Minimalizm Ekolü'nü oluşturdu.
26. Shlomo Sand, *The Invention of the Jewish People, and The Invention of the Land of Israel: From Holy Land to Homeland*, Londra ve New York: Verso, 2014.

3: BÖLÜM

SİYONİZM MUSEVİLİKTİR

1. Gershom Scholem, *From Berlin to Jerusalem: Youth Memoirs*, Jerusalem: Am Oved, 1982, s. 34 (İbranice).
2. Reformistlerden şu alıntı, belgeleri eksiksiz bir biçimde içeren, onların konumunun eleştirel ve Siyonist yanlısı ama yine de oldukça bilgilendirici bir değerlendirmesinden alındı. Bakınız Ami Isserof, "Opposition of Reform Judaism to Zionism: A History," 12 Ağustos 2005, zionism-israel.com.
3. Walter Lacquer, *The History of Zionism*, New York: Tauris Park Paperback, 2003, s. 338–98.
4. Hareket üzerine en yeni eser, Yoav Peled, *Class and Ethnicity in the Pale: The Political Economy of Jewish Workers' Nationalism in Late Imperial Russia*, Londra: St. Martin's Press, 1989.
5. M. W. Weisgal ve J. Carmichael (eds.), *Chaim Weizmann: A Biography by Several Hands*, New York: Oxford University Press, 1963.
6. Elie Kedourie, *Nationalism*, Oxford: Blackwell, 1993, s. 70.
7. Shlomo Avineri, *The Making of Modern Zionism: Intellectual Origins of the Jewish State*, New York: Basic Books, 1981, s. 187–209.
8. Artık kitabı ücretsiz olarak indirebilirsiniz, jewishvirtuallibrary.org.
9. Bakınız Eliezer Shweid, *Homeland and the Promised Land*, Tel Aviv: Am Oved, 1979, s. 218 (İbranice).
10. Micha Yosef Berdichevsky, "On Both Sides," quoted in Asaf Sagiv, "The Fathers of Zionism and the Myth of the Birth of the Nation," *Techelt*, 5 (1998), s. 93 (İbranice).
11. Bu seçeneklerin iyi bir tartışması, Adam Rovner, *In the Shadow of Zion: Promised Lands Before Israel*, New York: NYU Press, 2014'te bulunabilir.
12. Uygun atıflarla birlikte bu konunun mükemmel bir özeti Stephen Sizer'ın makalesinde bulunabilir, "The Road to Balfour: The History of Christian Zionism," balfourproject.org.
13. 13. Ingrid Hjelm ve Thomas Thompson (eds.), *History, Archa-*

eology and the Bible, Forty Years after "Historicity," Londra ve New York: Routledge, 2016.

14. Ilan Pappe, "Shtetl Colonialism: First and Last Impressions of Indigeneity by Colonised Colonisers," *Settler Colonial Studies*, 2:1 (2012), s. 39–58.
15. Moshe Bellinson, "Rebelling Against Reality," içinde *The Book of the Second Aliya*, Tel Aviv: Am Oved, 1947 (İbranice), s. 48. Bu kitap İkinci Aliya günlüklerinin, mektuplarının ve makalelerinin yayınlanmış en geniş koleksiyonudur.
16. Yona Hurewitz, "From Kibush Ha-Avoda to Settlement," içinde *The Book of the Second Aliya*, s. 210.
17. Ilan Pappe, "The Bible in the Service of Zionism," içinde Hjelm ve Thompson, *History, Archaeology and the Bible*, s. 205–18.
18. Bu eserlerin ve Siyonizm araştırmalarına sömürgecilik paradigmasının ilk başlardaki devreye sokuluşu üzerine bir tartışma için, bakınız Uri Ram, "The Colonisation Perspective in Israeli Sociology," içinde Ilan Pappe (ed.), *The Israel/Palestine Question*, Londra ve New York: Routledge, 1999, s. 53–77.
19. Michael Prior, *The Bible and Colonialism: A Moral Critique*, Londra: Bloomsbury 1997.
20. Bu konular geniş bir biçimde ne yazık ki sadece İbranice'si olan mükemmel bir kitapta tartışıldı: Sefi Rachlevski, *The Messiah's Donkey*, Tel Aviv: Yeditot Achronot, 1998.
21. Bu onun resmi Facebook sayfasında 1 Temmuz 2014'de belirdi ve İsrail basını tarafından yaygın bir biçimde alıntılandı.
22. 22. Alıntılandığı yer Jonathan K. Crane, "Faltering Dialogue? Religious Rhetoric of Mohandas Ghandi and Martin Buber," *Anaskati Darshan*, 3:1 (2007), s. 34–52. Ayrıca bakınız A. K. Ramakrishnan, "Mahatma Ghandi Rejected Zionism," *The Wisdom Fund*, August 15, 2001, twf.org.
23. Alıntılandığı yer Avner Falk, "Buber and Ghandi," Ghandi Marg, 7th year, October 1963, s. 2. Diyalogun tümüne sahip olan "Ghandi Archives" gibi birçok web sitesi bulunmaktadır.
24. Ben-Zion Dinaburg'un *The People of Israel in their Land: From the Beginningof Israel to the Babylonian Exile* 1936 yılında İb-

ranice olarak yayınlandı ve ikinci cilt 1946'da çıktı: *Israel in Exile.*

25. Martin Gilbert, *The Atlas of the Arab-Israeli Conflict*, Oxford: Oxford University Press, 1993.
26. Mektup resmi internet sitesinde görülür, tarih 29 Kasım 2014.
27. Tom Segev, *One Palestine, Complete*, Londra: Abacus, 2001, s. 401.

4. BÖLÜM

SİYONİZM SÖMÜRGECİLİK DEĞİLDİR

1. Benjamin Beit-Hallahmi, *Original Sins: Reflections on the History of Zionism and Israel*, Londra: Palgrave Macmillan, 1992, s. 74.
2. Patrick Wolfe, "Settler Colonialism and the Logic of Elimination of the Native," *Journal of Genocide Research*, 8:4 (2006), s. 387–409.
3. A.g.e..
4. Bakınız Pappe, "Shtetl Colonialism."
5. Bu eserlerin ve Siyonizm araştırmalarına sömürgecilik paradigmasının ilk başlardaki devreye sokuluşu üzerine bir tartışma için, bakınız Ram, "The Colonisation Perspective in Israeli Sociology."
6. Natan Hofshi, "A Pact with the Land," in *The Book of the Second Aliya*, s. 239.
7. Bu ilişkileri ayrıntılı bir biçimde inceledim: *A History of Modern Palestine*, s. 108–16.
8. Khalidi, *Palestinian Identity*, s. 239.
9. Bakınız Pappe, *A History of Modern Palestine*, s. 109–16.
10. Bakınız Ilan Pappe, *The Ethnic Cleansing of Palestine*, Oxford: Oneworld, 2006,s. 29–39.
11. Bakınız Pappe, *The Rise and Fall of a Palestinian Dynasty*, s. 283–7.
12. Derinlemesine bir çözümleme için Ilan Pappe, *The Idea of Israel: A History of Power and Knowledge*, Londra ve New York: Verso, 2010, s. 153–78.

5. BÖLÜM

FİLİSTİNLİLER 1948'DE GÖNÜLLÜ OLARAK VATANLARINI TERK ETTİ

1. Nur Masalha, *Expulsion of the Palestinians: The Concept of "Transfer" in Zionist Political Thought, 1882–1948*, Washington: Institute for Palestine Studies, 1992.
2. Bakınız Anita Shapira, *Land and Power*, New York: Oxford University Press, 1992, s. 285–6.
3. Alıntılandığı yer, David Ben-Gurion, *The Roads of Our State*, Am Oved: Tel Aviv, 1938, s. 179–180 (İbranice).
4. A.g.e..
5. Mektup için bakınız, palestineremembered.com.
6. Yosef Gorny, *The Arab Question and the Jewish Problem*, Am Oved: Tel Aviv,1985, s. 433 (İbranice).
7. Benny Morris, *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict,1881–1999*, New York: Random House, 2001, s. 142.
8. Masalha, *Expulsion of the Palestinians*, s. 117.
9. Eric Bender tarafından hazırlanan rapor için bakınız, *Maariv*, 31 Mart 2008.
10. Berl Katznelson, *Writings*, Tel Aviv: Davar, 1947, Vol. 5, s. 112.
11. Central Zionist Archives, Minutes of the Jewish Agency Executive, May 7,1944, s. 17–19.
12. Central Zionist Archives, Minutes of the Jewish Agency Executive, June 12, 1938, s. 31–2.
13. A.g.e..
14. A.g.e..
15. Shay Hazkani, "Catastrophic Thinking: Did Ben-Gurion Try to Re-write History?," *Haaretz*, May 16, 2013.
16. A.g.e..
17. A.g.e..
18. Bu çağrıları çürüten ilk kişi, İrlandalı gazeteci Erskine Childs'dır; içinde *The Spectator*, 12 May 1961.
19. Ilan Pappe, "Why were they Expelled?: The History, Historiography and Relevance of the Refugee Problem," içinde Ghada Karmi ve Eugene Cortan (eds.), *The Palestinian Exodus*,

1948–1988, Londra: Ithaca 1999, s. 37–63.

20. Bakınız Pappe, *The Ethnic Cleansing of Palestine.*
21. Avi Shlaim, *The Iron Wall: Israel and the Arab World*, Londra: Penguin,2014.
22. A.g.e..
23. Avi Shlaim, *Collusion Across the Jordan: King Abdullah, the Zionist Movement and the Partition of Palestine*, New York: Columbia University Press, 1988.
24. Bu alıntı ikna edici bir biçimde Simha Flapan tarafından kanıtlandı; içinde *The Birth of Israel: Myths and Realities*, New York: Pantheon, 1988.
25. Bu bükülme hakkındaki yeni ve daha derin malzeme yakın tarihli şu kıitapta açığa çıkarıldı: Irene Gendzier, *Dying to Forget: Oil, Power, Palestine, and the Foundations of US Policy in the Middle East*, New York: Columbia UniversityPress, 2015.
26. Ahmad Sa'di, "The Incorporation of the Palestinian Minority by the IsraeliState, 1948–1970: On the Nature, Transformation and Constraints of Collaboration," *Social Text*, 21:2 (2003), s. 75–94.
27. Walid Khalidi, "Plan Dalet: Master Plan for the Conquest of Palestine," *Journal of Palestine Studies*, 18: 1 (1988), s. 4–33.
28. Benny Morris, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, Cambridge: Cambridge University Press, 2004, s. 426.
29. US State Department, *Special Report on Ethnic Cleansing*, May 10, 1999.
30. Bunu ayrıntılandırdığım yer: *The Ethnic Cleansing of Palestine.*

6. BÖLÜM

HAZİRAN 1967 SAVAŞI "BAŞKA SEÇENEĞİN OLMADIĞI" BİR SAVAŞTI

1. Buna herkes katılmamaktadır. Bakınız Avi Shlaim, *Israel and Palestine: Reprisals,Revisions, Refutations*, New York and Londra: Verso, 2010.
2. Shlaim, *Collusion Across the Jordan.*
3. Bu lobi ve çalışması hakkında daha fazlası için bakınız, Tom

Segev's *1967: Israel and the War That Transformed the Middle East*, New York: Holt and Company, 2008, veIlan Pappe, "The Junior Partner: Israel's Role in the 1958 Crisis," içinde Roger Louis and Roger Owen (eds.), *A Revolutionary Year: The Middle East in 1958*, Londra ve New York: I. B. Tauris 2002, s. 245–74.

4. Pappe, "The Junior Partner."
5. A.g.e..
6. A.g.e..
7. Ben-Gurion Archive, Ben-Gurion Dairy, 19Ağustos 1958.
8. For a very honest version of these events see David Shaham, *Israel: The First Forty Years*, Tel Aviv: Am Oved 1991, s. 239–47 (İbranice).
9. See Shalim, *The Iron Wall*, s. 95–142.
10. Pappe, "The Junior Partner," s. 251–2.
11. Ami Gluska, *The Israeli Military and the Origins of the 1967 War: Government, Armed Forces and Defence Policy, 1963–1967*, Londra ve New York:Routledge 2007, s. 121–2.
12. Bunu ayrıntılı bir biçimde tartıştığım yer: Ilan Pappe, "Revisiting 1967: The False Paradigm of Peace, Partition and Parity," *Settler Colonial Studies*, 3:3–4(2013), s. 341–51.
13. In his typical way Norman Finkelstein takes the ofAcial narrative of Israel aspresented by one of its best articulators, Abba Eban, and demolishes it. See his *Image and Reality of the Israel-Palestine Conflict*, Londra ve New York:Verso, 2003, s. 135–45.
14. Rabin tarafından UPI haber servisinie on 12Mayıs 1967'de verilen mükakattan. Mülakatta Suriye rejimini devirmekle tehdit etti. Bakınız Jeremy Bowen, *Six Days: How the 1967 War Shaped the Middle East*, Londra:Simon and Schuster UK, 2004, s. 32–3.
15. A.g.e..
16. Bakınız Avi Shlaim, "Walking the Tight Rope," içinde Avi Shlaim ve Wm. RogerLouis (eds.), *The 1967 Arab-Israeli War: Origins and Consequences*, Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 114.
17. Finkelstein, *Image and Reality*, s. 125–35.
18. Moshe Shemesh, *Arab Politics, Palestinian Nationalism and the*

Six DayWar, Brighton: Sussex Academic Press, 2008, s. 117.

19. Israel State Archives, minutes of government meetings, June 11 and 18, 1967.
20. 20. Valerie Zink, "A Quiet Transfer: The Judaization of Jerusalem," *ContemporaryArab Affairs*, 2:1 (2009), s. 122–33.
21. Israel State Archives, minutes of government meeting, June 26, 1967.
22. *Haaretz*, June 23, 1967.
23. Dan Bavli, *Dreams and Missed Opportunities, 1967–1973*, Jerusalem: Carmel 2002 (İbranice).
24. A.g.e., s. 16.
25. Noam Chomsky "Chomsky: Why the Israel-Palestine 'Negotiation' are a Complete Farce," Alternet.org, September 2, 2013.
26. Idith Zertal and Akiva Eldar, *The Lords of the Land: The War Over Israel's Settlements in the Occupied Territories, 1967–2007*, New York: Nation Books,2009.
27. Mazin Qumsiyeh, *Popular Resistance in Palestine: A History of Hope and Empowerment*, Londra: Pluto Press, 2011.

7. BÖLÜM

İSRAİL ORTADOĞU'DAKİ TEK DEMOKRASİDİR

1. A detailed description of this life can be found in Ilan Pappe, *The Forgotten Palestinians: A History of the Palestinians in Israel*, New Haven ve Londra: Yale University Press, 2013, s. 46–93.
2. Morris, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, s. 471.
3. Bakınız Pappe, *The Ethnic Cleansing of Palestine*, s. 181–7.
4. Shira Robinson, "Local Struggle, National Struggle: Palestinian Responses tothe Kafr Qasim Massacre and its Aftermath, 1956–66," *International Journalof Middle East Studies*, 35 (2003), s. 393–416.
5. Natan Alterman, "A Matter of No Importance," *Davar*, September 7, 1951.
6. Natan Alterman, "Two Security Measures," *The Seventh Column*, Vol. 1, p.291 (İbranice).

7. Bunları *The Forgotten Palestinians*'da listeledim.
8. Bakınız Pappe, *The Forgotten Palestinians*, s. 65.
9. Bakınız Adalah raporu, "An Anti-Human Rights Year for the Israeli Supreme Court," December 10, 2015, adalah.org.
10. *The Jerusalem Post*, November 24, 2011.
11. Bakınız Ilan Pappe, "In Upper Nazareth: Judaisation," *London Review of Books*, September 10, 2009.
12. Bakınız Amnon Sella, "Custodians and Redeemers: Israel's Leaders' Perceptionsof Peace, 1967–1979," *Middle East Studies*, 22:2 (1986), s. 236–51.
13. Motti Golani, *Palestine Between Politics and Terror, 1945–1947*, Brandeis: Brandeis University Press, 2013, s. 201.
14. Bu tür yıkımların korkunç, ayrıntılı betimlemeleri Evleri Yıkımına Karşı İsrail Komitesi'nin web sitesinde bulunabilir, ichad.org.
15. Bakınız İsrailli NGO Yesh Din'in raporu, "Law Enforcement on Israeli Civilians in the West Bank," yesh-din.org.
16. Bakınız "Israel and Occupied Palestinian Territories," amnesty.org.
17. Kurbanların sayısı 1987'den sonra daha doğrudur bununla beraber dönemin bütünü için güvnilir kaynaklar bulunmaktadır. Kurbanlar için B'Tselem'in hazırladığı raporlara bakınız ve istatistikleri için btselem.org'daki sayfayı ziyaret ediniz. Diğer kaynaklara IMEMC ve BM OCHA raporları dahildir.
18. Cezaevindekilerin sayıları hakkında daha kapsamlı raporlardan biri, Mohammad Ma'ri, "Israeli Forces Arrested 800,000 Palestinians since 1967," *The Saudi Gazette*, December 12, 2012.
19. Bakınız Harry Truman Library'deki belge, "The War Relocation Authority and the Incarceration of the Japanese-Americans in the Second World War," trumanlibrary.org.
20. Bakınız "Torture in Israeli Prisons," 29 Ekim 2014, middleeastmonitor.com.
21. Oren Yiftachel and As'ad Ghanem, "Towards a Theory of Ethnocratic Regimes: Learning from the Judaisation of Israel/Palestine," içindeE. Kaufman (ed.), *Rethinking Ethnicity, Majority Groups and Dominant Minorities*, London ve New York:

Routledge, 2004, s. 179–97.

22. Bakınız Uri Davis, *Apartheid Israel: Possibilities for the Struggle from Within*, Londra: Zed Books, 2004.

8. BÖLÜM

OSLO MİTOLOJİLERİ

1. Masalha, *Expulsion of the Palestinians*, s. 107.
2. Walid Khalidi, "Revisiting the UNGA Partition Resolution," *Journal of Palestine Studies*, 27:1 (1997), s. 5–21.
3. Oslo Süreci'ne giden gelişmelere dair en iyi değerlendirme için bkz. Hilde Henriksen Waage , "Postscript to Oslo: The Mystery of Norway's MissingFiles," *Journal of Palestine Studies*, 38:1 (2008), s. 54–65.
4. Bakınız "1993 Oslo Interim Agreement," at israelipalestinian.procon.org.
5. Bakınız Ian Black, "How the Oslo Accord Robbed the Palestinians," *Guardian*, February 4, 2013.
6. Bakınız "Meeting Minutes: Taba Summit—Plenary Session," at thepalestinepapers.com.
7. Ilan Pappe, *The Making of the Arab-Israeli Conflict, 1948–1951*, Londra veNew York: I.B. Tauris, 1992, s. 203–43.
8. Robert Bowker, *Palestinian Refugees: Mythology, Identity and the Search for Peace*, Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2003, s. 157.
9. Meron Benvenisti, *West Bank Data Project: A Survey of Israel's Politics*, Jerusalem: AEI Press, 1984.
10. Robert Malley and Hussein Agha, "Camp David: The Tragedy of Errors," *New York Review of Books*, August 9, 2001.
11. Daniel Dor, *The Suppression of Guilt: The Israeli Media and the Reoccupationof the West Bank*, Londra: Pluto Press, 2005.
12. Raviv Drucker and Ofer Shelah, *Boomerang*, Jerusalem: Keter, 2005 (İbranice)
13. Tam metin için bakınız "Sharm El-Sheikh Fact-Finding Committee Report:'Mitchell Report'," April 30, 2001, eeas.europa.eu.

9. BÖLÜM

GAZZE MİTOLOJİLERİ

1. Ilan Pappe, "The Loner Desparado: Oppression, Nationalism and Islam inOccupied Palestine," in Marco Demchiles (ed.), *A Struggle to Define a Nation* (forthcoming with Gorgias Press).
2. Pappe, *The Idea of Israel*, s. 27–47.
3. A.g.e., s. 153–78.
4. Hamas üzerine ferahlatıcı bir görüş, Sara Roy, *Hamas and Civil Society in Gaza: Engaging the Islamist Social Sector*, Princeton: PrincetonUniversity Press, 2011.
5. Yehuda Lukacs, Israel, *Jordan, and the Peace Process*, Albany: Syracuse University Press, 1999, s. 141.
6. Alıntılandığı yer Andrew Higgins, "How Israel Helped to Spawn Hamas," *Wall Street Journal*, January 24, 2009.
7. Shlomi Eldar, *To Know the Hamas*, Tel Aviv: Keter, 2012 (İbranice).
8. Ishaan Tharoor, "How Israel Helped to Create Hamas," *Washington Post*, July 30, 2014.
9. Chabon Haaretz'le mülakatından, April 25, 2016.
10. Netanyahu'nun "uygarlıklar çatışması"nı nasıl işe koştuğunun bir üniversite öğrencisi tarafından iyi bir çözümlemesi için Joshua R. Fattal, "Israel vs. Hamas: A Clash of Civilizations?," *The World Post*, August 22, 2014, huffingtonpost.com.
11. "Hamas Accuses Fatah over Attack," *Al Jazeera*, December 15, 2006.
12. Ibrahim Razzaq, "Reporter's Family was Caught in the GunAre," *Boston Globe*, May 17, 2007—bu zor günlerin birçok tanıklıklarından biri.
13. "Palestine Papers: UK's MI6 'tried to weaken Hamas,'" *BBC News*, January25, 2011, bbc.co.uk.
14. Ian Black, "Palestine Papers Reveal MI6 Drew up Plan for Crackdown on Hamas," *Guardian*, January 25, 2011.
15. Görüşlerinden tadımlık şu makalede bulunabilir, Yuval Steinitz, "How Palestinian HatePrevents Peace," *New York Times*, October 15, 2013.
16. Reshet Bet, Israel Broadcast, April 18, 2004.

17. Benny Morris, Channel One, April 18, 2004, ve bakınız Joel Beinin, "No MoreTears: Benny Morris and the Road Back from Liberal Zionism," MERIP, 230 (Spring 2004).
18. Pappe, "Revisiting 1967."
19. Ari Shavit, "PM Aide: Gaza Plan Aims to Freeze the Peace Process," *Haaretz*, October 6, 2004.
20. *Haaretz*, April 17, 2004.
21. Pappe, "Revisiting 1967."
22. Günün kendisi üzerine yazlmış mükemmel bir çözümleme için bakınız, Ali Abunimah, "Why All the Fuss About the Bush–Sharon Meeting," *Electronic Intifada*, April 14, 2014.
23. Alıntılandığı yer, *Yediot Ahronoth*, April 22, 2014.
24. Bakınız, "Legal Consequences of the Construction of a Wall in the OccupiedPalestinian Territory," ICJ internet sitesinde: icj-cij.org.
25. Başlarda, Mart 2014'te Beilin geri çekilmeye karşıydı, ama Temmuz 2014'ten itibaren bunu destekledi (Channel One interview, July 4, 2004).
26. Kurbanların istatistikleri için bakınız B'Tselem'in internet sitesi, btselem.org.
27. Leslie Susser, "The Rise and Fall of the Kadima Party," *Jerusalem Post*, August 8, 2012.
28. John Dugard, *Report of the Special Rapporteur on the Situation of the Human Rights in the Palestinian Territories Occupied by Israel since 1967*, UN Commission on Human Rights, Geneva, March 3, 2005.
29. Roni Sofer'in çözümlemesi için bakınız *Ma'ariv*, September 27, 2005.
30. Anne Penketh, "US and Arab States Clash at the UN Security Council," *Independent*, March 3, 2008.
31. David Morrison, "The Israel-Hamas Ceasefire," Sadaka, 2nd edition, March 2010, at web.archive.org.
32. "WikiLeaks: Israel Aimed to Keep Gaza Economy on the Brink of Collapse,"Reuters, January 5, 2011.
33. Morrison, "The Israel-Hamas Ceasefire."
34. B'Tselem'in raporuna bakınız "Fatalities during Operation

Cast Lead," btselem.org.

35. "Gaza Could Become Uninhabitable in Less Than Five Years Due to Ongoing 'De-development', " UN News Centre, September 1, 2015, un.org.

10. BÖLÜM

İKİ DEVLETLİ ÇÖZÜM İLERİYE DÖNÜK TEK YOLDUR

1. Daniel Clinton, "Jeremy Corbyn Appears to Compare Supporters of Israelwith ISIS at Release of Anti-Semitism Report," *Jerusalem Post*, June 30, 2016.
2. Sözlük hakkında bakınız, Noam Chomsky ve Ilan Pappe, *On Palestine*, Londra: Penguin, 2016.

DİZİN

●

A

Abbas, Mahmud (Ebu Mazen), 156, 157
Abdel-Şafi, Haydar, 134
Abu Dis, 135, 139
Adams, John, 31, 202
Akdeniz, 22, 26, 27, 98, 119, 157, 158
Akra, 22, 26
Alan A, 166
Alan C, 144, 186
Alexander, Michael Solomon, 35
Ali, Muhammed, 33
Aliyah, Birinci ~ ve İkinci ~, 38, 68, 195
Almanya, 36, 38, 45, 46, 72, 193, 194
Alon, Yigal, 57, 58, 99, 109, 164
Alterman, Natan, 119, 120, 211
Altı Gün Savaşları (1967 Savaşı), 7, 94, 97, 98, 99, 103, 117, 140
Altnueland (Herzl), 51
Amerikalılar, *bakınız* Birleşik Devletler, 23, 66, 80, 136, 139, 163, 166, 169, 170
Amerikan Musevi Konseyi (ACJ), 46
Apartheid (Güney Afrika), 191, 212
Arafat, Yasser, 133, 134, 135, 143, 144, 145, 147, 148, 151, 156, 198
Arap Birliği, 69, 85, 136
Arap Yüksek Komitesi, 71, 85, 136
Atlas of the Arab-Israeli Conflict (Gilbert), 62, 206
Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, 44

B

Balfour Deklarasyonu, 31, 39, 40, 79, 195, 196
Barak, Ehud, 135, 139, 167, 175, 198, 199
Barış için Yol Haritası, 163, 164, 169, 174
Başkanlık Muhafızları, 160
Batı Şeria, 5, 12, 50, 58, 59, 74, 83, 87, 89, 92, 97, 98, 99, 100, 103, 104, 106,

108, 109, 110, 111, 112, 113, 118, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 133, 134, 135, 138, 140, 143, 144, 145, 147, 150, 151, 154, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 174, 175, 180, 185, 186, 187, 189, 191, 192, 193, 197, 198
Bavli, Dan, 111, 210
Begin, Menachem, 78, 109, 197
Beilin, Yossi, 139, 172, 214
Ben-Gurion, David, 55, 56, 63, 68, 88, 98, 103, 207
Ben-Gurion Havaalanı, 169, 180
Benvenisti, Meron, 143, 213
Berlin to Jerusalem (Scholem) 45, 204
Beyrut, 26
bin Hüseyni, Faysal, 134
bin Hüseyni, Hacı Emin, 72
bin Kassam, İzzeddin, 71, 72
bin Rantisi, Abdülaziz, 166
Birinci Dünya Savaşı, 24, 36, 49, 52, 85
Birinci İntifada, 149, 197
Birleşik Devletler (ABD), 22, 31, 42, 45, 46, 48, 69, 87, 99, 105, 108, 147, 172, 196, 198
Birleşmiş Milletler, 71, 80, 91, 108, 186, 196, 198
Blair, Tony, 161, 163, 164
Blyth, George Francis Popham, 35
BM Filistin Özel Komisyonu (UNSCOP), 85, 86, 136
BM Güvenlik Konseyi, 108, 197
Bonaparte, Napolyon, 30, 202
Boomerang (Shelah ve Drucker), 146, 213
Boykot, Yatırımların Geri Çekilmesi ve Yaptırımlar (BDS) hareketi, 129, 130, 172, 189
Brightman, Thomas, 29, 202
Britanya, 24, 25, 26, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 46, 49, 52, 53, 60, 61, 62, 63, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 78, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 98, 99, 100, 102, 104, 117, 127, 136, 155, 160, 161, 169, 195, 196
B'Tselem, 130, 173, 174, 211, 214, 215
Buber, Martin, 60, 61, 205, 206
Bundist, 49
Bush, George H. W., 134
Bush, George W., 147, 163, 169, 170, 171, 214
Büyük Kudüs, 92, 110, 127, 135, 174

C

Camp David Zirvesi (2000), 135, 139, 142, 143, 144, 145, 147, 213
Carter Peace Center, 178
Cemaat-i İslami, 71, 149, 152, 153, 154, 175

Cenin, 165
Chabon, Michael, 156, 213
Charles-Joseph (Avusturya-Macaristan mareşali), 30
Chateaubriand, François-René, 30, 202
Chomsky, Noam, 4, 111, 173, 210, 215
Clinton, Bill, 133, 135, 139, 145, 215
Cohen, Amnon, 22
Cohen, Avner, 154, 206
Corbyn, Jeremy, 186, 215

D

Dalet Planı (Plan D), 79, 88, 89
Dayan, Moshe, 99, 110, 164
Dini Siyonizm, 50
Dinur, Ben-Zion, 62, 206
Dünya Siyonist Hareketi, 52
Dzikover, Rabbisi, 50

E

Eban, Abba, 106, 146, 209
Eilat, 101, 105
Eretz Israel, 27, 59, 159

F

Fafo, 134
Fetih Hareketi, 150, 154
Filastin (gazete), 25
Filistin, 4, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 44, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 95, 97, 98, 102, 104, 108, 109, 110, 112, 113, 117, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 179, 185, 186, 188, 189, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 201
Filistin Komünist Partisi (PCP), 87
Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), 11, 133, 134, 135, 150, 154, 197, 198
Filistinlilerin Çıkarılması (Masalha), 75, 89, 207, 212
Filistinli Mülteci Sorununun Doğuşu, 102, 140, 141, 196
Filistin Mandası, 37, 55, 62, 71, 72, 74, 82, 83, 86, 89, 98, 104, 117, 196
Filistin Otoritesi (FO), 142, 147, 150, 151, 156, 159, 160, 161, 162, 165, 166, 167, 175, 198
Finkelstein, Israel, 41

Finkelstein, Norman, 107, 209
Finn, James, 35, 36, 38, 42
Fransa, 25, 49, 53, 61, 69, 73, 102, 196

G

Gabai, Ronni, 80, 81, 82
Gandhi, Mahatma, 60, 61
Gazze Şeridi, 12, 40, 50, 58, 59, 97, 99, 102, 103, 104, 106, 108, 110, 111, 112, 113, 118, 124, 125, 126, 127, 129, 133, 134, 138, 140, 143, 144, 149, 150, 151, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 181, 185, 187, 191, 192, 193, 196, 197, 198
Golan Tepeleri, 101, 105, 106, 110, 197
Gush Emunim, 50, 59, 112, 126, 166
Gush Qatif bloku, 165

H

Haaretz (gazete), 79, 166, 168, 208, 210, 213, 214
Haçlılar, 19, 63
Hamas, 12, 71, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 166, 167, 171, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 198, 213, 214, 215
Hammarskjöld, Dag, 103, 105
Haniyeh, İsmail, 160
Harem-i Şerif, 146
Hartley, David, 31
Haşimi Hanedanlığı, 85, 99
Hayfa, 22, 37, 73, 89, 118, 162, 197
Hazar İmparatorluğu, 11, 41
Hebron, 21, 57, 58, 59, 70, 128
Herzl, Theodor, 37, 44, 47, 48, 49, 51, 52, 53
Hıristiyan Siyonizmi, 34, 53
Hizbullah, 146, 167
Holocaust, 49, 60, 63, 73, 85, 167, 194
Hussein bin Talal, Kral, 83, 107

I

İkinci Dünya Savaşı, 69, 72, 73, 79, 109, 129, 193, 194
İkinci İntifada, 135, 143, 145, 146, 147, 148, 150, 152, 156, 169, 198
İngiliz Kilisesi, 35, 46
İngiltere, *bakınız* Britanya, 32, 61, 186
İngiltere İşçi Partisi, 186
İran, 81, 154, 159
İslam Devleti, 159, 186, 192
İslami Cihad, 153, 175

İsrail Savunma Kuvvetleri (IDF), 118, 176
İstanbul, 21, 24, 25, 26, 33, 34
İşçi Partisi (İsrail), 56, 111, 133, 139, 165, 167, 172, 197, 198

J

Jaffa, 59, 89, 158
Jeffries, J. M. N., 40, 203

K

Kadima, 111, 175, 198, 215
Kafr Qasim Katliamı, 94, 118, 196, 211
Karmel Dağı, 37, 118
Katznelson, Berl, 75, 76, 77, 78, 207
Khalidi, Rashid, 24, 201, 206, 208, 212
King-Crane Komisyonu, 70
Kiryat Arba, 58
Knesset, 119, 162, 170
Koestler, Arthur, 41, 203
Körfez Savaşı, 134, 197
Kudüs, 21, 25, 26, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 45, 54, 59, 72, 82, 83, 89, 92, 106, 107, 108, 110, 119, 124, 127, 128, 134, 135, 138, 164, 174, 185, 186, 197, 201

L

Lacquer, Walter, 47, 204
Lausanne Konferansı (1949), 140, 196
Likud Partisi, 56, 139
Lindsay, John, 31, 202
Lübnan, 25, 97, 100, 101, 104, 146, 158, 177, 196, 197, 198

M

Madrid Konferansı (1991), 134
MAFDAL (dinî ulusal parti), 59
Majdal (Ashkelon), 158
Maoz, Moshe, 81
Mapam, 109, 119
Masalha, Nur, 75, 89, 207, 212
Mavi Marmara, 181
Meretz, 168, 172
MI6, 160, 161, 214
Mısır, 12, 26, 34, 52, 73, 84, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 110, 121, 125, 136, 149, 150, 154, 158, 160, 165, 181, 196, 197
Milletler Cemiyeti, 70, 85, 196

Mitchell, Robert, 147, 213
Morris, Benny, 78, 81, 82, 162, 207, 208, 211, 214
Musevilik, 43, 46, 51, 52, 72
Muslih, Muhammad, 24, 201
Müslüman Kardeşler, 149

N

Nablus, 21, 26, 76, 201
Nakbah (1948), 72, 93, 187
Nasır, Cemal Abdül, 83, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 121, 196
Nazareth, 120, 123, 211
Netanyahu, Benjamin, 135, 139, 143, 156, 159, 162, 164, 186, 198, 199, 213

O

Oldenburg, Henry, 30
Olmert, Ehud, 111, 167, 175, 199
Ortadoğu Dörtlüsü (Madrid Dörtlüsü), 163, 198
Oslo Antlaşması, 92, 133, 140, 141, 143, 151, 155, 158, 159, 161, 163, 164, 165, 167
Oslo II (Taba) Antlaşması, 198, 212
Osmanlı İmparatorluğu, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 31, 33, 34, 43, 63, 69, 73, 201
Özgür [Hür] Subaylar, 99

P

Palestine: The Reality (Jeffries), 40, 203
Palmerston, Lord, 32, 33, 34, 203
Peel Komisyonu, 63, 136, 196
Protestanlar, 29, 31

R

Rabin, İsak, 58, 94, 105, 133, 139, 143, 144, 154, 164, 198, 210
Rafah, 160
Ramallah, 127, 160
Ramleh, 59, 90
Reformistler, 46
Roma Dönemi, 19, 41
Rusya, 37, 39, 44, 48, 163, 198
Rusya'da Pogromlar, 44, 195

S

Sadaka, 179, 215
Sa'di, Ahmad, 89, 208
Sancak, 25

Sand, Shlomo, 29, 41, 202, 204
Sarid, Yossi, 170
Scholch, Alexander, 37, 203
Scholem, Gershom, 45, 204
Segev, Tom, 100, 206, 209
Shafir, Gershon, 57, 68
Shaftesbury, Lord, 31, 32, 33, 34, 42, 202
Shalit, Gilad, 176
Sharett, Moshe, 78, 102
Sharon, Ariel, 94, 111, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 175, 198, 214
Shefamr, 22
Shiloah Enstitüsü, 80
Shlaim, Avi, 83, 102, 208, 209, 210
Sina Yarımadası, 40, 101, 103, 105, 106, 110, 164, 196, 197
Siyonizmin Müjdecileri, 44
Siyon Sevdalıları, 44, 52
Sovyetler Birliği, 88, 99
Steinitz, Yuval, 162, 214
Suriye, 25, 70, 76, 77, 79, 83, 101, 103, 104, 105, 106, 110, 181, 210
Sykes-Picot Antlaşması, 25, 195
Şam, 21, 70, 166

T

Tapınakçılar (Germen Tapınak Sofu Hareketi), 36, 37, 54, 76, 203
Tel Aviv, 107, 180, 195, 197, 204, 205, 207, 209, 213
The Bible and Colonialism (Prior), 57, 205
The History of Zionism (Lacquer), 47, 204
The Idea of Israel (Pappe), 153, 207, 213
The Invention of the Jewish People (Sand), 29, 41, 202, 204
The Invention of the Land of Israel (Sand), 41, 204
The Iron Wall (Shlaim), 83, 102, 208, 209
The Lords of the Land (Zertal ve Eldar), 112, 210
The Thirteenth Tribe (Koestler), 41
The Times (Londra gazetesi), 34, 203
Thompson, Thomas, 41, 203, 205
Tiberias, 22
To Know the Hamas (Eldar), 155, 213
Tul-Karim, 175
Türkiye, 16, 24

U

Ulusal Yahudi Fonu (JNF), 94, 123, 195
Uluslararası Af Örgütü, 128, 129

Ussishkin, Manachem, 78
Ürdün, 25, 26, 85, 86, 87, 90, 98, 99, 100, 101, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 119, 120, 125, 133, 135, 136, 154, 160, 175, 196, 198
Ürdün Irmağı, 26, 101, 104, 120

V

Verte, Mayer, 39, 203
Via Maris, 158

W

Whitelam, Keith, 41, 203
Wolfe, Patrick, 66, 206

Y

Yassin, Şeyh Ahmed, 154, 166
Yiftachel, Oren, 131, 212

İsrail devletinin arkasındaki on mit ve gerçekler...

"Ilan Pappe, İsrail'in en cesur ve ilkeli tarihçisidir."
John Pilger

"Sürgünde yaşayan ve İsrail'in politikalarına karşı çıkan en önemli tarihçi... Aynı zamanda gerçek bilgiyle ve empati kurarak Filistin'den yana yazan az sayıda İsrailliden biri."
Avi Shlaim, *Guardian*

"*İsrail Hakkında On Mit*, Filistin kurtuluş mücadelesiyle yeni ilgilenmeye başlayanlar için kullanışlı bir giriş kitabı, ama aynı zamanda bundan daha fazlası. Pappe'nin kitabı, İsrail'in kurucu mitlerinin, Filistin halkı üzerindeki baskıyı devam ettirmek için bir propaganda aracı olarak nasıl da "ikna edici" ve basit bir şekilde kullanıldığını açıklamak isteyen "kıdemli" ilgililer için de değerli bir kaynak sağlıyor."
Electronic Intifada

İsrillli tarihiçi Ilan Pappe, işgalin 50. yılında yayımlanan bu ezber bozan kitabında, günümüzdeki İsrail devletinin kimliğine ve kökenlerine dair en tartışmalı konuları ele alıyor.
Ilan Pappe'nin incelediği, medya tarafından bitmek tükenmek bilmeden her gün tekrarlanan, askeri baskıyla dikte edilen ve dünya hükümetleri tarafından sorgusuz sualsiz kabul edilen "on mit," bölgesel statükoyu güçlendirmeye yarıyor.
Pappe, bir yandan Balfour Deklerasyonu döneminde Filistin'in boş bir ülke olduğu iddiasını sorgularken, diğer yandan Siyonizmin oluşumu ve ulus inşasının erken dönemlerindeki rolünü de masaya yatırıyor. Filisitinlilerin 1948'de, anavatanlarını gönüllü bir şekilde terkettikleri iddiasına yanıt verirken, Haziran 1967 savaşının "seçeneksiz bir savaş" olduğu tezine de karşı çıkıyor.
İsrail Hakkında On Mit, günümüzde de sürekli olarak gündeme gelen, Kudüs'ün statüsü, yerleşim yerleri, işgal ve sömürgeleştirme politikaları, Yahudilerin ülkesiz bir halk olduğu, Siyonizm, Musevilik ve sömürgecilik ilişkisi, İsrail'in Ortadoğu'daki tek demokrasi olduğu iddiası, Oslo Barış Görüşmeleri, Gazze, İki Devletli Çözüm gibi konuları masaya yatırıyor.

ISBN 978-605-9386-25-8
9 786059 386258
NikaYayinevi
NikaYayinevi
NikaYayinevi
www.nikayayinevi.com

